

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

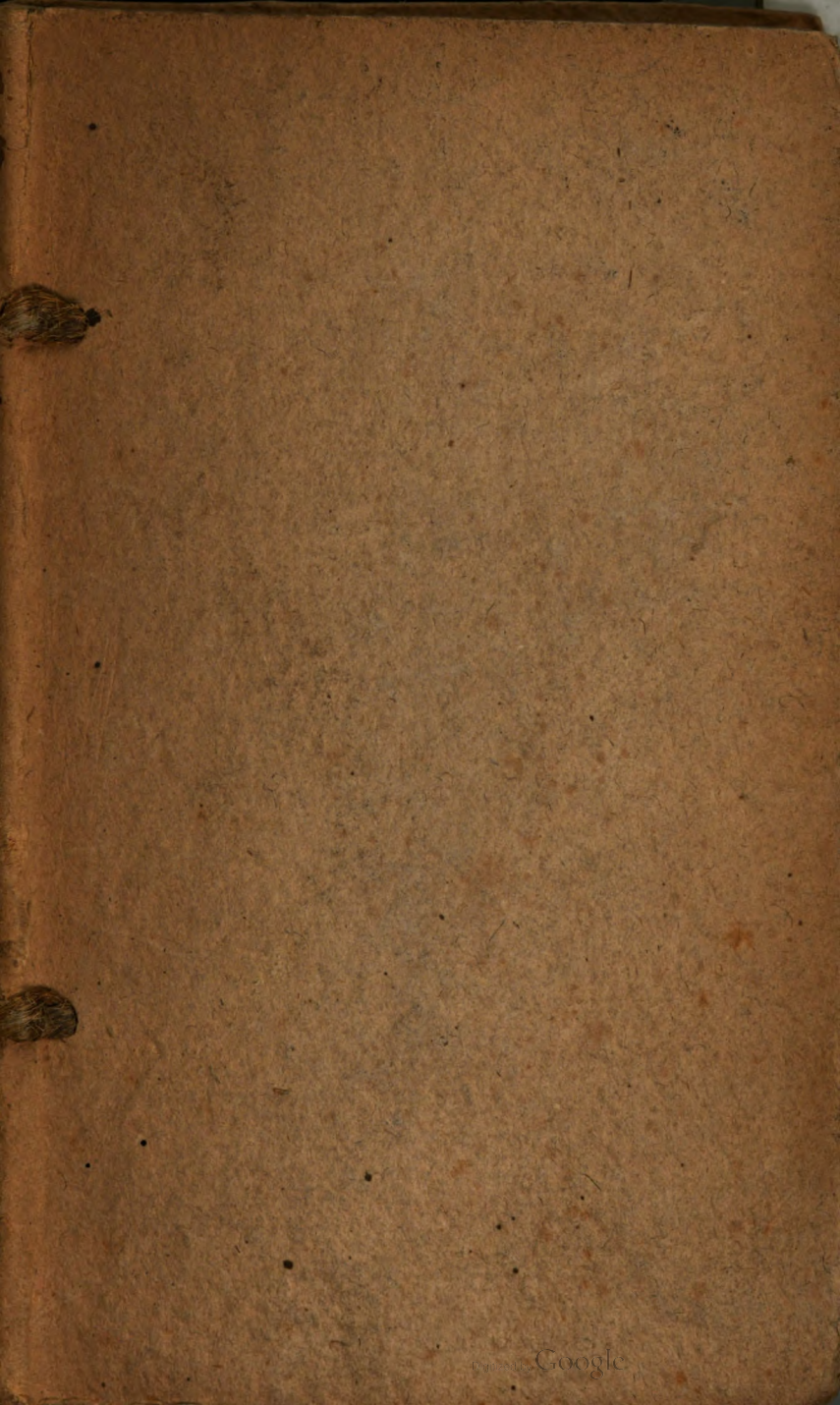
Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

B VII 9

x

Christianus Thomasius.

Christiani Thomasi
CHRISTIANI THOMASII

ORATIONES

ACADEMICÆ,

I. DE JURISPRVDENTIÆ

CORPORE, ANIMA, CADAVERE,
SCELETO, SPECTRO.

II. CVR PRORECTORA-
TVM ANTEA RECVSATVM SV-
SCEPERIT?

III. AN SAPIENTEM DE-
CEAT MAGISTRATVM GERERE?

ADJVNGTÆ SVNT

NOTÆ ET OBSERVATIONES,
PARTIM DICTA EX HISTORIA PHILO-
SOPHICA ILLVSTRANTES, PARTIM MISERIAM
ET CRASSAS RELIQVIAS PAPATVS POLITICI IN
ACADEMIIS PROTESTANTIVM, REMOTO
VELAMINE OSTENDENTES,

VNA CVM

SVMMARIIS SINGVLARVM ORATIONVM
ET NOTARVM.

HALÆ, MDCCXXIII.

Prostat in Officina Renge

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to blurring and high contrast.

1900

1901

1902

1903

1904

1905

PRÆFATIO.

Quod tres orationes
sequentes, ante plu-
res annos in audito-
rio publico habitas
nunc demum pu-
blici juris faciam, non ideo fa-
ctum, ut meum nomen magnis
Oratoribus Latinis quorumcun-
que Seculorum adjici intendam,
aut, ut in Lectoribus, qui non nisi
Ciceronem & ejus stilum amant,

PRÆFATIO.

gaudium aliquod excitem, sed potius, ut illis, qui sapientiæ genuinæ dediti sunt, occasionem suppeditem de doctrinis in his orationibus propositis, ulterius meditandi. Jam alibi docui, artem Rhetoricam & Oratoriam, partim in Academiis nostris corruptam esse, partim non esse partem veræ sapientiæ, sed ejus ornamentum, denique oratores magis nasci quam fieri. Non habui, qui in me, cum juvenis essem, studium artis Oratoriæ excitaret; præterea magis ad stilum simplicem sed perspicuum & sincerum, & in proponendis veritatibus valde utilem, quam ad fucatum & qui sæpe alios decipere, aut res quascunque ipsis persuadere intendit, a natura inclinavi; denique utilius & mihi & aliis esse arbitratus sum, ut vera sapientia, etiam
iam

iam apud Protestantes, tamdiu in Academiis sepulta, vel occultata, a tenebris in lucem, etsi nuda, protraheretur, quam ut de ipsius ornamenti, sub quibus & stultitia se sapientiam esse incautis persuadere solet, maximopere essem sollicitus.

Cum tamen in Academiis hodiernis tria genera dicendi antiqua, demonstrativum, deliberativum & judiciale ab varias causas exulent, & novum genus, quod didascalicum vocari solet, in usu esse soleat, operam dedi, ut triplici oblata occasione publice disserendi, eligerem themata, & studiosæ juventuti utilia, & Auditoribus illustribus, & in diversis eruditionis ac officiorum publicorum classibus excellentibus, non inamœna, aut ipsis adversa; & ut in discursu magis sollicitus

a 3

essem

P R Æ F A T I O.

essem, ut ipsis occasionem præberem, profundius meditandi aut examinandi ea, quæ prima fronte paradoxa videri possent, aut certe communibus doctrinis adversa, aut (si modo reliquis tribus facultatibus potestas hæretificandi æque permissa esset ac facultati supremæ) hæretica; vel etiam, ut ipsi incitarentur ad determinandas quæstiones, quæ a me ut dubiæ fuerunt propositæ. Et in horum etiam gratiam publici juris nunc facio ea, quæ eum temporis a me fuere proposita. Grammaticos autem, & qui nil nisi sputa Ciceronis lingere adfucti sunt, rogo, ut fugiant harum meditationum mearum lectionem, ne forte cephalalgia aut torminibus ventris laborare incipiant, si modos loquendi vel phrasas in his orationibus

bus deprehendant, quæ ad ipsorum gustum non quadrant.

Memini, cum ante plures annos homo ordinis mei, in simili negotio publice verba ad auditorium faceret, & ipse Priscianum nimis vilipenderet, prope tristis ejusmodi casum accidisse. Nam cum ipse Orator sibi persuaderet, cum haberet potestatem Imperatoriam & Regiam creando Doctores, etiam se jure continere posse Grammaticos & modos loquendi receptos, ex improvito auditores sic alloquebatur: *RECORDATE* queso *Auditores, RECORDATE* inquam. Qui mei similes erant, his non placebat quidem ista loquendi libertas, sed tamen propterea non indignabamur, magis videlicet attenti ad cogitationes Oratoris, quam ad ejus verba. Sed aderat

PRÆFATIO.

etiam in Auditorio magnus nec
vulgaris Grammaticus, qui prope
annuum spatium & ultra con-
sumserat, inquirendo in primum
Autorem qui vocabulo *præprimis*
primus usus fuerat, cum id nec
in Cicerone, nec in cœvis Auto-
ribusprehenderetur. Hic &
capitis & manuum motu indicia
habat vicinis, quod illud: *RE-*
CORDATE ipsi maxime displiceret,
cumque ad iram commo-
veret. Sed hic non subsistebat is
primus motus: Cum enim Ora-
tor mox inter alia diceret: *MU-*
SICANTES nostri, novo paro-
xismo incipiebat laborare Gram-
maticus. Tandem opus erat, ut
ei vicini Assessores balsamo succurrerent, ne animi deliquium pateretur, cum Orator, nescio, de quo risu aut consuetudine, sic pronuntiaret: *Sed hoc tum tempo-*
ris

ris nondum erat MODI. Et si
 verò sperem, in meis orationi-
 bus ejusmodi loquendi floſculos
 nimis odoriferos non reperiri; fa-
 cile tamen fieri poſſet, ut alii iſtis
 aliquo modo ſimiles aut affines ibi
 exiſtant, aut certe, ut vel ex ſola
 hujus præfationis & exempli le-
 ctione, damnum patiantur ejus-
 modi Reipublicæ literariæ i. e.
 Grammaticæ, Duces & Comites,
 quod tamen nollem.

Prima Oratio intendit prima-
 rio depingere effigiem genuinæ &
 ſucatæ jurisprudentiæ, magis ta-
 men ſymbolice & emblematicè,
 quam logice aut metaphyſice, ut
 dulce utili miſcerem, & me ad in-
 genâ varia auditorum & varianti-
 tia magis commodum redderem,
 ſimul verò, ut ſub hoc ſchemate
 ſenſibiliter monſtrarem, ſtultæ ju-
 riſ prudentiæ genera etiam in terris

PRÆFATIO.

Principum Protestantium fere
ubique regnantia. Hac vero oc-
casione simul in id incubui, ut
unam ex paucis doctrinis funda-
mentalibus Philosophiæ meas
breviter, sed non obscure tamen,
animis Auditorum insinuarem:
scilicet hominem non esse spe-
ciem infimam, sed singulos pene
homines ab aliis specie differre.
Et credo, ostendent notæ hujus
orationis exordio jam adjunctæ,
me ea nonasseruisse animi gratia,
aut ad ostentandum forte inge-
nium, sed ex animi sententia, &
omnes pene Philosophos veteres
idem docuisse, imo & sacris literis
eam doctrinam convenire, com-
munem vero sententiam, ejus
originem pariter monstrant no-
tæ, esse fontem præcipuum erro-
rum maxime noxiorum & rem-
publicam turbantium, nimirum,
ho-

P R A E F A T I O.

hominem esse speciem infimam, cujus essentia sit in intellectu quaerenda, & cujus adeo affectibus, ab intellectu dependentibus, communes & universales regulæ ad emendandam voluntatem sine præscribendæ &c.

In secunda Oratione saltem adjectæ fuere pauca & breviores observationes, cum ea respiceret saltem me in specie, & thema, de quo tum agebatur, non permitteret resolutionem quæstionis aliquæ, profundiores meditationes requirentis. Alia vero erat ratio Orationis tertie, ubi quæstio: An deceat sapientem Magistratum genere? & olim inter diversas sectas Philothophorum in utramque partem fuit disputata, non tamen ubique sincere, sed maximam partem hypocritice. Unde coactus fui, saltem ea, quæ ex istis diversis

sis

PRÆFATIO.

sis & sæpe oppositis hypothefibus
notari merchantur, saltē per
indicem & in summa proponere,
& meam sententiam sine autori-
tate aliorum per breves & evidē-
tes rationes adjicere: postea vero
in annotationibus subjunctis hy-
pocrifin illam Philosophorum
Ethnicorum fusius demonstrare,
ac simul docere, quo pacto istæ
hypocriticæ doctrinæ dederint
occasionem inter Christianos Pa-
pæ Político, & quomodo hujus
reliquiæ satis crassæ etiam adhuc
hodie regnent inter Protestantes.
Cum autem observationes illæ
requirerent tam intuitu primæ
quam tertiæ orationis, meditatio-
nes ulteriores & testimonia varia
eruditiorum, hinc factum est, ut
hoc demum tempore orationes
illas publicare potuerim. Ince-
peram equidem jam ante sexen-
nium

PRÆFATIO.

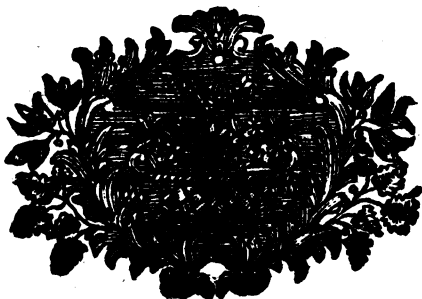
---

nium ad jungere notas, quas hic legis, sed hæctenus impeditus sum variis aliis negotiis, ut notas illas tum temporis non potuerim absolvere, sed cogerer subsistere in *nota ggg Orationis prima*. Nunc autem ulterius editionem illam non ulterius differre, sed notas, quæ restabant absolvere cogebam, quia notorium est, me ea, quam deo **POTENTISSIMO REGI MEO**, submissione, deprecatum esse Prorektoratum hujus Academiae perpetuum, non vero ita notorium, sed multis tamen cognitum est, a non paucis partim dubitatum fuisse de sinceritate deprecationis meæ, partim falsam sinceræ meæ deprecationis rationem fuisse allatam, nimirum, quod nimia senectus me ineptum reddidisset ad magistratum Academicum suscipiendum, Hos autem
sive

PRAEFATIO.

---

sive amicos, sive inimicos, sive active, sive mere passive, se gerentes non modestius refutare me posse sum arbitratus, quam si orationes has imprimi curarem. Hoc modo enim quilibet perspicere poterit, potissimum ex oratione tertia, quod jam illo tempore publice declarassem, quod munus hoc iterum suscipere nollem, item quod notæ ad *d. Orat. 3.* nunc adjectæ satis docerent, absque tamen ulla animi vehementia, calumnias ab illis de me sparsas esse, qui aliis persuadere voluerunt, quod ob senectutem, ingenio & iudicio sim destitutus, & incipiam repuerascere.

ORATIO

in

Actu promotionis Doctoralis

d. 8. Julii 1707.

habita

DE

CORPORE ET ANIMA

JURISPRUDENTIÆ VERÆ

ET

DE TRIBUS GENERIBUS JU-

RISPRUDENTIÆ FALSÆ, SCILI-

CET DE JURISPRUDENTIÆ CA-

DAVERE, SCELETO,

SPECTRO.

A

SECTIO I.

EXORDIUM de variis hominum generibus & spe- ciebus, una cum PRO- POSITIONE

S V M M A R I A.

EXORDIUM. I. *Querela de neglecta ab eruditis cognitione natura humana.* II. *Homo melius novit bestias & alias creaturas quam alios homines. Quod docet inepta multorum hominum applicatio ad negotia, ad qua non sunt apti.* III. *Causa mali precipua est, quod credatur, hominem esse speciem infimam, & singulos homines saltem numero differre.* a) IV. Er-

a) *Acute dictum Aristhenis.*

roris hujus noxietas & alte radices in animis eruditorum. b) V. *Quamvis*

b) *Secundum Leibnizium nostra sententia est impia, a Cardano, Sanchezio & Bassono defensa, nec juri Romano*

incognita. Respondetur ad objectionem de impietate. De Medicis sine causa suspectis. De intempestiva censura contra tres autores memoratos. In specie de Cardano & de ejus de hominum natura assertionibus. Cardani doctrina de differentia hominum. Judicium de Scaligeri scriptis adversus Cardanum: in specie de differentia hominum. De Sanchezio & pro ejus defensione. De Jctorum sententia. Ostenditur insufficientia responsionis Leibnüziana.

longe aliter doerunt Philosophi antiqui. Democritus & Epicurus hic silent. c)

*Stoici dicunt, homines
c) Testimonia Sexti Empirici de sententia Democriti & Epicuri.*

specie differre. d) Notatur Lipsius. e) f)

d) e) f) Loca Lipsii & Seneca.

VI. Probatum, secundum Aristotelem, homines inter se non numero, sed specie differre. g) h) i)

*VII. Quis ergo
g) Explicatur locus Aristotelis adductus adversus Casaubonum, & alius ei parallelus ex libris Metaphysicorum.*

h) Conringii cogitationes de priore Aristotelis loco.

i) Illustratio hic dictorum ex Conringio.

autor erroris communis? k) Porphy-

k) Communis loquendi modus.

TINC

rius, l) ſectator Platonis. m) Platonis

l) Locus Porphyrii,

m) Porphyrius an Platicus?

ineptia circa definitionem hominis. n)

n) Definitio hominis Platonica.

o)p) II. Philosophi, Medici, Jcti,

o) Sententia Platonis dubia, an hominem habuerit pro ſpecie infima.

p) Judicium Ludovici Vivis de Iſagoge Porphyrii.

Theologi ſpecie differunt. IX. Philoſophia, Medicina, Jurisprudencia, Theologia non ſolum ſpecie differunt, ſed ſunt plane animalia ſpecie diverſa, non quidem in ſenſu Stoico, ſed quia ſecundum communem doctrinam corpore Et anima conſtant. q) X. Pro-

q) Stoicorum ſententia, quod virtutes, vitia, affectus, ſint animalia. Rationes Stoicorum. Reſponſiones ad objectiones. Rationes Seneca diſſentientis. Ineptitudo ſubtilium diſputationum Stoicarum. Utiliores doctrina de virtute Et ejus ſtudio. Varia monita circa precedentem Seneca Epiſtolam. Oſtenſio ineptiarum, quibus Stoici probare voluerunt, animum eſſe animal. Similes ineptia Seneca, probare volentis, quod virtus non ſit animal. Ineptie,

quatenus diverso respectu tristes & ridicula.

batur assertum: (1) Jurisprudentiam habere multa corpora, & animam vegetativam, sensitivam & rationalem. r)

XI. (2) Theologia olim erat mere spiri-
r) Jus pro arte sumtum & Juris prudentia sunt Synonyma.

tualis, sed postea corporea evasit, eaque partim larvata, partim genuina. Utriusque expositio relinquenda Dominis Theologis. XII. Theologia Scholastica corporeitatem dissimulavit. Post reformationem in confesso est, Theologiam habere corpus. XIII. Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impediendis novis doctrinis. s)

s) Explicatio temeritatis eorum, qui numerum quinarium ex numerorum parium classe eximere voluerunt.

XIV. Differentia inter corpora & animas Jurisprudentia & Theologia.

XV. Corpora & anima (3) Facultatis Medica & Philosophica. t) XVI.

t) Obiectio ex Hubero, quod in Jurisprudentia Ratio non ubique sit attendenda. Responsio ex eodem Hubero.

Transitio ad Propositionem. XVII.

PRO-

PROPOSITIO *Ostendenda differentia vera & fucata Jurisprudencia ex doctrina de corpore & anima ejus.*
XIIX. Commendatio Thematis ET CAPTATIO BENEVOLENTIÆ.

Uam necessaria
etiam, Perillusttris
& Excellentissime
Regiminis Magde-
burgici Domine
Præses, Pro-Re-

EXOR-
DIVM. 1.
Querela
de negle-
ctis ab e-
ruditis
natura
humana
cognitio-
ne

ctor Academiæ Magnifice, Audito-
res omnium ordinum & dignita-
tum honoratissimi. **Quam neces-**
saria, inquam, humano generi et-
iam sit cognitio sui ipsius, tam su-
perficiarie tamen ac negligenter
eadem tractari solet communiter
ab omnibus, omnium maxime ve-
ro ab iis, qui eruditorum nomine
a reliquis disceruntur. Et de ista
quidem cognitione sui, quæ ad sin-
gulos pertinet homines, in præsentī
non ero sollicitus. Habet enim
eadem adjunctas multas difficulta-
tes, vix millesimo hominum su-
perandas, ut adeo ejus neglectus

A 4

suo

fuo modo ad classes minoris culpæ & quæ stilo Jctorum Romanorum culpa levis & levissima dici consuevit, referri mereatur. Saltem id non potest non supinæ, crassæ, & latissimæ hominum negligentiae adscribi, quod, cum totum genus humanum alias & pronum & aptum sit ad defectus aliorum, etiam intimiores, nimis sagaciter detegendos, in eo tamen, non tam communi hominum vitio, quam ex imbecillitate eruditus prope peculiari sit aberratum, quod communis hominum natura non tam neglecta sit, quam falsis & sensui communi tantum non repugnantibus doctrinis fuerit proposita.

2. *Homo
melius no-
vit bestias
& alias
creaturas,
quam ali-
os homi-
nes.*

Res plana est &, si cum solo vulgo mihi negotium esset, aut instituti ratio pateretur, ut in idiomate germanico sensa animi exponere non foret indecorum, veritas asserti mei vel duobus verbis ad oculum poni posset. Nunc cum auribus eruditus, aut ab eis, qui eruditi vocantur, dependentibus

bus, me sentiam esse circumdatum, cautiùs longe & cum majori circumspèctione res est exponenda. Haud dubie naturas entium aliorum præter hominem, & potissimum creaturarum terrestrium, quam parum etiam sciamus, melius tamen novimus, quam naturam humanam. Quotus quisque enim est ita stupidus, ut feles lardo custodiendo præficiat, lupo oves commendet, aut hirco flores, ut cribro aquam hauriat, oleo flammam cupiat extinguere? At si inquirere velis in causam si non unicam, certe præcipuam miseræ universalis, quæ turbas ubique gentium excitat, non aberrabis, si dixeris, illam in eo consistere, quod in societatibus humanis homines non adhibeantur ad ea negotia, ad quæ natura sua sunt apti, & quod potius ad ea peragenda destinentur, quæ ipsorum vires vel superant, vel iis plane sunt adversa. Quid putatis, Auditores, si quis perdere vellet humanas societas univer-

Quod docet inceptum multorum hominum applicatio ad negotia, ad quæ non sunt apti.

fas, an aptiora ad hunc finem media posset invenire, quam si stultis doctrinam sapientiæ, ignavis & prodigis vel furibus curam rei familiaris aut etiam bonorum ad rempublicam pertinentium; inexpertis & ignavis, ac voluptati deditis negotia bellica, committeret, si juvenibus directionem negotiorum, & consilia, senibus executionem demandaret; si claudos & podagricos ad itinera pedestria, balbos ad sermones oratorios, cæcos aut surdos ad explorationes adhiberet. Et tamen annon tota die talia fieri videmus, & quidem non permittentibus solum, sed & plaudentibus & consulentibus talia illis, qui sapientum affectant titulum?

3. *Causa mali præcipua est, quod creditur, hominem esse se speciem infimam* Scio, passionibus animi multa adscribenda esse in istis aberrationibus, sed esse tamen præterea, & aliam causam istarum ineptiarum quærendam, non est, cur dubitemus. Cur enim non iidem affectus nos quotidie adigunt, ut & bestiarum,

ftiarum, & plantarum, & reliqua- *& singulos*
 rum rerum, tam naturalium quam *homines*
 artificialium usum sic evidenter in- *saltem*
 epte applicemus ad negotia, ad *numero*
 quæ tamen ob naturam isti usui *differre.*
 aduersam applicari nequeant. Cur
 in solo homine nos ita palpabiliter,
 ita frequenter, vel deridendos, vel
 deplorandos aliis invicem exhibe-
 mus. a) Scilicet quilibet & videt,
 & alio modo sentit & intelligit, &
 adeo sibi firmiter persuadet; fe-
 les, mures, lupos, agnos, aquam,
 oleum, rosas, lilia, fimum, & sic
 in reliquis esse species plane diver-
 sas, ac sæpe oppositas. Sed homi-
 nem quilibet esse speciem ultimam,
 & singulos homines numero sal-
 tem, ut lepores a leporibus, canes
 a ca-

a) Unde Laërtius lib 6. segm. 8. in- *Acute dic-*
 ter Antisthenis acute dicta refert, quod *tum An-*
 Atheniensibus consilium dederit, *tisthenia.*
nos ut equos esse decernerent: Cum vero
illi ab omni ratione id alienum esse di-
cerent, at, inquit, apud vos duces quan-
doque sunt, qui nihil didicerunt, solumque
designati sunt.

a canibus differre credit, et si & videat & sentiat, & intelligat, unum hominem ab altero æque si non magis differre, ac asinum a Leone, aut gallinam a pisce. Quæcunque in hoc orbe forma vel figura corporis, quæcunque operationibus vel diversis vel pugnantibus sunt prædita, illa specie differre necesse est. At facies saltem hominum, & vel ex istis faciebus noscenda indicia diverforum ac pugnantium animorum considerate Auditores, & deprehendetis, singulos homines a singulis non solum figura, sed & operationibus secerni.

4. *Erroris* Si igitur id, de quo nos omnes *bujus no-* communis sensus reddit securos, *xietas* & nobis persuaderemus, sane singulos homines negotiis jungeremus *alta rudi-* convenientibus. At, dum repugnante sensu communi credimus *ces in arti-* per tot secula, homines esse unius *mis erudi-* ejusdemque speciei, dum a tenera *torum.* juventute vidimus, Petrum, Paulum, Johannem in scala prædicali ultimum occupare locum, dum

dum eandem cantilenam ad Studium sapientiæ progressi audivimus cantari a Doctoribus omnium facultatum, quid mirum, si omnes homines putent, ad omnia negotia se aptos esse, quid mirum etiam, si alii homines alios ad omnia negotia sine discrimine admittant; Imo quid mirum, si eruditi, tantum non omnes & adhuc hodie istam cantilenam repetant, & veritatem assertionis contrariæ ita firmiter vocent in dubium, aut etiam absurditatis & stultitiæ, forte etiam impietatis, b) infimulent, ut

b) Nondum videram, cum ista scriberem, sed post plures annos demum incidi in famigeratissimi LEIBNÜZII disputationem, quam anno 1664. Lipsiæ habuit, sub titulo: *Specimen quaestionum Philosophicarum ex jure collectarum.* Hujus autem quaestio II. cum multa mihi suppeditet ad doctrinam meam illustrandam, non spero ingratum futurum lectori, si apponam integram. Recentiorum, inquit, hominum proterva audacia eo dilapsa est, ut negare

Secundum Leibnizium nostra sententia est impia, a Cardano, Sanchez & Bassone defensa, nec juri Romano incognita.

ut Jovem lapidem jurent, neminem
phi-

„gare etiam audeant essentiam omnibus
„hominibus communem eandem esse.
„Quod si ita est, debilitatur profecto
„& eluditur ingens fiducia, & huma-
„ni generis solatium. Quomodo enim
„tum Christus aliter sit noster quam
„communi nomine humanitatis, non
„video. Inveni ex singularistis præci-
„pue *Hieronymum Cardanum, Franciscum*
„*Sanchez, & Sebastianum Bassonem*, illum
„Italum, istum Hispanum, hunc Gal-
„lum, omnes Medicos, specificæ ho-
„mīum unitati infestos. Quorum
„duo priores nescio, annon Athei fue-
„rint, Sceptici certe extiterunt, poste-
„riori fortasse hic aliquid spiritus Cal-
„vinianus suggestit. Medici autem cum
„essent, temperamentorumque infini-
„tas diversitates perspicerent, omnibus
„hominibus commune quod esset, sibi
„non videbantur reperire. At CAR-
„DANUM quidem Scaliger castigavit,
„quem, cum hominem pictum vivo si-
„miliorem contenderet, quam doctum
„indocto, vehi equo picto jussit per
„hybernos pulveres Mediolanenses.
„BASSO *lib. 3. de forma int. I. art. 2.* cum
„de studiorum hominis infinita varie-
tate

philosophorum aut hominem sani
cere-

tate declamasset, essentiz quoque di-
 versitatem intulisse credidit. Eidem
 semitz FR. SANCHEZ institit jam
 ante; *rr. quod nihil scitur p. 60.* Quz
 refutare nec opus, nec locus est. His
 vero JCTi videantur favere posse. Ne-
 que enim ausus dicere IMPERATOR
l. 13. C. de contrab. stipul. hominum o-
mnium similem naturam, pene similem
dixit. Et ULPIANUS *l. 31. ff. de so-*
lut. & liber. Longam inter artifices
 differentiam esse ingenii, doctri-
 z institutionis. Huc & *lex 26. §. 12. de*
cond. indeb. & l. 12. de Leg. 3. pertinent.
 Hinc naturalis ad dissentiendum fa-
 cilitas. *l. 17 §. 6. de recept. qui arbitr. vid.*
 HENR. GEBHARDUM *de princ. jur.*
concl. 14. p. 177. Sed eadem responsio
 adhiberi potest, respectum esse ad sola
 accidentia, & quamvis interdum na-
 turz mentio fiat, illa tamen etiam
 conditionibus, & ut sic dicam, in-
 clinationibus individuorum tribui a-
 pud Latinos solet. Hactenus Leib-
 nūz, nondum vir ille celebris, sed
 tunc temporis juvenis, & præjudiciis
 a Præceptoribus haustis adhuc immer-
 sus. Hoc patet maxime ex illis, quæ
 pro

Responde-
 tur ad ob-
 jectionem
 de impie-
 tate.

cerebri ita delirasse, ut hoc paradoxum

pro stabilienda sententia communi mox ab initio disputat, quasi ea relicta fidei Christianæ professio damnum patiatur. Quasi doctrina Scholastica de scala prædicamentali, & quod homo sit species infima pertineat ad articulos fidei, & quasi non in omnium Christianorum ore sit, Christum esse mediatorem *humani generis* (non *speciei*) imo quasi non scripturæ convenientior sit doctrina nova, cum in Actis cap. 17. v. 26. doceatur, quod Deus condiderit ex uno sanguine omne *genus* hominum, ut habitarent per universam superficiem terræ. Scio quidem, generis vocem ibi pro gente sumi, & græcam vocem γένος plerumque progeniem denotare, sed sufficit quod scriptura doctrinam de homine specie infima ignoret. Id vero aperte falsum est, quod urgetur, per doctrinam de genere humano diversas hominum species continente *debilitari & eludi ingentem fiduciam & humani generis solatium*. Etsi enim concedam Autori, Christum non aliter esse nostrum, quam communi nomine *humanitatis*, id tamen humanitatis nomen æque commune est, sive humanitatem sub *generis* sive sub *speciei* terminis

doxum, quod asserimus, defendere fuerit

minis concipias. Porro quod in specie notatum fuerit, Cardanum & reliquos De Medicis duos Autores, specificæ hominum u. fine causa nigati infestos, fuisse Medicos, eo per. suspectis. tinere videtur, quasi Medici præ reliquis sint de impietatis studio suspecti. Scilicet primi fuere Medici, qui libertatem philosophandi, (non enormem quidem illam & Spinofiticam, sed in dictamine rectæ rationis fundatam,) in Academias introduxerunt, atque hoc modo jugum servitutis Philosophiæ Scholasticæ excusserunt, adeoque jugum papale (id est, Philosophiam illam stultam, inanem, fastuosam) cui hæcenus etiam in terris Principum, protestantium Doctores trium facultatum superiorum tantum non alligati erant, primi abjecerunt, & ita superioribus facultatibus similia tentandi viam monstraverunt. Quare ad reliquias Papatus pertinent, quod vulgus eruditorum, quorum intererat, populorum & studiosos, etiam apud Protestantes, in superstitione detineri, talibus Medicis per calumniam tribueret doctrinas periculosas & tantum non atheisticas. Quæ latius deduxi in *dedicatione*

B

edit.

fuerit ausus, Tantum valet in animis

De intem-
pestiva
censura
contra tres
autores
memoria
sua.

edit, noviss. notarum ad Monzambanum.
Quod vero Leibnüzium Cardanum & Sanchezium Atheos & Scepticos vocet, Bassoni vero imputet, quod ipsi fortasse hic aliquid *spiritus Calvinianus* suggesserit, id quidem abunde demonstrat, quod ipse pro more illorum temporum non solum Medicos tales libertate philosophandi utentes pro Atheis, ut modo dixi, habuerit, sed & quod præterea odio erga Reformatos & Calvinum, (tanquam caractere indelebili hominis *γνώσις* id est Wittebergice & Calovice Lutherani) esset repletus, & quod adeo tum temporis magis orthodoxus esset, quam postquam edito in senectute tractatu de *bonitate Dei, libertate hominis & origine mali*, occasionem dedit Theologo, in vicina Academia orthodoxæ præsumptionem ambiendi, edita dissertatione de origine mali, eundem graviorum errorum reum faciendi. Sed tamen eo ipso simul ostendit, & tyronibus palpandum dedit, quod tum temporis iudicii eclipsin passus fuerit, qui communis defectus hæreticum esse solet. De BASSONE equidem nihil amplius dicam, cum

**mis hominum præjudicium auto-
ritatis**

cum nec Autor ipse mihi cognitus sit, nec scriptum ejus supra citatum mihi videre licuerit. At quod Cardanum attinet, & Sanchezium, de illis pauca quzdam in contrarium notabo. Quod In specie de Cardano inter Atheos CARDANUM retulerit, non mirum, cum pro tali eum habeant communiter Lutherani, eminenter ita dici affectantes. Sed quod Scepticum & quidem cum asseveratione esse dixerit, indicio est, vel quod Cardani opera tum ipse non inspexerit, (quæ suspicio inde augetur, quod nec specialem locum ex Cardano nec ex Scaligero citet) vel quod genuinam inter scepticos & dogmaticos differentiam nesciverit, cum alias vel superficialia lectio aut cursoria evolutio scriptorum Cardani vel stupidos convincat, Cardanum ad excessum usque voluisse esse Dogmaticum. Quod vero non Atheista fuerit, hæcenus evidenter ostenderunt non pauci viri celebres, etsi in depingendo genuino Cardani charactere aliquatenus variantes. NAUDAUS in *judicio de Cardano*, hujus tractatui de vita propria præmissa, docet, quod se ipsum

B a

ut

ritatis, & doctrina per secula continuata

ut hominem viciosissimum depinxerit, & quamvis subinde in scriptis contestatus fuerit, quod mendaciis non fuerit deditus, tamen Naudæus distincte ostendit, eum fuisse mendacissimum; itidem ex varietate pugnantium inter se sententiarum apud Cardanum ubique occurrentium constare, quod mentis compos nequaquam fuerit. Et his tamen non obstantibus Naudæus eum dicit fuisse primum & unicum, qui simul in omnibus disciplinis (videlicet in humanioribus literis, in Philosophia, Medicina, Astronomia, Mathesi, Historia, Metaphysica, Politica, Ethica, nec non in remotioribus aliis) tam egregie versatus sit, ut videatur natura exemplum in eo ostendere voluisse majoris amplitudinis & immensitatis doctrinæ, quam homini hucusque concedere potuerit. BAILLIUS in *Diction. voce Cardan. lit. D. & T.* variis exemplis & rationibus ostendit, Cardanum magis superstitioni stultæ deditum, quam ut de impietate & Atheismo suspectus esse possit, & a Naudæo saltem in eo dissentit, quoad stultitiam & insaniam Cardani, quod Nau-

nuata, ut album nigrum esse videatur,

Naudæus opinetur, magnam sapientiam Cardani habuisse aliquid dementiz admixtum, cum ipse contra statuat, sapientiam in Cardano fuisse appendicem dementiz. SAMUEL PARKE-
RUS Anglus *diff. 1. de Deo sect. 15. p. 70. seq.* prolixè demonstrat, Cardanum, etsi virum rarissimæ eruditionis ob quatuor tamen causas tam multa in scriptis suis dementiz signa edidisse, 1. ob anomalam naturæ indolem, 2. propter immensam cogitandi assiduitatem, 3. ob immoderatam gloriæ cupiditatem, 4. ob maximam vitæ calamitatem. Postea *p. 76.* concludit, tantum abesse, ut Cardanus Atheis sit annumerandus, ut potius in omni Philosophiæ genere tam pie philosophatus sit, ut Philosophorum nemo religiosius. *In scriptis, pergit, quæ ad mores spectant, religionem, vitæque futuræ spem unicam: vitæ beatæ fundum esse statuit, ubique clamat, nullam mortalium nisi a morte felicitatem esse, neminem, nisi qui eam præstolatus fuerit, felicem esse; quemque, cum certissima sit, si felix esse velit, noctes atq; dies præstolari oportere, Et si ea, quæ oportet, fiducia præstolatur, summa semper felici-*

deatur, & lux confundatur cum tenebris.

Age

felicitate, quibuscunque conficietur calamitatibus, gaudere; denique hoc uno momento res humanas stare, si summa numinis providentiae cura sumus, post funera neque ante felices fore, sin alias, nunquam nasci praestare, & propterea, cum nisi illius consilio in hanc vitam nasci non posse liquent, quin in alteram venturi simus, prudenti curvis dubitare non licebit. Tum libros Cardani citat, in quibus haec doctrinae ubique leguntur, potissimum vero ad cap. 46. de vita sua provocat, ubi interroganti, annon vixisse pigeat, felicissimum se semper esse clamat, quod in misera hac mortalitate naturam suam divina immortalitatis participem certo esse noverit, & quidem tam gestienti animi affectu & ardore de vita futura semper loquatur, ut haud quemvis alium legisse meminerim, (ita pergit Parkerus) qui eam aut constantius credere aut ad eam acrius anhelare videatur. In Phisicis Deo omnium autore semper usus est, atque rerum natura rationes a finibus, quos ipse in mundo condendo habuit, investigandas esse voluit &c. Quodsi forte quis urgeat, & Naudæum & Bailium esse ipsos de impietate suspectos,

Par-

Age videamus paululum in gra-
 tiam dissentientium, quid alii de
 doctri-

*s. Quam-
 vis longe
 aliter do-
 cuerint*

Parkerum vero ad minimum non esse
γνησιως Lutheranum, is responsionis
 loco a me accipiet, me credere Laicos
 in Lutherana religione educatos maxi-
 mopere debere curare, ut sint *γνησιως*
 rationales, nec mulorum & equorum
 instar rationis usu se privare sinant ab
 aliis id intendentibus. Quod autem
 in specie sententiam Cardani de homi-
 nis genere vel specie attinet, (cum
 Leibnüzius de ea nihil certi & distincti
 proferat, nisi quod mentionem faciat,
 Cardanum dixisse hominem pictum vi-
 vo similiorem esse, quam doctum in-
 docto) non quidem deprehendere po-
 tui, quod Cardanus usquam controver-
 siam, utrum homo sit genus an species
 infima, ita conceptis verbis proposue-
 rit, aut de ea disseruerit, interim nul-
 lum est dubium, quod nusquam asse-
 ruerit, hominem esse speciem infimam,
 sed quod potius multæ aliz assertiones
 in eo occurrant, quæ suadeant contra-
 rium. Ita quod initio libros de rerum
 varietate attinet, statim lib. i. p. 19. ho-
 mines in barbaros & moratiores dividit,
 & barbarorum denominationem derivat

*Philoso-
 phi anti-
 qui.*

*Et de ejus-
 de homi-
 num natu-
 ra assertio-
 nibus.*

*Cardani
 doctrinæ
 de diffe-
 rentia ho-
 minum.*

B 4

non

*Democri-
tus, & E-
picurus
his silent.*

doctrina illa senserint. Democri-
tus & Epicurus tantum abest, ut
homines ejusdem speciei esse dixe-
rint,

non a feritate, cum multis Græcis &
Italis sint moratiores; nec a cultu mo-
rum neglecto, cum multæ inter illas
nationes de luxu damnatæ sint; non
ob ingenium, quod illis plerumque
majus sit, non ob asperitatem, cum
multi ex his, ut Germani & Galli sint
mansuetissimi; sed quod ante intelle-
ctam rem furere incipiant, & postquam
exarserint, eos sedare sit difficillimum
&c. Propius ad rem pertinet, dum
lib. 8. p. 492. sic scribit: *Solus homo vide-
tur. e diverso omnium animalium vices subi-
re. Truculenti enim quidam ut tygres,
alii rapaces ut lupi, alii immanes ut serpen-
tes, alii fortes & crudeles, ut leones, timidi
alii, ut lepores, & invidi, ut canes, sordi-
di alii, ut sues, alii natant ut pisces, alii
virulenti ut vipera, humani alii ut agni &c.*
Voluit etiam in sequentibus causas in-
vestigare tam variantis naturæ humanæ
& diversorum morum, atque *p. 494. seq.*
eam in rem quædam differit de diver-
sitate regionum, in quibus homines
vivunt, item *p. 497.* de diversis homi-
num temperamentis & hæc concomi-
tantibus

rint, ut potius vel neglexerint plane

tantibus affectibus, sed pro more, non ordine ac decenter, verum vagando, & perperuas digressiones immiscendo. In fine libri 8. p. 594. homines alio modo in 4. classes dividit. *Assimilantur homines quadrifariam. Deo imprimis, vocanturque probi. Eorum autem delectatio est vel in cognitione altissimarum rerum, vel secretarum, aut in opere secundum virtutem, unde probus homo idem qui sapiens: Vel propria perfectioni, vocanturque prudentes: eorum autem delectatio in opulencia & translatione rerum maximarum civilium: Vel mulieribus, vocanturque effæminati: eorum autem delectatio in luxu est: Vel feris, vocanturque ferini. Eorum autem delectatio in cruciatu tam virorum quam etiam puellarum. Videntur enim omnes ad hac genera reduci. Aut enim ad remissionem proclives sunt, ut effæminati, aut intentionem operum divinorum, aut humanorum, aut ferarum. In libris autem de subtilitate lib. 11. p. 626. alia quatuor genera hominum constituit. Triplex igitur hominum genus: divinum, quod non decipit, nec decipitur: humanum, quod decipit & non decipitur; belluinum, quod non decipit, & decipitur. Quod vero decipit, ac decipitur, quodque*

---

ne inquisitionem debitam in hu-
manam

---

*maximam solum occupat humani generis partem, non simplex modus, sed mistus hic est ex belluino, humanoque genere. Pag. 627. & seq. latius docere vult, quod homines in rebus quatuor sequentibus magis inter se, quam bestiz ab illis differant, videlicet in lege, lingua, provincia, moribus &c. Quid in his a Cardano dictis improbem vel approbem, fusius ostendere hujus loci non est. Id tamen hujus loci est, monere, quod ad refutandum Cardanum non sufficiat, provocare ad SCALIGERUM, quasi hic Cardanum jam satis castigaverit. Ostenderunt enim, ut paucis me expediam, tum NAUDÆUS in *dict. judic. de Cardano*, tum BAILIUS voce *Cardan. lit. II.* tum VOSSIUS *de orig. & progress. idol. l. 3. c. 8. p. m. 1163.* quod Scaliger apud impartiales hac parte male audiat. *Ausim ego, inquit inter alia NAUDÆUS, pignore deposito contendere, multo plures navos esse, quos Scaliger exercitationibus suis immistos reliquit, quam eos, quibus adversus Cardanum tam procaeter exagitantis totis novem annis insudavit, idque non tam eruenda veritatis studio, quam ut effrangi desiderio suo satisfaceret, cum illis*
omni-*

Judicium
de Scalige-
ri scriptis
adversus
Cardanum.

manam naturam tanquam haud
neces-

*omnibus congregandi, quos suo tempore li-
tensum eruditionumque principes haberi co-
gnoverat. Quemque vel per horulae
spatium & Cardani & Scaligeri lectioni
absque praesudicio operam dantem, ex-
perientia propria confirmabit, verum
esse iudicium Naudzi. Ut taceam, me In specie
nihil in Scaligero deprehendisse, quod de diffe-
ad praesentem controversiam directo fa- rentia ho-
ceret, ne in isto quidem, quem Leib- minum.
nuzius citat, loco. Sed nec hic tamen
probat, quod probare debebat. Dixe-
rat scilicet Cardanus, hominem pictum
vivo similiorem esse, quam doctum in-
docto. Quid ad haec refellenda attu-
lit Scaliger? Iussit Cardanum vehi equo
picto per hybernos pulveres Mediola-
nenses. Rides? Nec ego stimulos la-
crymarum sentio, quia totum istud
scomma inspidum sale & acumine, id
est, ingenio & iudicio caret. Sed sa-
tis de Cardano. Sequitur, ut nonnulla De Sancho-
de SANCHEZIO addam. Dicitur hic, zio & pro
eidem semitz instituisse, & provocatur ejus defen-
ad *eius tractatum quod nihil scitur p. 60.* sione.
(edit. in 12.) vel 29. (edit. Lugdun. in
4.) Sed nihil ibi dicit Sanchez, quam
quod exempla quaedam afferat sympa-
thiae*

necessariam, vel eam ita difficilem esse

thiz & antipathiz inter hominem & bestias, item inter bestias ipsas. Propius huc spectat, quod Sanchez *d. tract. p. 78. vel 39.* postquam varios hominum mores, varias staturas, formas &c. recensuisset, subjungit: *An tu his eandem rationem, quam nobis, omnino putes? mihi non verisimile videtur. Nihil tamen amboscimus.* Vides adeo Sanchezium a Leibnüzio non accurate inter eos referri, qui negent, hominem specie differre, sed qui saltem ea de re dubitent. Et diversa sunt dubitare & negare, adeoque Scepticus non contradicit Dogmatico, sed saltem ei dubium movet. Postquam autem Cartesiani gravissimo errore dubitationem cum negatione confundere incœperunt, error hic latius serpsit. Porro quemadmodum ostendi, Cardanum nec Scepticum fuisse, nec Atheum, ita Sanchez quidem in dicto tractatu ostendit, se esse Scepticum, at hoc iterum ad calumniandi modos passim receptos referendum est, dum Sceptici Atheis annumerantur. Scientiam Sceptici oppugnant, non fidem. Et fidei suæ testimonia plura inseruit tractatui illi Sanchez, ut dum

p. 42.

esse sint arbitrati, ut certi quid ea
de

p. 42. (edit. in 4.) inculcat, secundum fidem mundum & creatum esse, & finem habiturum, dum *p. 54.* soli Deo vindicat cognitionem perfectam, dum *p. 72.* asserit, Deum a se solum, ex nihilo & sine medio aut instrumento creare, &c. Restat, ut de JCris quzdam dicamus. Ad loca adducta moneo, per ea quidem non directò probari, quod ipsi statuerint hominum esse varias species, sed valde tamen verosimile est, eos in illa sententia fuisse, si quis consideret, quz hic in *Oratione* §. 5. 6. & 7. prolixius adduxi de communi sententia Stoicorum & aliorum Philosophorum. Quid jam ad hzc omnia Leibnüzius? Initio respondet, differentias hominum a Cardano & JCris adductas esse accidentales. Ambigue & Sophistice. Si enim accidens hic opponit substantiæ, responsio hzc non ferit dissentientes, si vero opponit essentiæ, committit petitionem principii, cum istæ differentiæ indicent, diversam naturam hominum. Sensit hoc ipse Leibnüzius, unde addidit, per naturam intelligi condiciones & inclinationes individuorum.

De JCris-
rum sen-
tentia.

Ostenditur
insufficiencia
responsionis Leib-
nüzianæ.

Recte

de re definire noluerint. DEMOCRITUS enim ait, Hominem esse, quod omnes scimus. EPICURUS vero docuit, hominem esse talem vel talem effigiem animatam. c)

Quid

Recte quidem, sed nihil ad rhombum. Nam individua, quæ inclinationibus naturalibus differunt, differunt etiam finibus & usibus. At quæ finibus & usibus differunt, differunt specie. Ita canes inclinationibus & usu differentes per structuram corporis indicatis constituunt diversas canum species. Ergo & inclinationes hominum ad varios fines & usus tendentes, quas potissimum facies indicat, species hominum diversas constituunt.

Testimo-
nia Sexti
Empirici
de senten-
tia Demo-
criti &
Epicuri.

c) Sextus Empiricus *adversus Mathematicum. p. m. 156.* (edit. Antwerp. 1569) interprete Gentiano Herveto. DEMOCRITUS, inquit, *sonatus quidem est exponere notionem, sed de ea nihil amplius potuit pronuntiare, quam rudis & imperitus, dicens: Homo est, quod omnes scimus. Nam primum quidem canem quoque omnes scimus, sed canis non est homo, & equum omnes scimus, & plantam, sed nihil ex iis est homo &c. EPICUREI autem existimarunt, se posse vel indicando statuere hominis notionem,*

Quid sectatores Zenonis Stoici senserint perspicue explicatur a Seneca. *Id quod est, ait, genus est Stoici homines di-*
cunt specie pri-
differre.

tionem, dicentes: Homo est id, quod est tali forma praxitum cum animatione. Non noverunt autem, quod si id quod ostenditur, est homo, id quod non ostenditur, non est homo &c. Idem lib. 2. Pyrrhon. hypoth. cap. 5. p. 449. interprete Henrico Stephano. DEMOCRITUS ait, hominem esse, quod omnes scimus, secundum que verba non cognoscemus hominem, quia & canem scimus, & ideo sequeretur, etiam canem esse hominem. Sunt etiam aliqui homines, quos non novimus, propterea non erunt homines. Imo vero secundum hanc notionem nullus erit homo. Si enim ille dicit, oportere ab omnibus hominem cognosci, nullus autem est homo omnibus hominibus cognitus, nullus fuerit homo secundum illius sententiam. Atque hac a nobis non dici sophisticè ex doctrina ejus his consentanea manifestum est. Nihil enim aliud vere dicit esse hic vir, quam atomos & vacuum: quorum utrumque non animalibus solum, sed omnibus concretis inesse ait. Itaque ex his nequaquam perspicere hominis proprietatem possimus, quia sunt omnibus communia. Sed neque aliud quicquam subiectum est

primum & antiquissimum, & ut ita dicam generale cetera genera quidem sunt, sed specialia tanquam homo genus est. Habet enim in se nationum species, Græcos, Romanos, Partbos; colorum, albos, nigros, flavos; habet singulas, Catonem, Ciceronem, Lucretium. Itaque qua multa continet in genus cadit, qua sub alio est, in speciem. d) Quid clarius dici poterat, quam secundum Stoicos homines ab hominibus differere specie? Neque magni momenti est censura Lipsii ad istum Senecæ locum. Atqui, inquit Lipsius, e) supra species

Notatur
Lipsius.

est circa hac. Nihil ergo habebimus, per quod hominem distinguere ab aliis animalibus & pure intellectu percipere possimus. EPICURUS autem dicit, hominem esse talem vel talem effigiem animatam. Ergo secundum hunc quoque quoniam homo ostendendo manifestatur, is, qui non ostenditur, non est homo, & si quis vir mulierem ostendat, vir non erit homo: si autem virum ostendat mulier, mulier non erit homo. &c.

d) SENECA Epist. 58. p. m. 381.

e) LIPSIUS in notis ad Senecæ Epistolas d. l.

ties erat, sed ex Aristotele. Hic Logicam Chrysippi sequi cum probabile est hodie ridendam. Imo vero Lipsi, si manes Aristotelis tuum hoc iudicium audirent, vel apud inferos illud albis, quod ajunt, riderent dentibus. Decepit te optime Lipsi persuasio, quod omnia quæ tuo tempore in Academiis docebantur, auctoritatem præ se ferrent Aristotelicam. At falleris omnino, falleris, si credis, Aristotelem unquam hominem ad species ultimas seu infimas rerulisse. Dixerat quidem Aristoteles homo species est: Dixerat idem Seneca, istam Aristotelis sententiam paulo ante referens. Sed neuter dixit, esse speciem infimam. *Homo species est, ut Aristoteles ait, equus species est, canis species.* Hæc sunt verba Senecæ. f) At nec canis nec equi species ultima est.

Et quid dabis mihi, Lipsi, imo *6. Probatur, secundum Aristotelem, homines inter se* quid dabitis mihi Auditores quicunque, qui auctoritati Aristotelicæ multum tribuitis, si vobis ostendero, *ipsum*

f) SENECA d. Epist. 58. p. 381.

non nu-
mero sed
specie dif-
ferre.

ipsum Aristotelem tantum non di-
fertis verbis, sed & ratione gravissi-
ma addita, stabilivisse veritatem
doctrinæ, quod homines inter se
specie differant. Est pulcher omni-
no locus, & dignus, qui integer
commemoretur, præprimis cum
& brevitate se commendet. *Non
solum*, inquit Aristoteles g) *ex plu-
ribus*

Explicatur
locus Ari-
stotelis ad-
ductus ad-
versus Ca-
saubonum.

g) Arist. *Polit. lib. 2. cap. 1. p. 55.* edit.
Conring. *Sed cap. 2.* edit. Casaub. *p. 187.*
habet quidem Casaubonus in versione
sua: *ex hominibus specie*, id est ordine &
fortuna & instituto vitæ, *differentibus.*
Sed ista quidem non versio est, sed
commentarius. De verbis enim quæ
addidit Casaubonus, nil quicquam ex-
tat in Græcotextu: *ὁ μόνον δὲ ἐκ πλειό-
νων ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ
εἰδῶν διαφερόντων.* Nec convenit hæc
explicatio Casauboni (quasi Aristote-
les speciei voce hic abusive usus fuerit)
cum Aristotelis intentione, quod ver-
ba ultima hic excerpta demonstrant,
ubi diserte dicit, *cas res specie inter se
differre, ex quibus rebus opus sit unum fieri.*
Imo ne quidem communem sen-
tentiam defendere potest explicatio
Ca-

ribus hominibus est civitas, verum etiam e SPECIE differentibus. Non

C 2

enim

Casuboni, cum diversissimi illi ordines inter homines, & diversissima insignita vitæ sint indicia diversissimarum naturarum; At quæ naturâ, instituto, ordine differunt, specie inter se differunt. Nec obstat locus alius Aristotelis Et alius locus Metaph. lib. 9. c. 9. ap. Casaub. p. 549. cuius ei parallelus ex libris Metaphysicorum. *Materia non facit differentiam. Non enim hominis species sunt homines. Pater siquidem ex ipsa textus græci inspectione vertendum fuisse: Non enim hominis materia sunt homines. καὶ ἀνθρώπων γὰρ ἡ ὕλη εἰσὶν οἱ ἄνθρωποι.* Erroneè vero quidam pro ὕλη scripserant εἶδη. Scilicet disputat ibi Aristoteles, quod mulier a viro non specie differat, quia materia inter se differant, ut homo albus & niger, at vero hominis essentiam non consistere in materia sed in ratione, in masculis vero & fœminis (scilicet qua talibus) non esse contrarietatem rationis. Igitur ex hoc textu Aristotelis & ejus ratione modo adducta potius illustratur prior locus, quod & quare homines scilicet ratione (id est intellectu & voluntate) discrepantes, ut unione opus habeant, inter se specie differant,

enim conflatur civitas e similibus. Aliud enim est societas in bello & civitas. Hoc namque prodest quantitate, etiam si specie sit idem; Auxilii enim causa belli societas comparata est natura, quemadmodum, si majus pondus plus trahat atque auferat. Tali autem re differt etiam civitas a Gente, ubi unius gentis multitudo non per vicos divisa erit, sed Arcadum more dispersa. Ex quibus autem rebus opus est, unum fieri, ea res SPECIE inter se differunt. Fateor Sententiam Aristotelis etiam in illo brevi loco alicubi esse valde obscuram, neque adeo Conringium sine ratione conjicere eum locum mutilum esse *b)* sufficit tamen nobis

Conringii
cogitationes de prio-
re Aristo-
telis loco.

b) CONRINGIUS in emendas. ad lib. II. Polit. Arist. cap. 1. p. 663. ad verba Aristotelis, ubi dicit: ea specie differre, e quibus opus sit unum fieri, ita commentatur: Hac propositio non est, simpliciter quidem accepta, vero consentanea. Unum enim simile corpus potius constituitur ex specie iisdem partibus. Ex differentibus autem specie fit unum dissimulare &c. Itaque vel hinc liquet, locum hunc mutilum esse,

nobis, quod ipsa propositio, quod homines non tantum numero, sed & specie differant, sit perspicua, & quod non obscura ratio sit subjun-
cta, quod illæ res specie differant, quæ unione opus habent. Et quo-
modo scilicet pugnantia i) possent esse

ac mendosum, ne nunc urgeam, nullam haberi hic cum proxime antecedentibus & consequentibus connexionem &c.

i) Contextus ostendit, Aristotelem Illustratio loqui de unione morali vel politica hic dicto-
voluntatum; unde circa locum modo rum ex
ex Conringio allatum notandum est, Conringio.
quod ille vel ideo Aristotelem non vi-
deatur adæquate intellexisse, quod ipse
puravit, Aristotelem loqui de unio-
ne vel physica vel artificiali v. g. quæ
fit per ferruminationem aut plumba-
turam. Huc enim respiciunt potissi-
mum ejus verba, quæ de differentia
corporum similarium & dissimilarium
loquuntur. Interim & hæc Conringii
meditatio illustrat doctrinam Aristo-
telis & nostram. Ait Conringius: cor-
pora dissimilaria ex partibus specie
differentibus esse composita. At quis
civitatem ad corpora simularia referre
C 3 vellet,

esse ejusdem speciei? Non tygris tygridem odit, non lupo lupum. Non ferrum ferro repugnat, nec magnes magneti. At homines aliena opera sunt uniendi, natura enim plerique sibi adverfantur:

7. *Quis ergo autor erroris communis?*

Ergo cum & Stoici & Aristoteles derisam a Lipsio, & eruditissimis hodiernis prope omnibus, sententiam docuerint, & sensus communis eam confirmet, *k)* qui factum est, Auditores, ut tam constanter in Scholis Christianorum hactenus doctum fuerit, hominem esse speciem infimam, & hominem ab homine saltem differre numero. Sane Sacrae literae hic non erunt in subsidium trahendae, cum, facillime doceri posset & illas multa suppeditare ad refellendum errorem illum
com-

veller, cum & tot statibus hominum diversis & tantum non oppositis singulae civitates vel Republicae sint compositae.

Communis loquendi modus.

k). Adde communem loquendi modum: Dicimus *genus* humanum, non *speciem*.

communem, si modo temporis & instituti ratio id nunc permetterent.

Quid verbis opus. PORPHYRIO ^{Porphy-}
debetur istud falsum, ex cujus isa- ^{rius.}
goge 1) illud per tot secula in Schol-
lis

1) Ita enim Porphyrius *cap. 2.* ex ver- ^{Locus Port}
sione Julii Pacii: *Est species multis attri-* ^{phyrri.}
buuntur, non tamen specie sed tantum nu-
mero differentibus. Homo enim cum sit
species, Socrati & Platoni attribuitur, qui
non specie inter se differunt sed numero:
animal autem, cum sit genus, homini, &
bovi & equo attribuitur, qui specie quoque
inter se differunt, non saltem numero &c.
Et postea: *Homo est specialissimum illud,*
quod solum est species. Et iterum. Ho-
mo est quidem species animalis rationalis,
sed non est etiam genus particularium sin-
gularum hominum, verum species tantum-
modo, & quicquid ante individua positum
proxime iis attribuitur, species solum est,
non etiam genus. Ut igitur substantia,
qua in summo loco posita est, quia nullum
habet ante se genus, est generalissimum il-
lud; ita etiam homo, qui est species, post
quam non est alia species, nec aliquid, quod
possit dividi in species, sed individua (in-
individuum enim dicitur Socrates & Plato &

Seſator
Platonis.

lis Christianorum tam altas radices egit, ut ego quidem nolim laborem illum plusquam Herculeum in me ſuſcipere, atque id dogma ex animis hominum Scholaſticae doctrinae deditorum evellere. Maneat ibi, per me, & ſi placet, aliores adhuc agat radices, modo mihi libertas relinquatur, ut eidem non cogar ſubſcribere, modo vos, Auditores honoratiſſimi, cogitare velitis, Porphyrium fuiſſe Philoſophum Platicum, m) PLATONEM

Alcibiades & hoc album) ſolum eſt ſpecies & extrema illa ſpecies, & ut diximus, ſpecialiſſimum illud.

Porphyrius m) Fuit enim diſcipulus PLOTINI
an Platonis. & praeceptor JAMBLICHII. Eunap. in
eus? vita Porphyrii & Jamblichii. Popeblount
Cenſ. celebr. Autor. p. 206. ab init. Inter
Platonicos ob excellentiam Philoſophus
cognominatus. Hiç habitus omnium
Platonis myſteriorum conſultiſſimus.
Popeblount *ibid.* ex Wiero. Nec eſt,
quod opponas, Porphyrium tamen in
Iſagoge, ut ſtatim ab initio patet, vo-
luiffe explicare doctrinam categoriarum

NEM vero eum esse, qui, non dicam, totam doctrinam Christianam
cor-

rum Aristotelicarum, imo ex Aristotelis Topicis sumfisse, quæ de quinque vocibus (genere, specie &c.) composuit (in dicta Isagoge) Popeblount *p. 207. ex Ludovico Vive.* Sciendum est enim, quod Porphyrius putaverit, Platonicos & Aristotelicos non docere diversa aut opposita, cum septem libros conscripserit ea intentione, ut probet, Platonis Aristotelisque sectam unam esse. Popeblount *p. 206.* Deinde, etsi quoad reliqua prædicabilia forte ante oculos habuerit Topicos Aristotelis libros, certe tamen in illis, quæ de specie & quidem specialissima disserit, nihil ex Topicis Aristotelis desumere potuit, cum Aristoteles saltem quatuor voces seu prædicabilia agnoscat, definitionem, genus, proprium, accidens, & differentiam ad genus referat. *Topic. lib. 1. cap. 4. 5. 6. 7. 8.* adeoque speciei hic plane non faciat mentionem. Imo in ipsis locis Topicis *in libro 2. & 3.* quidem loci ab accidente, *in libro 4.* a genere, *in libro 5.* a proprio, *in 6.* a definitione desumpti recensentur, de locis autem a specie desumptis nihil ibi inven-

C 5

nio

*Platonis
ineptia
circa defini-
tionem
hominis.*

corruptit, (nam nec hujus rei demonstrationem permittit instituti ratio) sed qui ita sensu suo abundavit, ut, cum hominis definitionem deberet tradere, hominem satis perspicue definiri putaverit, si diceret, n) eum esse animal bipes implume, &

nio, nisi quod in *cap. 3. lib. 4. p. m. 623.* obiter quasi mentionem speciei faciat, sed ita, ut nescias, quid ipse velit, dum modo afferit, *genus & speciem esse synonyma*, modo tamen statim addit, *omnis generis esse plures species*, & iterum, *genus attribuit speciei proprie non metaphoricè &c.* His adde, quæ *lib. 2. cap. 4. p. m. 565. seq.* docet: *ea, quæ generi non accidunt, nec accidere speciei, contra quæ speciei accidunt, accidere etiam generi; item: cui genus attribuitur, ei etiam aliquam attribui speciem.*

*Definitio
hominis
Platonica.*

n) Ita enim Laërtius in *vita Diogenis cap. 40. p. 335. edit. Menagii.* Platone item definiente, homo est animal bipes sine pennis, cum placeret ista ejus definitio, nudatum pennis ac pluma gallum gallinaceum in ejus invoxit scholam (Diogenes) dicens: *Hic Platonis homo est, unde adjectum est definitioni: latis unguibus &c.* Sextus

&, cum Diogenes ad ostendendas
Platonis ineptias gallum gallina-
ceum plumis ac pennis nudatum
ejus auditorio immisisset, ad corri-
gendam pulchram illam definitio-
nem adderet; hominem esse animal
bipes, implume, latis unguibus.
Quis jam ab hoc Philosopho o)
&

tus Empiricus *advers. Mathemat. p. m. 158.*
Plato pejus, quam alii definit hominem, di-
cens: homo est animal implume, bipes,
latis unguibus, capax civilis scientiæ.
Unde etiam oculis se offerunt, qua debent
adversus illum dici. Rursus enim non ex-
posuit hominem, sed qua homini accidunt,
& non accidunt. Nam animal, & bipes,
& latis esse unguibus, accidunt: civilis au-
tem scientia esse capax, aliquando quidem
accidit, aliquando vero non accidit.

o) Interim fateor, dubium esse, an
PLATO hominem dixerit vel docu-
erit, esse speciem infimam, ita ut Por-
phyrius hanc sententiam ex Platone
hauserit; Ea enim de assertione nihil
in Platone reperio, quamvis nec de al-
tera ei opposita, quod homines specie
differant, perspicua verba adducere
possim. Interim sufficiat, hic sequen-
tia

Sententia
Platonis;
dubia an
hominem
habuerit
pro specie
infima.

 & ejus sectatoribus, ac Porphyrio
 RIO

---

tia loca ex Platone notasse. Initio in *Alcibiade secundo p. m. 452. seq.* hominum alios dicit esse *imprudentes*, alios *prudentes*, alios *insanos*, & tum pro more rudiose disputat, utrum detur species imprudentum media inter prudentes & insanos, & quomodo imprudentes ab insanis differant, scilicet ut inexperti ab extreme stultis. Propius ad rem facit, quod *lib. 2. de Rep. f. 599.* sub persona Socratis doceat, *homines nasci non admodum similes, sed inter se differentes, singulosque ad singula & diversa opera vel artes promptos a natura produci.* Iterum *lib. 9. de Rep. f. 734. seq.* postquam docuisset, tres animæ partes esse, *rationalem*, qua homo discit, *inscibilem*, qua irascitur, quæque hominem ad potentiam, gloriam & victoriam tota trahit, & *concupiscibilem*, quæ homines ad cibum potumque & rem veneream rapit, item ad pecuniarum & lucri cupiditatem; subjungit, *tria esse hominum genera prima, philosophum, contentiosum, avarum* (ita tamen, ut avarus, ut modo dictum, etiam de cibi & potus ac rei veneræ cupido dicatur.) Inter hos præstare *philosophum* reliquis, ut qui solus præter volu-

rio p) sani quid expectaret in cogn-

voluptates avarorum & contentiosorum gustaverit etiam & expertus fuerit suavitatem, quæ ex veritatis contemplatione oriatur &c.

p) Non injucundum, credo, erit Judicium
 Lectori, si de Isagoge Porphyrii adjun- Ludovici
 gam hic **JUDICIAM LUDOVICI VIVIS** Vivis de
 quanquam paulo prolixius. Ita vero Isagoge
 differit *de causis corrupt. art. lib. 3. p. 180. seq.* Porphyrii
 Post utraque Analytica sequuntur octo-
 libri de locis argumentorum, quæ di-
 cuntur Topica. Locos vocant, & cen-
 thesauros argumentorum, cum ipsi ar-
 gumentorum nihil habeant; neque e-
 nim hi loci sunt pyxides, quibus conti-
 nentur pharmaca, sed pyxidum indices.
 Opus Aristotelis est longum, varium;,
 multa sunt in eo præclara, sed ita tamen
 differit, tanquam qui colligit sparsa,
 non qui formulas & præceptiones artis
 tradit ad usum aliquem conducibiles.
 Quæ de re jam antea jure questus est,
 Rudolphus Agricola. Neque enim ex
 operis illius satis justæ lectione, quam
 libet diligenti & sedula, facultatem
 se ullus sentiat nactum unius argu-
 menti inveniendi. Sunt inquisitiones,
 quæ sint genera, quæ differentia, quæ
 pro-

gnoscenda hominis natura? Igitur
re-

»propria, quæ accidentia, quæ diffini-
 »tiones loquaces, involutæ, molestæ:
 »& quod liceat cum bona tanti viri gra-
 »tia dicere, nonnunquam etiam subine-
 »ptæ, sed infrugiferæ prorsum. Neque
 »enim quærit unquam aliquis, quid
 »cujus sit aut genus, aut species, aut
 »accidens. Admiscet, quæ sunt alie-
 »nissima, ut de eligendo & fugiendo,
 »in quo videtur Philosophus sylvam
 »quandam ad communes locos conges-
 »sisse, ut suos in thesibus exerceret, &
 »quæstionibus indefinitis, sed ad inve-
 »niendi rationem parum commode. Ex
 »his libris Topicorum sumsit Porphy-
 »rius, quod de quinque vocibus compo-
 »suit opus, ut, mea utique sententia, uti-
 »lissimum, ita longe ab utilitate traditum.
 »Prætereo tautologiam & molestiam o-
 »rationis: de re loquar. Primum in ea
 »locum obtinent quæstiones, quarum
 »nec numerus est ullus, nec ordo certus.
 »Alii alia quærunt, alii prius, alii po-
 »sterius, prout est cujusque ingenium
 »& mentis intelligentia: nos enim re-
 »spiciunt, & nostrum captum, non na-
 »turam. Jam unde sumuntur quæstio-
 »nes, hæc? quid est? quale est? & ea,
 quæ

relinquamus eos insanienti suæ sapientiæ & discursu nostro propius ac-

quæ hisce respondentur? noane ex vulgo? quod Aristoteles fatetur primo Topicorum. Atqui ad multa quæ sita per quid est? qualitatis responsum adjungimus, ut quid vides? hominem album, armatum, patrem tuum, ut apud Poëtam: *Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi?* Et in Prophetâ: *Quid vides Amos? trullam commentaris.* Et ad quale, *ποιον* Græci substantiam sepe reddunt: Latini quoque, ut: *qualis res est homo? animal ratione præditum.* Nam & qualitatem compositum naturale vocant quidam, ut Cicero in Academicis, sicut Stoici *ποιότητα*. Jam vero quid dicunt esse prædicari in quid? Ea, inquit Porphyrius, prædicari in quid, quæcunque convenit eum, qui interrogatus est, *quid est* aliquid? reddere. Atqui ad hujusce rei intellectum necesse est evolvisse totam philosophiam, quæ est denatura: Neque enim Aristoteles ipse in libris Topicis tot verbis tam alte, tam anxie repetitis explicare voluit, quid *genus* esset, quid *species*, quæ dicuntur per quid, & *accidens*, ac proprium, quæ per quale. De genere locutu-

rus

accedamus ad id, cujus gratia sermonem istum incepiimus.

Dies

»rus Porphyrius *patrem & patriam* dicit
 »esse genus. In qua lingua? in Phœ-
 »nicia credo. *Et mihi genus a Jove sum-*
 »mo est, inquit ille. *Et, genus, qui du-*
 »xit Olympo: quod & ipse ostendit Por-
 »phyrius suo exemplo: *sive a parente, in-*
 »quit, *sive a patria.* Sic enim Orestem a
 »Tantalo dicimus habere genus: Hylum ab
 »Hercule. Rursus: Pindarum genere The-
 »banum esse, Platonem vero Atheniensem.
 »Est enim patria principium cujusque gene-
 »rationis, ut Pater. Non dixit, Tanta-
 »lum esse Orestis genus, aut Thebas
 »Pindari. Differentiam Porphyrius finit,
 »qua abundat species supra genus, quasi
 »non & abundet risibili homo supra
 »animal, quemadmodum & rationali.
 »Quodsi dicatur, non eatenus esse spe-
 »ciem supra genus, responsioni huic
 »aqua hærebit, quod ajunt, *petitur*
 »*principium*, & vitiosissima erit defini-
 »nitio, nempe perplexa, & id, quod
 »accuratius esset explicandum & de-
 »clarandum, pro luce inferetur minus
 »etiam obscuri. Quum enim ex ac-
 »cessione differentiarum ad genus con-
 »stituatur species, quomodo tu in de-
 »finitio.

Dies hic destinatus est ad publi-
 ce enunciandos & creandos Do-
 ctos, qui secundum leges
 Academicas facultati Juridicæ ad-
 scriban-

*8. Philoso-
 phi, Medi-
 ci, Juri,
 Theologi
 specie dif-
 ferunt.*

finitione differentiarum de specie memi-
 nisti tanquam jam nota & explicata?
 Cedo quas differentias affers? Miramur
 earum penuriam dicet esse Aristoteles,
 nec ullis nos rebus, quum magis in-
 digeamus, magis carere, *Rationabile*
 est hominis differentia: vix aliam
 proferunt simplicem, nec ea ipsa est
 hominis ex sententia Philosophorum.
 Nam & angeli sunt rationales, quos
 illi vocant Deos, & quidem animalia
 rationalia. Quod si in adjectivo illo,
 rationale, animal pro substantivo in-
 telligas, potius erit justa definitio,
 quam differentia. Sed *rationale* dicunt
differentiam, *capacem disciplina* dicunt
proprium. Quid hoc plus habet aut
 minus, quam illud. Quæso, *bipes*, &
quadrupes & *volatile*, & *aquatile*, quæ
 ab Aristotele & Porphyrio pro diffe-
 rentiis ponuntur, implent rationem
 illam differentiarum, quæ essentiam
 dicunt & formæ rationem, & *diffini-*
tionis essentialibus sint aptæ, quum
accidens designent? Quod si & hæc sint

D

diffe-

scribantur. Sunt enim, ut noſtis,
qua-

»differentiæ, quid Ariſtoteles differen-
 »tiarum inopiam deſet? Quomodo
 »hæc congruunt cum hoc Porphyrii
 »dicto? Interius autem perſcrutantes
 »non quodlibet eorum, quæ ſub eo-
 »dem genere ſunt, dividendum eſſe
 »differentiam, ſed quod ad eſſe condu-
 »cit, & quod quid erat, eſſet, & ejus
 »rei partes? Ergo bipes, aut volatile
 »non ſunt *differentia*. Verum enim
 »vero quis hoc dictum intelligat, quis
 »ullam aſſignet differentiam tam arctis
 »limitibus concluſam? Non immerito
 »Ariſtoteles ait, nos differentiarum ve-
 »xari paupertate, ſi differentiæ omnes
 »ad tam exactam cenſuram æſtimantur.
 »Quis vero ſcit, an *mortale* ad eſſe ho-
 »minis conducat. Quæſi vero non
 »poſſint homines eſſe *immortales* ex Dei
 »munere, ut anima: corporeum vero
 »& incorporeum non formam attin-
 »gunt ſed materiam, quæ pro *differen-*
 »»*tiis* ponunt in ordinatione. Quid
 »quod Quintilianus mortale & immor-
 »tale ſpecies dicit eſſe animalis generis.
 »Sed *Rhetoris* dictum parum exacte ad
 »philosophiæ formulas dicit eſſe torna-
 »tum: quale illud eſt Ciceronis, & Cice-
 »ronem

quatuor genera Docentium in A-
cade-

ronem secutorum Senecz, Victorini, & Capellæ, *Romanum & Trojanum species* esse hominis, quum non sint *hominis* sed *nationis*; neque enim ad *essentiam* hominis pertinent, sed ad *accidens*, & de suis individuis non in *quid* prædicantur, sed in *cujus*. Nam, quod dicitur *humanum genus*, & de genere hominum, alios Romanos esse, alios Trojanos, genus eo loci pro *gente* sumitur aut *natione*, aut *forma & ratione & modo*, ut *genus vini*, *genus cibi*, *genus dicendi*, *genus belli*. Sed hæc omnia ita sunt *perplexe & obscure definita*, ut mirum non sit, labi in eis magnos viros & contraria inter se dicere. *Bipedem* Aristoteles *differentiam* facit, & Aristotelem secutus *Quintilianus*. *Porphyrus* dicit esse *proprium*. *Martianus* etiam sic finit *differentiam*: est *sufficiens* ad id, quod susceperis, *discretio*. Et alio loco: *differentia est sufficiens* quæstioni *discretio*, ut, si quæzratur inter hominem leonemque quid intersit, respondeatur, quod homo mitis, leoniferus sit, quod quidem nec hominem, a mitibus cæteris, nec leonem a feris

D 2

aliis

cademis, Philosophorum, puta,
Medicorum, Jurisconsultorum, & Theologo-

aliis distinguit animalibus. Sic ille:
quæ omnia Porphyrius de Schola re-
jiceret, tanquam imperita. Sed de
proprio quid dicunt? Porphyrius pro-
prium in quatuor significatus dividit,
quod soli, quod omni, quod soli &
omni, quod soli, omni & semper.
Quintilianus etiam proprium dicit, aut
quod soli accidit, ut homini sermo,
risus, aut utique accidit, sed non so-
li, ut igni calefacere. Quomodo
potest proprium vocari, quod sit alii
commune? non fecus, quam si bonum
dicas malum, album nigrum, cali-
dum frigidum, idque Aristoteles ve-
stat fieri. Nam bipes non proprium est
homini, sed generale & amplius. Nec
quod aliquo tempore inest soli, nisi et-
iam proprium dicas esse homini bipe-
dem esse, cum solus sedet domi cum
canē & equo, aut a dextris esse, quod
Aristoteles admittit. Quo nihil video
absurdius? Adde quam ineptum est
tertia rationis proprii exemplum Por-
phyrii: canescere in senectute. Atqui si
hoc omni homini accidit, semper ac-
cidit, nempe in senectute canescere.
Neque

logorum. At illud forte non no-
tis, aut certe non cogitastis, tot
novas hominum species a me fuisse
recensitas, quot docentium
Ordines retuli. Nihil tamen ve-
rius est; Accede tu iterum Aristo-
teles, & asserti hujus veritatem ad

D 3

ocu-

Neque enim Porphyrius canescere pro-
exemplo dedit, & explicuit, in sene-
ctute, sed totum hoc est pro exemplo
datum, canescere in senectute. Sed
de verbis ne sumus nimium solliciti,
conniveamus ad hęc minuta. Ajunt,
*differentiam & proprium non recipere ma-
jus & minus.* Ego vero non video,
cur unus homo non sit altero & *disci-
plina* capacior, & ad *navigandum* aptior,
aut ad *artem medicam*. Nam si *essen-
tia* capacitatis aut facultatis ad *disci-
plinas*, ad *navigandum* consideretur,
nihil magis recipit aut minus; tam e-
nim *alba* est hęc charta, quam ille
gypsus in *essentia* rei *albæ*. Et hęc
adeo obscura, involuta, difficilia tra-
duntur pueris paulo ante e ludo tri-
viali egressis, quæ non intelligunt
grandes natu in philosophia detriti ac
pene consumti. Hastenus Ludovicus
Vives.

oculum demonstra. *Specie differunt*, inquis, *qua unione opus habent.* Quod si verum est, uti verum esse jam ostendimus, profecto non solum Philosophi a Medicis, hi a Juris, isti a Theologis specie differunt, sed & vereor, ne infinitæ Philosophorum & Juris & reliquorum species inde deduci ac monstrari possint. Ita videlicet raro conveniunt & sententiis & animo, sed sæpissime unione habent opus, quæ hætenus aliquoties elocutus sum, quatuor nomina. Nolo rem parum jucundam pluribus verbis declarare, cum non dubitem, quin quilibet, quorsum tendam, facile sit intellecturus.

g. Philosophia, Medicina, Jurisprudentia, Theologia non solum specie differunt, At si Theologi & Juris, & Medici & Philosophi specie differunt, specie etiam different disciplinæ, unde diversas appellationes istas Doctores sunt sortiti. Et quis vestrum neget, Theologiam, Jurisprudentiam, Medicinam, & Philosophiam differre specie, cum id fa-

fateantur omnes, cum id doceatur in omnibus scholis, cum ejus doctrinæ fructus præcipuus sit, vigilantia illa & attentio, ne specierum diversarum mixtura fiat, & ut nemo, quod in proverbio est, falcem mittat in messem alienam. Sed istud quidem jam non volo. Id potius intendo, quemadmodum quatuor facultatum Doctores dixi esse homines diversæ speciei, ita & facultates ipsas assero esse *animan- sed sunt*
tia specie diversa. Haud dubie & *plane ani-*
hoc assertum rideret Lipsius, si *malia*
viveret & audiret, uti risit doctrinam Senecæ. Forte & inter Vos, *specie di-*
Auditores, haud pauci sunt, qui *versa.*
talia audientes ab irrisione, vel certe a suspiriis vix sibi temperant, & me plane stultum evasisse, aut saltem Stoicum esse factum arbitrantur. Notum enim est, quod Stoici justitiam, fortitudinem, prudentiam cæterasque virtutes, tam *Non qui-*
dem in
intellectuales quam morales ad clas- *sensu*
sem animalium retulerint. Sed *Stoico,*
absit, ut istas Stoicorum ineptias
D 4 in

in mente habeam, quas ipse Seneca, quantus etiam Stoicus fuerit, false ludere, & ut ipse loquitur *q*) titil-

Stoicorum
sententia,
quod virtu-
tes, vicia,
affectus
sint ani-
malia.

Rationes
Stoicorum.

q) Liceat & hic apponere sententiam Stoicorum latius a Seneca & expositam & irrisam Epistolo 113. »Desideras, tibi scribi a me, quid sentiam de hac quaestione: An iustitia, an fortitudo, prudentia cæteræque virtutes animalia sint. Hac subtilitate efficimus, »Lucili carissime, ut exercere ingenium inter irrita videamur, & disputationibus nihil profuturis otium terere. Faciam, »quod desideras, & quid nostris videatur exponam. Sed me in alia sententia profiteor esse. Puto quædam esse, quæ decent phæcastiarum palliatumque. Quæ sint ergo quæ antiquos moverint, dicam. Animum constat animal esse, cum ipse efficiat, ut simus animalia, & cum ab illo animalia nomen hoc traxerint. Virtus autem nihil aliud est, quam animus quodammodo se habens, ergo animal est. Deinde virtus agit aliquid: agi autem nihil sine impetu potest; si impetum habet, qui nulli est, nisi animalis, animal est. Si animal est, inquit, virtus, habet ipsam virtutem. Quidni? habet se ipsam. Quomodo sapiens

titillare non desit. Non meum *sed quia*
id vitium est, si quod vitium in *secundum*
ista assertione latet, sed vitium se- *commu-*
culi. Mihi nihil imputari poterit, *nem do-*
trinam,
si corpore &

piens omnia per virtutem gerit, sic vir-
tus per se. Ergo inquit, & omnes artes
animalia sunt, & omnia, quæ cogitamus,
quæque mente complectimur. Se-
quitur, ut multa animalium millia
habitent in his angustiis pectoris, &
singuli multa simus animalia, aut
multa habeamus animalia. Quæris, *Respon-*
quid adversus ista respondeatur? Una, *nes ad ob-*
quæque res ex istis animal erit, multa, *jectiones,*
animalia non erunt. Quare? dicam,
si mihi commodaveris subtilitatem &
intentionem tuam. Singula animalia,
singulas debent habere substantias, ista
omnia unum animum habent, itaque
singula esse possunt, multa esse non
possunt. Ego & animal sum & homo,
non tamen duos esse dices. Quare?
quia separati esse debent, ita dico, alter
ab altero debet esse diductus, ut duo
sint. Quicquid unum multiplex est,
sub unam cadit naturam: itaque unum
est. Et animus meus animal est, &
ego sum, duo tamen non sumus.
Quare? quia animus mei pars est.

D 5 Tunc

si ostendero , facultates illas qua-
tuor

Rationes
Senecæ
dissentien-
tis.

»Tunc aliquid per se numerabitur, cum
»per se stabit: ubi vero alterius mem-
»brum erit, non poterit videri aliud.
»Quare? dicam, quia quod aliud est, suum
»oportet esse & proprium & totum, &
»intra se absolutum. Ego in alia esse
»me sententia professus sum. Non enim
»tantum virtutes animalia erunt, si hoc
»recipitur, sed opposita quoque illis *vitia*
»& *affectus*, tanquam ira, timor, luctus,
»suspicio. Ultra res ista procedet, o-
»mnes *sententia*, omnes *cogitationes* ani-
»malia erunt, quod nullo modo reci-
»piendum est. Non enim quicquid ab
»homine fit, homo est. *Iustitia* quid
»est, inquit. *Animus* quodammodo se
»habens, itaque si animus animal est,
»& *iustitia*. Minime, hæc enim *habitus*
»*animi* est, & quædam vis. Idem a-
»nimus in varias figuras convertitur, &
»non toties animal aliud est, quoties
»aliud facit, nec illud, quod fit ab animo
»animal est. Si *iustitia* animal est, si
»fortitudo, si cæteræ virtutes, utrum
»desinunt animalia esse subinde, ac
»rursus incipiunt, an semper sunt? De-
»sinere virtutes non possunt: ergo mul-
»ta animalia, imo innumerabilia in hoc
animo

tuor Academicas ex communi &
rece-

animo versantur. Non sunt, inquit, *multa*, quia ex uno religata sunt, & *partes unius* & membra sunt. Talem, ergo faciem animi nobis proponimus, qualis est *hydra multa* habentis *capita*, quorum unumquodque per se pugnet, per se noceat. Atqui nullum ex illis capitibus animal est, sed animalis caput: cæterum ipsa unum animal est. Nemo in chimæra leonem esse animal dixit, aut draconem: hæ partes erunt ejus, partes non sunt animalia. Quid est, quo colligas justitiam animal esse? Agit, inquit, aliquid, & prodest. Quod autem agit aliquid & prodest, impetum habet; *quod autem impetum habet, animal est*. Verum est, si *suum* impetum habet: suum autem non habet, sed *animi*. Omne animal, donec moriatur, id est, quod coepit: homo, donec moriatur, homo est: equus item & canis: transire enim in aliud non possunt. Justitia, id est animus, quodammodo se habens, animal est. Credamus. Deinde animal est fortitudo, id est animus quodammodo se habens. Quis animus? Ille, qui modo justitia erat: tenetur in priore animali: in aliud animal ei trans-

recepta doctrina corporibus pari-
ter,

transire non licet. In eo illi, in quo
primum esse coepit, perseverandum
est. Prætera unus animus duorum ani-
malium esse non potest, multo minus
plurium. Si iustitia, fortitudo, tempe-
rantia cæteræque virtutes animalia
sunt, quomodo unum animum habe-
bunt? Singulos habeant oportet, aut
non sunt animalia. Non potest unum
corpus plurium animalium esse, hoc
& ipsi fatentur. Iustitiæ quod est cor-
pus? Animus. Fortitudinis quod est
corpus? Idem animus. Atqui unum
corpus esse duorum animalium non
potest. Sed idem animus, inquit,
iustitiæ habitum induit, & fortitudinis
& temperantiæ. Hoc fieri posset, si
quo tempore iustitia esset, fortitudo
non esset, quo tempore fortitudo esset,
temperantia non esset. Nunc vero
omnes virtutes simul sunt. Ita quo-
modo erunt singula animalia, cum
unus animus sit, qui plusquam unum
animal non potest facere? Denique
nullum animal pars est alterius animalis:
iustitia autem pars est animi, non est
ergo animal. Videor mihi in re con-
fessa perdere operam. Magis enim in-
dignan-

ter , & animabus esse præditas,
specie

dignandum de isto, quam disputan-
dum est. Nullum animal alterius-
pars est. Circumspice omnia corpora ;
nulli non color proprius est, & figura
sua & magnitudo. Inter cætera, pro-
pter quæ mirabile divini artificis in-
genium est, hoc quoque existimo, quod
in tanta copia rerum nunquam in idem in-
sidi: etiam similia quæ videntur, cum
contuleris, diversa sunt. Tot fecit ge-
nera foliorum, nullum non sua pro-
prietate signatum, tot animalia, nulli
similitudo cum altero convenit. U-
tique aliquid interest. Exegit a se,
ut quæ alia erant & dissimilia,
essent, & imparia. Virtutes, ut di-
citis, omnes pares sunt, ergo non
sunt animalia. Nullum non ani-
mal per se aliquid agit. Virtus autem
per se nihil agit, sed cum homine. O-
mnia animalia aut rationalia sunt, ut
homines, ut dii, aut irrationalia, ut
pecora. Virtutes utique rationales
sunt. Atqui nec homines sunt, nec
Dii, ergo non sunt animalia. Omne
rationale animal nihil agit, nisi pri-
mum specie alicujus rei irritatum est,
deinde impetum cepit, deinde assensio,
con-

specie diversis. Si enim istud de-
mon-

»confirmavit hunc impetum. Quid sit
»assensio, dicam. Oportet me am-
»bulare: Tum demum ambulo, cum
»hoc mihi dixi, & approbavi hanc o-
»pinionem meam. Oportet me sedere,
»tunc demum sedeo. Hæc assensio in
»virtute non est. Puta enim, pruden-
»tiam animal esse, quomodo assentietur.
»Oportet me ambulare? Hoc natura
»non recipit: prudentia enim ei, cujus
»est, prospicit, non sibi. Nam necambu-
»lare potest, nec sedere: ergo assen-
»sionem non habet. Quod assensionem
»non habet, rationale animal non est.
»Virtus, si animal est, rationale est. Ra-
»tionale autem non est, ergo nec animal.
»Si virtus *animal* est, animal autem *bonum*
»est, *omne bonum animal est*. Hoc nostri
»fatentur. Patrem servare bonum est,
»& sententiam prudenter in senatu di-
»cere bonum est, & iuste decernere
»bonum est. Ergo & patrem servare
»animal est, & prudenter dicere ani-
»mal est, eousque res excedet, ut risum
»tenere non possis. Prudenter tacere
»& cœnare bene, bonum est, ita &
»tacere & cœnare animal est. Ego me
»hercle, *isillare* non desinam, & mihi
ludos

Ineptitudo
subtilium
disputatio-

monstravero, quis est, qui negare
sit

ludos ex istis subtilibus ineptiis facere. Ju- num Sto-
stitia & fortitudo si animalia sunt certe, carum.
terrestria sunt. Omne animal terrestre
alget, esurit, fitit: ergo justitia alget,
fortitudo esurit, clementia fitit. Quid
porro non interrogabo illos, quam si
guram habeant ista animalia? homi-
nis, an equi, an feræ? Si rotundam
illis, qualem Deo dederint forsean,
quæram, an & avaritia & luxuria & de-
mentia æque rotundæ sint? Sunt enim
& ipsæ animalia. Si has quoque cor-
rodundaverint, etiamnum interroga-
bo, an prudens ambulatio animal sit,
nec ne? Confiteantur necesse est.
Deinde dicant, ambulationem esse a-
nimal, & quidem rotundum. Ne-
putes autem, me primum ex nostris
non ex præscripto loqui, inter Clean-
them & discipulum ejus Chrysippum
non convenit, quid sit ambulatio,
Cleanthes ait, spiritum esse a princi-
pali usque in pedes permissum, Chry-
sippus ipsum principale. Quid est,
ergo, cur non ipsius Chrysippi exemplo
sibi quisque se vindicet, & ista tot-
animalia, quot mundus ipse non po-
test capere, derideat. Non sunt, in-
quit,

fit ausurus, omnes quatuor facultates

»quit, virtutes multa animalia, &
 »tamen animalia sunt. Nam quem-
 »admodum aliquis & poëta est, &
 »orator, & tamen unus; sic virtu-
 »tes istæ animalia sunt, sed multa
 »non sunt. Idem est animus & ju-
 »stus & prudens & fortis; ad singu-
 »las virtutes quodammodo se habens.
 »Sublata est quæstio. Convenit nobis:
 »Nam & ego interim fateor, animum a-
 »nimal esse postea visurus, quam de ista
 »re sententiam feram. Actiones ejus
 »animalia esse nego. Alioquin & omnia
 »verba erunt animalia & omnes versus.
 »Nemo, si sermo prudens, bonum est,
 »bonum autem omne animal est; ser-
 »mo ergo animal est. Prudens versus
 »bonum est, bonum autem omne a-
 »nimal est, versus ergo animal est. I-
 »taque: *arma virumque cano* animal est,
 »quod non possunt rotundum dicere
 »cum sex pedes habeat. Textorium
 »inquis, totum me hercle illud est, quod
 »cum maxime agitur, dissilio risu, cum
 »mihi propono solæcismum animal-
 »esse & barbarismum, & syllogismum,
 »& aptas illas facies tanquam pictor,
 »assigno. *Hæc disputamus attractis super-*
culis

tates esse animantia specie differentia.

At

ciliis, fronte rugosa. Non possum hoc loco dicere illud Cæcilianum: *O tristes, ineptias!* ridiculæ sunt. Quin itaque, porius aliquid utile nobis & salutare tractamus, & quærimus, quomodo ad virtutes venire possimus, quæ nos ad illas via adducat: Doce me, non an fortitudo animal sit, sed nullum animal felix esse sine fortitudine, nisi contra fortuita convaluit, & omnes casus antequam exciperet, meditandis prædomuit. Quid est fortitudo? momentum humanæ imbecillitatis impugnable: quod qui circumdedit sibi, securus in hac vitæ obsidione perdurat. Utitur enim suis viribus, suis telis. Hoc loco tibi Posidonii nostri sententiam referre volo. *Non est, quod unquam fortuna armis putes esse, te tutum, tuis pugna contra ipsam, fortuita, non armant.* Itaque contra hostes instructi contra ipsam inermes sunt. Alexander quidem Persas, & Hyrcanos, & Indos, & quicquid gentium usque ad Oceanum extendit Oriens, vastabat, fugabatque; sed ipse modo occiso amico, modo amisso jacebat in-

Utiliores
doctrinæ
de virtute
& ejus
studio.

E

tene-

10. Proba-
tur asser-
tum.

At hoc opus erit, hic labor erit,
ista demonstrare. Aliis forte, mi-
hi

»tenebris, alias scelus, alias desiderium
»suum moerens, victor tot regum at-
»que populorum iræ tristitiæque suc-
»cubuit. Id enim egerat, ut omnia
»potius haberet in potestate, quam af-
»fectus. O quam magnis homines er-
»roribus tenentur, qui jus dominandi
»trans maria cupiunt mittere, felicissi-
»mosque judicant, si multas per milites
»provincias obtinent, & novas vete-
»ribus adiungunt, ignari, quod sit il-
»lud ingens paratumque regnum. Im-
»perare sibi maximum imperium est.
»Doceat me quam sacra res sit justitia,
»alienum bonum spectans, nihil ex se
»petens, nisi usum sui. Nihil sit illi
»cum ambitione fama; sibi placeat.
»Hoc ante omnia sibi quisque persuade-
»at. Me justum esse gratis oportet. Parum
»est, adhuc illud persuadeat sibi. Me in
»hanc pulcherrimam virtutem ultro et-
»iam impendere juvet: ut tota cogitatio
»a privatis commodis quam longissima
»aversa sit. Non est, quod spectes, quod
»sit justæ rei præmium majus, quam
»justum esse. Illud adhuc tibi affige,
»quod paulo ante dicebam: nihil ad
rem

hi res erit præstitu facillima. In-
cipiam,

rem pertinet; quam multi æquitatem
tuam noverint. Qui virtutem suam
publicari vult, non virtuti laborat,
sed gloriæ. Non vis esse justus sine
gloria? at mehercules sæpe justus esse
debebis cum infamia. Et tunc, si
sapis, mala opinio bene parta dele-
stat. Hactenus Seneca. Cave tamen
ne putes, me omnia approbare, quæ
hic Seneca contra ineptientes Stoicos
disputat, multa enim sunt, quæ hic
monere possem, si instituti ratio id
permitteret. Sufficiat, si dicenda in
summam contraham. Initio vel hæc
disputatio sufficienter probat, quantis
ineptiis & litigiis gravissimi illi Stoici
operam dederint, ad nihil aliud aptis,
quam ut discipulos suos sub specie sa-
pientiæ excitarent ad inanes logoma-
machias & sophisticaciones; Deinde
Senecam etiam ejusmodi ineptiis ad-
suetum, & in ipsa harum expugnatio-
ne non raro ipsum ineptire, & sophi-
sticaciones sophisticacionibus repelle-
re velle. Quid opus tot ambagibus
in re evidenti? Si tollas thesina, ani-
mum esse animal, sua sponte corrui
Stoicorum conclusio, quod virtus sit

Varia mon-
nita siren
preceden-
tem Seneca
Epistolam.

cipiam, cum venia facultatis Theologicæ & absque præjudicio superioris

● *Ostenso ineptiarum, quibus Stoici probare volunt, animum esse animal.*

animal, quia nulla alia basi nititur, quam quod virtus sit animus quodammodo se habens. At videamus, quomodo Stoici probent, *animum esse animal. Id constat, inquit, quia animus efficit, ut simus animalia, & cum ab animo animalia nomen traxerint.* Has ineptias sicco pede transit Seneca, imo *interim fatetur animum animal esse.* Quid dicitis? si ideo animus est animal, quia efficit, ut simus animalia, ideo anima rationalis erit homo, quia efficit, ut simus homines, ideo faber lignarius vel scriniarius erit mensa, quia efficit mensas. Si ideo animus est animal, quia ab animo animal dicitur, caro etiam erit carnifex, quia a carne carnifex dicitur, ars erit artifex, quia ab arte artifex dicitur. Quid unquam absurdius, quid viro gravi indignius dici poterat? Serio procedendum est cum insanire affectantibus, & tentandum, an pudor in iis excitari possit. Si ineptias ipse cum illis, si cum Seneca eos *titillare* velis, nunquam eos emendabis. *Æque enim ineptit, qui in titillatione aliorum delectationem quaerit,*

rioris loci , qui illi jure debetur
ma-

rit, quam qui titillari cupit. *Æque ineptit, qui Stoicis concedit, animum esse animal, ac ille, qui actiones animi pro animalibus habet, ergo nihil promovit Seneca, dum prius concedendo posterius impugnat. Porro nescio, an majores sint ineptiæ Stoicorum, quibus volunt probare, animum esse animal, an Senecæ, quibus voluit probare, virtutem non esse animal. Si virtus, inquit, animal est, virtus autem bonum est, omne bonum animal est, & tum misere ludit probando per exempla, quod multa bona evidenter non sint animalia. Mallem ut ejusmodi ineptiæ plus quam pueriles non admixtæ fuissent a Seneca. Haud dubie enim vel levissimus Stoicorum tyro ipsi ostendere potuisset fallaciam a Seneca in argumentando commissam. Nunquam ex doctrina, quod virtus sit animal, sequitur, omne bonum esse animal, adeoque frustra hanc conclusionem nonnisi in Senecæ cerebro natam impugnat Seneca. Quid respondisset Seneca, si quis ita conclusisset: Si leo est animal, leo vero corpus est, ergo omne corpus, & v. g. arbor, lapis, &c. est animal? Quid re-*

Similes ineptiæ Senecæ probare volentis, quod virtus non sit animal.

maximo, a Jurisprudencia nostra.
An

Spondisset, si quis ei objecisset: *Si Seneca est Philosophus, Seneca vero est bipes, aut maritus, ergo omne bipes, & v. g. cuculus, omnis maritus & v. g. Marcolphus est Philosophus?* Scilicet vitium in forma est. *Si virtus animal est, virtus autem bonum est, non omne, ut Seneca dicebat, sed quoddam bonum est animal.* Sed hoc posito omnes illarum titillationes Senecæ, quibus per varias instantias probare intendit, quod non omne bonum sit animal, evanescent. Cæterum nec *Cacilianus* peccavit, quod omnes ejusmodi Philosophorum ineptias *tristes* vocaverit, nec *Seneca*, quod *ridiculas*. Utrumque enim prædicatum commode iis poterit applicari. *Tristes* sunt, quatenus Philosophi *tristes* tanquam si doctrinæ utiles essent, eas *attractis supercilii & fronte rugosa* inculcant discen- tibus, & de iis serio disputant; *ridiculas*, quatenus homines præjudiciis stultæ autoritatis non penitus immeriti palpabiles istas & vix pueris condonandas stultitias certe & distincte cognoscunt, & non ira nec commotione sed contemptu & irrisione dignas esse judicant. Felices interim erant conditio-
nes

Ineptiam
quatenus
diverso re-
spectu tri-
stes & ri-
diculas

An negabitis Jurisprudenciam ha- (1) *Juris-*
 bere corpus, quæ multa corpora *prudenci-*
 habet, & ipsa specie inter se diffe- *am habere*
 rentia. Habet Corpus juris r) *multa cor-*
 Civi- *pora.*

nes illorum temporum, quibus Stoicus honore, bonis & vita salvis stultitias Stoicorum tuto ridere & eos titillare poterat. Nobis hodie non ita semper licet esse tam felicibus, cum sæpe ineptiæ hominum tristium attractis superciliis & fronte rugosa propositæ tantum non vim legum pœnaliæ per jura canonica & horum reliquias apud Protestantes etiam obtinuerint, & *tristes* effectus ope piæ crudelitatis in earum contemtoribus producere soleant. Unde adhuc dum serio precandum est iis, qui ejusmodi tristes ineptias abhorrent: *Ab attractis superciliis & fronte rugosa Stoicorum, ineptias ut præceptum sapientiæ inculcantium, libera nos Domine.*

r) Per jus enim intelligitur hic ipsa Jus pro ar-
 jurisprudentia, id est, ut Ulpianus ex te sumtum
 Celso id describit *l. 1. pr. de just. & jure,* & jurispru-
jus est ars equi & boni, aut ipse eam de- dentia sunt
 finivit *l. 10. §. 2. eod. jurisprudentia est di-* synonyma.
vinarum atque humanarum rerum notitia,
justi atque injusti scientia. Neque enim
 cum Feltmanno *in comment. ad d. l. 10. &*

Civills, Corpus juris Canonici, Corpus juris Saxonici, Corpus juris militaris, & quis omnia jurisprudentiæ corpora enumeraret? Sed forte corpora ista vita carent, forte truncis, ficulis, lapidibus & similibus sunt annumeranda. Imo vero spiritu intus aluntur, nec destituta sunt animo tanquam causa multarum & infinitarum actionum in republica Leges, Canones, capitula, constitutiones, articuli, uno verbo leges & consuetudines, potissimum tamen leges scriptæ & visibiles sunt Corpus jurisprudentiæ; rationes legum invisibiles, sunt anima legum, & vegetativa & sensitiva & rationalis. Modo enim

Et animam vegetativam sensitivam

§. 2. nimum subtili & in recta ratione parum fundata distinctione inter juris artem & jurisprudentiam utente, facimus, etsi facile concedamus eidem, quod jurisprudentia sit vel consultatoria, vel legislativa, vel judicialis, & ambæ definitiones modo memoratæ, possint ad singulas illas tres species, accedente debita explanatione, applicari.

enim Legis ratio verba legis i. e. *vam*, & corpus jurisprudentiæ *extendit*, *rationalem*.
 ecce animam *vegetativam*, modo *sensus* legis dicitur: ecce *sensitivam*, modo *mens* legis vocatur ecce *rationalem*.

Facultatem Theologicam quod *11. (2) Theologia olim erat mere spiritualis,* attinet, illa initio tota, & quanta *mere spiritualis,* quanta erat, mere spiritualis erat, & adeo corpore carebat. Non intelligo saltem Apostolorum tempora, & ubi libri novi fœderis nondum editi, ac Doctrina Christi nondum scripta erant, sed & tempora primitivæ Ecclesiæ, in qua docentes docebant simplicem ac puram atque vivificam doctrinam librorum novi fœderis. Sed post-*sed postea corporea evasit,* ea corporea facta est Theologia & adeo mere spiritualis esse desiit. Non fert propositi ratio inquirendi, quo tempore id fieri inceperit. Id nosse sufficit animo harum rerum curioso, tum incepisse Theologiam corpore indui, cum traditiones Ecclesiasticæ & expositiones doctrinæ subtiliores simplicitati illi & per-

E 5

spi-

*eaque
partim
larvata
partim ge-
nuina.*

spicuitati pristinæ accederent. Etsi vero optandum esset, hac incorporatione nunquam mutatam fuisse pristinam Theologiæ faciem, etsi non diffitear, corpoream Theologiam magnam, & forte maximam, partem esse Theologiam larvatam, non tamen animus est, omnem corporeitatem Theologiæ extirpare velle aut inutilem dicere. Multa sunt in rerum natura & utilia & minime suo movenda loco, quæ vel causas vel occasiones certe habuere non optimas. Ita Medicinæ occasio morbi sunt, & tamen quamdiu ægrotant homines, sine absurditatis nota non possunt remediis medicis privari, sub prætextu, quod medicamenta corrumpant sana corpora, & quod cibi durioris concoctionis conservent sanitatem stomachi. Interim meum non erit, ut differentiam ostendam, & signa, quibus Theologia corporea larvata a vera possit discerni. Pertinet ea res ad curam Venerandorum Dominorum Theologorum.

No-

*Utriusque
expōitio
relinquen-
da Domi-
nis Theo-
logia.*

Nobis jam alia restant agenda ^{12. Theologia Scholastica} scilicet id non est omittendum, sed ^{corporei- tatem dis- simulavit.} commemorationem pariter ac meditationem ulterio- rem requirit. Theologia Scholastica ante reformationem etsi crasso corpore fuerit induta, noluit tamen hanc corporeitatem suam fateri, sed operam dedit maximam, ut istam materiae molem sub nomine spiritualitatis meræ astute occultaret. Unde ^{Post reformationem} observatu non indignum est, quod ^{in confesso est, Theologiam habere corpus.} si recte memini, demum post reformationem a Theologis protestantibus corporeitas Theologiæ dissimulari desierit. Ex hoc enim tempore notum est *Corpus doctrinæ Philippi, corpus doctrinæ Julium, & similia*, sive id factum fuerit a Theologis ex sincera confessione, quod morbi, Ecclesiam etiam post reformationem afficientes non patientur adhiberi doctrinam mere spiritualem, sive etiam tituli hi doctrinæ Theologiæ originem sumserint ab honesta imitatione & æmulatione *Jctorum,*
ad

ad sua juris corpora ubique provocantium.

13. Consensus Theologorum & Jurisconsultorum in impedendis novis doctrinis. Quia enim facultatum istarum duarum, Theologicæ & Juridicæ, utraque (relictâ cura corporis humani facultati Medicæ) animi humani felicitatem pro scopo habent, æternam Theologica, temporalem Juridica, non mirandum est, quod potissimum a reformationis tempore id observare licuerit, inter utriusque facultatis Doctores perpetuam fere harmoniam & honestam æmulationem viguisse, & cum connexæ esse debeant felicitas temporalis & æterna, utramque facultatem vigilasse sedulo ac diligenter, ne per falsam doctrinam alterutrius communis scopus damnum pateretur. Quare & hodiernum inveniuntur utriusque Facultatis Mystæ, qui fratres exhortantur, vel in publicis scriptis, vel clanculum per literas & consilia, ne patiantur doctrinæ hætenus receptæ, tanquam causæ communi, præjudicium fieri per novaturientes doctrinas aliorum,

NUMC-

numerum quinarium, ausu temerario & detestando, *ex numerorum parium classe eximere satagentium, s)*
quique

s) Fuerunt ex Auditoribus, quibus hzc propositio obscurissima visa est, dicentes videlicet, nullum unquam hominem sanz mentis statuisse, numerum quinarium esse parem, adeoque etiam non potuisse ullum eximere inde numerum quinarium, multo minus potuisse alios huic ausui tanquam temerario irasci, cum non entis nulla sint prædicata. Sed hi statim acquieverunt, simulac eos interrogavi, annon recordarentur proverbii Germanici: *Es ist ein guter ehrlicher Mann, er läßt fünffe gerade seyn; vel: Es ist ein verdrießlicher eigensinniger Kerl, man bedencke nur, er will nicht mehr fünffe gerade seyn lassen &c.* Quod vero proverbium Germanicum verbis latinis hic proposuerim, factum est, ut acrimoniam ironiz obscuritate temperarem, cujus sensus est, quod post reformationem hodiernam etiam præjudicium autoritatis apud Protestantes in Academiis regnet, & quod duæ facultates superiores hæctenus tantum non ubique detectionem palpabilem harum reliquiarum Papatus satis crasarum,

Explicatio temeritatis eorum, qui numerum quinarium ex numero rum parium classe eximere voluerunt.

quique omnem adhibent industriam, ne corpus doctrinae utriusque damnum patiatur ullum.

14. *Differentia inter corpus doctrinae & animas Juris prudentiae & Theologiae.*

Quemadmodum autem inter corpus doctrinae Theologicae, & corpus Juris ingens est diversitas, ita & anima utriusque facultatis non est eadem. Diximus rationem esse animam jurisprudentiae, sed SS. Theologia longe alia gaudet anima, scilicet revelatione, cum de rebus tractet, ad quae ratio nequit attingere. Et cum ratio, in jurisprudentia, tanquam regina legibus ceu corpori praesit, aliter plane se res habet in Theologia, ubi videlicet contenta esse debet ratio, si ipsi ministerii gloria relinquatur, & si tantum non ut hostis tractetur aut mancipium.

15. *Corporum & animarum (3) Facultatum*

Jam vero non obscurum erit divinare de corpore & anima facultatum

farum, tanquam crimen maxime horrendum conjunctis viribus persecuta fuerint.

tatum duarum, quæ restant. De ^{cultus} Corporibus res erit planissima, etsi ^{Medicæ &} eorum vocabula non soleant intui- ^{(4) Philo-} tu illarum facultatum usurpari. ^{sophica.}
Vis exempla corporum facultatis Medicæ cogita v. g. Galenum, Hippocratem, Sennertum; Vis Philosophicæ, cogita Aristotelem, Cartesium, Gassendum, & utrobique infinita alia. Anima facultatis Medicæ experientia est, Philosophicæ, autoritas, ut quando de puritate sermonis, de quantitate Syllabarum, de flosculis rhetoricis, de factis in historia Philosophus differit. Scio quidem & Medicam facultatem & Philosophicam ratione ut anima uti, sed tamen nec illud negari potest, in medicina experientiam superare rationem, uti revelatio in theologia rationem superat, & in facultate Philosophica, rationis usum certe non esse universalem, cum quoad disciplinas memoratas rationis usus sit exiguus, contra vero in Jurisprudencia ratio utramque faciat paginam,

nam, &) & nec indigeat revelatio-
ne, nec acquiratur experientia,
nec

Obje&io
ex Hubero,
quod in Ju-
rispruden-
tia ratio
non ubique
sit atten-
denda.

1) Sed huic videtur objici posse, quod
Clericus *Biblioth. univ. Tom. 6. p. 466. ex*
ULRICI HUBERI tractatu de con-
cursu rationis & sacre scripturæ refert
his verbis: On montre dans le 3. chap.
que ces Messieurs (*Brouyer & Roëll*)
ont allegué mal a propos l'exemple de
la *Jurisprudence*, pour faire voir, que
la raison ét par tout souveraine. Ils di-
sent, qu'on y confidere d'abord les
sens des Loix, qu'on tache de bien
comprendre la pensée du Legislatteur,
& qu' ensuite on la compare aux re-
gles de l'equité, a laquelle toutes les
loix se doivent rapporter. Mais M.
Huber leur soutient, que la justice & l'
equité naturelles ne sont pas les regles de la
Jurisprudence, que l'on tromperoit les
Juges & les Parties, si au lieu de leur
citer des passages expres du Code, on
leuralloit faire de longs raisonnemens
sur le juste & injuste: que la science
du droit naturel & de l'equité est une
partie de la Philosophie, & que Justi-
nien l. 21. ff. de legib. defend, de recher-
cher les raisons des choses qui sont etablies;
parce qu' autrement on renverseroit plu-
sieurs

14. *Transi-
tio ad
Proposi-
tionem.*

Postquam ita haecenus satis ac
sufficiens demonstratum est, qua-
tuor facultates Academicas diver-
sis gaudere corporibus & animis;

NON

*ratio reddi potest. l. 20. 21. de LL. quasi
pudendum vel ignorantiz vel servitutis
asylum in his dictis continetur. E-
nimvero non ita JCtes inducere ani-
mos oportere, uti quæ non intelligunt,
improbare, legumque vigorem in æsti-
matione sua pendere velint, dicere
jam occupavimus. Id enim si proce-
deret, multa, quæ nunc certæ sunt, sub-
vertentur, ait Neratius, in libro sexto
membranarum. Satis est ad vindi-
candam legum auctoritatem, eas non
pugnare cum necessariis æternisque
boni honestique regulis, etsi cuncta
rationum singularia post longam ævi
memoriam forte minus sint conspicua.
Sed qui Romanæ Jurisprudentiæ scru-
tati sunt adyta, facile norunt, ejus-
modi capita vel nulla, vel rarissima in
libris Justiniani esse relicta; verum ut
artis hujus initia ex ipsius naturæ prin-
cipiis educta sunt, ita nihil imprimis
huic fundamento, nisi incorruptæ ra-
tionis cynosuræ conveniens, inædifi-
catum est &c. Scilicet aliud est, af-
ferere*

non credite, Auditores, ista a me ludendi aut jocandi causa esse allata. Quin potius ea, quæ hucusque disserui, nullum alium in finem a me sunt adducta, quam ut attentionem excitarem vestram, atque ut mihi ipsi viam panderem absque hæsitacione progrediendi in themate, de quo jam dicturus sum. Nimirum, uti inter homines fieri debet, ut probe gnari simus personarum, cum quibus frequentia habemus negotia, ne ab aliis, qui eorum personas mentiuntur, decipiamur, ita & Studiosis sapientiæ incumbit, ne decipiantur a larvis Theologiæ, Jurisprudentiæ, Medicinæ & Philosophiæ, & ut accurate præcognoscant, quænam sint criteria, quibus veras illas & genuinas sapientiæ filias a spuris & fucatis possint dignoscere.

F 2

Atque

serere, rationem esse animam legum & jurisprudentiæ, aliud est, leges & jurisprudentiam sola ratione constitui. Nostra doctrina ut ex tota oratione constat, prius asserit, de posteriori loquitur objectis.

PROPO- Atque de reliquis quidem facultatibus non amplius ero sollicitus,
SITIO. sed linquo eam doctrinam Venerandis, Gratiolis, atque Clarissimis eam Mystis. De jurisprudentia forte non erit injucundum, si quedam, secundum ductum eorum, quæ hætenus de corpore & anima jurisprudentiæ dixi, distinctius considerentur, & ex modo positis principiis ostendatur differentia veræ & fucatæ Jurisprudentiæ.

18. COM- Neque enim thema eligere potui, quod magis conveniret cum
MENDA- solennitate hujus diei; neque cre-
TIO didi, Vobis, Auditores, gratius quid
THEMA- atque acceptius offerri posse, quam
TIS ET si sensibilia signa vobis exhibeantur,
CAPTA- bonos viros, (tales enim sunt Jcti
TIO BE- genuini) a deceptoribus separandi.
NEVO- Non tamen expediam hoc propo-
LEN- situm compto & ornato sermone,
TIÆ. sed pergam sermone uti, simplici quidem, sed sincero. Cum nec orator sim, nec illum, qui larvatæ jurisprudentiæ fucum detrahere vult,

vult, ullo modo deceat, fucis oratoris imponere auditoribus, & affectuum suscitatione impedire quietem & liberam veritatis perceptionem. Quin & de Vobis, A. O. O. & D. H. eam spem voveo, ut non tam de corpore orationis meae, quam de ejus anima solliciti sitis futuri, & ea, qua par est, modestia à Vobis contendo, velitis magis nucleum gustare eorum quæ dicturus sum, quam parum forte animo ac parum dulci verborum cortici inhærere.

SECTIO II.

TRACTATIO. Jurisprudenciae unicae & verae requisita.

S V M M A R I A.

TRACTATIO. XIX. *Jurisprudencia vera corpore gaudet Et anima.*

XX. *Id est lege Et ratione. u) w)*

u) *Simili ratione Hubero lex est liber.*

w) *Consensus ejusdem de moribus sub lege comprehensis.*

F 3

XXI.

XXI. *Jurisprudentia legislativa est spiritalis, x)* *Judicialis vero corpo-*

x) Parallelus locus Huberi de differentia inter Jurisprudentiam Principia & Judicis.

re gaudet, id est verbis legis. y)

y) Scopus trium questionum Huberi de statuta Eugnomosynes.

XXII. *Verba legis modo angustiora, modo angustiora comparantur cum corporibus pusillis & longioribus. Dis-*

sum Baldi. z) **XXIII.** *Inde oritur*

z) Bartoli, (an Baldi?) locus de longia hominibus, expositus contra Wissenbachium & Felmannum, ac Philosophice examinatus. Locus Roccalini parallelus.

divisio interpretationis in restrictivam & extensivam. Utriusque fundamentum equitas. aa) bb) **XXIV.** *Decla-*

aa) bb) Huberi loci paralleli de equitate ratio dictorum exemplo de prohibito frumenti exportatione. XXV.

Respondetur ad dubium, equitatem scriptam non esse spiritum sed corpus. cc) usque ad mm) **XXVI.** *Officium*

cc) De controversia, an detur equitatis scripta, locus Wissenbachii.

dd) Seneca iudicium de Legibus ratiocinantibus.

ee)

ee) ff) gg) *Allegationes textuum juris Civilis.*

hh) *Genuina ratio, cur Justinianus adulteros a pœna capitali liberaverit.*

ii) *Stulta assertio, uxorem esse dotis dominam.*

kk) ll) *Allegationes textuum.*

mm) *Explicatio genuina rationis, cur partus ancilla non sit in fructu.*

Jcti intuitu verborum legis & ejus rationis. nn) oo) pp) qq)

nn) *Consensus Huberi de conjungenda ratione & lege.*

oo) *Illustratio dictorum de idea boni Jcti*

pp) *Differentia inter Jctum perfectum, & sapientem Stoicum. Varia nom-
bilia de hoc ultimo.*

qq) *Allegatio textus.*

Accedite igitur Auditores, & ^{TRACIA}quam primo loco vobis ex-^{710.}hibeo jurisprudentiam ve-^{19. Juris-}ram oculis mentis paululum atten-^{prudencia}tius perlustrate. Est rara avis in ^{vera corpo-}terris, & adeo raro conspiciendam ^{re gaudes}se exhibet. Ergo vel ex hoc capi-^{& anima}te non supine, sed cum cura eam considerate. Vera Jurisprudencia viva est, & integra, falsa & larvata

vel mortua est vel truncata & mutilata. Vivit illa, quam jam ostendo, & integra est. Nam & corpus habet & animam, lege constat & ratione.

30. Id est Dum legem dico, principaliter *lege & ratione.* quidem jus scriptum intelligo, u) quod corpus visibile habet, verba in scripturam redacta, sed tamen non excludo consuetudines & mores, v) ubi corporis loco sunt facta con-

Straili, ratione Hubero lex est liber.

u) Eadem est sententia Huberi oratione 8. & 9. Legem & rationem conjunctim commendantis studiosis. *Lex, inquit orat. 9. p. 275. est liber, & quia liber, non est difficilis conjectura &c. Unus est liber, quem manu prefere Egnompsyne, & hoc uno Justiniani libro studiosos juris inde ab initio contentos esse velim, satis magno tamen illo, qui universum disciplina juridica corpus amplectatur.*

Conferetur eundem moribus sub lege comprehensendis.

v) Ignoscant, inquit alibi Huberus, dicit. orat. 9. p. 283. quicumque fœdi ponticus frequentant, si nec advocatos, nec judicos abeer rationes, inire permitto, quam ut legem & rationem pro summa, forte & unica, patrocinandi judicandique regula admittant, modo per legem non modo jure Roman-

continuata publica. Per rationem legis intelligo omnia, quæ pertinent ad genuinum sensum legis eruendum & mentem legislatoris intelligendam, ut postea ad facta singularia juste & convenienter applicari queat, quorsum pertinet etiam consideratio antecedentium & consequentium, naturæ item negotii, de quo agitur, & naturæ communis hominum sive affectuum, quibus communiter præditi sunt, qui talia negotia tractant, & quæ alia esse solent, ex regulis bonæ interpretationis observanda. Haud dubie tamen hic eminet ratio legis stricte dicta, hoc est occasio, quæ legislatorem impulit ad legem ferendam, & quam obtinere voluit per promulgationem legis.

Hæc vero dum percipitis Audi-^{21.} *Juris-*
tores, facile intelligitis, sermonem *prudencia*
meum non occupatum esse in ex-*legislatio-*
ponenda *Jurisprudencia* Princi-*ria est spi-*
ritualis.

F 5

pis

*Romannum, sed & propria cujusque gentis
statuta vel mores intelligentur &c.*

pis, x) quæ leges ferre docet, sed de jurisprudentia judiciali me loqui,

Parallelus
locus Hu-
beri de dif-
ferentia
inter juris-
pruden-
tiam Prin-
cipis &
Judicis.

x) Quæ hic de differentia inter jurisprudentiam principis & judicis summam dico, illustrabuntur ex loco plane parallelo Huberi orat. 8. p. 252. seq. *Sicut regnantis, ait, atque judicantis admittendum diversa ratio est, ita negari non potest, quin aliter Princeps aliter judex in legibus secundum æquitatis regulas corrigendis versetur. Cum enim, quisquid Principi placuit, legis vigorem habeat, etiam hoc in potestate Principis inesse intelligitur, ut quibus casibus exercitio legum durior acerbiorque videatur, iis benigna dispensatione tabulæ legum non tollat equidem sed verum paulisper, aliterque decernat, quam mens & verba in hoc ipso casu faciendum fuisse distabant, imo, quemadmodum Claudium Cæsarem fecisse modo retulimus, & quemadmodum senatus, qui vice principis judicabat, erga Fundani familiam statueret potuisset. At respectu judicis, qui solum minister juris est, vere dici queat, Legem esse rem surdam & inexorabilem, nihil laxamenti nec veniæ habere, si modum excefferit. Reges e contra esse homines, a quibus impetres, ubi jus, ubi injuria opus sit; esse gratiæ locum, esse beneficio, & insci & ignoscere posse. Quapropter,*

qui, quæ leges latas explicat & applicat. Nam legislatoria illa mere
spi-

propter, si qua lex non dubii sensus aliquo loco prædum & iniqua videatur, non est in potestate judicis, aliter sententiam ferre, quam lex manifesta jubeat; sed ad Principem Regemve negotii arbitrium referri oportet, qui non modo justitia sed & gratia dispensationem exercere potest; judicem vero clementiam esse lege non oportet, ait Justinianus. Idem de juris interpretibus, quod in iudiciis observandum est; non ille, si qua lex disputando ineptum, inutilis aut injusta demonstrari queat, hoc agere debet, ut aliter consultus respondeat, quam legislatorem voluisse cognoverit. Ulpianus id autoritate sua summaris in libro quinto de adulteriis, l. 12. §. 1. ff. qui & a quib. manum. ubi mulierem adulterii ream negat servos ancillasque manumittere posse, ne quæstioni subducantur, nec quidem eos, qui extra ministerium mulieris fuerint, quod quidem perquam durum est, ait, sed lex ita scripta est. Refert hic inter alia se Huberus ad superius dicta de Claudio & Fundanio. Ita vero paulo ante p. 249. de utroque exemplo differuerat. Sit igitur hæc species æquitatis, quando lex nulla verborum ambiguitate laborans, factoque
propo-

Spiritualis & rationalis esse debet
 nullo alligata corpori legum huma-
 narum

proposito exacte conveniens, ab rationes aequi
 bonique flectitur & mitigatur, quemadmodum
 de Claudio Tranquillus memorat, cum saepe
 dicitur legum in judicando secundum a-
 quumtem esse moderatum. Si exemplum de-
 sideratis, non potest illustrius esse, quam
 quod Roma in senatu agiturum est, cum
 Pedanius secundus urbis praefectus a sena-
 tu suo cruciatus esset. Vetus lex erat, ut fa-
 milia omnis, quae eodem lecta mansisset, ad
 supplicium ageretur, & apud Funda-
 mium quadraginta utriusque sexus & omnis
 aetatis servi habitaverant. Non erat dubia
 mens legis, sed inmensa videbatur, tot in-
 nocentes ob scelus unius exitio dari. Ideo,
 tota civitas misericordiam Senatui & equi-
 tatem implorabat, nec in ipso senatu deca-
 pta minime severitatem aspernantium. Sed
 lex & mos unicus effecit, ut pars, quae
 supplicium decernebat, prevaleret. Ceter-
 um, quod sententiam Ulpiani in l. 12.
 §. 1. qui & a quib. manum. attinet, ad quam
 etiam provocat Huberus in fine loci
 primi, ea est quidem communis de-
 mente Ulpiani sententia; sed verius
 esse, Ulpianum hic verba legis captasse,
 eaque sine justa ratione iustiori legis
 inter-

narum & scriptarum, cum doctrina Politica doceat, principem his esse solutum. At legum interpre- *Judicialis*
 tes & Judices, quibus parendi gloria relicta est, sunt legum ministri, *vero cor-*
 Unde horum jurisprudentia non *poro gen-*
 potest esse plane incorporea, etsi *det, fide est*
 nullum sit dubium, rationi tan- *verbis le-*
 quam animæ magis auscultandum *gis,)*
 esse, quam verbis. Uti enim cor- *Ratione*
 pus & anima sunt partes hominis *legis anim-*
 essentielles, inter quas tamen haud *mate.*
 dubie anima est pars præcipua &
 nobilissima, ita & jurisprudentiæ
 partes essentielles sunt lex & ratio,
 3) ex illis tamen ratio verba legis
 diri-

interpretationi restrictivæ opposuisse,
 perspicue, ut puto, probavi *in dissert.*
de rite form. statu controu. circa usum jur.
Justin. §. 41. & 42.

3) In eo totus est Huberus, ut in *Scopus tri-*
 tribus, quæ in *Auspiciis domesticis* extant, *um Oratio-*
 orationibus integris, scilicet 7. 8. & 9. *num Hube-*
 a p. 225. ad p. 290. occasione statuz Ev- *ri de statua*
 gnomofynes, quæ fuit in foro Con- *Evgnomo-*
 stantinopolitano juxta statuam Hæmaz *synes.*
 Emporii posita, quamque initio pos-
 tionum

dirigit & temperat, ut anima corpus.

22. Verba
legis modo
angustio-
re, modo
angustio-
re

comparan-
tur cum
corporibus

Etsi enim Legislator intendat verbis legis sensum animi sui exprimere, evenit tamen non raro, ut modo verba sint angustiora mente, modo arctiora. Rarissime evenit, ut verba juste & ad punctum efferant cogitata mentis. Habes & in natura corporis humani hujus rei simulacrum. Videmus non raro homines pusilli corporis magno

tionum juris contractarum in effigie delineatam exhibuerat, exponeret, Evgnomofynen designare ipsam Jurisprudentiam, per sceptrum vero intelligi rationem, & æquitatem tanquam animam legis, per librum intelligi legem ipsam seu corpus juris. Adeoque non diffiteor, has orationes tres Huberi, tanquam quæ mihi occasionem dederunt ad meditationem præsentis oratione expositam, tantum non totas multum illustrare brevius a me hic dicta, & hanc causam esse, quod in gratiam eorum, qui isto Huberi libello destituuntur, hæcenus loca quædam scopo meo convenientia inde excerpterim, & in posterum excerpturus sim.

gno animo præditos esse, contra ^{puffis &} vasta corpora nonnunquam ^{longiori-} pusilla ^{bus,} anima regi: unde non sine acumi-
ne Baldus 2) brevis staturæ homo, *Dictum*
ut Baldi.

2) Equidem Wissenbachius Exercit. Bartoli (an
6. ad Pand. th. 1. Bartolo hoc dictum Baldi?) jo-
tribuit: *Jus dicentis officium, inquit, est* cus de lon-
latissimum. Nam & honorum possessionem gis homi-
dare potest &c. l. 1. ff. h. t. Cur Ulpianus nibus ex-
dixit latissimum & non longissimum? Quia, positus
inquit Bartolus, homines longi raro sunt Wissenba-
sapientes. Ratio profecto vix Mapso aliquo, chium &
nedum tanto viro digna. Hunc secutus Feltman-
Feltmannus in comment. ad d. l. 1. th. 2. num, &
eidem Bartolo id dictum tribuit, simul philosophi-
Bartolum contra Wissenbachium de- ce exami-
sendere cupiens. Cur non longissimum? natum,
ait. Respondet Bartolus, quia viri longi
raro sunt sapientes. Cui graviter ideo ira-
scitur Wissenbachius. Sed voluit iste J-
Etorum Deus ostendere, jus dicentem non de-
bere esse hominem bardum, sed prudentem.
Antiquitus autem longum hominem pro in-
facto & blenno acceptum fuisse discimus ex
Catullo, carm. 68.

. . . ne collat rubra supercilia
Longus homo est.

Neque id veterum diciturum cum Trajano
Boccalini, ragnagli di Parnasso cent. 1.
pag.

ut se adversus scommata, quæ a
lon-

pag. 74. sic explicaveris, quasi per longum
hominem intellexerit eum, qui sit tardus,
morasque necitat, nam hoc Græcorum
τύπος, quod idem est, quod solidus, ac in-
eptus, haud admittit. Hodie frustra solli-
citus sis, quia suavis Juxonal. lat. 15.

*Terre malos homines nunc educas, atque
puillos.*

Sed, quantum recordor, quamvis ne-
sciam ubi, legi, non Bartolum, sed Bal-
dam istius dicti esse autorem. Cum
autem nec Bartoli nec Baldi opera ad
manus sint, nec tanti res esse videa-
tur, ut ex aliorum bibliothecis conqui-
rantur, causam, cur magis ad Baldum
quam Bartolum hic inclinem, saltem
afferam. Ea vera in sequentibus Pan-
ciroli de clar. leg. interpr. lib. 2. p. 202. ver-
bis latet: Baldo, qui corpore exiguus erat,
ubi primum gymnasium ingressus est, ad pu-
sillam hominis staturam ab auditoribus ac-
clamatum fuisse dicitur: Minuit presen-
tia famam. Ab illo vero opporsune respon-
sum: Augebit cætera virtus. Qua dicto
omnibus admirationem sui iniecit. At Phi-
lippus Cassolus, qui, ut memoria cæteris an-
tecelleret; ita superbo titulo Doctorum Do-
ctor vocabatur, ingenio fretus, se ex omnibus
ulti-

longioribus sæpe patiebatur, vindica-

ultimarum voluntatum questionibus ex tempore responsurum professus est. Statum ad dicendum die, cum in magna expectatione esset, surgens Baldus interrogavit, ubi in jure cautum reperiretur, parem non esse ejus, qui non vult, ei, qui non potest, conditionem. Ad primam interrogationem bastianse Philippo, cum Baldus de proposita questione legem ostendisset, (scil. leg. Pater Severinam 101. ff. de condit. & demonstr.) magnam gloriam retulit. Paucis, Baldus brevis staturæ & facetus erat, quas circumstantias in vita Bartoli non deprehendo; Valde igitur verosimile est, quod scomma illud ad pungendos longos homines brevitatem ejus irridentes, & ei exprobrantes, & nullam aliam ob causam, commentario suo ad titulum de jurisdictione inseruerit, siue jam commune proverbium tum temporis extiterit, quod longi homines raro sint sapientes, siue quod ipse Baldus primus ejus propositione iram longorum hominum & risum reliquorum excitare voluerit. Solemus enim ridere dicta inexpectata, alios non sine ingenio proferentis pungentia. Unde dixi, non sine acumine dictorium id fuisse a Baldo

G

pro-

dicaret, retorsionis quasi loco ita
com-

prolatum, scilicet non sine acumine
ingenis, etsi, si serio ab ipso id prolatum
fuisset, facile agnoscam ipse, omni
judicio, adeoque multo magis acumine
judicii id carere. Sed hactenus dicta
ostendunt facile, nil minus intendisse
Baldum vel Bartolum, quam ut men-
tem Ulpiani hic exponere voluerit.
Unde poterat & Wissenbachius a cen-
sura Bartoli, & Feltmannus ab ejus
defensione abstinere, cum utraque sit
valde intempestiva. Sed Wissenba-
chium facilius excuso, partim quod
occasionem joci ignoraverit, partim
quod ipse videatur longior statura
fuisse. Quod vero Feltmannum atti-
ner, uti in omnibus ejus scriptis variam
lectionem admiror, sed judicii defe-
ctum deploro, ita vel hic maxime in
paucis verbis supra excerptis multipli-
cem judicii eclipsin videtur passus esse.
Nam i. etsi omnia, quae de longorum
hominum imprudentia ibi affert Felt-
mannus, vera essent, ineptissime tamen
ea fuissent allata a Bartolo vel Baldo, ad
seriam interpretationem dictorum ab
Ulpiano, cum quilibet homo saltim
sensu communi utens quovis pignore
cer-

comentatus est Jcti Romani verba,
qui

certare paratus esse debeat, istam observationem nunquam Ulpiano venisse in mentem. 2. Valde est a vero abstrahibile, vel Bartolum vel Baldum Catulli carmen, quo sententiam de imprudentia longorum probare voluit Feltmannus, multo minus commentarios variorum in Catullum inspexisse aut cognitos habuisse. 3. Si quis citatum Catulli carmen 68. & ejus contenta respiciat attentius, certissime sibi persuadebit, vel verba a Feltmanno inducenda plane aliud quid in longo homine notare voluisse, vel certe nil minus ex illis, quam quod Feltmannus intendit, probari posse. 4. Unde falsum etiam est, quod Trajanus Boccalini respexerit veterum dictum de stupiditate longorum hominum, sed potius omnes circumstantiæ in Boccalino docent, respexisse eum ad novius hoc dictum vel Bartoli vel Baldi. 5. Verosimiliter Boccalinum non serio dictum illud exponere voluisse, sed pro more suo satyricæ, cum forte & ipse fuerit brevioris staturæ, longiores homines parum amans. 6. Quod idem Feltmannus de græca significatione vo-

qui *latissimum* docuerat esse *jus di-*
centis

cis *utrasque* immiscet, uti parum perti-
nenter ad locum Boccalini affertur, ita
7. Feltmannus locum ex græco autore
debuisset notare, ubi id assereretur,
aut certe Douzam allegare, cujus hic
notam ad d. versic. Catulli descripsit
Feltmannus, qui hac parte quamvis
nimis generaliter ad Aristophanem
provocat. 8. Si quis istud *hodie*, quod
Feltmannus annectit, cum præceden-
tibus conferat, quilibet putabit, eum
sensum esse Feltmanni: Olim tempo-
re Aristophanis, Catulli, Ulpiani, lon-
gos homines habitos fuisse pro blennis
& insulsis, at hodierno, id est, vel
Bartoli, vel quo ista scribebat Feltman-
nus, tempore, breves homines & pu-
fillos haberi pro malis, sed si quis sta-
tim videat citari Juvenalem, non po-
terit satis obstupescere, dum videt istud
nunc, quod extat in versu Juvenalis, a
Feltmanno mutatum esse in *hodie*. Ut
taceam, 9. non contrarium esse, si quis
asserat, longos homines esse insulsos,
pusillos malos, prius enim defectum
intellectus, posterius voluntatis deno-
tat; item 10. Juvenalem pusillos homi-
nes ibi non opponere longis hominibus
ejus-

---

centis officium : Latissimum dixit,
non

---

ejusdem seculi , sed , ut contextus ostendit , putat olim homines communiter longiore statura fuisse præditos , quam subsequenter seculis &c. Quod rem ipsam attinet , si philosophice istam comparisonem longiorum & breviorum hominum considerare velimus , paucis sic dicendum. Omnes homines stulti nascuntur , & sunt demum multa cura & industria sapientes , neque ut citius aut tardius fiant , longitudo aut brevitæ staturæ multum tribuit , sed singulæ conditiones humani generis sua commoda & incommoda habent , pro ut vel prudenter vel imprudenter quis his utatur. Longiores homines communiter tardiore circulatione sanguinis præditi sunt , & non magna ingenii vivacitate pollent , sed sunt simul in rebus agendis & in veritate doctrinarum expendenda circumspèctiores , & magis ab iracundia & præcipitantia alieni. Contra breves & iracundiores sunt , & magis præcipitantia præjudicio subjecti , quorum utrumque si caveant , magnos progressus faciunt in negotiis , ubi & vivacitate ingenii & promptitudine judicii maxime opus est. Igitur

non longissimuma inquiebat Baldus,
quia

si jocus Baldi alio joco esset repellendus; ego pro longis hominibus ipsi respondissem: verum esse; *Ulpianum dixisse jura dicentis officium esse latissimum non longissimum, quia longi homines rari sunt sapientes, nec tamen etiam dixisse brevissimum, quia brevium hominum sapientia plerumque sit nasuta, non genuina.* Coronidis loco apponam ad illustrationem precedentium locum ipsum Bocalini (ad quem respexit Feltmannus)

Locus Bocalini parallelus.

ex versione Germanica. *Berwiche-
nen Dienstag erschienen alhier für öf-
fentlicher Audiencz mehr als dreyhundert
Gelehrte, welche allesamt um ein gutes
größer waren, als andere Menschen ins-
gemein zu seyn pflegen, worüber sich dann
Apollo und die sämtliche Musz nicht we-
nig verwunderten, auch ein jeglicher unter
ihnen leichtlich ermessen konnte, es müste
die extraordinari Versammlung so vieler
großer Gelehrter etwas sonderlichs auf
sich haben, wie sich dann in der That
befand. Denn der Ehrwürdige Herr
Cinus, Auditor Rotz in Parnasso brach-
te im Nahmen seiner ganzen Gesellschaft
bey Ihrer Majestät an und vor, wie daß
alle die tugendhafften, so Ihre Majestät
da*

quia longi homines raro sunt sapientes.

Quoties-

Da gegenwärtig sähen, in allen Künsten und Wissenschaften dermassen erfahren, wie männiglich bekannt, und Ihrer Majestät eigene Bibliothec solches genugsam bezeugete. Dessen allen aber ungeacht würden Sie doch von dem mehrern Theil der Gelehrten allhier verhönet und verspottet, ja gar für halbe Narren und ungeschickte Leute gehalten. Um welche unerträgliche Injurien willen sie genöthiger worden wären, es bey Ihrer Majestät anzubringen, und dieselbe um Hüffe und Rettung zu ersuchen. Solchem übel aber, daraus leichtlich grösser Unheil entstehen könnte, abzuhelffen, wollten diese grosse (lange) Gelehrte, daferne jedoch Ihrer Majestät solches für gut erkennen würden, hiermit die kleinere in freyen Feld herausgefordert haben, da Mann gegen Mann, zween gegen zween, oder wie es dem Geantheil am besten gefallen würde, in allen freyen Künsten sich mit disputiren bis auf Verlust der reputation wacker gegen einander streiten, und herum wehen sollten. Im Fall aber Ihre Majestät diese Probe für unnöthig und überflüssig, und diejenige, so

23. Inde
orta divi-
so inter-
pretatio-
nis in re-
strictivam
& exten-
sivam.

Quotiescunque igitur verba & ratio ut ita loquar, in legibus com-
menfurantur, verba rationi sunt
aptanda non ratio verbis, unde &
divisio Actorum oritur in Interpre-
tationem extensivam & restricti-
vam, sub quibus commode decla-
rativa

einer ungewöhnlichen grossen Statur, für
Gelehrte tugendsame Leuthe hielte, die sich
beslossen, diejenige zu seyn, dafür man sie
ansähe; so wolten Sie Ihre Majestät
allerunterthänigst gebeten haben, die ge-
meine Regul: Homo longus raro sa-
piens, daß ein langer Mann selten gar
gescheid sey, (daher alle dis Parlament
entstanden,) für falsch und unwarhafftig
zu erklären. Ihre Majestät hörten dies
des Civi Klage mit sonderer Lust zu,
gab Ihn drauff zur Antwort: Sie ver-
spühreten, daß seine Gelehrte etwas übel
und partheyisch von ihren Personen geredet
hätten. Diemeilen aber die sentenz
an sich selbst wahr wäre, könnte er dies
selbe in keine Wege für falsch declariren.
Es werde aber ein langer Mensch nicht
(wie der gemeine Pöbel unverständiger
Weise urtheilet) daher also genennet,
welcher von ungewöhnlicher grosser Lei-
bes

rativa comprehendendi potest, dum nimirum verba duplicem significatum habent, & laxiorem & angustiore. Dicitur autem hæc ratio *Utriusque* legi applicata æquitas, *aa)* quæ nihil aliud est, quam correctio sensus *fundamentum æquitas.*

bes, statuer sey, sondern welche in ihren actionibus und resolutionibus langsam und schläffrig procedirten. Denn die Langsamkeit in expedition wichtiger Geschäfte sey ein gewisses Merckzeichen grosser Ungeschicklichkeit, Tölpelrey und Faulheit. Diemeil diejenige allein für kluge verständige Leute zu halten, welche sich geschwinde in alle Handel zu schicken, und Sachen von grosser importanz zu schlichten wüsten.

aa) Huberus oratione 8. p. 248. *In* *Huberi lo-*
describenda aequitate quem tutius autorem *ci paralleli*
sequatur, quam eum, quem ad intellectus *de aequita-*
humani finem pervenisse veseres crediderunt, *te.*
Aristotelem, a quo definitur correctio juris
scripti. Et p. 253. Judicis officium nullum
expers aequitatis esse credendum est, &c.
Hoc, inquam, agere oportet eum, qui ju-
risdictioni praest, ut aequi bonique notitia
jungat accuratam verborum, quibus auctor
legis usus est, explicationem, ut non modo

G 5 *extier-*

sus grammatici verborum ex ratione Legis. Et quamvis fere de interpretatione restrictiva æquitas prædicari soleat, non tamen repugnat, quin & de extendente dicatur, cum & hæc verba legis per extensionem emendet. Adde, quod jus strictum, bb) quod & sum-

externum eorum corticem, sed vim sententiamque habeat perfectam, eaque ita circumstantiis facti comparet, ut nihil inter partes statuatur, nisi quod legislatoris voluntati sit consentaneum.

bb) Rursus eadem orat. 8. p. 250. *Non immerito jus illud æquitati, hoc est mitigationi legis oppositum jus strictum rigidumque appellatur, imo non deest, qui hoc summum jus summam injuriam vocat. Sæpe fit, ut leges ambiguæ, aut nimis, quod sæpius accidit, generalibus concepta sint verbis. Ejusmodi dicta præcise adversus omnes sine discrimine rerum casuumque urgere & exequi juris stricti fuerit, sed expendere merita circumstantiarum legesque factis ita applicare, sicut ipse legislator sua verba, si adesset, interpretaturus videatur, id humanitatis & æquitatis esse dicitur. Agit hac de re Marcus Tullius in oratione pro Cæcina, ubi eos, qui*

summum jus dicitur, æquitati opponatur;

qui verbis & literis nituntur, summo jure contendere ait, isque opponit, qui bono & equo se defendunt, qui non ex callido versuque jure res judicari oportere contendunt. Scriptum jus, addit, sequi calumniatoris est, boni judicis, voluntatem scriptoris utilitatemque defendere. Placet inducere aliquot exempla, quibus utitur Tullius, ad rem declarandam. Edictum Pratoris de vi datur dejectis. Si proprietatem verbi consideramus, prodesse non potest, nisi his, qui precipites de superiore loco acti sunt; at si mentem ac sententiam Pratoris expendimus, non est dubium, quin auxilium ejus omnibus, quibus quoquo modo vis infertur, comparatum sit. Item actio proposita est in actorem presentem, ait his verbis: Quandoquidem te in jure conspicio: Hac actione Appius ille Cæcus uti non posset, si tam vere homines verba consecrarentur, quam rem, cujus gratia verba sunt, considerarent. Porgit Cicero: Testamento si recitatus hæres esset pupillus, isque jam annos viginti haberet, secundum juris stricti interpretes amitteret hæreditatem &c. Exempla ab Hubero ex Cicerone modo adducta simul declarant

natur, in vulgari dicto: Summum jus esse summam injuriam, seu iniquitatem. / At jus strictum est, quod verborum tonum saltem sequitur, sive ex regulis æquitatis extendendorum ad casus similes, sive arctandorum, ita ut quidam casus sub verbis comprehensi a sensu legis excludantur.

24. Decla-
ratio di-
ctorum
exemplo
de probi-
bita fru-
menti ex-
portatio-
ne.

Res clarior fiet exemplo: Si caritas annonæ metuatur, sæpe Principes prudentes frumentorum venditiones sub pœna interdicerent solent. Ergo finge legem in hæc verba conceptam: *Qui frumentum exportaverit, multam centum aureorum solvito.* Jam sunt qui exportarunt avenam, sunt qui exportarunt farinam, sunt denique qui exportarunt frumentum, sed in molendinum, ea intentione, ut farina inde confecta eam domum reportent. Hic si jus strictum & verba

clarant ea, quæ modo dixi, in verbis orationis præcedentibus, æquitatem non solum de restrictiva, sed etiam de extensiva interpretatione prædicari.

verba spectes, in primo casu dubium erit an frumentum, quod sæpe pro tritico saltem aut hordeo sumitur, in laxiore significato hic fit intelligendum, ut avenam sub se comprehendat, in secundo casu dicendum videbitur, farinam exportantes non esse puniendos, quia farina non est frumentum; & in tertio, eos qui molendi causa frumentum exportarunt, tamen puniendos esse, quia sufficit, quod exportaverint. At vero si rationem tanquam animam legis respicias, ea in primo casu suppeditabit causam definiendi per interpretationem *declarativam*, avenæ etiam exportationem censerî prohibivam, si & in ea metuatur caritas annonæ, in secundo per interpretationem *extensivam* exportantes farinam æque puniendos esse, si non gravius, cum in fraudem legis id commiserint, observatis ejus verbis violantes intentionem legislatoris, atque hos delinquentes similes esse illis, qui prohibiti

biti exportare lanam, totos ovium greges exportaverunt. In tertio, denique casu per interpretationem *restrictivam* eos a pœna absolvet, qui molendi causa exportaverant.

25. *Respon-*
detur ad
dubium:
æquitatem
scriptam
non esse
spiritum,
sed cor-
pus.

Sentio vero aurem mihi vellicare nescio quos, qui mihi haud dubie sunt objecturi, istam doctrinam de ratione, anima jurisprudentiæ, & corpore ejus in verbis legum quærendo totam turbari & confusissimam reddi, si quis cogitet, rationem legis sæpe scribi, adeoque hoc intuitu rationem legis, quam simul diximus esse æquitatem, non esse animam, sed corpus Jurisprudentiæ, vel tum corpus & animum jurisprudentiæ, unum idemque esse, & sic totam nostram meditationem reddi inanem. Sed huic dubio non difficulter potest satisfieri. Initio enim non urgebo autoritates aliorum Jurisconsultorum, non dari æquitatem scriptam, cc) de-

mon-

De contro-
versia, an
detur æqui-

cc) In hac sententia est Wissenbachius *Exerc. 2, ad Pand. thes. 12. p. 4.* »Video, inquit,

monstrantium. Est enim hæc controversia non nova. Deinde non inquiram in originem legum ratiocinantium & prologis utentium ac epilogis, quas Seneca jam suo tempore rebus ridiculis accensuit. *dd)*
 Sal-

quit, quosdam distinguere inter æquitas scripta
 quitatem scriptam & non scriptam. locus Wis-
 De illa accipiunt *l. 8. C. de judic.* de hac, *senbachii.*
l. I. C. de LL. Male, nulla est æquitas
 scripta *l. in his 16. ff. de C. & D.* ubi ma-
 nifeste æquum & bonum a scripti juris
 ratione distinguitur. Æquitas nihil
 aliud est, quam jus, quod lex scripta
 prætermisit. Æquitas scripto compre-
 hensa nomen æquitaris amittit, juris
 vero & legis assumit. *Diff. Mynsing.*
6. obs. 63. Equidem vulgo legitur *in*
d. l. 8. æquitasque scriptæ. Sed in vetu-
 stis Codicibus vox: *scriptæ* deest. An-
 ton. August. 4. *emend. 8. Duar. 2. disp.*
anniv. 18. Connan. 1. Comm. 11. Donell.
1. comm. 13. & 26. comm. 2. Petr. Fab. in l.
90. ff. de Reg. J. Bronch. 1. antin. 7. Albert.
Bolognet. de leg. jur. & æquit. c. 33.

dd) Seneca *Epist.* quæ incipit: *Eam* Senecæ ju-
partem Philosophiæ & in mea editione, *dicium de*
 est 94. p. m. 556. *Hic adjice, quod leges* legibus ra-
quoque *bus.* ratiocinanti-

Saltem id moneo, graviter errari communiter, dum rationes scriptæ habentur pro corpore jurisprudentiæ. Neque enim verba quævis sunt corpus jurisprudentiæ, sed verba legum. At ratio scripta non est lex, etsi pro lege habeatur. Lex enim est propositio practica, præscribens hominibus, quid sit agendum. Sed rationes legum sæpe sunt propositiones theoreticæ, v. g. quod uxor sit domina dotis etiam constante matrimonio, *cc)* quod homo in fructu hominis esse non possit, quia hominis gratia fructus omnes sint comparati, non homo fru-

quoque proficiunt ad bonos mores: utique si non tantum imperant, sed docent. In hac re dissentio a Possidonio. Non probò, quod Platonis legibus adjecta principia sunt. Legem enim brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur, velut emissa divinitus vox sit. Jubeat, non disputet. Nihil videtur mihi frigidius, mihi ineptius, quam lex cum prologo. Mone, dic, quid me velis fecisse; non disco, sed parco.

cc) l. 30. C. de jure dot.

fructuum causa, ff) & ita de cæteris. Sed voluit tamen, inquis, Princeps eo ipso dum rationem legi inferuit, eam simul promulgare, & sic vim legis ei dare. Quod vero Principi placuit, gg) legis habet vigorem. Imo vero, inquam ego, quod principi placuit, animo legis condendæ. At Princeps in legibus suis ratiocinans, Doctorem agit, non legislatorem, adeoque dum docendi animum habet, animo legis ferendæ caret. Sed & illud considerandum, non semper rationes veras in legibus poni, atque ita multas rationes in legibus positas haud quaquam pro veris esse habendas. Solent enim Principes quandoque prætextibus uti in legibus, uti communiter utuntur in declarationibus bellorum, & sic veras causas, quæ ad legumlationem impulerunt, occultare. Ut cum

H

Justi-

ff) Tribon. §. 31. *instit. de R. D.* Gaius l. 28. §. 1 *de usur.* Ulpianus l. 68. *pr. de usufr.*

gg) §. *sed & quod, Inst. de J. N. G. & C.*

Justinianus in favorem Theodoræ
adulteras æ pœna capitali eximit:
bb) Solent ministri, quibus prin-
ceps

• Genuina
ratio cur
Justinianus
adulteras a
pœna ca-
pitali libe-
raverit.

bb) Commentarii loco hic esse pote-
runt, quæ differit Huberus *Prælecti, ad ff.*
tit. ad L. Jul. de adulter. §. 3. » De pœ-
na, ait, adulterii, quæ fuit olim ex
» lege Julia, & quæ est ex Jure novo,
» quod satis est, diximus *ad instit. n. 6.*
» nec plura post tot alios addere lubet,
» nisi causam scire libeat, quamobrem
» Justinianus *Novel. 134. c. 10.* mulieribus
» pœnam capitalem remiserit, ejus loco
» substitutis virgis ac claustro monasterii,
» virosque omnino adhuc dum gladio
» punire voluerit, contra rationem juris
» antiqui, quod mulieres gravius delin-
» quere statuit. Quin mulier spem, re-
» deundi ad virum, matrimonii que re-
» dintegrandi habet, si maritus amoris
» adversus eam memor emolliatur; po-
» test enim cis biennium eam reperere,
» quo non facto neglecta, vel morte viri
» destituta perpetuam monasterii habet
» mansionem *d. Nov. 134. c. 10.* Hanc di-
» stinctionem in Germania hodieque ser-
» vari testatur Carpzovius *d. qu. 53. n. 27.*
» *ex censit. crim. Caroli V. art. 120.* rebus-
» que judicatis idem illustrat, virum &

mu-

ceps in legumfatione utitur, ex ignorantia prudentiæ Legislatoriæ ratio-

mulierem adulterii convictos illum» quidem gladio feriri, hanc virgis cædi» & monasterii loco in perpetuum relegari; nisi conjuges illis ignoverint, quo casu matrimonium redintegratur ad» exempl. *d. Nov. 134. c. 10.* ut tamen Ger» mani utrosque tum solum vertere jubent. Carpz. *qu. 53. n. 53.* Idem de» ratione probabili hujus differentiæ laborat, admodum frustra *n. 11, & seq.* Nec potest, opinor, alia reddi, quam» quod vir satis in una *τὰν παίδων ποιεῖν ἀδύνατος*, ut Jocasta loquitur in *Phœniss. Euripid.* explere possit: mulier facile plures exerceat, nec unius consuetudine tentationes carnis, pro sexus infirmitate, scilicet, evitare posse videatur. Quæ ratio tamen Augustæ (*scenica olim*) Theodoræ, quam satis constat, minime in hoc genere fuisse morosam, quam Justiniano Cæsari adscribenda» videtur. Illa sane, quam hoc erat dignior.» De vita & fati Theodoræ vide summam Procop. *Hist. Anecd. p. 33. seq. edit. Eichel.* Ad confirmandam Huberi sententiam, quod lex allata in gratiam vel instinctu Theodoræ scripta fuerit,

rationes falsas ac iniquas veris immiscere, ut dum Tribonianus uxori dominium rei dotalis tribuit constante matrimonio, ii) dum incestuosus

faciunt verba Procopii ex versione Alemanni p. 86. vers. 254. *Connubiale jus totum penes se esse voluit (Theodora) Nullus ante nuptias sponsus voluntarius; subito cuique conjux hac erat, non qua (ut vel barbaris usu venit) cuique placeret, sed qua Theodora. Hac & puellis erat subeunda fortuna, ut in matrimonium invita viros acciperent. Sape per vim sponsa e thalamo abstracta, matrimonio sponsum exturbavit, se lubente id fieri irate negans. &c.*

Stulta affectio: uxorem esse dotis dominam.

ii) d. l. 30. (C. de jure dot.) Scilicet voluit Justinianus uxoribus in concursu creditorum intuitu dotis dare privilegium, ut præferantur etiam illis, qui anteriorem hypothecam habent. Non disputabo hic de æquitate vel iniquitate hujus constitutionis, quamvis multa possint afferri pro demonstranda ejus iniquitate, facile colligenda ex autoribus citatis Philippo *ad decis. nov. Elect. decis. 5. obs. 2.* unde & moribus nostris tentata est in pluribus locis correctio hujus iniquitatis per restrictionem ad hypo-

po-

stuosis liberis ne quidem alimenta deberi asserit. *kk)* Solent denique & Jcti, quorum responsa in Pandectis vim legum acceperunt, ex nævis prudentiæ judicialis rationes infirmas aliquando suppeditare, ut cum Ulpianus assertionis, quod partus ancillæ non pertineat ad u-

H 3   usufru-

pothecas tacitas. Beyer *ad Pand. de privit. credit. §. 30.* Ponamus fuisse non iniquam, sufficiebat ad legis efficaciam promulgatio voluntatis imperatoris, non opus ratiocinatione, imo, ut supra vidimus ex Seneca, non principibus sed doctoribus convenit ratiocinatio. Ratiocinari tamen & præsidium rei stultæ dare voluit Tribonianus, sed dedit æque stultum: dixit, uxorem esse dominam donis marito datæ, quod & juri naturali *arg. §. 40. de R. D.* & apertæ juris civilis dispositioni *pr. Inst. quib. al. lic. repugnat.* Adde Wissenb. *ad d. l. 30. C. de jure dotium p. 142.* & quæ latius de hac re differui in *dissert. de rite form. stat. contr. circ. us. jur. Justin §. 37. p. 82.*

kk) Nov. 89. cap. ult. Vide iterum, quæ ad explicationem hujus asserti dixi in modo citata dissertatione *d. §. 37. p. 83. seq.*

usufructuarium, sed ad proprietatis dominum, eam dat rationem, quod fructus omnes hominis causa sint comparati, adeoque homo in fructu hominis esse nequeat, *4)* alibi videlicet meliorem substituens, quod ancillæ non ad pariendam, sed ad operas comparari soleant. *mm)*

Ergo

4) d. l. 68. pr. de usufr. vide modo notum ff.

Explicitio
genuinæ
rationis,
cur partus
ancillæ
non sit in
fructu.

mm) l. 27. de hered. petit. Nam si hæc ratio esset, cur partus ancillæ non pertineat ad usufructuarium, quod homo non sit in fructu hominis, nec ad proprietarium pertineret partus ancillæ, sed liber fieret. Hic obiter nota: Doctores communiter hanc controversiam tractantes, imaginantur sibi, quasi hæc decisio causam domini ancillæ meliorem, usufructuarii detemorem reddat. Ego contra puto per hanc dispositionem meliorem fieri causam usufructuarii, detemorem domini. Nam & in eo ingens est differentia fructuum reliquorum & partus ancillæ. Reliquos fructus vel statim, si lubet, vendimus aut consumimus ipsi. Servos natos nec consumi-

more

Ergo firma manet assertio nostra, ^{25. Offici-}
 legem & rationem conjungi debere ^{um JCr}
 a JCrto genuino. ⁿⁿ⁾ Non debet ^{intuitu}
 verba ^{verborum}
 legis ^{et e-}

mere aut comedere solemus, nec ven- ^{ius ratio-}
 dere, quis enim emeret servum infan- ^{nis.}
 tem tempore infantiz nullum commo-
 dum ipsi prastantem. Ergo onus do-
 mini est, quod ipse debeat partui an-
 cilliz nato alimenta prastare, cum ta-
 men ipse nullum usum ei prabeat, &
 hac videtur intelligere voluisse Ulpia-
 nus *d. l. 27.* nimirum, eum, qui alteri
 usumfructum reliquerit, intendisse, ut
 ad tempus ipsi beneficeret, per constitu-
 tionem usufructus, at nequaquam be-
 neficium, sed onus esse, acquirere par-
 tum ancilliz, nullum commodum prae-
 stantem. Vaccas enim v. g. & reliqua
 etiam animalia sexus foemini compa-
 rari etiam eum in finem, ut pariant,
 quia foetus hi statim a primo momento
 varias utilitates prastent, sed aliam ra-
 tionem esse ancillarum, quz nequa-
 quam eum in finem emerentur, ut pa-
 riant, sed ut operas prastent.

ⁿⁿ⁾ Eadem est sententia Huberi in ^{Consensio}
d. orat. 8. p. 26a. Credo, inquit, me vo- ^{Huberi de}
 bis laud difficulter approbaturum, equim- ^{jungenda}
 tem, sive judicium corrigendi leges, nihil aliud ^{ratione &}
 esse, ^{lege.}

H 4

esse,

verba legum negligere, quia sæpe sunt indices rationis, non debet rationes legum ignorare, quia in iis anima Jurisprudentiæ consistit. Cum autem rationes legum sine notitia occasionis, occasio sine notitia status, omnia ista sine notitia & scientia doctrinæ moralis, & juris naturæ percipi nequeant, inde negari nequit, ad ideam boni & perfecti JCrī Germanici 00) requiri fundamenti loco

esse, quam rationem cum lege conjunctam. Nam sive princeps aut senatus, qui jura principis exercet, arbitraturi sint, utrum leges ob asperitatem in certis casibus emendanda, an, ut scripta, ita exequenda sint; sive iudices verba legis cum probabili mente sententiaque legislatoris secundum merita causarum comparare velint, manifestum est, utroque casu, tam libro opus esse, id est, accurato examine verborum legis, quam ratione sive ingenio judicioque veri a falso, aequi ab iniquo, liciti ab illicito separandi &c.

Illustratio
dictorum
de idea bo-
ni JCrī.

00) Commentarii loco hic esse poterunt, quæ in disput. *de charactere Medici ad emend. processum adhibendi* prolixè disserui a §. 4. ad §. 17. quod scilicet bonus JCrus debeat pollere judicio naturali, tem-

loco doctrinam, moralem & studium historicum non solum Antiquitatum Romanarum, sed & Græcarum, omnium maxime vero Germanicarum, & nequaquam bene sibi consulere, qui sine hac debita præparatione irrumpunt, in penetralia Jurisprudentiæ, nubem videlicet amplectentes pro Junone, id est pro vera larvatam Jurisprudentiam, & quæ titulum Jurispru-

H 5   dentia

temperamenti lætioris esse, sed nemini nocentis, provectæ ætatis & experientiz, quod callere debeat doctrinam inveniendæ veritatis & interpretandi, item Philosophiam genuinam moralem, principia communia prudentiæ consultatoriæ, & civilis seu Politicæ; Historiam item civilem & Ecclesiasticam; præcipue historiam scholarum & Academiarum, historiam judiciorum seu processus judicarii; historiam odii inter Professores Juris & Scabinos in Germania, & in specie in Saxonia; porro fundamenta genuina juris naturæ & gentium, jus Justinianicum & Canonicum, & ut intuitu utriusque sit affectu vacuus, denique jus publicum Imperii Germanici.

dentia nequaquam meretur. Cum vero Jcti perfecti forte æque rarum fit exemplum atque sapientis Stoici, pp) inde dignum foret, ut non solum

Differentia inter Jcti perfectum & sapientem Stoicum. Varia de hoc ultimo.

pp) Sapiens Stoicus Deum antecedit (Senec. tom. 1. edit. Amstelod. 1519. in oct. p. 368.) Deos æquat (p. 547.) simili Deo est, excepta mortalitate (tom. 2. p. 351.) etiam in Phalaridis tauro perustus exclamabit: dulce est, (Tom. 1. p. 404.) externa incommoda sentit, nulla interna (p. 431. seq.) incurvari & succumbere non potest, (p. 428.) miser fieri nequit, (p. 546.) nec liberorum nec amicorum amissione affligitur, (p. 441.) nihil cupit, (p. 172. seq.) non est dolum expers, (p. 428. 494.) non ignoscet nec veniam dabit, (tom. 2. p. 255. seq.) non miserebitur, sed succurret & proderit, (p. 256. seq.) non se indignum ullis fortunæ muneribus putat, (p. 280. f.) non timet, (t. 1. p. 393.) nulla injuria vel contumelia affici potest (t. 1. p. 47. t. 2. p. 340. f.) nullare indiget & tamen multis illi opus est, (t. 1. p. 221.) nunquam commovetur, (p. 296.) omnibus affectibus vacuus est, (p. 490.) solus scit referre gratiam, & beneficium dare, (p. 471.) surdum se amantissimis præstare debet.

lum studiosi, sed & doctores juris per-

debet, (p. 287.) tremet, dolebit, expallescet. (p. 429.) In ordinem & certas propositiones redegit Lipsius paradoxa Stoicorum de sapiente, & singula variis testimoniis corroboravit *Manud. ad Philos. Stoic. lib. 3. diff. 3. seq.* nimirum sapientes omnes pares esse; sapientem sibi parem, & in gaudio semper esse; vel in tormentis beatum esse, esse apathem & imperturbabilem; eum non opinari, non ignorare; non fallere; non mentiri, nihil ei præter opinionem evenire; eum sibi sufficere, se solo contentum esse; omnia sapientis esse; & solum esse divitem, solum sapientem, liberum, cæteros omnes servos censeferi; solum sapientem regem esse; sapientem esse Deo parem; sapientem omnia recte facere, etiam digitum exerendo; sine peccato esse; sapientes solos inter se amicos, solos amare gnaros; solum sapientem pulcrum, nobilem, civem, magistratum, vatem, Rhetorem, & plura esse; eum non injuria; non insania, non ebrietate affici; non ignoscere, non misereri &c. Idem Lipsius *d. manud. lib. 2. diff. 8.* disquirit, an Stoicorum sapiens detur, & recte respon-

perpetuo aurea Celsi verba, rem
quam

spondet, non dari, consentiente Plutarcho & Cicerone, etsi Seneca *Epistola* 42. voluerit saltem raritatem existentiae defendere, ubi asserit, sapientem illum excellentem Stoicorum fortasse tanquam Phœnicem semel anno quingentesimo nasci & alibi de constant. sapiens. fortius asserat, non esse, quod dicas, hunc sapientem Stoicum nunquam inveniri; non fingi istud humani ingenii vanum decus, nec ingentem imaginem falsa rei concipi, sed qualemconformem, exhibuerint, & exhibituri sint (Stoici.) Raro forsitan magnisque tantum intervallis inveniri; neque enim magna & excendentia solitum ac vulgarem modum crebro gigni; ceterum se vereri, ne M. Cato supra Stoicorum exemplar sit. Verum si nullum alium, quam Catonem allegare potuit Seneca, facile ostendi posset, si ratio instituti id pateretur, nil minus fuisse Catonem, quam sapientem mediæ classis, tantum abest, ut summæ. Scilicet illa paradoxa Stoicorum de characteribus sui sapientis vel nudas & nugaces logomachias, vel inanes phantasias involvunt, adeoque nullius usus sunt, quicquid etiam hic dicat dissentiens Lipsius *d. diff. 8. lib. 2. in fin.*

quam hactenus docuimus brevissime comprehendenda, haberent ante oculos: *Scire leges non hoc est, verba earum tenere, sed vim & potestatem.* 99)

SECTIO III.

Jurisprudentiæ falsæ
tres species: Prima, Jurisprudencia cadaverosa,

SUMMARIA.

XXVII. *Jurisprudencia falsa quam.* *Ejus prima species, cadaverosa.* (a. rr) *Hujus filia due, Legulejistica* rr) *Huberi sententia de Jurisprudencia cadaverosa.*

& Rabulistica. ss) **XXIIX.** *Juris-* ss) *Rabula & Leguleji apud Ciceronem.* *Quomodo differant. Erasmi Judicium de Legulejis.*

pru-

fin. Alia vero est ratio perfecti Jcti: quæ enim recensuimus ejusdem requisita, rara quidem sunt, sed non impossibilia aut inania. *Conf. dict. disp. de Character. medici &c. §. 18.* Hinc etiam dixi in oratione: **FORTE** *æque rarum esse exemplum Jcti perfecti, ac sapientis Stoici.*

99) l. 17. ff. de LL.

prudentia cadaverosa origo. An a primis Glossatoribus? Negatur. Neque enim cadaverosa jurisprudentia est, verba legum tenere, sed ea sola tenere. tt) XXIX. Primorum Glossato-

tt) De novis Glossatorum & Humanistarum.

*rum praestantia praehodiernis. Hodier-
norum supina negligentia. XXX. Ori-
go vera jurisprudentia cadaverosa de-
betur Clero Papali, credulitatem cae-
cam commendanti & rationes suppri-
menti. XXXI. Qua ratione hoc malo
fere ubique Jurisprudentia infecta
fuerit. uu) XXXII. Larva bujus*

uu) Leges digerere, vel deglutire.

*jurisprudentia, (quod scilicet Jctus
non debeat sine lege loqui, ei detra-
ha. ww) xx) XXXIII. Altera causa*

*ww) Varia de brocardico: Erubescere
Jctum, si sine lege loquatur. Ludo-
vici Vivis locus de cadaverosa jurisperu-
dencia sola memoria leges complecten-
te, leges legibus cumulante, & quidem
Romanas, praeterea negligente scien-
tiam aequitatis. Quid sit sine lege lo-
qui. Differentia inter Jctos & Juris
elencchos. Allegationes legum sine Ju-
dicio & pudore. Ineptum allegatio ar-
gumen-*

gumentorum ex legibus, exemplo Accursii Et aliorum Glossatorum. Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus.

xx) *Exempla ineptiarum allegationum.*

Jurisprudencia cadaverosa neglectus juris natura Et prudentia civilis, yy)

yy) *Causa hodie exosi studii juris natura Et genuina Politices.*

XXXIV. *Apud nos jurisprudencia cadaverosa non regnat.*

AT que hæc de vera Jurisprudencia pro ratione instituti sufficiant. Falsam non sensibilius depingi posse arbitramur, quam si mentis oculos iterum referamus ad partes jurisprudenciæ. Corpus sine anima, & anima sine corpore, hominis nomen non merentur, ita nec lex sine ratione, nec ratio sine lege nomen Jurisprudenciæ. Corpus humanum anima privatum cadaver est, non homo; Verba legum scire sine vi & potestate earum jurisprudenciæ cadaver est, rr) non fan-

rr) Deprehendi postea, cum notas Huberi sententiæ de eisdem Jurispru-

*Hujus filia
dua, Legu-
lojistica &
Rabulisti-
ca.*

sancta illa Themis, cujus sacerdo-
tes sunt Jcti. Atque hæc cadave-
rosa jurisprudentia duabus gaudet
filiabus, Legulejistica & Rabulistica.
Leguleios voco, qui rationes legum
ignorant, verba tamen sciunt egre-
gie, Rabulas qui nec verba sciunt,
nec rationes, sed confusissimam le-
gum ideam habent. Quamvis et-
iam non sim intercessurus, si Le-
gulejos dicere malis verba legum
torquere ex ignorantia rationum,
Rabu-

*dentia ca-
daverosa.*

easdem prope cogitationes mecum de
Jurisprudentia cadaverosa habuisse. Ita
enim *lib. 3. sect. 1. cap. 2. n. 22. p. 558.* *Quid
sibi vult igitur, dicat aliquis, rationem esse
animam legis? Æstimatione juris naturalis
& gentium valeat regula, valeat sensu quo-
que civili. Sed tum ratio intelligitur, que
legis auctori placuit, non quam ratiocinator
excogitet. Illa plerumque recta, tametsi non
omnium optima semper. Est equidem ani-
ma legis, & verba sunt corpus, que a ratio-
ne, qua motus est legis auctor, animantur,
& juxta placidum summa potestatis effectus
suos exercent, ut ubi ratio illa cessat, verba
veluti **CADAVEROSA** vim obligandi non
habeant.*

Rabulas ex affectu & malitia, aut
Legulejos in cathedra, rabulas in
foro quæras. ss)

Hujus

ss) Utriusque artis & Legulejisticæ Rabulæ &
& Rabulificæ mentionem facit Cicero Leguleji
in libro 1. de oratore ubi initio, dum de apud Cice-
ro nem.
charactere genuino oratoris agit, inter Quomodo
alia (cap. 46.) sic loquitur: *Non causi- differant?*
diam nescio quem, neque proclamatores
aut RABULAM hoc sermone nostro conqui-
rimus, sed eum virum, qui primum sit ejus
artus antistes &c. Porro, ubi ideam perfe-
cti Jcti proponere vult, & de differen-
tia & convenientia inter jurispruden-
tiam & oratoriam tractat, adversus
Crassum sic disputat (cap. 55.) *Vide Crasse,*
ne, dum novo & alieno ornatu velis ornare
juris civilis scientiam, suo quoque eam con-
cesso & tradito spoliis atque denudes. Nam
si ita diceres, qui jureconsultus esset, esse
eum oratorem, itemque qui esset orator, juris
eundem esse consultum, praeclaras tuas a-
constitueres, atque inter se pares & ejusdem
socias dignitatis, nunc vero jureconsultum
sine hac eloquentia, de qua quarimus, fateris
esse posse, fuisseque plurimos: oratorem ne-
gas, nisi illam scientiam assumerit, esse posse.
Ita & tibi jureconsultus ipse per se nihil,
nisi LEGULEJUS quidam cautus & acutus,

I

praco

28. *Juris-
prudencia
cadavero-
sa origo.* Hujus mali sane & hodiernum
frequentissimi valde prodesset scire
primam originem, ut eo melius de
illius

*præco actionum, sanctorum formularum, auceps
syllabarum. Sed quia sæpe utitur orator
subsidio juris in causis, idcirco istam juris-
scientiam eloquentia tanquam ancillulam pe-
dissequamque adjunxisti. Rabulæ hodi-
erno usu fere unanimiter vocantur Ad-
vocati latratores, justitiam ejusque ad-
ministrationem studio protrahentes &
corrumpentes, quos in certas classes
distinxit & vivis coloribus depinxit Am-
mianus Marcellinus lib. 30. p. m. 448. seq.
& pleno tractatu de arte Rabulistica ho-
rum criteria exposuit Zieglerus, cujus
synopsin dedi in notis ad Lancelott. lib. 3.
not. 148. p. 1351. seq. Utinam & artis le-
gulejisticæ effigiem simili industria quis
depingeret, præprimis cum locus Ci-
ceronis descriptus non ita perspicue in-
ter, quid per legulejum intelligat.
Unde etiam Lexicographi hic hæsitant.
Ita v. g. Thesaurus Fabri Buchnerianus
non solum Rabulam reddidit einen Zun-
gendrescher, sed & rationem denomina-
tionis dedit, quod rabida contentione
radat, seu ut Quintilianus dicat, ni-
mia verborum feriat aures, at quid ex
legu-*

illius remediis cogitare possent, ad
quos

legulejo faciat, nescit. Modo enim Legulejum explicat esse eum, qui legum studia sectetur, einen Vorsprach, einen, der in Rechten studiret, procuratorem, & ad ipsam Ciceronis locum modo descriptum provocat, quasi hanc differentiam inter Jctum & Legulejum ipse suppeditet, modo pro Synonymo rabulæ utitur, dum (sub voce rabula) dicit: *Senecam & Ammianum rabulas sive* ^{Erasmii} *legulejos canibus comparasse &c.* Facit et- ^{judicium} *iam Erasmus in encomio Maria* ^{de Leguleja,} *mentio-* ^{de Leguleja,} *nem Legulejorum p. m. 83.* eorumque Stultitiam cum stultitia aliorum eruditorum comparat. *Quamquam inter has ipsas disciplinas hæ potissimum in pretio sunt, quæ ad sensum communem, hoc est ad stultitiam, quam proxime accedunt. Esurians Theologi, frigent Physici, ridentur Astrologi, negliguntur Dialectici. Solus Medicus vir multis æquivalens altis. Atque in hoc ipso genere, quo quisque indoctior, audacior, incogitantiorque, hoc pluris fit, etiam apud torquatos istos principes. Atque in medicina, præsertim ut nunc a compluribus exercetur, nihil est quam assentationis particula, non minus profecto quam Rhetorica.*

An a primis glossatoribus?

quos ea res pertinet. Sunt qui originem deducant a primis doctoribus Italicis, commentarios breves in

COR-

Secundum hos proximus datur locus Legis, & haud scio, an primus, quorum professionem, ne quid ipsa pronunciem, velut asinam Philosophiam magno consensu videri solent. Sed tamen horum asinorum arbitria maxima, minimaque negotia transfiguntur. Huiusmodi latifundia crescunt, cum Theologus interim excussis totius divinitatis scriniis lupinum arrodit, cum cimicibus ac pediculis assidue bellum gerens &c. Et iterum p. 149. Quamquam docti quoque interim, dum hac magnam animi voluptate ridet, & aliena fruuntur insania, non paulum mihi debent & ipsi. Quod inficari non possunt, nisi sine annuum ingratissimi. Inter eruditos. Jure Consulti vel primum sibi vindicant locum, neque quisquam alius aequo sibi placet, dum Sisyphei saxum assidue volvunt, ac sexcentas leges eodem spiritu contextunt, nihil refert, quam ad rem pertinentes, dumque glossematis glossematis, opiniones opinionibus emulantes, efficiunt, ut studium illud omnium difficillimum esse videatur. Quicquid enim laboriosum, illud protinus & praclarum existimant.

corpus juris scribentibus. 11) De his enim notum est, quod ita corpus juris totum memoriae impreserint, ut nec librorum aut titulorum numeros nec legum ipsarum citare fuerint soliti, sed solum rubricas titulorum & verba initialia legum allegaverint. Sed falluntur, *Negatur.* qui viris optimis, & de jurisprudentia melius meritis, quam sit hodie, ista mala imputant. Jurisprudencia cadaverosa non in eo consistit

12) Notum est odium, quod Glossatoribus cum Humanistis olim intercessit. Humanistæ Glossatores accusabant esse Legulejos, contra Glossatorum defensores Humanistis hoc vitium imputabant. Si dicendum, quod res est, & Glossatores & Humanistæ laborabant *De navis* *Glossatorum & Humanistarum* *navis genuino* *Inter vitandis.* Latius hæc exposui *in notis ad Melch. ab Offa Testam. not. 182. 183. p. 398. seq. item not. 187. 188. p. 407. seq.* Et quæ Glossatoribus opponi jure poterant, (quæ summam exposui *in delin. historia jur. Rom. German. §. 155. 156. p. 59 seq.*) magis erant vitia seculi, quam singulorum, ut latius hoc loco id declaro,

*Neque enim eade-
 verosa Ju-
 rispuden-
 tia est, ven-
 dia legum
 tenora, sed
 sola tena-
 re.*

sistit, quod quis verba legum me-
 moria teneat, sed quod sola teneat,
 & rationem legis ignoret. Est sin-
 gulare ornamentum omnis eruditi,
 excellenti memoria esse præditum,
 est singulare diligentiae signum, ver-
 ba legum & numeros tenere me-
 moria. Et tantum abest, ut vel
 calumniari velimus Viros undiqua-
 que famigeratissimos, qui felicitate
 memoriae hac in parte fuere præ-
 diti, & adhuc excellunt, vel iis in-
 videre; ut potius propriam deplora-
 remus memoriae imbecillitatem, &
 imo propriam fateamur negligenti-
 am, quod de verbis legum me-
 moria imprimendis non adeo fue-
 rimus solliciti, quam de mente
 earum iudicio concipiendis.

*29. Primor-
 rum Glos-
 satorum
 præstantia
 pro ho-
 diernis.*

Primi Glossatores, (ut ad eos re-
 deam) non solum dabant operam,
 ut memoria tenerent leges, sed &
 ipsæ glossæ testantur, etiam dedisse
 operam sedulo ac diligenter, ut &
 eas intelligerent. Si enim fateri
 volumus, quod res est, non habe-
 mus diligentiores commentarios,

in

in pandectas, & Codicem, imo in totum corpus Juris Justinianeum, quam glossatorum illorum. Quod si saepius aberrarunt a ratione legis, quod diffiteri nolumus, vitium hoc non ipsorum erat, sed seculi, in quo docebant. Latebant eo tempore historiarum & antiquitatum thesauri; captivi tenebantur, & numellis quasi alligati in monasteriis. At nunc *Hodierno* thesauri illi, in quibus abscondita *rum supi-* est anima jurisprudentiae, ubique *na negli-* praestant, & tamen paucissimi ra- *gentia* tiones legum callent. Sunt ubique venales libri, qui Antiquitates Græcas & Romanas & Historiam utramque elegantissime exponunt: laborarunt maxima ingenia & adhuc laborant in eruendis antiquitatibus Historiæ Ecclesiasticæ, ex quibus ratio Juris canonici petenda est: Occupati sunt Juri famigeratissimi, etsi pauci, in explicandis antiquitatibus Germanicis, sine quibus non solum recessus Imperii, sed & rationes plerarumque, si non omnium, rerum in Germania judicata-

rum & judicandarum intelligi nequeunt. Et tamen ex illis, qui illustre JCrorum nomen vel ambiunt, vel etiam sine bona sine mala fide possident, valde pauci sunt, qui vel mediocrem antiquitatum Græcarum & Romanarum sibi compararunt notitiam, pauciores, qui historiæ Ecclesiasticæ dant operam; Paucissimi, qui vel saltem putent, JCrto necessariam esse aut utilem scientiam morum patriorum, tantum abest, ut ipsimet illarum experientia, quæ alicujus sit momenti, polleant.

30. Origo Igitur alia mali hujus origo est
ven juris- quærenda; quam prava exempla
prudencia Glossatorum. Si me non fallant
eadavero- omnia, prava exempla facultatis
sa debetur Theologicæ in Papatu, & defectus
Clero Pa- Facultatis philosophicæ, quibus
pali, hæc ante reformationem laborabat
credulita- intercerunt JCrto. Pertinet ad ar-
tem ce- cana Politica Cleri Papalis, ut usus
cam com- rationis arctis coerceatur limitibus,
mendanti, & ut laici ita dependeant a Cleri au-
 toritate, ut credulitas habeatur pro
 fide

fide salvifica seu virtute omnium
 maxima. Hinc a tenera juventute
 adfuerunt laici, ut memoria tene-
 ant catechismos suos, & orationi-
 culas, etsi eas non magis intelligant,
 quam moniales Psalmos latinos.
 Ergo is demum bonus Theologus
 apud illos olim erat, qui memoria
 tenebat dicta sacrarum literarum &
 decreta conciliorum, etsi nihil de
 sensu eorum & mente perciperet;
 contra, qui secundum rationis re- *& ratio-*
 ctæ regulas asserta sæpe absurdissi- *nem sup-*
 ma Theologiæ Scholasticæ papalis *primenti.*
 & eorum, quæ per concilia erant
 definita, volebat examinare, ille
 non pro Theologo, sed pro no-
 vatore, hæretico, aut atheo ha-
 bebatur.

Postquam vero hoc veneno in *21. Qua*
 secta esset Facultas Theologica in *ratione*
 Papatu, facile idem serpsit ad Juri- *malo hoc*
 dicam, tanquam dignitate & gradu *infecta*
 proximam, ut videlicet, & Jcti *fuere*
 illi haberentur pro excellentissimis *Jurispru-*
 & maxime celebribus, qui leges *dentia fe-*
 memoria tenerent, & ad omnia *re ubique.*

I 5   verba

verba ex legibus desumpta possent locum, ubi talia verba extarent, allegare, etsi de ratione & sensu legum nihil intelligerent, aut etsi ea verba, quorum causa allegarentur leges, essent effata communis rationis, quibus etiam rustici & stupidi assurgunt, ut adeo nulla legum allegatione in iis fuisset opus. Uti contra pro corruptoribus Jurisprudentiæ, & quasi hæreticis Juridicis fuere ab illis temporibus traducti, & perpetuo diffamati, quasi grillos saltem & inutilia docerent, aut mere theoretica, nullum usum in praxi habitura, qui animam legis urgerent jungendam esse corpori. Hoc modo igitur Jcti inceperunt leges ope memoriæ deglutire non vero amplius ope judicii digerere. uu)

32. *Larva*
hujus Ju-
vispruden-

Porro quemadmodum Theologi in Papatu dicta sacrae scripturae torquebant,

Leges dige-
rere vel de-
glutire,

uu) Sic & apud Huberum *Auspis. dom. orat. 9. p. 288.* legitur. *Hoc agite, ut leges in Academia non DEGLUTIATIS, quod hi faciunt, qui tantum eas memoria mandant, sed easdem ratione, judicioque DIGERATIS.*

quebant, ut illam suppressionem, *ita, (quod*
 rectæ rationis & credulitatis cœcæ *scilicet*
 necessitatem ac utilitatem commen- *JCtus non*
 darent, potissimum illud urgentes, *debeat sine*
 rationem captivandam esse sub my- *lege lo-*
 sterio fidei, ita & JCti pariter tor- *qui,) ei*
 quebant dicta legum (sanum utique *destrata.*
 sensum admittentia, si bene expli-
 ces,) ad persuadendam & com-
 mendandam unice verborum legis
 commemorationem memoriæ fir-
 miter impressam, quale est illud,
 non convenire JCto, ut sine lege
 loquatur. *ww)* Cum enim is sit ejus
 dicti

ww) Duz disputationes juridicæ com- *Varia de*
 muniter notæ sunt. Una Jenæ habita *brocardi-*
 sub præsidio Adriani Beieri, sub titulo *co, erube-*
speciminis hermenevtici occasione brocardici: *scare*
Erubescit JCtus sine lege loqui ex N. 118. cap. JCtum, si
5. desumti, altera Marpurgi sub præsidio *sine lege*
 Holtermanni 1680. cui titulus: *loquatur,*
Ver-
lehrter Jurist, seu sine lege monstrosus JCtus.
 Quamvis utriusque videatur diversus
 scopus. Beierus enim videtur operam
 dedisse, ut genuinum usum & explica-
 tionem hujus dictærii genuinam pro-
 poneret, quamvis si quis pauca, que
 hic

dicti sensus genuinus, Jctum debe-
re

hic in oratione de genuino sensu duobus verbis diximus, cum prolixa Beieri dissertatione conferat, Beierus prolixitate sua rem magis obscurasse, quam illustrasse videatur. Sed excusandus tamen est, quod tempore, quo scriberet, ejusmodi obscuritatum frequentissimus usus esset. Holtermannus vero, uti alia ab ipso publicata scripta (potissimum dissertatio contra Advocatos) satis declarant, eum ad primarios sui temporis Legulejos referendam esse, ita & hęc dissertatio legulejisticam ejus artem tantum non in singulis paginis ostendat, & monstrat, Holtermannum nugas istas ex invidia erga Grotium & illos Professores scripsisse, qui isto tempore commendatione juris naturę, ejusque, pręeunte Grotio, explicatione Legulejisticam artem a vera Jurisprudentia distinguere, & distinctionis hujus notas nimis sensibiles dare incipiebant. Ceterum de hoc ipso brocardico notandum, quod etsi Leguleji, qui isto abutuntur, velint, nullam sententiam a Jcto esse proferendam, quę non verbis legis alicujus corroboretur, tamen hoc ipsum brocardicum non extet in ulla

re intelligere vim & potestatem le-

ulla lege, sed ex Nov. 118. c. 5. per torturam verborum fuerit confectum, cum Imperator ibi nihil aliud dicat, quam quod *erubescat*, concubenarios liberos ad successionem ab intestato admittere, quia hoc *cum lege agere non possit*. Deinde, ut idem Beierus cap. 1. §. 3. seq. & Holtermannus §. 17. notarunt, JCI ab ipsis allegati, qui occasione dictæ Novellæ brocardicum illud primi excogitarunt, variis modis id circumscribunt. Modo enim propius ad verba dictæ Novellæ accedentes dicunt: *Erubescere ꝛ Cum sine lege loqui*; modo alii, potissimum recentiores: *Quod lege non caretur, in practica non habetur*; alii: *quod lex non cantat, nec nos cantare debemus*; alii: *Lex non distinguente, nec nostrum est distinguere*. Antequam huc abeam, non ingratum fore credo Lectori, si adjiciam insignem locum Ludovici Vivis, non solum ea, quæ hic de illo brocardico dixi, sed & reliqua, quæ de cadaverosa jurisprudentia annotavi, valde illustrantem. Nunc vero, ait lib. 7. de caus. corrupt. art. p. 369. seq. *quid causa dicimus esse, quod multi simul sint imprudentissimi, & juris peritissimi, & quod micere magis, subtilissimi*

Ludovici
Vivis locus
de cadave-
rosa Juris-
prudencia,

legum, & nihil proferre, quod
legi-

sola me-
moria le-
ges com-
plectente,

leges legi-
bus cumu-
lante,

& quidem
Romanas,

præterea
negligente

risfimi etiam existimantur ab iis ipsis, a qui-
bus & juris callentissimi? Videlicet facile est
homini, quamlibet tardus & ignaro rerum
omnium, memoriter leges illas complecti, &
tanquam indicem, ubi quicquam habeatur,
ostendere. Nam ego hos homines, qui leges
alias super aliis accumulanti, nulla addim ra-
tione æquitatis, qua ex ingenio & multarum
rerum experimentis excenditur, non Juriscon-
sultos soleo appellare, sed Elenchos aut in-
dices legum. Miselli quid faciant, ubi nul-
lus est legum Romanarum usus, ut apud Turcas,
apud Christianos etiam fere omnes, in quibus
unaquaque gens, aliorum mores sibi observavit,
secundum quos viveret; alia leges invenit
commodiores, quam essent Romana illa. Nec
injuria. Quippe qua Romanis olim congrue-
bant non omnibus jam congruunt; mutata est
ratio vivendi, status rerum mutatus. Dia-
lecticus ubique est Dialecticus; Medicus ubi-
que est Medicus; Philosophus ubique est
Philosophus; Peritus æquitatis ubique est
peritus æquitatis: multum enim loci apud
omne hominum genus potest ac potest. Isti
Jurisconsulti non ubique sunt Jurisconsulti,
immo jam pene nusquam. (O felicia Ludo-
vici Vivis tempora præ nostris!) Triplex
quadruplexque est in descendam jus civile,
prout

legibus repugnet, inceptum est
illum

prout mutant locum, pro quibus omnibus scientiam una aequitatis scientia sufficeret, addita aequitatis. Levi cognitione consuetudinum & morum ejus populi, in quo viverent. Acutius tunc responderent de jure, & melius atque incorruptius. Jam quomodo erant has leges? non aliter utique, quam indices. Veteres illi antistites aequitatis adducebant quidem interdum placitum aliquod majorum suorum, qui scientia juris valuissent; sed vero, sed leniter: & ratione magis acquiescebant, quam alterius sententia atque opinione. Leges vero multo rariis: nam de illis constabat, de interpretatione vero erat questio. Isti nullum faciunt finem, leges alias super alias congerendi, quod est plures leges tenere, non plures intelligere: Et subinde occurrunt nobis illud: Erubescimus, sine lege loqui. *Quid sit, est, sine lege loqui? Si absque citatione ea. sine lege pitis alicujus legis, quid potest dici imperitius, loqui. quid ineptius, quam non esse sine ejusmodi loquendum lege. Sin vero, quod magis patet, sine lege, est sine ratione ac modo, erubescant, qui sine ratione & modo semper loquuntur, & sine lege suas leges semper profundunt, quod est usique ostentatio magis memoria, quam legum & juris explanatio.*

Dixi vobis, elenchos esse istos juris, non Differentia
COR- inter JCros

illum sensum dicto affingere ,
ac

& juris
eleuchos,

Allegatio-
nes legum
sine iudicio

& pudore.

consultos. Ceu vero sit puer aliquis, vel muliercula nimis rudis, qui, si leges edidicerit, non possit, ubi de hoc aut de illo negotio aliquid legerit, dicere, & multas leges conacervare: duntaxat quomodo isti leges ad negotia applicant: in qua non parum & imperitia & torporis sui partem pradunt. Nam non legerunt leges ipsas, sed Epitomas quasdam & summaria, quas vocant rubricas, atque utinam eas omnes. Rubricæ autem colligunt sapientiam prioris legis partem, posteriorem relinquunt. Illi ex rubrica citant legem, cuius prior pars utcumque videtur pro eis facere, posterior est omnino contraria: ita ut suomet ipsi gladio crebro se jugulent. Alii proponant longam sermonem, ex decem aut duodecim sententiis conflatum, in fine vero adjiciunt: & ad hoc faciunt illa & illa lex, cum ea tantum ad ultimam sententiam & quidem leviter faciunt, in qua tamen sententia non erit cardo negotii. Alii, quum dicunt longam aliquam sententiam, legem offerunt, in qua sunt duo vel tria vel paucissima verba illius sententia: Sunt, qui etiam omnino falso citant, & alias super alias impudenter & confidenter: Nam adeo multas simul aggerunt, ut nemo sit sanus ferrens & patiens, qui eas sigillatim sustineat existeret. Ac quod male ab uno citatum est, fide

ac si JCrus deberet faltem verba
legum

fide illius citatur ab aliis pluribus pejus. Neque vero in colligendis ex legibus argumentis sunt feliciores, sive ex ignoratione vera Dialectica, sive ex judicio absurdo, sive ex ambobus: ex facto alicujus, quod refertur in lege, trahunt exemplum ad alia. Verbi causa, ut ex eo, quod Flavius scriba vulgarit factos, & ideo factus est tribunus plebis, ff. de orig. juris, sic annotat Accursius, aliquem ex dolo suo præmium consequi, & facit infra ad municip. l. Titio, & infra de suis & legitimis, l. intestato §. 15. plane. Arguitur contra C. de furt. & ser. corr. l. si quis servo, vel dic, quod hoc fecit populus ignorans. Sic ille. Miser, quid te torques? nec dolus fuit, nec populus ignoravit, nec leges quas stultissime allegas, faciunt ad rem. Jam de rerum divisione l. in tantum §. cenotaphium quoque: magis placet esse locum religiosum, sicut testis in ea re Virgilius, sed Divi Fratres contra rescripserunt. Glos. in verb. Virgilius. Sed falsus testis est, ut infra lege proxima, & de religio. l. is qui. Et est argumentum, quod autoritates poetarum sunt in causa allegandæ, ut supra de statu hom. l. septimo & de solut. l. si pater. Sed in lege proxima est argu-

Inepta allegatio argumentorum ex legibus, exemplo Accursii & aliorum Glossatorum.

K

men.

legum tenere, aut ad singula dicta,

mentum contra, quod sint reprobanda. *Quis Chrysippus aut Carneades potuisset tam acutum argumentum excogitare?* Icti alicujus opinio allegatur in jure, & reprobatur, Icti ergo autoritas alleganda quidem in causis, sed reprobanda. *Quid quod Virgilius non dicit, debere esse honoraria sepulchro sacra, sed Trojanis temporibus, aut certe Andromache fuisse. Ictis vero hoc dicit, est surdis cani carmen.* L. 15 qui nihil, loquitur de Poëtis, l. septimo, autore utitur Hippocrate ad fœtus naturam, l. si pater Aristotele ad numerum fœtus. *An ibi etiam poëta? Nihil est frontis in hisce hominibus, non pudet tanta & tam crassa ignorantia? Jam quorsum pertinet allegari ea, que sunt reprobanda? Scilicet Martianus, qui pro se adducebat Virgilium, indicabat, istius autoritate fieri non oportere: talia sunt istorum omnia. Et quemadmodum viderunt altercantes Dialecticos & Philosophos in schola, ipsos quoque incessit libido, sua ostentandi. Altercationes invexerunt, iam est velitationes & luctas. Hinc quod proximum erit, placita & sectas ex pertinacia. Hæc opinio hujus, ista illius aut illius. Nempe de jure respondere, cum ratio ex æquitate non depromitur, facillimum est, ut inquit*

Cicero

Et , etiam de quibus nul-
lum

Cicero pro Murana, multo adhuc facilius, si adfit impudentia, ut idem in L. Valerium jocatur; Cur hoc tibi Jcti nomen non gratificer, nescio, præsertim cum his temporibus audacia pro sapientia liceat uti? Et quo uberius esset disputandi materia, excogitarunt casus non illos quotidianos & crebro solitos usu venire, quorumque esset mentio in legibus, aut de quibus essent latae leges, sed inusitatos, admirabiles, quique nunquam contingerent, ac proinde nec essent usui illi unquam futuri. Impertinens doctrina de casibus rarissimis singularibus. Quae res infinita est, quemadmodum Aristoteles docet in Ethicis. Quippe causarum & negotiorum innumera est vis ac multitudo, ut quae levissimis varientur momentis, & iis adjectionibus, quas Graeci περιστασεις nominant, Quintilianus circumstantias, quae posita sunt in aliqua additione personarum, locorum, temporum, causarum, modorum, casuum, factorum, instrumentorum, scriptorum & non scriptorum, quarum rerum congregationem negotium Valgius appellat. Quo circa ea persequi operis esse nunquam finiendi: in quo declarant, quam sine artis imperiti, qui curam & praeceptiones suas circa singularia consumunt, quae quoniam sunt innumera, ad cu-

lum est dubium, xx) *leges allegare.*

33. *Altera causa Jurisprudencia cada verosa negicetus juris natura & prudentia civilis.*

Sed & exinde malum istud Jurisprudenciam afficiens magna sumsit incrementa, quod in Papatu a Facultate Philosophica doctrina juris naturalis vel negligeretur, vel corrupte traderetur, & exularet pariter genuina doctrina prudentiæ civilis, sine quibus subsidiis tamen rationes legum ab interpretibus indagari nequeunt. **Quod vero**

---

ram artis pertinere non possunt, sed certe neque ulla ars ad istorum curam pertinet: Et dum illis occupantur, quotidiana & necessaria pratermittimus. Sicut Philosophi, qui, dum rerum naturam novam excogitant, amittunt istam &c.

Exempla ineptiarum allegationum.

xx) v. g. ad sententias: expedit rei publicæ, ne quis re sua male utatur: sæpe de Facultatibus suis plus sperant homines, quam in iis est; calamitas matris non debet nocere ei, qui in ventre est: vim vi repellere licet: qui prior tempore, potior jure: delicta parentum liberis non nocent: animi motum vultus detegit &c. *vid. disp. de rite form. statu contro. circ. us. jur Just. §. 31. & 32.*

vero post reformationem nævi illi neque a JCr̄is neque a Philosophis fuerint statim emendari, & quod adhuc hodie etiam in Academiis Protestantium nævorum illorum reliquiæ subinde conspiciantur, etiam suas habet causas, *yy)* sed tamen temporis habenda ratio non permittit ut eas distinctius explicemus.

Potius tanquam singulare opus *34. Apud providentiæ divinæ, & curæ pa-* nos cada-
 ternæ Potentissimi Regis nostri ve- *verosa*
 neramur atque decenti submissione *Jurispru-*
dentia non

K 3

de- *regnat.*

yy) Intuitu eorum, qui genuinorum *Causa ho-*
 Theologorum nomine abutuntur, ne *die exose*
 reliquiæ Papatus Politici in nostris Ec- *studii juris*
 clesiis, scilicet hæretificationes & ex- *Naturæ &*
 communications sub larva pœnarum *genuinæ*
 spiritualium hæctenus latentes, item ne *Politices,*
 larvata pietas aut orthodoxia detegan-
 tur, & principibus Evangelicis ad oca-
 lum demonstratur, se nihil minus ha-
 bere aut possidere, quam genuinum
 jus circa sacra: intuitu JCr̄orum, sive
 Civilistarum, sive Canonistarum, ne
 ipsorum Pzdantismus studiosz juven-
 tuti tantum non palpandus exhibea-
 tur &c.

deprædicamus, quod ista cadaverosa
Jurisprudencia in nostra Academia
non regnet. Florent enim apud
nos studia Historica & Antiquitatum
Romanarum pariter & Germanica-
rum, Politicarum & Ecclesiastica-
rum. Florent studia juris naturæ
& prudentiæ civilis. Floret in fa-
cultate nostra explicatio legum ra-
tionalis, & cum a nobis commen-
detur verborum cura, vis eorum &
potestas ex rationibus legum pe-
tenda nequaquam negligitur.

SECTIO IV.

Secunda species falsæ Jurisprudentiæ, Sceleton Jurisprudentiæ.

*XXXV. Secunda species Jurispru-
dentiæ falsæ, sceleton Jurisprudentiæ,
quæ sola nititur autoritate juris inter-
pretum. zz)* *XXXVI. Quæ foro*

*zz) Illustratio dictorum de sceleto juria-
prudentiæ ex Hubero.*

originem debet aaa) & legibus ac

aaa) Quædam de Raphaele Fulgioso.

mori-

moribus imperii, quambis indirecte aucta, bbb) ccc) ac per viros cele-

bbb) Sceleton Jurisprudencia quo pacto in Germaniam pervenerit, id est allegatione impertinente Legum & Doctorum legibus publicis introducta. Et quidem adhuc magis impertinentibus ac contradictoriis assertis, quorum emendatio postea in nova ordinatione Camerali frustra est tentata. Nova confusio ex allegatione publica verborum Scriptura, Patrum &c. unde, orta fuerit. Locus anonymi de damno inde illato in jurisprudentiam, qui ob simplicitatem & perspicuitatem commendatur. Locus parallelus Autoris Parthenii litigiosi. Sed obscurus & confusus, ideo quia autor ipse hac jurisprudentia scabiosa laborabat.

ccc) Modus allegandi in relationibus Cameralibus & sententiis collegiorum, non legibus originem debet, sed moribus, Explicatio R. l. 1654. §. 61. contra Gamsum. Obiter, omnes rationes decidendi ad nihil prodesse, nisi ad protractionem justitia.

berrimos propagata. ddd) XXXVII.

ddd) Verba in factum temperata. Locus Lansii contra insanas jurium & Doctorum allegationes, item contra negle-

*Etum juris patrii, & allegationes Imo-
lorum & Hispanorum.*

*Non obstantibus quibusdam legibus ad-
huc hodie regnans in foro & collegiis
juridicis. eee) fff)*

*eee) Locus Blumii. Verba ipsius reces-
sus imperii 1654. §. 96. iterum contra-
dictoria admittentis.*

fff) Autores alii de allegationibus juris.

*35. Secun-
da species
Jurispru-
dentia
falsa, Sce-
leton in
Jurispruden-
tia.*

Igitur relinquamus istud cadaver
Jurisprudentiæ, ne forte ex e-
jus fermentatione nausea mo-
veatur Auditoribus. Et quamvis
alias cadaver sit res vilissima, usum
tamen præbet aliquem in medicina,
si forte more Ægyptiaco præpare-
tur in mumiam. Datur adhuc res
vilior cadavere. Etenim si cada-
veri carnem adimas & intestina,
id quod remanet, Sceleton dicitur,
cujus adeo non major est usus,
quam ut ornet cameras Anatomi-
cas Medicorum & delectet curio-
sos. Sic & ordo nunc tangit, ut
Vobis A. H. ostendam Sceleton Ju-
risprudentiæ. Illam videlicet juris-
prudentiam intelligo, quæ jus non
quærit in fontibus legum, sed in ri-
vulis.

*Qua sola
nititur
auctori-*

vulis Doctorum, quæ legibus non ^{tate juris} inspectis ad commentatores currit ^{interpre-}
& interpretes; quæ legum pariter ^{tum.}
verba ac potestatem negligit, &
sola nititur Jctorum autoritate. zz)
Quam

zz) Quæ hic de sceleto jurispruden- Illustratio
tiz differo, illustrari possunt per ea, quæ dictorum
simili modo de neglectu studii legum, de sceleto
& nimia æstimatione interpretum docet jurispru-
Huberus *sapius cit. orat. 9. p. 277. seq. In-* dentis ex
gentia, inquit, volumina ad Institutiones, Hubero.
ad Pandectas, Codicemque, præterea de
controversiis, de antinomiis legibusque in-
tricatioribus scripta, neglectis aut obiter per-
lustratis Justiniani libris, recta via aggre-
diuntur, (studentes) & quanto quinque di-
ligentior, ingenioque fortior est, tanto plu-
res, majoresque legendos sibi sumit auctores.
In quibus intelligendis capiendisque non mi-
nus opera, judiciiique requiritur, ac ipsis le-
gibus impenderetur &c. Et paulo post;
Dicant, qui Treutleri theses, & Hunnii Ba-
choviique ad easdem commentarios legerint,
studendoque subegerint, an post tot subtili-
tates, acerrimasque commissiones, vacuos
paratosque se sentiant ad leges super iisdem
capitibus a Justiniano collocatas, serio atten-
teque examinandas. Idem in Wesenbecio,

K 5 Hab.

Quam bene id fiat, facile poteris
intelligere, si modo comparatio-
nem

Habnioque faciatis periculum. Credo Bachoviani aut Habnienses facile citoque, Justiniani tarde & difficulter evadent &c. Et iterum: Quando in summa student, ut artem Justiniani secundum Institutiones & Pandectas redigant in memoriam; faciant hoc, ut Casar ipse praecepit, paratitla discendo, textus ipsos legendo, examinando. Si quid residui temporis ab hac occupatione abundet, hoc jam Cujacio, Donello, Bachovio aliisque scriptoribus, si velint, impendant, non tamen prius, quam illud alterum bene, distincte, valideque perfecerint. Hæc de vitando sceletio jurisprudentiæ in studiis sufficiant. De ejusdem vitatione in scriptis idem p. 280. seq. Antiquos artis juridicæ autores satis constat nullis aliorum citationibus in suis commentariis usos, sed hoc solo laudem admirationemque meritos esse, quod in legibus edictisque Prætorum enarrandis aut verborum proprietates aut æqui bonique rationes detegere & explicare sategerint. Nec in aliis operibus variarum inscriptionum de ambiguitatibus, Membranarum, Quæstionum, Responso- rum, Definitionum, Regularum, Variarum lectionum, Institutionum, Dispu-

nem cum sceleto mediteris ulterius.
Non consistunt sua virtute sceleta,
quippe

Disputationum, Sententiarum, Manualium, & si quorum præterea per Pandectas sparsa sunt vestigia, videas disciplinam nostram conditores more farciendi sua scriptis nominibus innumerebilibus autorum unquam fuisse usos. Nihil magis, qui in Græcia Jus Romanum ab ipsis adscitum commentati sunt, hoc negotii sibi datum crediderunt, nec qui post Irnerium in Occidentalibus provinciis Jus civile primi illustrarunt, id studio habere, non Azo, non Placentinus, non Accursius, non Durandus, non Bartolus, non Baldus, non denique superiori seculo genuina Jurisprudencia instauratores, Cujacius, Duarenus, Donellus, & qui illos in eadem instituto vel præcesserunt, aut non multo post secuti sunt, id sibi placere testatum reliquerunt. Jam scire velim, qua nos ratio utilitatis aut decori moveat, ut potius, quid a pragmaticis quibusdam scriptoribus superiori, & a plerisque præsentis seculo institui cæpit, imitemur, quam, quod omnis antiquitas & cultiora qualibet ingenia faciendum putaverunt, quodque jam pridem æmuli antiquorum Galli, & e nostratibus multi elegantioris doctrina viri in suis scriptis renovarunt &c. Malo ita inducere animum,

quippe nervis destituta , sed ferro
multo opus est aut ligno ad eorum
sub-

*non esse tam miserum tacere , quam indices
scribere , ubi fructus ingenii expectetur.
Eruantur honore multa lectionis , qui defor-
mem putant esse paginam , cuius non pars di-
midia nominibus concordantium vel dissen-
sientium autorum referta appareat ; utcu-
que pars maxima ex aliis descripta , pars
etiam falso sententias , quibus approbandis
adducuntur , si inquiras , laudare deprehen-
duntur. Addit tamen monitum , ne
supprimantur nomina eorum , ex quo-
rum doctrina profecimus , atque ea
occasione justæ querelæ Mynsingeri
contra Gallium meminit , (conf. diff.
meam de jurid. & magistr. sec. mores Ger-
man. diff. tb. 7.) Pergit p. 284. Nihil inu-
tilius putet (Advocatus) quam multa re-
censere nomina Doctorum , vel opiniones
trepere communes , cum nihil sit notius , quam
ludibrium ejusmodi autoritatum , si exami-
nentur , interque se conferantur , neque desit,
qui volumen ingens communium contra
communes opinionum publico dederit &c.
Proinde si hodieque non secundum legem &
rationem , sed ex auctoritate Doctorum judi-
cia regerentur , non ea sola , de quibus scri-
bit Menochius , sed omnia in universum
forent*

subsistentiam. Sic autoritas Doctorum varians est ac vacillans, nun-

forent arbitraria, & jus ad instar Philosophia redactum esset, in qua jam olim super uno quaesito quadringentas esse diversas opiniones celebrium Autorum non erat insolens, & de qua vetus est proverbium, facilius inter horologia, quam inter Philosophos conventurum. Quot capita, tot sententiae, dictum est aeterna veritatis, & in rebus judicandis vel maxime obtineret, nisi legis certitudo rationi moderaretur, neque prorsus extra terminos sibi praescriptos evagari permetteret &c. Et iterum p. 286. Turbatur iudex multitudine factorum & narratione confusa, atque superflua, tum disputatione juris non certa, determinata, verbis sententiaeque legis subnixae, sed rationibus vagis, longe petitis, undique conrasis autoritatibus & interpretum testimoniis &c. Nec dubito, quin, si scirent Advocati, quam parva ratio tot nominum allegatorum testimoniorumque citatorum habeatur in senatu, parcerent inepto labori seque legi & rationi diligentius applicarent. Rursus autem monitum volo, non adversari me fama honorique magnorum hominum, qui tam presso silentio debonestari viderentur. Non abnuo, cum res postulat, autoritatem probatorum quorundam

nunquam bene connexa, semper contraria imò contradictoria. Non sole-

rundam interpretum persuadendis iudicibus usurpari. Memini, cum & usum reperirem illa cura, sed non suadeo, sola nomina ipsorum, librorumque laudari. Ipsa verba, quibus liqueat, eos lege & ratione fuisse subnixos, producenda & ob oculos ponenda prout, ne cordato iudici, pondere autoritatis rationem premere, verum consensu celeberrimorum virorum magis illustrare velle videaris. Minus multos hoc modo citari atque produci posse fatendum est; sed hoc ipsum agebamus, & semper animadverti, illos paucos eo modo exhibitos & inculcatos profuisse magis, quam ingentem numerum solummodo nominatos & quasi ostentatos. Non ignoramus, esse fora, in quibus scriptura Advocatorum non merentur laudem, nisi plaustrum Doctorum ferant, & tamen his ipsis locis, quotquot feliciores acrioresque Patroni sunt, hos fiduciam contentionum suarum in lege & ratione collocare non semel exploravi. Fuit Omphalius celebris Spiræ apud Imperiale tribunal Advocatus, ubi, si usquam terrarum, celebrantur autoritates. Hunc memini, juniores, qui ad discendam praxin ipsi se applicuerant, hortari consuevisse, ut in causis agendis summum maximumque preceptum

tene.

solebant artis nostræ autores Romani ad auctoritates aliorum provocare, neque deprehendes in libris variis membranarum, questionum, responforum, definitionum, regularum, institutionum, disputationum, sententiarum, manualium, ex quibus Pandectæ sunt compositæ, Jctos Romanos hoc more farciendi sua scripta nominibus innumerabilium Autorum unquam fuisse usos. Imo ne quidem glossatores, qui vocantur istum perversum morem introduxerunt, non Azo, non Placentinus, non Durandus, non Bartolus aut Baldus. Non denique restauratores genuinæ jurisprudentiæ, Cujacius, Duarenus, Hotomanus, Donellus, & qui illos in eodem

---

tenerent, fundamentum theoreticum] ut bene sibi constaret, eo cuncta referrent, eoque stabilito nihil, quod undique corraderez adversarii, morarentur. Quid autem aliud suo modo fundamentum ille theoreticum vocavit, quam quod a nobis urgetur, lex & ratio,

dem instituto vel præcesserunt, aut non multo post secuti sunt.

36. *Quæ
foro origi-
nem de-
bet.*

Foro originem debet hoc ca-
coëthes, & imperitiæ Judicum &
Advocatorum. Refert Raphael
Fulgosius Antecessor Patavinus *aaa)*
dictum Cyni, *quod sicut olim idola
pro Diis, ita tunc Glossatores pro Ev-
angelistis adorati fuerint.* Subjicit
Fulgosius: *Volo potius pro me glos-
satorem quam textum. Nam si allego
textum, dicunt Advocati diversa
partis & etiam iudices: Credis tu,
quod Glossa non ita bene viderit istum
textum, sicut tu.* Orta sunt inde
volumina communium opinionum
contra

*Quædam
de Raphael-
le Fulgosio.*

*aaa) Fulgosius in l. si in solut. 6. C. de
obl. & act. & l. ad officium 3. C. comm. divid.
citante Bornio dissert. inaug. de iure in re
cap. 1. §. 5. Floruit autem Fulgosius
circa medium seculi 15. & præter com-
mentaria in jus civile reliquit etiam
volumen responsorum. Pancir. de clar.
leg. interpret. lib. 2. cap. 83. circa fin. p. 224.
Et huc respexit etiam haud dubie Hu-
berus, dum in præcedente nota pra-
gmaticis originem abusus hujus in al-
legando adscribit.*

contra communes, nec legum interpretes puduit allegare centuriam autorum tam pro affirmativa quam negativa quæstionis sententia, & postea loco decisionis subjicere: *Tu crede hanc sententiam præ altera, quia est pura veritas*, ut vel ex Farinacii criminalibus fidem facere possemus, si qui essent, qui de re notissima dubitarent. Regnabant *Et legibus* hi mores allegandi plaustra *ac moribus imperii quamvis indirectis* Dd. cum in publicis imperii Germanici legibus *ab- Et aucta.* *bbb)* modus hic allegandi

bbb) Cum ejusmodi Doctores pragmatici ex Italia seculo decimo quarto & quinto cum Academiis in Germaniam venirent, & inde explicatio legum magistralis more Italico (per quam quid intelligatur exposui *in notis ad Melch. ab Ossa Testam. not. 182. p. 398.*) non solum in Academiis Germaniæ regnare inciperet, sed & in judiciis se insinuaret, & in aulis Principum commendaretur (*Melch. ab Ossa d. l. part. 2. cap. 8. per integr. pag. 382. seq. & ibi notum*) non mirandum est, quod in ipso conventu Imperii Ratisbonensi anni 1500. publico Statuum consensu ipsa Ordinatio

L

Ca-

absurdus partim exemplo, partim
dispo-

Cameralis ab ejusmodi JCro, sceleron
jurisprudentiæ pro ipsa jurisprudentia
habente, concepta, & allegationibus
ejusmodi ineptis & plusquam leguleji-
sticis tantum non in singulis lineis nau-
seam genuinis JCris movens ipsi Impe-
rii Recessui, a tit. 36. von dem termin
erster instanz ad finem, tota infereretur.
Utque ejus rei specimen aliquod, etsi
minimum, dem, adducam saltem verba
ejus ordinationis, quæ de allegationi-
bus ab Advocatis in judicio observandis
disponunt, d. Recess. & Ord. Camer.
tit. 38. §. 4. Und sollen die Auszüge, Re-
plicæ, Duplicæ, Triplicæ, Quadruplicæ
gegründet werden auf die Geschichte und
nicht auf das Recht in Articulis weiß.
Also sagt die Ordnung zu Regensburg.
Item alle exceptiones fol. 44. Daß diese
Articul sollen auf die Geschichte und nicht
auf das Recht gesetzt werden, wird be-
wiesen. Gloss. in cap. 2. de confessis in 6.
Dann dem Articul, auf das recht gestatt,
ist man nicht schuldig zu antworten. Pan.
in cap. saepe de appell. Glossa & Bart.
in l. ornamentorum ff. de aur. & arg.
leg. Aber auf die position, so Meldung
thut von einer Gewohnheit, soll geantwor-
tet

Id est alle-
gatione
imperti-
nente le-
gum & Do-
ctorum le-
gibus pu-
blicis in-
troducta.

**dispositione obscura (ubi & quando
ab**

tet und erwiesen werden. Bald. in l. 1. C.
 quz sit long. consuet. Also auch in Sta-
 tuten einer Stadt. Bald: in l. omnes po-
 puli ff. de just. & jure. Und mag der, so
 articuliren will die Geschichte, das gemeine
 Recht, so aus der Geschichte fließt, fürbrin-
 gen und allegiren, nach Inhalt voriger
 Ordnung. Joh. Andr. in addit. spec. in
 tit. de test. §. nunc vidend. post princip.
 Und soll sich derjenige, so sich auf das
 Recht will fundiren, fürsehen, daß er die
 Recht nicht ausdrücklich setze, und allegire,
 damit dem Wiedertheil nicht werde Ursa-
 che gegeben, zu disput, und zu cavilliren.
 Spec. in tit. de Advoc. & conf. §. item
 caveat. Wo aber der Richter nicht ge-
 lehrt wäre, ist es vonnöthen vor ihm die
 Recht zu allegiren. Spec. in tit. de alleg.
 & disput. §. 1. &c. Si non plane pr-
 judicio autoritatis occæcati fuissent
 singulorum Imperii Statuum Consilia-
 rii, saktem sensissent, plurimas contradi-
 ctiones in isto paragrapho latentes,
 aut certe limitationes obscurissimas, &
 ira aptas, ut facile regulas adversas
 tantum non totas tollere possent. Pri-
 mo jubetur, articulari non debere de
 jure, neque partem adversam obstrictam
 esse

Et quidem
 adhuc ma-
 gis imper-
 tinentibus
 & contra-
 dictoriis
 assertis.

---

 ab Advocatis in processu jurium alle-

---

esse ut de jure respondeat. Si rationem inquiras, politica genuina non aliam suppeditabit, quam quod judex debeat jura nosse, & quod probationum in genere finis sit, ut judex de circumstantiis facti informetur. Sed eam non admittit limitatio statim sequens, quod articuli super consuetudine possint concipi. Nam peritus judex æque de consuetudinibus, quam de legibus scriptis informatus esse solet & debet. Ergo ut limitatio non videatur contraria rationi regulæ, mutanda illa erit, & dicendum, consuetudinem supponere facta, & ex factis privatorum constare, adeoque eam esse differentiam inter jus scriptum & non scriptum quod scriptura illud ponat in omnium notitia, ac consuetudo propter incertitudinem factorum sæpe sit dubia & adeo hoc intuitu probanda. Sed (ut taceam, etiam sæpius dari consuetudines scriptas) & hæc ratio statim destruitur per subsequentem additionem, quod etiam articuli probatoriales possint concipi super statutis, cum tamen statuta omnia sint scripta, & cum judex etiam statuta talia callere debeat: *Secundo* quid prodest pro-

allegatio permitti debeat,) publice
ap-

prohibere allegationem juris vel provocationem ad jura in articulis, cum tamen mox addatur, posse allegari jura ex facti circumstantiis profluentia. Fateor sane me nescire, quid sit contradictio aperta, si hæc non est? Accedit statim *tertis*, imo non allegandum esse jus, ne parti adversæ occasionem disputandi & cavillandi suppeditet allegans. Video quidem tollendæ contradictionis ergo addi jura non *expresse* ponenda (nicht ausdrücklich) sed hæc declaratio contradictionem non tollit. Quid enim est *jura non expresse ponere*? An ergo obscure & occulte? Quis non rideret ejusmodi ineptias? An non sunt verba legum *expresse* ponenda, sed saltem alleganda legum vel paragraphorum verba initialia. Homo sanæ mentis potius rem inverteret, cum allegationes illæ simplices legum & paragraphorum non ita perspicuæ sint, nec sic facile in sensus judicis incurrant, quam si verba legum, unde probationem pars perit, allegentur. Deinde nec distinctionem illam admittit ratio adjecta. Nam pars adversa ad cavillationem inclinans æque occasionem cavillandi arripiet, sive

approbaretur, & postea moribus
in

allegentur verba ipsa legum, five saltem numerus legum & paragraphorum. Sed nondum est finis ineptiarum. *Quarta* contradictio: imo allegandæ sunt leges etiam expressis verbis, & ne ea statim in sensus incurrat, additur nova larva limitationis, quoties scilicet iudex non est satis doctus. Sed hæc ipsa declaratio non limitat assertionem præcedentem sed tantum non illimitabilem facit. Quodnam enim habebis criterium, an iudices sint satis docti. Haud dubie quidem concipiens (quem paulo post Melchior ab Ossa secutus est) Doctores juris in Italia potissimum promotos solos pro doctis habuit, Scabinos non promotos pro indoctis. Sed quemadmodum *in not. ad dist. cap. 8. Testamenti Offani* satis sufficienter vindicavi honorem antiquorum Scabinorum, ita & tum temporis non deerant exempla noti proverbii Italorum: Sumimus pecuniam & mittimus Asinos in Germaniam. Adde, quod ipse Imperator Justinianus divinum esse judicaverit, omnium legum habere memoriam, aut stilo Juris Canonici, leges omnes in scrinio pectoris tenere inclusas. Ergo
semper

---

in Camera receptis, ut Referentes
in

---

semper sub prætectu justî metus, quod judex non satis sit doctus, advocati possunt jura allegare, adeoque hoc pacto corrumpit totum principale monitum, de non articulando super jure. Res ita evidens est, ut hodie tyrones juris istas contradictiones sensu communi percipiant. Imo easdem & potissimum quartam modo memoratam palparunt consilarii subsequentium temporum, & in ordinatione Camerali anno 1555. edita ommissa distinctione illa absurda inter allegationem simplicem legum & adductionem verborum ipsorum legis, item inter judices doctos & indoctos, nova distinctione difficultatem assertionis illius de non allegando jure tollere voluerunt. Ita enim sonant verba Part. 3. Ord. Cameral. tit. 40. §. 2. Die Artikel sollen *principaliter* auf die Geschichte oder That und nicht auf das gemeine Recht gesetzt, und gestellet werden, es wäre denn, daß einer der gemein Recht, so aus vorarticulirter That fleußt, anzeigen wolt, welches dann ihm unbenommen seyn soll, doch daß er die Recht nicht überflüssig und unnöthdürfftig allegier, damit dem Wiedertheil zu disputiren und zu cavilliren nicht

Quorum emendatio postea in nova ordinatione Camerali frustra est tentata.

in relationibus sententiarum ubique

Ursach gegeben werde. Scilicet concipiens hunc paragraphum dubia proposita voluit tollere per distinctionem inter intentionem advocatorum *principalem* & *minus principalem*, deinde inter allegationem juris *superfluam* & *sufficientem*. Sed quilibet, etiam rusticus & homo maxime plebejus, etiamsi non sit emunctus naris, statim subodorari potest, neutram distinctionem aptam esse ad abusum allegationum juris tollendum, cum advocati etiam stupidissimi potuerint semper allegare, se allegata prolixissima adduxisse *minus principaliter*, & se velle iuramento firmare, quod sibi firmiter persuaserint, allegata sua non esse *superflua* nec abundantia, imo cuilibet iudici impartiali in oculos incurrere, quod ad minimum æque sint utilia, atque allegata illa perpetua legum, canonum, Glossatorum, & Canonistarum in ipsa Ordinatione Camerali de anno 1500. Neque enim sufficebat allegatio legum civilium, sed cum Jus Canonicum illis temporibus creditum fuerit esse majoris autoritatis, quam Jus Justinianicum, non solum allegabantur capitula ex decretalibus epistolis, sed etiam canones ex decreto,

Nova confusio ex allegatione spuria verborum scripturarum, Patrum &c. unde orta fuerit.

que jura & opiniones Dd. allegarent,

creto, &, quia in decreto multa inveniuntur dicta Patrum, & secundum glossam juris Canonici dicta Patrum ad unguem servanda sint, etiam allegationibus immiscebantur dicta Patrum; Patres autem cum ubique provocent ad dicta scripturæ, inde licuit etiam in deductionibus juris allegare dicta non solum Novi testamenti, sed & Veteris, imo non solum assertiones ad mores & justitiæ communis regulas pertinentes, sed & dicta Prophetarum & capita legis Mosaicæ. Cur? quia ita volebant Glossatores juris utriusque. Rem latius exposuit Ayzerus in *processu* primum anno 1597. publicato *Parte 2. cap. 10. integræ observatione 1: p. m. 671.* In ipso vero capite 10. p. 622. 634. 637. 639. 640. 642. & passim in sequentibus paginis ejusmodi exempla allegationum, etiam in responsione testium ad articulos exhibet, & *lib. 1. cap. 12. observ. 2. n. 6. seq. p. 327.* doctrinam glossatorum de irresponsibilitate positionum juris cum suis ampliationibus & limitationibus summatim exponit. Grave damnum per introductionem ejusmodi sceleti jurisprudentiæ in Germaniam illatum jam initio seculi decimi septimi

L 5

vide-

rent, communi & universali consue-

videlicet anno 1607. deploravit autor
 Locus anonymi de damno inde illato in jurisprudentiam. **anonymus des Bedencfens, quod postea observationibus suis inseruit Wehnerus.**
 Dasß aber, inquit p. 367. ap. Wehnerum, solche vorangezogene viele und grosse Mängel des gerichtlichen Processes und sonderlich die principalis causa, welche dieselbe einzig und alleine verursacht, nehmlichen, daß von den Partheyen und dero selben Advocaten die Jura allegiret und disputiret, und dadurch der Proceß so weitläufftig und verworren gemacht, die Sachen so überauslang aufgehalten, und die Acta unnöthiger Weiß gebäufft, und dem Richter und den Beysitzern grosse vergebliche Mühe und Arbeit zugezogen wird, gar wohl abgeschafft, und der Proceß um ein grosses eingezogen, auch die Größe und Vielheit der Acten abgeschnitten werden könne, solches hat, wann man deme, was einem Richter und desselben Beysitzern darzu, daß sie ein rechtmäßiges Urtheil sprechen können, zu wissen nöthig sey, und welchergestalt sie dasselbige überkommen und haben können, mit Fleiß nachdencket, ganz und gar keinen Zweifel. Denn es wird verhoffentlich ein jeder Rechtsverständiger, deme die Beförderung des hochnöthigen Justicien Wercks
 lieb

**suertudine in Germania introdu-
ctum**

---

lieb ist, und davon unpartheyisch judiciren
kan, dessen mit einig seyn, daß ein jeder
Richter und dessen Beyseher, darzu, daß sie
ein rechtmäßiges Urtheil sprechen können,
mehr nicht als dreyerley haben und wissen
müssen, nemlich primo factum ipsum, ut
a litigantibus proponitur, deinde facti
veritatem, & tertio jus quod ex facto oritur.
Das factum nun müssen sie von den
Partheyen haben, und kan ihnen dasselbe
agendo, excipiendo, replicando, dupli-
cando, ac ulterius, si opus fuerit, progre-
diendo, nach Nothdurfft vorgetragen
werden. Facti veritatem aber überkom-
men und erfahren sie vel ex confessionibus
partium vel ex depositionibus testium,
vel ex instrumentis ac literariis docu-
mentis, vel denique his omnibus defi-
cientibus ex præstatione juramenti in
casibus, in quibus hoc locum habere
potest. Und wenn sie diese beyderley nun
haben und wissen, ist ihnen von den Par-
theyen und derselben Advocaten mehr zu
erlernen und zu erfahren nicht nöthig, son-
dern das dritte und letzte, jus nimirum,
quod ex factis oritur, sollen und müssen sie
selber wissen, und ist dieses, wenn die Par-
theyen oder derselben Advocaten solches
dem

Etum fuerit, ut idem facerent
omnia

dem Richter und dessen Besizern zu lernen, und wo und an welchem Orte sie, was in solchen Fall Rechtens sey, in corpore juris oder dessen Glossen und Interpretibus suchen und finden sollen, vorzuschreiben sich unterstehen, eben so ungereimt und lächerlich, als wenn ein Patient einem Medico vorzuschreiben sich anmasset, an welchen Ort in Galeno, Hippocrate oder andern Medicis er suchen solle und finden werde, was zu seiner des Patienten Kranckheit nützlich gebraucht, und wie er curirt werden möge. Ist derowegen dieses, daß die Parthenen, und derselben Advocaten den Richter oder dessen Besizere, oder, welche er an deren Statt gebraucht, in jure zu informiren sich anmassen, nicht alleine unnöthig, sondern ganz ungereimt und ungeschickt, wie hernach ferner soll ausgeführet werden. Vides, ita simplicia & indubia esse ea, quæ jam illo tempore dixit autor quisquis fuit, ut non opus habuerit, ad demonstranda sua monita vel allegare scripturam aut jura, aut Bartolum vel Baldum, aut Panormitanum vel Speculatorem. Ista enim rationes, quas profert, sunt ad captum & gustum quorumvis sive Barbari sint, sive Græci; sive

Qui ob simplicitatem & perspicuitatem commendatur.

**omnia collegia juridica in con-
ceptione**

---

five Græci sint, five Judzi ; denique si-
ve milites sint, five eruditi, five plebeji.
Unde & prudenter in toto illo opusculo
ab ejusmodi plusquam pedanticis alle-
gationibus plane abstinuit. Et ut eo
fortius appareat, quam pestilens mor-
bus lateat sub illo infano allegandi stu-
dio ; omnia etiam bona ingenia ac con-
silia corrumpens, unicum saltem exem-
plum sistam autoris alterius eandem
cum priore intentionem habentis, vi-
delicet consilia abbreviandi lites publi-
ce proponendi, sed in eo tamen ab eo
differentis, quod prior quamvis haud
dubie multos autores legisset, & ita ad
allegationes non fuisset ineptus, ab al-
legationibus tamen omnibus data opera
abstinuerit, hic vero cupidine tanta
allegandi cum communi caterva Jcto-
rum infatuatus fuerit, ut vel ob hoc
unicum inter confusissimos & ineptissi-
mos autores referri mereatur. Intelligo
autorem Parthenii litigiosi (*conf. disput.
meam de emend. admin. justit. difficultate §. 41.
p. 70, in med.*) Atque ut verè id a me di-
ctum esse constet omnibus, exhibebo
hic saltem ea, quæ dictus autor *libro
secundo cap. 7. n. 21. seq. p. 356. seq. de alle-*
ga-

---

 ceptione sententiarum quarum-
 vis.

Locus pa-
 rallelus
 auctoris
 Parthenii
 litigiosi.

gationibus juris annotavit. » Nobis,
 » inquit, circa lites, litigiosos processus
 » remedium videtur, ut advocatis O-
 » MNINO interdicator allegare jura,
 » sive informare judicem in jure, & de-
 » monstrare ex corpore juris, glossa aut
 » interpretibus, quid de lite judicandum.
 » Hoc æque ridiculum & inconueniens,
 » ac si ægrotus medico curam præscribe-
 » re vellet ex Galeno, Hippocrate, & aliis.
 » *Auct. disc. von Justitien, Werck pag. 26.*
 » Allegationes enim jurium non sunt
 » pars actorum, ita ut aliquando ad acta
 » poni denegatum fuerit in Camera.
 » *Gail. Scip. lib. 4. dec. 108. Keller. lib. 2.*
 » *de off. jur. prol. c. 25.* Quod utinam ho-
 » dierno seculo in omnibus judiciis fie-
 » ret, nec allegationum plaustra in ge-
 » neralibus brocardicis adferre liceret,
 » & processus brevior redderetur, & lites
 » citius terminarentur. *Auct. disc. von*
 » *Justitien, Werck d. p. 26. 47. 86. & 90.*
 » Factum allegetur, & disputent Advo-
 » cati, jus, quod ex facto oritur, judex ipse
 » scire debet. Nec obstat huic remedio,
 » quod judex allegationes non audiens
 » de dolo teneatur. *Ang. in l. ex maleficio*
 » *§. si judex de O. & A. Joh. Bapt. Magon.*
 de

de patroc. ratione c. 5. n. 21. per text. in Ord. Cam. part. 5. tit. 40. Das gemeine Recht, so aus vorarticulirter That fließt, anzusehen, in primis, quando judex est imperitus. *Myns. cent. 5. obs. 88. n. 6.* sedo additur in ordinatione: Doch daß er die Rechte nicht überflüssig allegire, damit dem Wiederparth zu disputiren und cavilliren nicht Ursach gegeben werde. *At allegationum plaustra adducuntur, quibus processus litigiosi longiores, æta proluxa & intricata & lites immortales redduntur. Ergo merito sunt inhibenda & funditus corrigenda. Alias sicut herba, quæ excinditur horto, relicta radice, revirescit longius ac ante, ita, si certus Advocatis modus in allegando jure præscribatur, remedium erit nullum, sed potius irritamentum priorum malorum. Quod, si simpliciter prohibeatur Advocatis, jura allegare, hoc remedium erit efficax, & optatum sortietur finem, abbreviationem scilicet & litium & litigiosorum processuum, Audi. disc. von Justitiens Werck p. 87. & 90. Myns. cent. 5. obs. 88. n. 6. idque servari in curiis Galliz (ubi dicunt Advocatis jura allegantibus: Venite ad factum, Curia satis intelligit jura) testatur, addens: Sed hoc in Camera Imperiali non servatur, & fortassis*

fs

sis male.» Haëtenus tolerari poterant allegata ab autore Parthenii, etsi superflua, tamen vel declarantia, unde veram sententiam de omnino interdicenda advocatis allegatione jurium hauserit, eamque exemplis illustrantia. Sed quæ jam sequuntur apud eundem, statim defruunt aliis autoritatibus sententiam modo adductam & commendant saltem interdictionem allegationum superfluarum, imo in fine admittunt & hanc, ut adeo lector nesciat, quænam ex his tribus contradictoriis sententiis vera sit, vel ab ipso autore pro vera sit habita. Ita enim pergit: »Sin minus (scil. prohibeatur advocatis simpliciter jura allegare) saltem cum TEMPERAMENTO jurium allegationes fiant. Quamvis enim Advocatis frequentissimum & facillimum hodierno seculo, imo & Notario parum scienti, ex repertoriis, locis communibus & aliis allegationum plaustra conferre. Tamen maximæ perniciæ & temeritatis est, ut ait Molin. *con. 10. n. 15. tom. 3. Var. Germ. J. Ct.* quem refert And. Knich. *in ep. dedic. Tract. de subl. & reg. territ. jure.* Nec in hoc consistit Advocati prudentia. Sim. de Præt. *in præm. tr. de ult. vol. interp. n. 22.* Tales advocati, procuratores, notarii, imitantur aves & oves, cum factius

Sed obscurus & confusus ideo, quia autor ipse hac jurisprudentia scabiosa laborabat.

tius foret, adire loca, in quibus aliqua conclusio formatur. Nam si autores ipsos adirent, aut locos diligenter inspicerent, sæpe eos silentio præterirent, vel quia id non dicerent, ad quod allegantur, vel, si dicerent, in adeo diversis loquerentur terminis, ut ad rem sive litem, quam eorum autoritate probare conantur, nihil omnino facerent, ut inquit Joh. Bapt. Asin. in jud. pr. part. 2. §. 1. c. 89. n. 24. Hic subordinatum remedium, ut falsi penam incidat, quia falsas LL. aut DD. apostillas allegat. Bl. in legem si quis lat. 33. ad L. Corn. de fals. Joh. Bapt. Magon. de rest. par. rat. c. 3. n. 11. Ergo sicut in aliis, ita in allegando jure opus est **TEMPERAMENTO**, quia nauseam facit accumulatio allegationum pro vulgato quodam dicto sive regula facta, ubi sufficit, si solam legem probantem allegare, cum vulgatum etiam sine allegatione legis. Ripa in L. eadem 4. §. Cato n. 7. de V. O. Quod si plures sint leges concordantes, sufficit etiam **UNAM** allegare per L. si quis obrepserit ff. de Leg. Corn. de fals. ubi Marfil. n. 7. Nicol. de Neap. in l. scireno §. fin. de enc. tut. Rip. a inter cet. in f. de rescript. aut regulam generalem l. quod si §. et si. de hered. insti. Sed his deficientibus **TOT** auctoritates allegan-

M de,

vis. ccc) Hæ leges & hi mores etsi
fortas-

videt, QUOT inveniri possint concordēs.
„l. Divi S. pen. de jur. pat. Ad. Keller. lib. 2.
„nde offic. jur. pol. c. 25.“ Scilicet autor
Parthenii non sensit, & se Advocatis &
Notariis partim scientibus esse similem,
quibus facillimum dixit esse, ex reper-
toriis & locis communibus allegatio-
num plaustro proferre, & cum adeo in
his inveniret quosdam commendare ali-
quam sed *parcam* allegationem, alios
vero *tot* autoritates commendasse alle-
gandas, quos reperiri possint, non puta-
bat, pro insigni, quo laborabat judiciū
defectu, & de quo totus ejus liber in sin-
gulis testatur paginis, se melius facere
posse, quam si has sententias tres sibi
contradictentes unam post alteram po-
neret, ne videlicet vel tantillum ex locis
communibus periret. Imo hac parte
stupidior fuit Advocatis & Notariis,
quos increpat, quia hi ad minimum ra-
rissime doctrinas contradictentes & par-
tium, quas defendunt, juribus adver-
sas, cumulare solent.

Modus al-
legandi in
relationi-
bus Came-
ralibus &

ccc) Equidem si ex ipsis Imperii legi-
bus evolvas loca, ubi de Relationibus
in Camera agitur, videlicet Ordin. Cam.
Part. 1, tit. 13. von der Seyfiger Amt im
Rath

fortasse optimam habuerint intentionem,

Rath & R. J. 164. §. Ven modum referendi 143. seq. nusquam ipsi dispositum invenies, ut referentes in relatione votorum suorum vel jura vel autores allegare debeant. Ceterum, uti idem Recessus mentionem variorum abusuum abrogandorum circa relationes meminit, ita etiam ad eos refero allegationem jurium, prout eadem ex variis Autoribus relationes Camerales edentibus cognosci potest, quæque adeo una est ex præcipuis causis prolixitatem relationum causantibus, quæ tamen prohibita est *d. Recessu §. 147. Deven Referentien sollt &c.* Nimirum, postquam hi in Academiis audiverant, valde commendati impertinentes ejusmodi allegationes, postquam viderant talia allegata ubique in scriptis Professorum & Consiliariorum quorumvis celeberrimorum, postquam in ipsis Imperii Recessibus deprehenderant, Ordinationem Cameralem de anno 1500. his allegationibus in singulis lineis esse ornatam, putarunt nihil sapientius esse, quam ut iisdem flosculis etiam ornarent suas relationes. Collegia juridica minora in Germania similia observantur in rationibus deci-

sententiis collegiorum non legibus originem debet, sed moribus.

M 2

dendi,

tionem, non possum tamen dicere,
quanta

decidendi, quas communiter adjiciebant
sententiis a se conceptis, sive id facerint
ad imitationem Relationum Camera-
lium, sive ipsimet ex nimio amore erga
jura peregrina & ex contemptu jurium
patriorum, ex Academiis hæc in praxin
& collegia juridica hunc modum tra-
duxerint. Nam & intuitu horum col-
legiorum nihil invenio in ipsis legibus
imperii præceptum esse, sed idem Reces-
sus Imperii de anno 1654. §. Ob er auch

Explicatio
R. J. 1654
§. 61. con-
tra Gam-
sum.

schon §1. potius in contrariam senten-
tiam inclinat, in verbis: Gestalt denn
solche Collegia Juridica bey Abfassung der
Urtheil die ex FACTO genommene ra-
tiones decidendi allemahl lürzlich auff-
zusehen, und auf Erfordern des Judicis a
quo ohne Entgeld auszustellen schuldig seyn
sollen. Sed quemadmodum multa sunt
in Recessibus, quæ nunquam usu in-
troducæta sunt, ut v. g. prohibitiones
poculorum salutis, ita quoque & intuitu
d. §. 61. res se habet; Nam 1. non trans-
mittimus rationes decidendi, nisi id
judex postulet. (quod etiam conveniens
est disto §.) 2. Cum vero judex pariter
& partes non postulent rationes saltem
ex facto, sed etiam ex jure, & cum al-
legatis

quanta augmenta occasione ejus sum-

legatis Doctorem. inde ubique in collegiis sumimus pecuniam, & mittimus allegata legum & Dd. in Germaniam, & quidem in abundantia. Neque enim 3. rationes decidendi breviter concipimus, sed prolixas exhibemus, tanquam res Advocatis pariter & Judicibus non iogatas. 4. Non mittimus rationes gratis, sed pro honorario debito. Et ita malo scapham scapham vocare, quam uti commentatione Pauli Gambsii ad illum §. *Sed ex qua causa, inquit, Imperator & Status Imperii illis Collegiis injungere potuerunt, ut suum laborem in concipiendis ac describendis rationibus decidendi sine ulla remuneratione prastent? Respondeo hic §. intelligendus est de eo casu, ubi ista collegia, scilicet Universitates pro dicto labore mercedem quidem acceperunt, nec tamen rationes decidendi simul transmiserunt. Ego vero quovis pignore certare mallet, & Imperatorem & Status Imperii de ista restrictione nunquam cogitasse. Nova se hic offert occasio inquirendi, annon etiam per ipsam dationem rationum decidendi sive gratuitam, sive pro pecunia, sive ex circumstantiis facti, sive ex allegatis Dd. magna detur occasio*

Obiter: omnes rationes decidendi ad nihil prodessent nisi ad protractionem justitiae.

M 3

lites

sumserit illud Jurisprudentiæ Sceler-
 ton, in tantum, ut pene solum ab
 illo tempore regnaverit in foro, &
 veram Jurisprudenciam tantum
 non a folio ejus detruserit. Cum
 enim ab illo tempore in judiciis
 imperii superioribus ipsi judices
 contemnerent scripta advocato-
 rum, ut vilia & nullam spirantia
 eruditionem, nisi plaustra Docto-
 rum ferrent, & stilus germanicus
 plurimis latinis Doctorum verbis
 esset immixtus, coacti etiam fuere
 Jcti Germanici, consilia partibus
 dantes, vel etiam responsa judici-
 bus,

lites protrahendi. Et ego quidem fir-
 miter persuasus sum de responsione af-
 firmativa, atque in ea sententia me con-
 firmat partim, quod apud alias gentes
 & olim & hodie non inveniam, istum
 modum sententiam ferendi fuisse rece-
 ptum, partim, quod experientia teste-
 tur, quod ejusmodi rationes ad nihil
 amplius profint, quam ut Rabulæ inde
 occasionem sumant rodendi illas, &
 eorum sensum cavillandi. Sed scopus
 præsens non patitur, ista distinctius
 demonstrare.

bus, ut si non ipsi vellent pro tyronibus haberi, morem istum ineptissimum imitarentur. Testantur assertionis veritatem scripta Mynsingeri, Gailii, Heigii, Pistoriorum, Jacobi Schultesii, Berlichii, aliorumque infinitorum, quos tantum abest, ut taxem, ut potius prudentiam Virorum celeberrimorum laudem. *ddd*) Est enim sapientis indul-

Ac per viros celeberrimos propagata.

ddd) Non quod seria hzc sit mea sententia, sed quod Oratori incumbat, verba sua in factum temperare, imprimis si inter Auditores deprehendantur, non pauci, qui adhuc illo morbo laborant. Ergo quamvis non laudem, excuso tamen. Neque enim agnoscebant stultitiam allegationum illarum, sed putabant, communi tamen errore seculi abrepti, in his allegationibus consistere veram Jurisprudenciam. Sensit huic communem defectum jam ante quinquaginta annos Thomas Lanfius, cujus locus ex *tractatu de Academicis p. 14. seq.* meretur, ut hic apponatur. »Hanc» supervacaneorum curam, ait, pręsertim Jctorum populo familiarem, graviter infectatur Hub. Giphanius Jctus»

Verba in factum temperata.

Locus Lanfii contra insanas juriurium & Dd. allegationes.

indulgere aliquid moribus, et si
 infi

atque isto malo immania illa & ponderosa volumina & farragines quotidie succrescentes adscribit: & amplius affirmat, in hisce familiam hodie duocere *Lud. Schraderum & Henricum Rosenbal*, quorum hic ingentem commentarium de feudis divulgavit, eumque tamen *Synopsis* non veritus sit appellare; ille non minorem ediderit; at si utrique cum alienis detrahantur allegationes, summaria & indices, justos prope commentarios seddi posse. *Giaphan*, in *prafat. ad Paris. Feudales Rittersabusii*. Ita & magnus *Zafius lib. 2. sing. respons. c. 1. n. 25*. hanc miseram novitiorum degulejorum ostentationem increpat, qua illi posthabita rei necessitate & utilitate in portentosis stultarum allegationum struibus operose concinnandis luxuriant, & ad quodvis verbum totas Doctorum centurias ferruminant, quasi pulcrum sit, si intus & in tergo plena sint omnia *Bartolorum, Baldorum, Imolarum, Jasonum, Alexandrorum, Salicetorum*, aliorumque quod genus Doctorum: quibus nonnunquam ineptissimo placendi studio etiam dupendii Thesauri confarcinatores

insipientibus, & nimio singularita-
tis

res immisceri solent, qui tamen praeter numerum nihil profus autoritatis & momenti conferre possunt. Adde Anton. Vaccam in Epist. ad Alex. Farnesium & Fr. Duarenum comm. de int. docendi di. 20 secundique jurisprudentiam & Muret. in 22 Orat. 17. de Doct. offic. & modo jurispr. docendi. Prudenter & ad hanc rem apposite Conradus Summerhardtius in lib. de contract. Ne quid enim etiam, inquit, apud Jurium Professores tanto nunquam invidans super una re, etiam aliquando vulgarissima sit jurium allegatio! quorum etiam plerumque cum a casu ipso distantissima sint, eundem minime attingunt, atque adeo cum a longinquo respiciunt; ut plura utilissimi de papyro atque ingenio absumant, quam utilitatis ad eundem casum decidendum adferant. Utilius quidem longe foret, quae tam longinquum & inanem habent respectam, rescindere & unum vel duo solidula atque stringentia adducere jura, & superfluae concordantiae omissis diutius radici decisionis immorari. Viveret hodie optimus Summerhardtius, & qua fati animi libertate, minime adulatione, obnoxius multo acrius stringeret calumnum in istam eruditissimam docendi.

Item contra neglectum juris patrii.

tis studio plus noceat, utilitati publicæ quam proficit.

No-

imperitiam, qua bene multi Germanicæ
 Doctores fere cives & domestici tantum
 sunt in Roma illa antiqua, in patria
 vera & domi plane sunt hospites
 ac peregrini. In Academiis enim magno
 Reip. damno malum illud jam pridem
 obrepfit, in quibus adolentes nihil
 fere ex iis, quæ in usu habemus,
 aut audiunt, aut vident: sed Latinos
 & Dedititios liberos, Fufias & Caninias
 & Sentias leges, adoptiones & eman-
 cipationes, occupationes (ut ita dicam)
 idearum Platoniarum, cognationes
 fervorum, & statu liberos; in summa
 mellitos antiquitatis globulos & omnia
 dicta factaque, quasi papaveris & sesamo
 sparsa. Qui inter hæc nutriuntur, nunquam
 illi vere sapere discunt. Quin videmus
 aliquando in media Germania tam fatuos,
 quibus Hispanorum ac Italicorum consilia,
 de-cisiones, interpretationes multo potiores
 esse soleant nostratibus. Quasi vero in
 Hispania curetur, scilicet, quid sententiarum
 Prætorum, Spicæ aut Rotwi-la feratur.
 Quasi vero etiam Gallus, Mynfingerus,
 Denaisius & ejusdem monetz

& allegationes
 lorum & Hispano-
 rum.

Nostrorum temporum usum ^{37. Non}
 quod attinet, etsi in noviore recessu ^{obstanti-}
 Imperii ordinatum & decretum ^{bus qui-}
 fuerit, atque injunctum advocatis, ^{budam}
 ut a tædiosa *eee*) illa allegatione, ^{legibus ad-}
 Doctorum abstineant, vix tamen ^{bus hodie}
 obser- ^{regnans,}

monetæ pauci alii domestici Jcti non
 debeant nobis esse sexcentis Hispanis,
 ac Italis multo potiores &c.

eee) Respicio ad ea, quæ habet Blu- ^{Locus}
 mius Process. Camer. §. 12. & 13. tit. 63. ^{Blumii.}

P. 443. Hodie, inquit, *Advocati & Procu-*
tores in univèrsam in his scriptis nudum
factum non articulatim, sed summarie nar-
rare, disputationes vero & allegationes juris
omittere debent, quia maximam partem
causas tantummodo intricatiores & diffici-
liores reddere solent. R. 1654. §. ju Dermah-
liger 96. Deinde quia datur adversario oc-
casio cavillandi, ac allegatos textus juris &
Dd. in sensum plane alienum detorquendi,
clientes magnos sumtus in concipiendis ac de-
scribendis tam amplis scriptis impendere co-
guntur, judici infertur tadium ista scripta
multis impertinentibus juribus ac vulgaribus
regulis, qua coram eruditis allegare tædiosum
est, referta perlegendi, multaque alia in-
commoda inde oriuntur, prout hoc satis
expe-

observare licuit, sanctionem illam
fuisse in praxin deductam, nisi for-
re

*experientia docet. Præterea in enarrando
facto etiam omne illud, quod in ipso facto
causa parum proficuum, non immiscere, sed
sub pœna arbitraria præterire debent, tamen
in ad marginem unum vel plures textus ju-
ris aut probatos scriptores allegare permissum
est, d. S. 96. quæ marginalis allegatio tamen
non semper, præsertim ab extraneis advoca-
tis observatur, sed hi plerumque textus juris
& allegatos Dd. contextui inserere assolent.
Denique concessum est, etiam post conclusio-
nem causæ consilia seu informationes juris
(Rechts-Belehrungen) cum præmissa facti
specie & rationibus dubitandi in formam
quasi relationis conscriptas exhibere. Eius-
modi consilia vero neque in referendo, neque
in votando modum decisionis causæ determi-
nent, nec quoad factum ullo modo attendan-
tur. præalleg. §. 96. in fin. Sed cum
Blumius hic ubique provocet ad Recess.
Imperii, melius erit si apponamus ver-
ba ipsa d. S. 96. Zu dèrmahliger gründli-
cher Abhelff, und Verbesserung deren, bey-
den Procuratorn, Advocaten und Par-
thenen, vorgehenden Fehlern und Unord-
nungen, auch beflissentlich suchenden Rän-
den und Vervortheilungen ihre Partheyen
bey*

Verba
ipsius R. J.
1654. §.
96.

te adversus eos, qui favorem judicis, qui alias secundum commune

bey der etwa in der possession habender strittiger Güter unter wählenden Rechts- Stand zu erhalten, ordnen, setzen und wollen wir, daß zu dessen allen Abschneidung und Verhütung die Procuratoren und Advocaten sich künfftig nach Inhalt unserer bereits hieroben in puncto der Klage Libellen und Respontionen geschehener Verordnung, also blößlich in Erzählung des Facti und der Geschicht aufhalten, die Disputationes und allegationes juris aber, welche mehrentheils die Sachen nur zu verwirren und schwerer zu machen pflegen, also auch in facto selbst dasjenige, was nicht zur Sache dienlich, mit einmischen, sondern bey Straff noch Ermäßigung übergehen, jedoch ad marginem einen oder mehr textus juris oder bewährte Scribenten, welche in terminis terminantibus von der Sache schreiben, zu allegiren, wie auch rechtliche consilia und Berathschlagungen mit der vorgesezten facti specie und den rationibus dubitandi in gestalt einer quasi relation zu übergeben erlaubt seyn, solche consilia aber weder in referendo noch votando Ziel oder Maasß geben, noch, so viel das factum
bes

ne proverbium plus valere solet,
quam lex in Codice, perdiderant.

Et

Iterum
contradi-
ctoria ad-
mittentis.

belangt, Einigerley Weiß attendiret wer-
den solle. Scilicet supra *nota bbb.* offen-
di, dispositionem antiquam de allega-
tione jurium in Ord. Cam. de anno 1500
præter obscuritatem multas contradi-
ctiones continere, neque illam contra-
dictionem aut obscuritatem sublatam
esse in nova Ord. Cam. per distinctio-
nem inter allegationem moderatam &
superfluam. Igitur hoc ultimum mo-
nitionum agnovisse videtur concipiens *d. S.*
96. in Recessu Imperii 1654. adeoque ob
plures rationes in dicta observatione
bbb. adductas, omnem juris allegatio-
nem simpliciter prohibuisse. Sed & hic
ex nimio amore doctrinæ Academicæ
communis aut communis consuetudi-
nis hætenus receptæ, vel etiam præ-
sumptive alius; cui ab Imperatore emen-
datio hujus recessus commissa erat, li-
mitationem de allegationibus in margi-
ne ponendis, & de consiliis & responsis
juridicis apponendis, addendo, totam
dispositionem iterum destruxit. Nam
& leges ac autores in margine positi
& que operantur incommoda politica ac
protractiones justitiæ, quam si ponantur
tur

Et quamdiu adeo in supremis *judiciorum foro,*
dicis imperii istud jurisprudentia
skeleton regnabit, non multum
spei superest, ut singuli imperii
Status idem extirpare constitutio-
nibus suis valeant, cum quotidiana
testetur experientia, quod magis
frequentia sint advocatorum scri-
pta, in quibus multa folia jus, de
quo

tur in contextu. Ut taceam & illud
esse notam exiguz prudentia, in illo,
quicumque fuerit, qui inseruit liberta-
tem apponendorum consiliorum juri-
dicorum, quod & illa voluerit apponi,
& tamen noluerit ea in facto attendi
deberere, aut in jure decisionem facere.
Cui usui ergo erunt, nullo alio iterum,
quam ne pereant protractiones justitia
hactenus per allegationes impertinen-
tes jurium in damnum Reipublice
Germanice longissima consuetudine in-
troducitur. Ergo non mirandum, quod
nec hanc dispositio imperii ullum effe-
ctum habuerit, aut habere potuerit,
semper numero superantibus iis consi-
liariis, qui piaculum se committere ar-
bitrarentur, si in moribus receptis vel
tantillum mutarent.

quo nemo dubitat, probant, factum ipsum, quod probandum erat, non probant, quam eorum, qui debite præmissa facti specie ex principiis vivæ jurisprudentiæ, id est ex verbis & mente legis succincte monstrant judici ejus applicationem ad factum, de quo agitur, probatis iis, que momentum causæ faciunt, facti circumstantiis. Imo quid frequentius quam ut partim judices, partim Advocati a collegiis juridicis, ut in conceptione sententiarum & responsorum tales allegationes adhibeant, expressis verbis desiderent? Quid ergo putatis Auditores nobis esse faciendum? An resistemus torrenti? an denegabimus opem nostram moribus ægrotantibus? an ipsis frustra præscribemus leges veræ Jurisprudentiæ? Absit, ut ita sensibilibiter impingamus in modo commendatas prudentiæ regulas. Ergo & nos sumimus pecuniam, & mittimus allegata legum & Doctorum

in

in Germaniam. *fff*) Scilicet jam superius notavimus, legem sine ratione esse quidem corpus sine anima, at rationem sine lege, id est torrenti legum & morum resistentem, esse animam sine corpore; At jurisprudentia vera suum corpus etiam habet, & jurisprudentia adeo, quæ ratione nititur contra leges & mores, phantasma vel spectrum est, aut illi entium classi

N
ac-

fff) Repete dicta jam in *nota lit. ccc.* Autores circa finem. Plura de allegationibus alii de allegationibus juris vide apud Besold. *Thef. Pract. lit. A. n. 36.* ibique addit. Dietherri *fol. 24.* & *in contin. Dietherri lit. A. n. 36. fol. 26.* Speidel, *in Spec. lit. A. n. 64. f. 46.* Magenhorst. *in Comment. ad Ord. Cam. Part. 3. tit. 14. §. 1.* apud Deckerr. *Monum. lect. Camer. p. 300. seq.* Quæ hætenus a nota *bbb*) hucusque annotavi, scripseram ante triennium. Postea in *disput.* anni 1721. mense Julio de *protractione litis per allegationes legum & Doctorum in processu advocatis permissas* alia methodo usus multa, quæ in istis observationibus hic legis, repetii, nonnulla tamen hic reperies in dicta disputatione omissa.

accensenda, sub qua Lemures & larvæ locari solent.

SECTIO V.

Tertia Species: Spectrum Jurisprudentiæ.

SUMMARIA.

XXXIIX. *Tertia species jurisprudentiæ falsæ, spectrum jurisprudentiæ, ratio legibus adversa. Index eorum, quæ hic dici poterant. ggg) usq; ad ppp) ggg) De Fabri rationalibus & reliquis scriptis. Henningi Wittens tradita de Fabro cum additis quibusdam monitis. Excerpta ex Antonii Fabri Jurisprudentia Papiniana ad historiam vitæ & judicium de ejus eruditione formandum facientia. Similia excerpta ex Codice Fabriano. Autoritas magna hujus Codicis, etiam apud Protestantes, etiam si hos & eorum primos reformatores Faber apertis calumniis maxima affecerit injuria. Ejusdem Fabri consilium de abbreviandis libris. Excerpta ex Fabri libris conjecturarum juris civilis. Similia excerpta ex Fabri Chiliade errorum Pragmaticorum: ex ejusdem parte secunda, ex parte tertia.*

*tertia. Admirator Fabri Schifordeghe-
rus. Contra hostis Bachovius. Meum
judicium de Antonio Fabri. Cur in
proponendo spectro Jurisprudencie Ra-
tionalium Fabri facta fuerit mentio.*

hhh) *Manzii Commentarius rationalis ad
institutiones, cum adjuncto judicio:
Alia scripta Manzii. Judicium de
ipso Manzio. Synopsis controversia
inter Manzium & Pflaumerum de mi-
tigando rigore creditorum erga debito-
res calamitate bellica depauperatos.
Locus Obrechtii.*

iii) *Usus & abusus l. non omnium ff.
de Ll.*

kkk) *Dissensus Jctorum circa subtilita-
tem an sit commendanda, an vitupe-
randa. Obscuritas distinctionum com-
muniarum. Exempla subtilitatum du-
biarum. Respondetur inimicis Juris-
prudencie variis. Genuinus character
secernendi subtilitatem stultam a ratio-
nali.*

lll) *Cumulatio rationum infallibile in-
dicium falsa jurisprudentie.*

mmn) *Quid hic intelligatur per litigium
Salmasii cum Jctis. Judicium de con-
troversia, an in mutuo sit alienatio?
Item de modo signandi testamenta apud
Romanos. Quid sentiendum de con-
troversia, an dentur antinomie?*

nnn) *Bernhardi hypocritica pietas, & odium juris Justiniani. Similis pietas eorum, qui paganorum scripta nolunt a Christianis legi vel astimari. Seneca, Papinianus, Ulpianus an Patribus Ecclesie sint praeferendi?*

ooo) *Occasio consilii de introducenda in Respublicas Christianas lege Mosaica, ejusque absurditas & crassa Papatus reliquia, potissimum in causis matrimonialibus.*

ppp) *Aequitatis homonymia, & ejus diverse species. Aequitatis cerebrina definitio. Cur cerebrina dicatur. Ejus frequentia tam in theoria, quam in praxi. Origo ejus & varia causa frequentia ejusdem. Species ejusdem. 1. vel legislatoria vel consultatoria vel judicialis. 2. Judicialis vel theoretica vel practica. Major libertas Consiliariorum & Doctorum, quam Judicum. Exempla hujus diversitatis. 3. Est vel crassa vel subtilis. Causa praecipua introducta hujus aequitatis in Papatu. Plures rationes, cur ea adhuc frequens sit inter Protestantes. Fructus aequitatis cerebrina. Cura ejusdem quatenus ad Principes pertineat, quatenus ex docentibus praecipue ad JCtos. Media ad eam curandam inepta. Exempla aequitatis cerebrina, leges iniquas*

quas defendentis, & leges aquissimas oppugnantis.

XXXIX. *Regnavit id spectrum diu multumque jam Lutheri tempore. qqq)*

qqq) Monita quadam de Seckendorffii historia Lutheranismi.

ERgo tandem ultimo loco Vo-38. Tertia bis A.H. phantasma illud & species Jurisprudenciae si-
spectrum jurisprudentiae si-
sto, de quo multa mihi restarent *riusprudencia falsa, spectrum Jurisprudentia, ratio legibus adversa.*
dicenda, nisi vultus vester me ad-
moneret, melius esse finire discursum, relicto Auditoribus desiderio
plura audiendi, quam copia dicendorum nauseam iisdem movere.

Quare quae hic dicenda se offerunt *Index eorum qua hic dici poterant.*
de rationalibus Fabri, *ggg)* de Man-
zii

ggg) Fuit Antonius Faber, ut scripta De Fabri
ejus testantur, Jctus, praestantissimis *rationalibus & reliquis scriptis.*
illius zvi Jctis, Alciato, Duareno, Bal-
duino, Cujacio in plurimis par, in
multis superior, unde valde miror, quod
nihil de eo annotaverint scriptores,
qui alias de praestantissimis Jctis fuere
soliciti, ut Morerius, Baius, Gravi-
na &c. Nihil de eo deprehendere po-
tui,

tui, nisi apud Henningum Witte in Diario Biographico sequentia in fine Catalogi eorum, qui anno 1624. obierunt.

Henningi
Wittens
tradita de
Fabro.

Antonius Faber, Gallus, Sebastianus, Baro de Perogres, Praeses senatus Sabaudici aetatis 67. scripsit: Conjecturarum libros 20. De erroribus Pragmaticorum & Interpretum juris civilis Tomos 4. Codicem Fabrianum definitionum in senatu Sabaudico tractatarum: De variis debitorum nummariorum solutionibus: Rationalia in Pandectas: Jurisprudentiam Papinianeam ad ordinem Institutionum Imperialium reformatam: Quaestiones Laudemiales: Consultationem de Montisferati ducatu contra Ducem Mantuae pro Sabaudia: De Religione regenda in Republica.

Cum additis quibusdam moni-

Unde sciverit Witte, Antonium Fabrum anno 1624. mortuum esse, anno aetatis 67. dicere nequeo. Prius tamen verosimile esse patebit ex infra dicendis de rationalibus Fabri. Neque vidi ejus tractatum de variis debitorum nummariorum solutionibus, neque consultationem de Montisferati Ducatu, certum tamen est, & ostendemus infra, hanc consultationem a Fabro esse scriptam, etsi non statim editam. An quaestiones laudemiales scripserit, dubito, & Franzkius de Laudemialibus jam non est ad manus, ut videre possim, an Franzkius Fabri has quaestiones allegaverit.

verit. Id scio, quod Witte in eo valde
 erraverit, quod hunc Antonium Fa-
 brum dixerit esse autorem operis de
 religione regenda, cum tamen certum
 sit, autorem hujus operis esse Antonium
 Fabrum Crum Germanum, ut partim
 ex ejus editione cum notis Athasveri
 Fritschii, partim ex confessione ipsius
 Wittii apparet in Tomo 2. ad annum
 1639. p. 44. *Jurisprudentiam Papinianam*
 quod attinet, edidit eam Faber jam an-
 no 1607. & in dedicatione inter alia
 meminit, quod Henricus a Sabaudia
 Dux Gebennensium prope ante decen-
 nium eum (jam inter Senatores Curie
 Sabaudiensis sedentem) Praesidem au-
 ditorii Ducatus Gebennensis sine Fabri
 ambitu esse jusserit, & Renato Fabri
 filio Praefecturam totius Gebennensis
 Provinciae coram testibus decreverit:
 Item, quod hoc opus Romae elabora-
 verit, quo anno insignis illa (quam
 editioni parare se dicit, sed quam mihi
 videre non contigit) de hereditate
 Alfonsi Ferrariae ducis controversia pro
 matre Ducis Gebennensium contra
 Mutinae ducem in Rota fuerit tractata,
 cum videlicet in tanta otii copia, quan-
 ta plerumque per longiores, sed tamen
 solidas judiciorum ambages & moras
 in vitis abundaverit, negotium aliquod

Excerpta
 ex Antonii
 Fabri Juris-
 prudentia
 Papiniana
 ad histori-
 am vitae &
 judicium
 de ejus eru-
 ditione for-
 mandum
 facientia.

quæ siverit, nec honestius aliud ullum
 invenerit. In Præfatione ad Lectorem
 exponit scopum scripti, quod videlicet
 universam jurisprudentiam id est omnes
 leges, quæ in jure Justiniano
 extant, per principia certa & quidem
 secundum methodum Institutionum
 Justiniani, non quidem ex Papiniano,
 sed ad methodum, secundum quam
 Papinianus ipse Jurisprudentiam didi-
 cerit, explicare tentaverit. Vix tamen,
 dicit, se operi manum admovisse, cum
 animadverteret, quod fere impossibile
 sit, ita diligenter ad principia singula
 referre leges omnes, ut nihil penitus
 esset in Pandectis, Codice, Novellis,
 quod vel prætermissum vel neglectum
 videri posset, inde, pergit, novum con-
 silium ipsi incidisse, solo tamen ausu
 plane temerarium, si non excusasset
 temeritatem necessitas, quasi per di-
 gressionem *Rationalia* instituendi, ut
 universo juris corpore non solum lecto
 relectoque, sed etiam accurate satis ac
 diligenter explicato facile esset, uni-
 versa juris principia colligere primum,
 deinde suo ordine disponere, quæ ex
 dubitandi decidendique rationibus eli-
 cerentur. Etsi vero hoc modo *Ratio-
 nalia* prius absolvi debuissent, magni-
 tudinem tamen laboris suscepti, ei
 quasi

quasi jussisse, ut post editam primam rationalium partem, dum secundam pararet, audiret, quid docti etiam de novitate hujus jurisprudentiæ sentirent, cum videlicet ætatis ingravescentis aut labantis valetudinis ratio vix pateretur, ut operis utriusque absolvendi spem vel animi saltem cogitatione concipere audeat. Interim & in hac Jurisprudencia Papiniana sistitur saltem liber primus de jure personarum, quem tamen non tantum propter methodi novitatem & multarum legum emendationem & variarum materiarum explicationem, sed potissimum propter tres integros tractatus ibi contentos, videlicet de nuptiis, de adoptionibus, de tutelis commendat. Ipse hic liber primus exhibet volumen satis grande in majore forma quarta 1172. paginis constans. Methodo illa utitur. Retinet singulos titulos Institutionum Justiniani, & ipsas etiam earum doctrinas; additis tamen ex reliquo corpore juris conclusionibus inde deductis. Singuli igitur tituli constant certis principis, desumptis ex definitionibus, divisionibus aut aliis propositionibus generalibus; Post singula principia sequuntur illationes, & post has etiam confutationes errorum communium Bartoli &

N 5

fimi.

similium, sed hæc tamen posteriores saltem extant paucæ ab initio operis, postea mox omiſſæ ob nimii laboris, ut in præfatione notat, tædium. Forſe etiam jam illo tempore cogitare incepit de peculiari opere huic labori impendendo, quod postea sub titulo de *erroribus Pragmaticorum* prodiit. Ut specimen methodi tradam, sub titulo de *justitia & jure. Principium I.* est: *Ety- mologia juris: Illatio 1. de præceptis juris, 2. de jure iniquo 3. de jure semper æstimando ex ratione: Confutatio 1. de communi errore an jus faciat, 2. de consuetudine injusta, 3. de juris substantia an opinione consistat, an re. Principium II.* *Definitio juris. Illatio 1. de æquitate & bona fide, 2. de æquitate ante oculos habenda, 3. de utilibus actionibus, 4. de inductis ex æquitate contra juris rigorem ob publicam utilitatem, & de æquitate verborum ut vocant, 5. de jurisprudentia, arsne sit, an scientia? 6. de æquitæe cerebrina, 7. de officio Juri, ut de jure respondeat, non de facto, 8. de absurdis aliquando admittendis ne absurdiora sequantur. Confutatio 1. de æquitate scripta, 2. de legibus & opinionibus iniquis, 3. de æscriptis iniquis & ludentibus jus tertii, de plenitudine potestatis ordinaria*

&

& absoluta, & de jure quæsitio per actum
 juris gentium, aut civilis &c. Ex ti-
 tulo de J. N. G. & C. *Principium Hæ-*
Definitio Juris-Civilis. Illatio 1. de tes-
 tamenti factione tam activa quam
 passiva, 2. de jure habendi hæredem ab-
 intestato, 3. de nominibus hæredis &
 hæreditatis; per eam repræsentari per-
 sonam testatoris non hæredis; de con-
 tinuatione domini in suos hæredes;
 de possessione defuncti non continuan-
 da in hæredem; de hæreditate conver-
 sa in bona vacantia; jus succedendi
 five ex testamento five ab intestato pu-
 blicum esse, 4. stipulationem & acce-
 ptationem esse juris civilis, 5. de ac-
 tionibus &c. Et vel ex hoc ultimo
 specimine apparet, quod Faber jam
 illo tempore noluerit has institutiones
 continuare, alias illationes modo dictæ
 commodiorem locum invenissent in
 libris sequentibus. Ceterum meminisse
 Faber in dicta præfatione etiam *Codiciis*
Fabriani ante annum editi. Scili-
 cet ex ipsis dedicationibus & præfatio-
 ne huic Codici præmissis constat, eas
 circa finem Novembris 1605; datas esse.
 In dedicatione ad Cardulum Emanuelem
 Ducem Sabaudie causus reddit; cor-
 Codicem hunc suum Fabrianum voca-
 verit, & non prius Emanuelem, atque
 simul

Similia ex-
 cerpta ex
 Codice Fa-
 briano.

simul narrat, quod jam illo tempore
 præfatus Dux conquestus esset de tam
 variis & contrariis in omni pene doctri-
 na juris, Interpretum & Collegiorum
 sententiis ac rebus judicatis, simul ve-
 ro studia sua & operas offert, si Dux
 jubeat, etiam in ejusmodi Codice colligendo,
 qui nullas contineret sententias
 aliis repugnantem, quem postea Dux
 sub Codice Emanuelis rerum judicata-
 rum publicare posset. Hunc Codicem
 Fabrianum dicit in dedicatione altera
 se composuisse jussu Roberti Pobelli,
 Vicepræsidis in pleno Senatu eo tem-
 pore, quo jam sex *Conjecturarum* libros
 edidisset. Se vero tum novum plane-
 que rudem Senatorem & ingenio non
 quidem a praxi plane alieno, sed ta-
 men propensiore ad edenda scripta
 theoretica præditum, partisse huic jus-
 sui, & intra decennium (quo semper
 Senatu interfuerit, nisi vel a Senatu
 ad Principem, vel a Principe in hanc
 vel illam provinciam missus esset) pla-
 cita Senatus congesisse & ordinasse, ut
 absolutum opus putaret, quod tamen
 postea comperiisset, vix bene tum fuis-
 se inchoatum. Tum notat absurdam
 methodum eorum, qui illo tempore
 sub titulo Decisionum res judicatas pu-
 blicare solebant, simul tamen com-
 men-

mendat Gallos duos, Johannem Lucium & Anzum Robertum. In præfatione ad Lectorem meminit, quod illo tempore etiam hemichilias *errorum pragmaticorum* publicata fuerit, & pars *Rationalium*. Tum excusat se, quod in Codice hoc breviori stilo, quam in scriptis modo allegatis usus fuerit, cum senatoriæ definitiones ejusmodi breviorum stilum desiderassent. Excusat se, quod in Codice hoc pleraque aliter sint definita, quam ipse in reliquis scriptis suis fecerit, quia videlicet in his suam sententiam exposuerit, in Codice sententiam Senatus. Porro, quamvis paululum obscurius, indicat, cur Codex hic non citius in lucem fuerit editus. Scilicet dicit, per lectorem id ei non licuisse, ego credo, per collegas legulejos, quos tamen nominare non audet. Nimirum dicit, ante octo annos potuisse Codicem publicari, sed desideratas fuisse allegationes juris aut potius Glossatorum & Doctorum. Hoc non dissimulat se ægre tulisse, adeoque ex tædio se operam dedisse perficiendæ *Cbiliadi* & prosequendis *ntionalibus*, vel formandæ *Jurisprudencia Papiniana*. Jauisse interim Codicem in pulvere prope modum neglectum, dum videlicet ipse dubitaret, quid discernere deberet,

ret; utrumne illis satisfaceret, qui allegationes istas urgerent, utrum sibi potius, qui tam ignobili labore tantum temporis dare noller. Tandem vicisse instantias Pragmaticorum (quos occulte quidem sed tamen false ridet) atque adeo se suscepisse onus hoc una cum onere, tempus aliud confectioe summariorum perdendi. Sed & acute, aut iterum false, facetur, Codicem hunc continere non pauca contradictoria, quia videlicet contineat sententias ejusdem quidem Senatus, sed non eorundem Senatorum. Ipse Codex retinuit ordinem & titulos priorum novem librorum Codicis Justiniani, & cum tanto applausu fuit exceptus, ut credam vel sex aut pluribus editionibus novioribus eundem fuisse repetitum, cum reliqua ejus opera tantum applausum non invenerint. Et hodiernum maxima est hujus Codicis autoritas etiam inter Protestantes, quamvis statim ab initio Faber sub titulo *i. de summa* ~~ratione~~ nihil aliud & quidem maximo conatu egerit, quam ut non solum Anabaptistas, sed & Lutheranos & Calvinianos, ut horrendum genus hominum ab inferis ortorum, & nefarios maxime hæreticos, describeret. Nimirum aliquot eorum notas prolixè & per

Autoritas magna hujus Codicis, etiam apud Protestantes, etiam si hos Faber & eorum primos reformatores apertis calumniis maxima

per modum integræ dissertationis de affecerit
piagit 1. negationes 26. articulorum fi. injuria.
dei fundamentalium, & 18. affirmatio-
nes totidem communibus fidei articulis
adversas. 2. Legitimæ vocationis, qua
scilicet præditi Episcopi Catholici, de-
fectum. 3. Contemptum Ecclesiæ, 4.
Conciliorum, 5. Sedis Apostolicæ, 6. Pa-
trum, 7. Studium novitatis, 8. Spiritum
dissensionis, 9. & contentionis in inter-
pretatione scripturæ item in articulo de
invocatione & intercessione sanctorum,
10. Spiritum maledictiæ, procacita-
tis, irrisionis & calumniæ. Tum per-
git ad caput de principiis hæreseos
Lutheranæ & Calvinianæ, ac Luthero
potissimum & sub speciali sectione ob-
jicit, quod secessum a Religione Catho-
lica secundum propriam confessionem
fecerit ex speciali instinctu Diaboli.
Porro notat aliquot hæreses politicas
Novatorum. 1. Secundum Calvinum
Monarchiam esse pessimam Reip. for-
nam; 2. secundum Lutherum peccata
omnia æqualia esse; 3. Secundum eun-
dem, non esse præliandum contra Tur-
cas. 4. Calvinum negare, quod leges
Principum obligent conscientias subdi-
torum. 5. Eundem docere, quod non
debeant subditi Principum suorum po-
tentiam optare. 6. Secundum Luth-
rum

rum nullam Remp. legibus feliciter administrari. 7. Item nihil conscientiz commune esse cum terrena justitia. Imo Lutherum in eo impudens mendacium dixisse contra Principes omnes Christianos, dum eos cum Nimbrotho comparaverit, & robustos venatores nominaverit. Porro nec hoc omittendum, quod Antonius Faber etiam de abbreviandis litibus serio sollicitus fuerit, unde Codici huic suo *lib. 9. tit. 23.* inseruit consilium satis prolixum, quomodo Principes per ordinationem ibi præscriptam 40. articulis constantem, possint celerem justitiz administrationem promovere. Pergo ad libros 20. *Conjecturarum Juris Civilis.* Conjectim editi sunt anno 1609 antea vero pedetentim eos & seorsim ediderat autor. Nam sex priores libros dixerat jam (in dedicatione Codicis) editos fuisse, cum Præses ipsum adhortatus fuisset ad Codicem colligendum. Dedicavit eos Lyobardo Chatelardo, in supremo Sabaudiz Senatu Præfidi tum primario, a quo se non solum ut cognatum, sed ut filium hætenus fuisse amatum prædicat, àque eo sibi magistrum datum fuisse Joh. Antonium Manutium, civilis disciplinz in Taurinensi Academia Professore, a scholis vero reversum se
ejus

Ejusdem
Fabri consilium de
abbreviandis
litibus.

Excerpta
ex Fabri
Libris Con-
jecturarum
juris Civilis.

ejus imperio foro addictum & forensibus occupationibus deditum esse memorat. Commendat ibidem Alciatum, Antonium Augustinum, Goveanum, Budzum, Duarenum, Molinzum, Cujacium, Hotomannum, Petrum Fabrum, notat contra Accursium, Bartolum, Jasonem, ac dicit, se jam in scholis operam dedisse, ut novas interpretationes legum a veterum pariter ac noviorum Jurorum sententiis abhorrentes colligeret, ac in diversa capita disponderet, & ordinaret, ea cum intentione, ut eas suo tempore in publicum produceret. Cum vero id jam faciat, pergit, se non sine ratione timere, ne illi, ex quorum de se judicio sua omnino dependeat existimatio, ipsum sint osuri, & contempturi, utpote qui nihil nisi Bartolos & Jasones loquerentur, utpote quorum in forensibus disputationibus hactenus præcipua semper fuerit auctoritas. Sed ad hos placandos se hoc temperamento usum esse, ut meditationes suas non sententias aut axiomata vocaverit, sed Conjecturas, & se sperare, eos, quibus sua non placeant, veniam ætati suæ esse daturus, cum annos nec dum quatuor & viginti natus sit &c. Et si vero hæc prima dedicatio nullam anni aut diei mentionem faciat,

O

quo

quo subscripta sit, tamen ex hæcenus dictis, & si vera sunt, quæ supra de plena Fabri ætate ex Wittio adduxi, colligo, sex hos priores Conjecturarum libros primum opusculum Fabri esse, anno 1590. vel 1591. in lucem editum. Quatuor libros sequentes 3. Cal. Jul. 1594. dedicavit Petro Fabro Regio Præfidi in Senatu Tholosano. Ubi valde gaudet, quod amicus ipsi narraverit, Petrum Fabrum, cum legisset istos priores Conjecturarum libros, dixisse, se gaudere, quod suum Fabrum haberet etiam Sabaudia. Porro de Antonio Goveano & Jacobo Cujacio ita judicat, quod Goveanus multo felicior ingenio ad Jurisprudentiam natus esset, sed naturæ viribus nimis confideret, ut diligentis laudem sibi non necessariam, minus etiam honorificam putare videretur, Cujacius contra minus lucido præstantique ingenii acumine præditus esset, sed qui assiduo labore ea quoque se assequi posse crederet, quæ solis ingenii nervis parari queunt, *Petrum autem Fabrum*, addit, æquare Goveanum ingenio, Cujacium diligentia; ejusque adeo censuræ submittit Faber conjecturas has suas, etiam ubi a Cujacio (Petri Fabri Amico) ipse dissentiat &c. Secundam Conjecturarum

Deca-

Decadem per minores particulas publicavit noster; librum quidem XI. & XII. circa finem anni 1595. sed singulos tamen seorsimque diversis amicis dedicavit. Idem dicendum de libris 13. 14. 15. & 16. quorum singuli etiam diversas dedicationes & data intuitu mensium exhibent, sed tamen prodierunt omnes anno 1597. Non in singulis his dedicationibus occurrunt ad scopum meum pertinentia. In dedicatione libri 13. memorat, multos malevolos ac invidos existimasse, quasi ea tantum sectarentur, quae ad scholasticas disceptationes pertinerent, neglectis his, quorum praecipuus usus in foro esset. Quare dicit, sibi primam occasionem datam fuisse cogitandi de edendo *Codice Sabaudico*, in quo labore jam per novem annos continuos quidem, non tamen utiles incubuerit: Durius tamen ipsi esse ac molestius, in aliorum referendis sententiis ingeniosum agere, quam in proponendis suis. Hinc se non contulisse in Codicem opiniones suas, nec de obscurioribus quaestionibus subtiliter disputasse, sed breviter exposuisse, quid in singulis casibus sentiret Senatus: Quae vero in utramque partem disputanda fuerint, se contulisse partim in libros forensium disputationum

(per quos si forte Faber non intelligat ipsos hos Conjecturarum libros, fateor, mihi id opus plane esse incognitum) partim in decades illo demum anno inceptas errorum pragmaticorum, & ad vicesimam decadem usque jam perductas, sed non nisi post absolutam chiliadem finiendas. In dedicatione libri 16. indicat, se maluisse, hunc librum esse postremum, nisi amici ejus & fautores, quasi chirographum ejus haberent, etiam vigesimum ab ipso expectarent. Addit: Conjecturarum finem nunquam futurum esse, si omnes errores Interpretum juris in hos libros conjicere vellet: occurrere quotidie innumera ejusmodi in ipsa forense exercitatione, correctione eo digniora, quanto cum majori Reip. damno in tribunalibus, quam in scholis, passim erretur. Sed illa sibi visum esse commodius conferri in decades de *erroribus Pragmaticorum*. Jam pridem etiam se *disputationum forensium libros* aliquot meditatam esse, quorum primus, sequentium index futurus, brevi, ut speret, in lucem sit proditurus, sed ornatiore, ut ipsi quidem videatur, apparatu, quam ut tot ineptiis profligandis ea scribendi ratio accommodata videri possit. (Hæc verba indicant, libros *disputationum forensium*

rensiū esse plane diversos tum a libris Conjecturarum, tum a decadibus errorum, & verosimiliter ob modo indicatam rationem a Fabro mutato consilio non esse in lucem editos.) Itaque rudiore stilo & simpliciore agendum fuisse, ne ostentandi ingenii gratia, magis, quam bona mente pragmaticorum infantiam erudire velle crederetur. Interim dum relegendis augendisque decadibus otium quæsierit, fecisse se etiam, ut posteriores has conjecturas ex iis conflaret quæstionibus, quæ non minus in praxi, quam in scholis & frequentiores essent, & nobiliores, quales in libro hoc 16. sint, de ineunda rei debitz æstimatione, ac de in litem jurando &c. Libri 17. & 18. Conjecturarum editi sunt, cum Romæ esset Faber, anno 1599. finiente. In dedicatione d. A. Id. Decemb. data memorat inter alia, quod Chiliadis secunda pars avidissime expectetur a multis, sed quod hætenus absolvi non potuerit, partim propter adversam valetudinem, qua statim, postquam in Italiam venerit, laborare inceperit, partim, quod etiam invitis medicis labores ingenii omnes ad tractandam in scripto & pro dignitate litem inter Annam Estensem & Ducem Mutinz ipsius industriz commissam,

quam obtenta victoria in volumine
 justæ magnitudinis se descripturum esse
 promittit. Addit, quod, quamprimum
 Romam venerit, cogitare cœperit de
 Romano jure amplificando, eoque ope-
 re absolvendo: interim vero ait; se,
 dum aliquid expectet, quod ejus de
 Codicis Sabaudici editione cunctatio-
 nem perimat, hos duos ex quatuor-
 novissimis Conjecturarum libros se præ-
 stare &c. Reliqui duo prodierunt de-
 mum anno 1604. Causam retardationis
 exponit in dedicatione Cal. Februarii
 illius anni, quod nimirum antea vo-
 luerit absolvere hemischiadem de er-
 roribus pragmaticorum & sua ad Pan-
 dectas Rationalia vix tum bene inchoa-
 ta aliqua ex parte saltem absolvere.
 Meminit præterea, quod anno præce-
 dente a Principe Sabaudix ipsi collata
 fuerit Professio juris primaria, & qui-
 dem cum majori honorario, quam an-
 tea Johannes Antonius Manutius, præ-
 ceptor Fabri, & Jacobus Cujacius, quam-
 vis Jcti maximi, acceperint. Sed æ-
 tatem, valetudinem, uxorem, liberos
 & totum rerum suarum statum non
 permisisse, ut oblatam provinciam sus-
 cipere ipsi licuisset, etsi rem ipsi alias
 gratissimam, cum natura magis incli-
 naverit, ut totum se scholis daret &
 stu-

studiosorum ingenia formaret, atque haecenus nihil unquam molestius tulerit, quam quod a primis annis foro addictus, ac ita desiderio suo frustratus fuerit. Sibi enim semper fuisse persuasum, multo melius de Republica eos mereri, qui jura in scholis doceant, quam qui in foro exercent, propterea quod per illos fiat, ut plures evadant, qui jus possint reddere, non vero per istos, qui jus reddunt, ut plures fiant, qui possint docere. Interim cum jura docere non possit in Academiis, se deservire publico, scribendo de jure &c. Pergo ad Fabri *Chiliadem errorum Pragmaticorum*. Prima pars ex 25, decadibus constans (ut & reliquae tres) prodit anno 1598. Dedicavit eam s. Cal. Dec. 97 Carolo Emanueli Duci Sabaudiz. Laudat ibi JCtos, quod de Rep. bene mereantur, ii vero omnium optime, qui ad praecepta scientiae addant etiam juris dicendi exercitationem. Qui hoc vero negligent, eos dicit, quidem esse juris peritos, sed non prudentes, nisi novo fortassis prudentiae genere, quae tota in docendo dicendoque tantum, non etiam in agendo versetur. Provocat eum in finem ad exempla multorum JCtorum in tradenda disciplina juris ne Papiniano quidem inferiorum, qui

Similia excerpta ex Fabri Chiliade errorum Pragmaticorum.

qui tamen, si ad praxin deveniendum fuerit, vel de minima re interrogati obmutuisse aut tam inepte respondisse memorentur, ut rudioribus pragmaticis præbuerint se ridendos. Quemadmodum igitur theoria sine praxi aut nullius aut præexigui usus sit, ita nihil reip. perniciosius esse, quam si per eos, qui res forenses tractant, praxis a theoria sejungatur; esse enim morem solennem ejusmodi practitorum, ut, sive delirent, sive recta sentiant, omnia referant ad æquitatem, quam pro arbitrio sibi fingant, ut magni non juris tantum, sed quod etiam in jure præcipuum est, æquitatis arbitri existimentur, quorum inscitiam sicut detegere facile, ita negligere expeditum esset, si non eo maxime hominum genere toto terrarum orbe tribunalium fere omnium subsellia undique redundarent, iisque nihil familiarius sit, aut antiquius, quam ut inveteratos pragmaticorum errores pro certissimis legibus obtrudant, a quibus in judicando & consulendo recedere putent non oportere. Id se semper moleste tulisse tunc tamen multo molestius, cum, jussu Ducis, Juridici majoris dignitate apud Sebusianos honestatus, judicandi munere, quod in eum veque digna illa una potissimum ratione

ne

ne recusasset, fungi cœperit: Occurrisse enim quotidie, ut vel contra Pragmaticorum errores receptissimos judicandum ipsi fuisset, vel cum cœteris ineptiendum. Postea vero, cum per triennium integrum eo munere utcunque perfunctus & in amplissimum ordinem Patrum cooptatus esset, eam in judicando sententiam sequentium, quæ a jure scripto Romanisque legibus minus abhorreret, cœpisse se ex eo fere tempore de tot ineptiis tandem pro-dendis cogitare; interim ut hoc opus tam cito aggredi non potuerit, impedimento fuisse partim collectionem Codicis Sabaudici, brevi, ut speret, in lucem prodituri, partim tot prioribus additos Conjecturarum libros, quibus ad minimum id affecutus sit, ut jam non desint, qui putent, ratione non carere prorsus sententiam, quæ Fabrum habeat autorem vel assertorem. In ipsis vero erroribus Pragmaticorum detegendis se tanta animi contentione & alacritate manum admovisse, ut prius de Chiliade, quam de prima decade scribenda cogitaret. Hoc in studio quinque & viginti decadibus intra menses aliquot negligenter fortasse magis, quam feliciter absolutis, omnem fere tam longi operis unquam absolvendi spem ab-

O 5

scissam

scissam fuisse, cum Gebennensium Dux eum in Concilii sui Præsidem salva senatoriæ dignitatis purpura e Senatu evocasset. Igitur, dum meliora expectet tempora, visum sibi esse, hanc primam Chiliadis partem præmittere. Addit in fine: *Veniet tempus illud, si bene præsentio, veniet aliquando, cum tot Advocatos, tot Judices pudebit, in alienis erroribus tamdiu persistisse, & de clientum suorum fortunæ omnibus, vitam etiam, adeoque existimatione, tam sæpe sub autoritate juris scientiæ vel æquitatis, imprudenter licet potius, quam dolose, injuriam pro jure reddidisse.* Adjectæ sunt dedicationi gratulationes Carminicæ duorum filiorum, Renati, & Claudii, & Fratris Francisci Fabrorum. Porro cum hætenus excerpta ex dedicatione primæ partis factis doceant, cur Faber in continuando labore impeditus fuerit, non mirandum est, quod secunda Chiliadis pars demum anno 1604. fuerit edita. Alias addit autor in dedicatione ad eundem ducem Sabaudicæ, quod videlicet interim *Rationalia* & quatuor *Conjecturarum* libros ediderit, & multas ac fere continuas a sex retro annis per Galliam & Italiam peregrinationes peregerit, item, quod superiore quinquennio ingentem sanguinis e stomacho dejectionem bis passus,

Ex ejusdem
Parte se-
cunda,

passus, (semel in Italia, iterum domi) non solum intermittere studia per tempus aliquod, sed omnem etiam fere scribendi in posterum curam deponere coactus fuerit, si modo plus apud ipsum imperia medicorum & amicorum preces, quam vetera ejus de libris juris bene merendi vota valuisent; & ob hanc rationem etiam se coactum fuisse, ut anno superiori oblatam juris Civilis in Taurinensi Academia professionem suscipere non potuerit. Tum de fati primæ partis quædam memorat: placuisse non modo conatum sed & opus pene omnibus, quos schola & quos forum exercet, adeoque supremas plerasque Curias in emergendis ex factis quæstionibus decidendis sua jam autoritate comprobasse non pauca ex iis, quæ ab ipso non tam innovata, quam revocata fuerint. Esse tamen aliquos, qui non solum opiniones ejus damnent, sed ipsum etiam propositum reprehendant, nec dissimulent, quod velint contra ipsum scribere novas Chiliades errorum Fabri: atque hos delicatos non tam male habere, quod opiniones has ut erroneas refutaverit, sed quod in titulo *errores Pragmaticorum* appellaverit, ergo non de re litem esse, sed de nomine; atque

Ex parte
tertia,

atque hos homines ipsum haud dubie blasphemix reum clamatueros fuisse, si *magas* dixisset aut *ineptias*: Per *Pragmaticos* autem se non intellexisse omnes, & inter eos multos eruditissimos, sed saltem imperitiores &c. Tertia pars Chiliadis dedicata est eidem Duci Carolo Emanueli 15. Cal. Sextil. 1608. ubi causas exponit Faber, cur tamdiu hæc pars cessaverit, nimirum ob publicationem Codicis sui, & Jurisprudentiæ Papinianæ, quam dicit tam avide a juris studiosis omnibus exceptam esse, ut plerique non modo ex tyronibus, sed etiam ex eruditioribus magnum aliquid ab ipso eo munere consecuri sibi esse viderentur. Accessisse minus firmam valetudinem & frequentes multorum consultationes ex remotis etiam provinciis, & honorificas sed tamen importunas flagitationes, quibus etiam satisfaciendum fuerit, quod utique æquiori animo ferret, si non majore ex parte responsa illa Gallico idiomate conscribere debuisset, aut, si tanto abundasset otio, quanto esset opus ad ea in latinum transferenda, ut etiam publice prodesse possent, ita enim se habiturum esse *Consiliorum* volumen integrum justumque brevi edendum. Cum vero ipsi tam felici esse non liceat, inde
id

id sæpe ei contingere, ut eorum conditionem primum beatam prædicet, mox invidet, quibus datum fit, ut vel juris publice & ex cathedra docendi, vel in amplissima aliqua civitate de jure respondendi peritiam profiteantur, & quibus adeo illud unum felicissime obveniat, quod iisdem sudoribus & vigiliis assequantur, non solum ut quantumlibet vastam avidamque crumenam expleant, quod parum certe curandum esset ei, quem ad hunc usque diem fecerit nil nisi spretus opum numerosa in prole beatum, sed, quod utrumque longe majus quiddam sit, ut & publico muneri satisfecisse, & hoc ipso quanquam aliud agentes, aut lecturarum, ut loquantur, aut consiliorum tomos integros & quam plurimos dictasse inveniantur. Sibi vero quamvis non profus infeliciter, in contrarium tamen sic rem cessisse, ut quotidiana illa sua practicarum exercitiorum impedimenta, verius, quam studia non minus aliena sint ab iis, quæ docenda scribendaque susceperit, imo forte alieniora, quam si ad artem medicam, vel ad Mathematicas tractandas pertinerent &c. In dedicatione Ex parte Partis 4. ad eundem Sabaudix Ducem ultima. circa finem anni 1614. gratias agit Faber
Duci,

Duci, quod ipsum ante quadriennium in supremi Senatus Sabaudici Præsidem ordinarium, ultro & nihil minus cogitantem promovere voluerit, imprimis, cum ipsi hoc pacto cum dignitate simul ipsa propemodum summa rerum commissa fuerit, & quidem illis temporibus, quibus ex Henrici IV. Galliarum Regis horrenda nece toti Europæ magna imminuerit rerum omnium perturbatio. Gratias etiam agit, quod Dux simul filium suum Renatum in senatorium ordinem cooptare voluerit. Hoc pacto vero, addit, absolutionem Chiliadis non potuisse citius promoveri, propter quotidiani muneris continuam exercitacionem, & quod per annum fere integrum de conscribendo exercitu, & de paranda militari annona sollicitus esse debuerit. Meminit etiam, multas ipsi confatas esse ex dignitate invidias, multa contracta immerenter odia, multas undique excitatas calumnias, quæ omnia ipsi multum temporis de necessarij ad scribendum otii festinatione & dulcedine detraxerint. Accessisse plurimas consultationes pro externis Principibus jussu Ducis confectas, & potissimum anno præcedente consultationem *de jure Ducis Sabaudia in Montisferrati Ducatum*, & varia itinera eum in finem suscepta:
simul

simul tamen meminit, quod modo memorata consultatio expectet, ut jussu Ducis typis publicetur. Addit, se toto fere quadriennio præcedente filios suos juniores in scientia Jurisprudentiæ Papinianæ quotidie erudivisse, cæterum lubricum & incertum nutantis valetudinis nullum fere spei locum sibi relinquere de absolvendis Rationalibus aut de *Papiniana Jurisprudencia* perficienda: interim se in quarta editione *Codicem* plus quam quingentis senatusconsultis auxisse, item se mox *Rationalia* in secundam *Pandectarum* partem editurum esse promittit. Denique monet, quod in tres priores rationalium partes tantum ea contulerit, quæ ab interpretibus & pragmaticis ignorata crediderit; in hanc vero ultimam partem nihil fere, nisi ea, quæ ipse antea ignoraverit, &c. Pergo ad ipsa *Rationalia Fabri*. Quid eum impulerit ad ea scribenda, jam supra docui, in excerptis ex ejus *Jurisprudencia Papiniana*, etsi prima pars eorum ad primam *Pandectarum* partem seu priores libros quatuor, ut jam ibi monitum, edita fuerit ante ipsam *Jurisprudenciam Papinianeam*, scilicet anno 1604. In dedicatione ad Imperatorem Rudolphum deplorat miserriam *Jurisprudentiæ civilis Romanæ* istis

Excerpta
ex Rationalium Fabri parte prima.

istis temporibus conditionem, confu-
 sionem, incertitudinem, barbariem,
 Bartoli & Baldi affectis imputandam,
 & inde ortas opiniones communes,
 communiores, & communissimas;
 Hanc vero putat commode emendari
 & tot errores profligari posse, si jus Ro-
 manum & Justinianicum ex principiis
 Jctorum Romanorum, quorum igno-
 rantia laboraverint Glossatores, breviter
 & perspicue exponeretur. Hinc se
 dedisse operam, ut singulis legibus
 Pandectarum (imo singulis legum pa-
 ragraphis) apponeret breves & diluci-
 das rationes dubitandi & decidendi &c.
 Ab eo tempore usque ad annum 1618.
 quieverunt Rationalia Fabri, quo de-
 mum eorum pars secunda ad secundam
 Pandectarum, partem id est librum quin-
 tum usque ad undecimum, edita fuit.
 In dedicatione ad Caroli Emanuelis,
 Ducis Sabaudiz filium, Mauricium,
 Cardinalem, commendat Jurispruden-
 tiz Romanz divinitatem & sapientiam,
 atque Jctorum Romanorum pruden-
 tiam cum oraculis & naturz miraculis
 comparat: contra vero Legulejorum
 sui temporis impudentiam, literarum
 humaniorum, Philosophiz, principio-
 rum juris ignorantiam deplorat, & quod
 nonnisi in Pragmaticorum & vulgarium
 inter-

Ex parte
 secunda.

interpretum erroribus, ac nescio quibus brocardicis, sint versatissimi, atque sic jura in se certa faciant incerta & arbitraria & ita jurisprudentiæ illudant. Hinc se impulsus esse, pergit, ut a Rationalibus continuandis per aliquot annos abstineret, & interim *Conjecturarum*, & *Errorum Pragmaticorum* libros ederet, his vero edicis Rationalia continuaret, imprimis cum sensisset, hanc continuationem a multis fuisse desideratam, addens rationem, cur ob difficultatem maximam Jurisprudentiam Papinianeam derelinquere coactus fuerit. Anno 1624. Calendis Januarii de-
 dicavit Faber Rationalia ad Partem Ex parte tertiam tertia. Pandectarum iterum ipsi Duci Sabaudie Carolo Emanueli, ubi inter alia meminit, ipsum Ducem Sabaudie suasisse Fabro, ut primam partem Rationalium Imperatori dedicaret, ut videlicet Fabro eorum continuatio, *propositu*, sunt ipsa verba Fabri, *etiam tanto labori præmiis, LIBERALITATEM* Casaream arguentibus, *injungeretur. Cujus enim magis, quam Casaris intererat, ut jus Romanum tot legibus, SCtis, Plebiscitis & Principum constitutionibus constitutum, totque vigiliis & lucubrationibus auctum ad tam usque excresceret & dignitatis & publicitatis magnitudinem, ut nihil ei adjici*
 P posse

posse videretur. Nec sane tantus Imperator,
 quantus Rudolphus fuit, erga literas & li-
 teratos omnes propensissimus, aliter facturus
 fuisse credendus est. (Sed ecce quam in-
 expectato spes Fabri de præmiis & libe-
 ritate Cæsarea decepta fuerit, sic enim
 pergit :) nisi pessimo meo fato accidisset, ne
 sub idem tempus, quo Celsitudinis tuæ Orator
 Illustriss. ad aulam Cæsaream missus est,
 & primam illam Rationalium partem exhibere
 jussus, magnus imperii Cancellarius, ad
 quem scripseram, ut dedicationis hujus mee
 intercessorem se praberet, ab aula recedere
 coactus explendi officii facultatem prius quam
 voluntatem amisisset. Ita effectum est, ut
 ne illud quidem scire unquam potuerim, an
 vel ipsum Rationalium, ne dicam Antonii
 Fabri, nomen ad tanti (& tam liberalis)
 Imperatoris aures pervenerit. Ad hoc infeli-
 citer successit mihi tam præclarus conatus, &
 quod magis doleo, (forte scribere voluit
 Faber, spes frustrata præmiis & liberationis,
 sentiens tamen, quod hoc pacto mul-
 torum lectorum risum excitaturus esset,
 emendavit, & loco eorum verba se-
 quentia scripsit :) toti etiam Jurisprudentiæ,
 cui Imperatoris approbatio ac benevolentia
 non minus ornamenti allatura erit, quam
 mihi honoris & gratia, si res feliciter cessisset.
 Porro occasione dedicationis partis se-
 cundæ Rationalium memorat, Cardi-
 nalem

nalem Ducis filium illo circiter tempore a Duce tractandi alicujus matrimonii causa, una cum Episcopo Gebennensi Francisco de Salles ad Regem Franciz missos fuisse comitante Fabro: ubi simul alterum affectum in animo suo dominantem his verbis exprimit: *Nec possum dissimulare (quamvis facere fortassis esset modestius) quanta me voluptatis Et gloria vitillatio exceperit, cum celeberrima illa pompa, qua Cardinalem amplissimum in amplissimam Parisiorum civitatem vidit introeuntem, cum ter maximus ille Episcopus Et ego in eadem Rheda essemus, mihi que contigisse idem fere, quod olim Plinio juniori, qui in spectaculo adsidens Cornelio Tacito, nunquam majori laude perfusum se aut delectatum gloriatur, quam quod omnium digitis ostenderetur, tanquam qui vel ob id unum vir maximus esse deberet, quod tanto viro tantopere familiaris esset, Et dignus iudicatus, qui in ejus amicitiam adscisceretur.* Quotus enim quidque erit in tanto spectantium copia (de his intelligo, qui de Theologia aut Jurisprudencia aliquid audivissent) qui transeuntibus nobis non acclamaret, digitisque notaret: *Ecco Gebennensem Episcopum, Theologia totius Et Theologorum nostri temporis omnium Coripheum; mox: Ecce quoque FABRUM PRÆSIDEM; eos laborum patrem; tanti etiam*

P 2

Epi-

Episcopi, affectione & incomparabilis amicitia magnitudine fratrem &c. &c. Etsi vero non eram adeo mei nescius, ut quam longe a laudibus istis distarem, non intelligerem, jurabat tamen, quid alii de me sentirent, intelligere, ut quaiem esse me dicerent alii, talem me praebarem, si possem, &c. Auxit opinionem meam & ex opinione voluntatem, quod sequenti die, cum salutandis regis gratia in Regiam condescendissemus, Rex ipse ab amplissimo D. de Silery, Cancellario, qui tum aderat, admonitus, ut me, ad genus provolutum attentius intueretur, ad Cancellarium conversus, mox fixis in me unum oculis: **Hic ne FABER est, DE QUO TAM MULTA?** Nam qua Cancellaria de me dixerat, etsi vere comperis habeo, nolim tamen referri, ne aut minus vera videar dicere, aut agnoscere veriora, quam modesta patiar. Paulo post gloriatur de Nicolai de Verdun Praesidis Curiae Parisiensis favore & sui aestimatione. Is enim fuit, qui lectis perlectisque libris meis, fortassis omnibus, praesertim vero Censuradibus & Rationalibus tantam de me scriptisque meis opinionem non modo concepit, sed etiam aliis omnibus, quibuscum ipsi de me sermo, insinuavit & infixit, ut si plus ipsius iudicio tribuerem, quam meo (quod tamen me facere par esset) credere deberem, majus aliquid me in Jurisprudencia nostrae asse-

*affectionum esse, quam credant etiam ii, qui
tam amice aut potius gratiose de nobis sen-
sunt; ut nobis comparent paucos, antepo-
nunt forsassis neminem.* Uti autem ex
hactenus dictis patet, quod tempus
istud legationi impensum impediverit
elaborationem tertiz Partis Rationa-
lium; ita etiam simul notat, quod idem
factum fuerit per adversam valetudi-
nem per integrum fere biennium con-
tinuatam. Accedere etiam, quod in
hac parte Pandectarum tertia a libro 12,
ad librum 20. subtilissima & difficillima
Conditionum & contractuum materia
comprehendatur; nec defuisse alia im-
pedimenta, partim eorum, qui laudis
Fabrianz invidi contra ipsum ex pro-
fesso scripserint, non tam, ut opinio-
nes ejus convellerent, quam, ut ejus
in scribendo diligentiz remoram inji-
cerent, inter quos meminit maleferiati
cujusdam, quem non nominat, qui
contra Fabrum ausus fuerit scribere
Benedictorum libros quatuor, in quibus
tamen nihil, nisi maledicta reperian-
tur; partim, quod sub idem fere tem-
pus atlatum ipsi fuerit responsum Man-
tuanorum ad ejus *de Montisfermati Ducato*
Consultationem, editum. Denique omni-
um infelicissime illud cecidisse, quod
eodem tempore, quo & absolvi hzc

pars rationalium debuerit. & Ejus ad
Mantuanorum responsionem Replicatio con-
 cludenda fuerit, nova ipsi satisque pe-
 riculosa valetudo subiecit, quæ omnem
 ei non modo scribendi, sed etiam le-
 gendi aut relegendi licentiam eripuerit,
 & quod charissimæ uxoris iudicium
 fecerit, quæ & valetudinis suæ tantam
 gesserit sollicitudinem, ut quicquid
 ipsi ab annis duodeviginti (quibus ma-
 trimonium istud feliciter confiterit)
 vitæ aut sanitatis reliquum fuerit, id
 unum uxori post Deum accepto referre
 debeat, valdeque timeat, ne in poste-
 rum, ut vivendi, ita scribendi oppor-
 tunitate destituatur. Nec ideo tamen
 animum despondere potuisse, non so-
 lum ut tertiam hanc partem tandem
 absolutam in publicum daret, sed etiam
 ut *quartam* quoque inchoandam cogi-
 taret &c. Interim propter amplitudi-
 nem dicendorum coactus fuit Faber
 hanc tertiam Rationalium partem in
 tribus distinctis Tomis publicare. Ho-
 rum primus librum 12. & 13. secundus
 (vel intuitu totius operis quartus) li-
 brum 14. 15. 16., tertius (vel quintus)
 librum 17. 18. 19. quoad singulas leges
 explicat. Dum vero pars hæc rationali-
 um tertia edebatur, moritur Faber.
 Post mortem ejus Aurelianæ anno 1636

in peculiari Tomo publicatæ fuere reliquæ rationalium Fabri, ut reliquorum appendix, exhibens ex quarta Pandectarum parte rationalia ad libri 20 pandectarum tituli primi de pignoribus & hypothecis leges priores II. & quidem in d. leg. II. saltem ad priores duos paragraphos, & ex quinta parte ad libri 28. titulum primum, qui testamenta facere possunt, & ad tituli secundi de liberis & posthumis hæredibus instituendis leges octo priores & legis nonæ principium. Cæterum uti Faber inimicis non caruit, ita habuit etiam admiratores, quos inter præcipuus esse videtur Gasparus Schifordegherus Si-
 tesius, qui anno 1610. Oppenheimii librum primum & secundum, & anno 1613. Francofurti ad Mœnum librum tertium Disputationum forensium ad Antonium Fabrum edidit, in quarum plurimis doctrinam & sententiam Fabri contra adversarios defendere intendit. Plura ad amicitiam Schifordegheri & Fabri imo & ad ipsam vitam Antonii Fabri pertinentia, peti possunt ex Epistolis Schifordegheri ad Antonium Fabrum anno 1608. Kalend. Novembr. Fabri ad Schifordegherum 10. Cal. Martii 1609. Schifordegheri ad Johannem Rulandum Feriis Archangeli 1609. &

Admirator
 Fabri Schifordeghe-
 rus.

Contra
hostis Ba-
chovius.

iterum ad Antonium Fabrum VI. Id.
Octobr. 1611. quas invenies ante me-
moratas Disputationes Forenses Schi-
fordegheri. Contra inter Germanos
maximus Fabri hostis fuit Reinhardus
Bachovius, ut vel ex sequentibus ver-
bis ejusdem in præfatione commentarii
ad primam partem Pandectarum 1630.
patet. *Indignatio, inquit, fere me im-
pulsit ad hanc scriptionem. Vulgavit Anto-
nius Faber ante 20. annos rationalia sua, qua
nimis aestimari & magni fieri & a studiosis,
& ab aliis doctissimis viris saepe miratus, sed
& indignatus sum, cum quivis mediocriter
doctus hoc præstare & rationes dubitandi,
qua saepe frigide & inepte a Fabro adducun-
tur, & decidendi consarcinare possit. Et
mibi hoc opere non tantum cum Fabro con-
tendere, sed eum quoque superare propositum
esse profiteor. Neque quisquam superbius
hoc dictum, aut improbam hanc amulatio-
nem esse putabit, qui cogitabit, me & ab
initio, ex quo ad studium juris animum ap-
plicui, & postquam ante unum & triginta
annos Doctor Juris creatus sum, studium,
quod vocant Theoricum, pertinaciter pene
tractasse: Antonium autem Fabrum, quod
de se ipse fatetur, quasi a prima juventute
tractandis & decidendis forensibus causis
fuisse occupatum. Nihil ille præter ingenium
attulit ad scribendum, judicium, curam &*
limam

timam non adhibuit, ut verissime hic usum
 pari possit illud, scrip. alia habere famam,
 alia mereri. Et ita enim felici fato fuit
 ille homo, ut, quacunq; etiam eruda &
 gens inepta in publicum prostravit, & magno
 quidem cum fastu, a studiosis, vel opinionis
 errore deceptis, aut solo peruvitu novitatis
 acciperentur. Et in Conjecturarum li-
 bris, quos primum edidit, passim fedi oc-
 currunt errores, precipue vero in prioribus
 sex nihil usquam est sani. Quid sentiendum
 sit de opere, quod scripsit de erroribus Pra-
 gmaticorum, exercitationes nostra, quas
 partim vulgavimus, partim, volente Deo,
 propediem in lucem dabimus, docebunt.
 Hoc opere simul & illud prestare visum fuit,
 ut primam partem Rationalium Fabri sub
 censuram vocaremus, sed sine acerbitate, ne
 cum larvis luctari & mortuo insultare velle
 videremur: studiosos autem admoneri &
 errores detegi & confutari publice interesse
 existimavimus &c. Unde & in titulo hu-
 jus commentarii Bachoviani notatum
 fuit, adjectas esse abique castigaciones in ra-
 tionalia Antonii Fabri. Plura de Bacho-
 vio, Antonio Fabro, Schifordeghero
 annotavit ill. Gundlingius Otiorum Par-
 te 1. potissimum §. 5. & 8. ubi & alia
 scripta Bachovii adversus Antonium
 Fabrum recensentur. Me quod attinet,
 Antonium Fabrum valde æstimo, & in

Meum ju-
 dicium de
 Antonio
 Fabro.

P 5

pluri-

plurimis Bachovio præfero. Admiror
 ejus diligentiam & labores in edendis
 suis operibus, in mediis aliis laboribus
 plurimis; adhibitam; Laudo ejus in-
 genium, judicium, patientiam erga
 adversarios, & quod cum iis rixari no-
 luerit. Optarem, ut laudes suas non
 ipse ebuccinasset, (ut paulo ante ex
 præfatione ad Rationalium partem ter-
 tiam excerpti) easque inter alia etiam
 in hæretificatione Evangelicorum non
 affectasset, (qua de re supra occasione
 Codicis Fabriani plura memoravi.)
 Et si vero Faber in libris Conjecturarum,
 Errorum Pragmaticorum, Rationalium
 ad Pandectas non omnia ubique acu re-
 tegerit, sed quoad non paucos locos
 dissentientiam opinio magis in recta
 ratione fundata esse videatur; interea
 facile excusabunt Fabrum ejus alii la-
 bores, & quod tantam curam & medi-
 tationem adhibere scriptis suis non
 potuerit, quantam adhibere possunt
 Professores Academici. Nec diffiten-
 dum est, eum inter Humanistas sui tem-
 poris esse unum ex præcipuis, qui bar-
 bariem Glossatorum tum temporis ad-
 hac in Europa dominantem oppugna-
 runt & suppresserunt. Memini, nescio
 a quo, mihi narratum esse, Franzkiū
 valde amasse & in succum & sanguinem
 rede-

redegisse Rationalia Fabri in Pandectas: & inter alias causas hanc esse præcipuam, quod Franzkii Commentarius ad Pandectas ultra librum 21. Pandectarum non procedat, cum Fabri Rationalia saltem tres priores Pandectarum partes exposuerint: & cum subsequentes Jcti, ut v. g. Struvius, Lauterbachius &c. qui Synopses Pandectarum ediderunt, Franzkii commentario ad Pandectas passim usi fuerint, quod & hi prolixiores esse soleant in prioribus istis Pandectarum libris, quam in subsequentibus. Quod tamen aliis dijudicandum relinquo. Id optarem, cum a Jctis in Germania hodie maxime æstimari & in majore autoritate esse soleat hic Codex, quam ipse Faber intuitu reliquorum scriptorum ei tribuit, ut aliquis ex Protestantibus Jctis calumnias Fabri in primo statim titulo illius Codicis contra Protestantes abundantissime effusas & supra summam excerptas, tandem aliquando brevi dissertatione perspicue refutaret. Quod autem in proponendo falsæ Jurisprudentiæ specie, quam spectrum Jurisprudentiæ vocavi, statim ab initio mentionem Rationalium Antonii Fabri fecerim, non ideo factum, ut Antonio Fabri hanc falsam Jurisprudentiã

Cur in proponendo spectrum Jurisprudentiæ Rationalium Fabri facta fuerit mentio.

tri-

**zii Commentario rationali in Institu-
tuta, bbb) de abusu & usu genuino
legis :**

tribuerem, tantum abest, ut eum quasi pro ejus autore præcipuo habeam, sed ut ejus Jurisprudentiam erudite ratiocinantem aliis JCrts, ut v. g. Manzio, rationes legum non cum selectu, perspicuitate, & ingenii acumine proponentibus, sed absque judicio easdem cumulantibus & in maxima copia confuse evomentibus & eructantibus, opponerem &c.

Manzii
commen-
tarius ra-
tionalis ad
institutio-
nes, cum
adjuncto
judicio.

bbb) Edidit Caspar Manzius Philo-
sophus & JCrus primo Dillingensis, de-
inde Ingolstadiensis, jam ante 80. annos
Commentarium prolixum in Institutio-
nes primo in forma quarta, postea in
folio impressum, in quo sibi proposuit,
tradita non solum in singulis paragra-
phis sed & in singulis paragraphorum
versiculis certis regulis includere, & ra-
tionibus ac rationum rationibus easdem
illustrare. Et memini, cum prope ante
quinquaginta annos inciperem juris-
prudentiæ operam dare, professorem Li-
psiensis, cujus collegia tum frequen-
tabam, in lectionibus publicis ad titulum
de R. J. auditoribus suis in calamus di-
ctasse explicationem illarum regularum,
&

legis: non omnium dari posse ratio-

tio-

& in illis explicationibus perpetuo inculcasse non solum rationes, sed & rationum rationes, imo nonnunquam rationum, rationum rationes, eademque methodo etiam usum esse in adjunctis ampliationibus & limitationibus regularum juris. Atque hæc methodus pro ingenua simplicitate, qua tum temporis adhuc eram infectus, tanto pere mihi placebat, ut in illo Doctore maximam fiduciam ponerem, atque eundem consulerem, quinam commentarii ad institutiones mihi essent evolvendi. Laudabat conatum meum præceptor, & duos saltem commendabat præ reliquis, Harprechtum ac Manzium, inprimis autem Manzium, quia hic etiam rationes & rationum rationes maxima cum diligentia expositionibus singulorum paragraphorum immiscere esset adfuetus. Cum igitur Manzium ipse inspexissem, & cumulationem illam rationum ibi deprehendissem, maximo desiderio petebam a beato Patre, ut Manzium in mei usum emeret. Verum ille, me & Doctore meo prudentior, nolebat petito meo satisfacere. Paulo post alium Doctorem, Gothofredum

fredum Schilterum nactus, ex ipsius discursu maxime erudito & vere rationali incipiebam pædantissimum rationum, absque judicio cumularum, perspicue cognoscere, & cum postea anno 1676. Francofurti ad Oderam studiis operam navarem, & Facultas Juridica mihi gratiose concessisset lectiones privatas in Institutiones in usum auditorum selectorum, memini, Manzium mihi non parum profuisse. Quod si enim conversatione amica impeditus fuisset, (quod pro more juvenili non raro fiebat) ut meditando super intellectu & explicatione textus me debito modo non potuissem præparare, arripiebam Manzium, & vel semihorulari spatio istius rationes & rationum rationes perlegendo, tot ineptias ibi, genuinis explicationibus admixtas, deprehendebam, ut earum ostensio & sensibilis demonstratio vel duarum horarum aut lectionum spatium requireret. Nimirum diligens erat Manzius & ingenio ac memoria insigni præditus, sed iudicio fere destitutus. Accedebat præjudicium autoritatis illo tempore ubique, potissimum inter Pontificios, maxime dominans, & quod Manzius magis amaret Glossatores, quam Humanistas, adeoque Antonio Fabro longe

longe postponendus esse videatur. Scripta Manzii ipse recensuit in dem Alia scripta
Wiederhall wieder D. Pflaumern, ex qua Manzii.
 recensione patet, quod etiam *Ludovici*
Gnanensis Philosophiam Christianam, ju-
xta mentem suam ad disputandum, medi-
tandum & concionandum accommodandam
 ediderit, & in titulo seipsum non solum
 Jurisconsultum sed & Philosophum & quidem
 Christianum appellaverit, (atque sic
 sequentibus etiam inter Protestantes
 ejusmodi Philosophis Christianis, v. g.
 D. V. A. & similibus laudabili exemplo
 praeferat.) Eiusdem ponderis vide-
 tur etiam fuisse aliud Manzii scriptum,
 scilicet *judicium super illa quaestione: an*
possit dari melior & pietas Christiana con-
formior modus docendi philosophiam, quam
si vulgaris? Praeterea edidit plures tra-
 ctatus juridicos eosque (ut commen-
 tarium ad instituta) totos rationales,
 qui ibi videri possunt. Breviter: Fuit Judicium
 Jurisconsultus sui temporis celebris, & Bartolo, de ipso
 Baldo, Accursio, Jasoni &c. si non prae- Manzio.
 ferendus, saltem non postponendus.
 Caeterum quanta fuerit ipsius jurispru-
 dentia rationalis, & pietas Christiana,
 vel ex scriptis ejus Anti-Pflaumerianis,
 quilibet sensu saltem communi prae-
 dictus palpare potest. Unde non injucun-
 dum forte lectori erit, si historiam il-
 lius

Synopsis
 controver-
 siæ inter
 Manzium
 & Pflaume-
 rum de mi-
 tigando
 rigore ere-
 ditorum
 erga debi-
 tores cala-
 mitate bel-
 lica depau-
 peratos.

lius controversiæ breviter & perspicue
 recenscam, imprimis cum in scriptis
 utriusque partis multa deprehendantur
 profutura iis, qui plures circumstan-
 tias ad curriculum vitæ & genium
 Manzii pertinentes colligere cupiunt.
 Res sic se habet. Cum Manzius adhuc
 Consiliarius Aulicus Augustanus & Pro-
 fessor Dillingensis esset anno 1636. ede-
 bat *Patrocinium Debitorum calamitate belli
 depauperatorum*, in quo scripto defende-
 bat prolixè, rigidos processus adversus
 ejusmodi debitores cessare debere, nec
 amplius debitores incarcerandos, aut
 ad operas serviles aut manuales, aut
 ad cessionem bonorum, vel eorum da-
 tionem in solutum, esse adigendos, sed
 beneficium competentis ipsis esse con-
 cedendum. Eadem sententia etiam ab
 aliis JCris anno 1638 & 1640 fuit defen-
 sa. Hæc vero doctrina cum rigorosis
 creditoribus nequaquam placeret, in
 horum favorem Pflaumerus Juris Doctor
 & Consul Ueberlingensis anno 1641.
 ante editum hoc anno Recessum impe-
 rii, sub nomine *Ivonis Renati*, (aut filio
 Manzii: *Renogati*) publicabat *Verum* (aut
 ut Manzius citat: *Ferum*) *Patrocinium
 pauperum*, in quo scripto respondebat
 præcipue ad quæstionem, annon debi-
 tores bello depauperati creditoribus
 omnes

omnes pendente bello currentes usuras & interesse, si non statim, ad minimum, si ad meliorem fortunam pervenerint, solvere teneantur? ejusque affirmativam defendere & simul conclusiones contrarias Manzii refutare ac suggillare intenderat. Eidem Pflaumero Manzius etiam tribuit scriptum Anonymi, quod sub titulo: *Veritas invicta* (stilo Manzii: *stila*) anno 1645. prodiit, eo tendens, ut non obstante calamitate bellica debitores cujuscunque status vel conditionis creditoribus suis parata solutione satisfacere aut ad constituendas hypothecas, executive adigi debeant. Interim Manzius adeptus erat dignitatem Confiliarii Palatino-Neoburgici, & anno 1642. ediderat duos tractatus: Unius titulus erat: *Praludium belli civilis inter rigorosos creditores & calamitosos debitores super censibus & pensionibus prateritarum annorum*. Alter exhibebat *conflictum Creditorum inter se & cum debitore calamitoso ad pinguiorem fortunam reverso super prioritate seu pralatione*. In his operam dederat, ut *Fero Patrono seu Renegato* (sunt iterum verba Manzii) larvam detraheret, objectiones ejus refutaret, & praeipue demonstraret, quod census ex aequitate, & quod durantibus belli calamitatibus debito-

Q

res

res bonis censualibus frui non potuerint, hisce (præsertim bello in totum exhaustis & prostratis) per unum & alterum annum a magistratu cujusque loci definiendum a creditoribus non valde egenis remittendi sint. Atque hanc suam sententiam dicit non solum aliis JCris, ut Johanni Ottoni Tabori in *consultatione de præfidiis debitorum egentium* 1646. Benedicto Carpzovio in *Afſylo generali debitorum* 1651. & Davidi Mevio in *discussione levaminum inopia debitorum* 1653. placuisse, & pluribus rationibus confirmatam & nonnunquam extensam fuisse: imo anno 1648. in *Instrum. Pacis Monasteriensis art. 8. §. de indaganda ult.* etsi saltem generaliter, approbatam esse, cum specialis determinatio futuris Comitibus fuerit reservata. Instantibus Comitibus Pflaumerus, etsi suppresso nomine 1653. edebat: ein neu nutzliches und lustiges colloquium von etlichen Reichstagspunkten, insonderheit der reformation der Zölle, Zins, Zahlung und Verbesserung der Matricul anstehend: Colloquenten sind: Doctor, Edelmann, Bürger, Bauer. In hoc colloquio inter alia Manzii doctrina de mitius tractandis debitoribus a Nobili ironice commendatur, sed a Doctore & reliquis satyrice, & quandoque rusti-

rustice impugnatur: ut vel ex unico hoc specimine apparet, quod extat C. 2. b. BURGEN: Ich gehe aber wieder zu weit, und vergesse der Frage, die ich dem Herrn D. vorgehalten, was nemlich des D Manzen fundament sey, worauff er seine Lehre gegründet? DOCTOR: Die *Equitas* und *Billigkeit*. BURGEN: Ja wohl *Equitas* vel *Afininitas*. &c. Huic colloquio Pflaumeri opposuerat eodem anno Manzius *epistolam responsoriam*, in qua inter alia dixerat, autorem colloquii a re *levissima*, qua facile in aërem attollitur, denominari, ac ita satis palpabiliter indicaverat, quod persuasus sit, Pflaumerum esse colloquii autorem. Non amplius Professoris munere tum fungebatur Manzius, sed paulo ante dignitatem Cancellarii Aulici NeoPalatini nactus erat. Adeoque non contentus epistola illa responsoria, ipse vel ejus suasu aliquis ex auditoribus ejus edebat eodem anno: Ein neu, nützliches und lustiges, wiederhohletes, verbessertes und mit zweyen Personen vermehrtes *Anticolloquium* von etlichen Reichstags-punkten, insonderheit die Bezahlung der Zinsen und anderer Schulden betreffend. Colloquemen seyn: Doctor *Larvatus de*

Q 2

Zani,

Zani, Juncker Wildhanß, Studiosus Ingolstadiensis, Trossulus sein Diener, Bürger und Bauer. Autor in præfatione fatetur, se fuisse auditorem Manzii per quadriennium, & in ipso colloquio non solum sub persona studiosi, sed vel maxime sub persona Trossuli famuli, Manzii assertiones, producendo ipsa loca ex ejus scriptis, & prælegendo Doctori aliorum Jctorum loca parallela, defendere, & Pflaumerum gravioribus increpationibus & joco crassiore profiteri omnibus allaboravit viribus. Non tacuit Pflaumerus, sed eodem anno publicavit *Postcolloquium des Doctors, Edelmanns, Bürgers, Bauern, über D. Caspar Manzzen, neuen Neu Pfälzischen Canzlers Epistolam ad fictitium amicum, ubi asinus larvatus detracta larva spectandus.* Neque tamen & hic nomen addidit. Facile autem ex hæcenus dictis quis præsumere poterit, non mitiorem hic se exhibuisse Pflaumerum, imprimis, cum Manzius in Epistola illa Pflaumerum non obscure vocaverat Asinium Asinum, unde Manzio factum objicit, quod in omnibus facultatibus excellere & æstimari velit, & quod minatus fuerit, quod veteres Præceptores, notissimos & peritissimos docendi magistros,

gistros, ut discipulos informare, iisque modum & methodum præscribere vellet, in posterum Philosophiam pariter & Theologiam feliciter profiteri, cum tamen Manzii latinitas sit culinaria & stercorea, & in tota epistola non tractentur realia, neque ibi vel mica doctrinæ vel juris, vel juris scientiæ, sed mera & inania verba, aut verius insulsa & insipida scommata, crassioribus Beans digna contineantur. Ex hoc parvo specimine poterit quis facile conjicere, quod autor Postcolloquii maximam dederit operam, Manziū omnimodo sensibilissima contumelia afficiendi. Unde & eidem statim ab initio objicit, quod Pater Manzii Hospes & conductor diversorii fuerit &c. Meretur tamen legi præ reliquis Consilium judicii Cameralis huic postcolloquio subjunctum, sub dato 16. Augusti 1653. in quo Camerales Imperatori aperuerunt cogitationes suas occasione *S. de Indaganda Instrum. pacis* de modo instituendi actiones adversus debitores, calamitatibus bellicis depauperatos, in quo Consilio Camerales magis inclinarunt ad sententiam Pflaumeri, quam Manzii. Prodiit etiam: *Censura Anti-colloquii Manziani per modum epistolæ ad amicum in lingua Germanica*

scriptæ & subscriptæ d. 1. Januarii 1654. verosimiliter etiam a Pflaumero ipso edita, similis tenoris cum Postcolloquio, & non obscure fatetur ibidem, quisquis fuit autor hujus censuræ, Ivonem Renatum & colloquii autorem esse unum eundemque. Eodem anno 1654. publicavit Manzius novum scriptum, sub titulo: *Cassari Manzii JC. Consiliarii & Cancellarii Neoburgici epistola secunda ad unum ex DD. Collegiis, opposita famoso, calumnioso, insulso, insipido postcolloquio D. Pflaumeri, Burgimagistri Uberlingensis, tempore Bacchanalium sub larva decurrentis, plurimæque scommata evomentis.* Data fuit hæc epistola d. 29. Januarii, & in ea nihil aliud continetur, quam quod Manzius de injuriis sibi a Pflaumero illatis conqueratur, & se declaret, quod Pflaumero tanquam insanienti amplius respondere nolit. Hoc tamen non obstante eodem anno 1654. lucem publicam adspexit illud scriptum Germanicum, cujus contenta & modus scribendi vel ex solo titulo apparebit: *Wiederhall wieder des D. Pflaumeri Vermessenheit, welche er in seinem Colloquio und Most, Colloquio erzeigt, in Antastung, purgier: taxier: Anzapffung, Angeb, und Durchlassung, respective Beschimpff, und Låsterung*
der

der Röm. Keyf. Majestät, Chur-
 Fürsten, Fürsten, Graffen, Herren,
 deren von Adel, sonderlich der
 freyen Reichs-Ritterschafft, der
 Ahdgnosßischen Edelleuthen, so dann
 der hohen Thumstifftern, der Kriegs-
 und anderer Keyserlichen Officierer,
 der Zollner und Mautner., in
specie des Hippoliti von Treißbach, des
 Fürstlichen Pfaltz-Neuburgischen
 Hoff-Canzlers, und anderer Doctorn;
 Mit angehengter *retorsion* aller deren
 Schmach, Worten und Inzischen,
 so sich in dem *Colloquio* und *Postcollo-*
quio befinden. Ostendit scribendi
 modus, ipsum Manzium fuisse patrem
 hujus partus, circa cujus finem etiam
 invenies catalogum librorum a Manzio
 partim editorum, partim edendorum.
 Tandem anno 1655. pro eodem Man-
 zio editum est sequens scriptum: Tro-
 phaum Manzianum oder herrliches
 Sig-Zaichen Caspari Manzii J.C. Sr.
 Mit gründlicher Anzaigung / daß
 dasjenige / was er den erarmten /
 und durch das laydige vergangene
 Kriegs-Wesen verderbten Schuld-
 nern in seinen *patrocinio* und *consuetu-*
consuali zum besten geschrieben / nicht
 allein durch ein allgemeinen Reichs-
 Schluß *approbiert* und *gutgehaissen-*
 son

sondern auch weiter *extendiert*: *hins* gegen dasjenige / so D. Pflaumer in seinen *Fero Patrocinio*, *Colloquio* und *Discursu* Ihm zuwieder geschrieben, von den gesammten Reichs Ständen verworffen worden. Mit anhangenden *Notis*, *Remissionibus*, *Dubis* und etlicher Erklärung des neuergangenen Reichs Schluß in Schuldsachen. In praefatione recenset Manzius occasionem & indicem scriptorum haftenus ab utraque parte editorum, & inter alia meminit, quod etiam iudicium Imperiale Aulicum distaverit in Comitibus Ratisbonae d. 5. Novembr. 1653. consilium in favorem debitorum in plerisque assertionibus Pflaumero contradicens, & quod ipse Pflaumerus duo alia consilia, sub titulo: *discursus über discursus* ediderit, quorum unum de remissione, alterum de solutione usurarum agit, & quod in iis operam dederit, ut priorem suam de hac controversia sententiam, quoad multas circumstantias mitigaret. Ultimum hoc scriptum Pflaumeri equidem non vidi, sed quod consilia illa iudicii aulici & Cameralis attinet, ad Jungam saltem Obrechtii verba in expositione instrumenti Pacis p. 183. Memorabile est, inquit, Consilium Bidenbachii, Consil. Imp.

Locus Obrechtii.

tionem, iii) de subtili ratiocinatione

Imp. Aulici, qui hanc rem ex jure Justiniano eleganter discussit. Exhibet id Lundorp. Tom. VII. p. 167. seq. ubi etiam extant vota judicii aulici & Cameralis, quorum hic fit mentio, inter qua praecipuum locum sibi vendicat suffragium Wolfenbutelanum, in quo hac res accurate examinatur, & simul principia philosophica cum juridicis conciliantur, adeo ut commentarii instar ad hunc §. de indaganda. esse possit.

iii) Egi ea de re paucis in *disput. de* Ufus & ab. vite formando statu controvers. circa usum usus l. non omnium ff. de LL. *Juris Justin. §. 41. p. 98. seq.* Ita ad usum pertinet v. g. si quis quærere vellet, cur ad usucapionem rerum mobilium olim annus, postea triennium requisitum fuerit, non biennium aut quadriennium, cur legitima olim in quadrante, postea in triente & semisse fuerit constituta. Sed propterea non putandum est, quasi in hoc loco pons asinis sit structus (ut recte Feltmannus notat *ad d. l. 20.*) vel quod hic ignorantiae a-sylum sit erectum iis, qui legum rationes ignorant, inter quos a Duareno *1. disp. annivers. 12.* sciolus ille refertur, qui in verbis juris, cur vis publica diceretur, quæ armis, privata quæ sine armis,

Q5

ne circa leges *kkk*) & de cumulatione

armis, eo tandem decurrerat, ut diceret: *non omnium &c.* Ita cum quaeritur, cur in testamento septem testes adhiberi debeant, non pauciores, vel plures, cur mulier non possit esse testis in testamento, possit tamen esse in aliis negotiis, multi recurrunt ad *l. non omnium &c.* sed ostendi partim post alios, partim emendata aliorum doctrina, quomodo utrumque horum capitum doctrinae testamentariae quasi sua sponte ex historia de origine successionis testamentariae deduci possit, in *dissert. de sensu Legis decemviralis testamentariae §. 11. seq. §. 14. §. 34.* Repete etiam supra notata ad §. 15. *lit. 1.*

Diffensus
Jurisconsultorum
circa subtilitatem, an
sit commendanda
an vituperanda?

kkk) Maxime variant Doctores, an subtilitas in Jurisprudencia commendanda sit, an vituperanda. Modo enim dicunt, subtilitates legales esse minutias, neque attendendas; lucrosa & practicabilia appetenda esse, non vero subtilia & parum fructuosa; in rebus clavis subtilitatem quaerere, esse idem, ac si quis errorem quaerat; &c. modo inculcant: Legistam debere novisse subtilia, ne dicatur claudicare ejus scientia; incumbere judici cum omni sub-

subtilitate in causam inquirere, subtilitatum contemtores esse stultos &c. inque eum finem pro utraque parte clara legum verba, argumenta legum, auctoritates Doctorum adducunt. Rursus Obscuritas distinctio- num communium, alii variis distinctionibus dissensum hunc conciliare student, modo enim distinguunt inter subtilitatem rationalem & captiosam, modo inter subtilitatem nimiam & moderatam; modo inter subtilitatem civilem & æquitatem Canonicam, modo inter officium Doctoris & Judicis, ita ut ad illum pertineat cura subtilitatis, ad hunc studium simplicitatis &c. Vide Barboſz & Taboris *Theſaurum locorum communium lib. 17. cap. 72. p. 315. seq.* & ibi citatos Dd. alios. Sed credo, lectores plerosque, si non omnes, post lectionem harum sententiarum & conciliationum mansuros in eadem, si non in majori incertitudine, in qua erant antea. Scilicet ut alia jam taceam, id certe dubium remanet, quænam subtilitas sit rationalis & moderata, quænam captiosa & dubia, quænam sapiens, quænam stulta; Nam subtilitatum quarumcunque amasii eas commendabunt ut maxime rationales & sapientes, contra harum contemtores eas clamabunt esse stultas & irracionales. Neque sufficiet, si dixeris,

xeris, subtilitatem sapientem opponi crassitiei animi & stupiditati, adeoque ad eam sufficere, quod non sit stupida, contra nimiam subtilitatem cadere in alterum extremum stultitiae, stupiditati oppositum; Nam praeterquam, quod nemo docentium fateri velit stupiditatem propriam & crassitiam ingenii; sed quilibet arbitretur, inventa sua esse subtilia, etiam illud alterum stultitiae extremum nimis subtilitatis, crassitiei oppositum saepe multis aliis videbitur, non subtile sed crassissimum esse. Ita v. g. memini, olim Doctorem in Academia patria quæssivisse in examine Candidati, cur Imperator non dixerit simpliciter: *actionem esse jus persequendi in judicio, quod sibi debetur*, sed addidisse illa verba: *Actio nihil aliud est, quam jus* &c. Ipse qui hæc legis, Lector, cogita, & subtilissime cogita, quid tu respondere velis ad hanc quæstionem subtilissimam? Hæsitabat Candidatus, ipsi Professores reliqui obstupescabant, & nonnulli ex iis fatebantur, se ipsos rationem hujus quæstionis reddere nequaquam posse. Examinator igitur, ut expectationi omnium satisfaceret, seria & proluxa explicatione sententiam suam proponebat, eo tendentem, ideo hoc factum esse, ut imperator indica-

ret,

Exempla
subtilitatum
dubiarum.

ret, actionem esse rem venationi simillimam, actorem persequi reum, uti venator persequatur leporem, & quidem mediantibus procuratoribus & advocatis tanquam canibus venatoriis, & tamen cum reorum sit fugere, sæpe accidere, ut actor perdat actionem suam, quemadmodum lepus non raro effugiat persecutionem venatoris & canum &c. Professores juniores, qui olim discipuli fuerant istius Examinatoris, una cum Candidato, cui Examinator stipendia procuraverat, admirabantur hanc explicationem ut subtilem & valde rationalem ac sapientem, contra Collegæ seniores & Examinatoris æmuli, ac ex junioribus Professoribus illi, qui horum discipuli fuerant, habebant eam alii pro erudita quidem sed nimis subtili, alii pro crassa, stupida, stulta explicatione in tantum, ut quidam cupiditatem ridendi cum cachinno vix reprimere possent. Forte & ipsi lectores in judicio ferendo de hac explicatione non erunt unanimes. Quod si hoc exemplum tibi displiceat, aut si forte arbitraris, id esse merum ingenii mei inventum, cape aliud, de quo supra *sect. 2. §. 22. lit. z.* prolixè fuit actum, cur *Jctus jus dicentis officium latum dixerit & non longum, quia videlicet longi homines*

1770

Responde-
tur inimicis
Jurispru-
dentiae va-
riis.

raro sint sapientes, si, ut quidam putarunt, autor hujus expositionis eam animo serio protulisset. Quid ergo dicemus? An forte consilia inimicorum Jurisprudentiae erunt amplectenda, vitandos esse JCros & Politicos, tanquam qui doctrinas inextricabiles, sibi contradicentes, & adeo stultas proponant; igitur rejectis his nugis potius sanctioribus studiis esse dandam operam, a vanitatibus illis abducentibus? Cave ne properes. Quare ante omnia, annon eadem difficultas occurrat apud ipsos JCtorum & Politicorum inimicos, sive orthodoxiam profiteantur, sive praese ferant pietatem & Theologiam mysticam? Quemadmodum enim priores se solos pro orthodoxis, vere piis & genuinis interpretibus Theologiae, etiam mysticae, habent, alios vero, qui ipsis contradicunt pro haereticis, impiis, pietastris, enthusiastis; ita quotidiana docet experientia hanc posteriorem classem eandem cantilenam canere contra priores, cujuscunque sint sectae, nationis, territorii, Ecclesiae, Academiae. Errant porro, si sibi persuadeant, deesse JCtis claram & evidentem differentiam inter subtilitatem veram & crassam aut stultam. Dabo, sed ut id cum debita veneratione erga sanctam & venerandam

Genuinus
character
secernendi

dam Theologiam expediam, dabo non subtilita-
ex Jure Civili aut Canonico, non ex tem stult-
Glossatoribus aut Humanistis; sed ne- tam a ra-
que tamen etiam ex Theologo Ponti- tionali.
ficio, Reformato aut *γνησίως* Luthera-
no, multo minus ex Augustana Con-
fessione, aut Formula Concordiæ, sed
ex tali libro, & ejus autoris, qui
Theologos omnes Lutheranos eorum-
que formulas & systemata superat;
nempe ex Beati nostri Lutheri Cate-
chesi minori. Ex hoc libello didici,
quod DEUS toti humano generi ratio-
nem cum omnibus sensibus dederit, &
adhuc hodie conservet, & quod hoc
beneficium cum debita gratiarum
actione sit agnoscendum. Hinc infe-
ro, eam demum rationem rectam &
sanam esse, atque adeo etiam eam de-
mum subtilitatem neque crassam ne-
que stulte mysticam esse, quæ conve-
niat cum sensu communi, aut certe,
quæ eidem non repugnet. Videant
jam osores JCtorum & Politicorum, an
idem asserere audeant de sua orthodo-
xia, hæretificatione, pietate, aut theo-
logia mystica, & mihi permittant,
ut me vocem, si non *γνησίως* Lu-
theranum, saltem *γνησίως* Catechetam
Lutheranum.

III) Con-

tione rationum, III) de Salmasti litigio cum Jctis super intellectu legum,

Cumulatio
rationum
infallibile
indicium
falsæ juris-
prudentiæ.

III) Constat ex hæcenus dictis, & docet insuper sensus communis, rationes legum esse varias, genuinas vel spurias, proximas vel remotas, evidentes vel obscuras, palpabiles vel dubias &c. Constat porro, rationes prioris generis esse paucas, posterioris plurimas. Ex dictis vero sua sponte sequitur, genuinos Jctos sollicitos esse in interpretatione legum sive juris publici v. g. Aureæ Bullæ, recessuum imperii, instrumentorum pacis, sive juris privati, tam civilis, quam Canonici aut patrii, item in rationibus sententiarum & responsum reddendis de paucis rationibus sed genuinis, proximis, evidentibus, & palpabilibus. Contra vero spectra Legulejorum & Rabularum consarcinare plurimas rationes, adeoque hanc cumulationem esse infallibile indicium Jurisprudentiæ, quæ in Erasmi encomio Moriz supremum stultæ Jurisprudentiæ locum mereatur. Exempla sunt odiosa. Confer supra dicta lit. ggg. in fine.

mmmm)

legum; *mmmm*) de quorundam vi-
rorum

mmmm) Fuit Salmasius maximi nomi-
nis Criticus & indagator antiquitatum
Romanarum, adeoque in variis scri-
ptis multam occasionem nactus est
ostendendi varios errores JCtorum,
potissimum Glossatorum. Sed cum et-
iam subinde Humanistis, qui & ipsi non
parum versati erant in notitia antiqui-
tatum Romanarum, ut Cujacio, Dio-
nyfio Gothofredo & aliis contradiceret,
magni etiam nominis adversarios na-
ctus est. Sic notum est, quod in mu-
tuo negaverit esse alienationem: Sic,
ut alia taceam, scripserat, JCtos omnes
ignorasse modum genuinum a Romanis
in signandis testamentis usurpatum:
Inter præcipuos autem, qui Salmasio
se in scriptis opposuerunt, fuere Wis-
senbachius & Desiderius Heraldus.
Huc pertinent ex scriptis SALMASII
hodie rarioribus ejus diatribe *de mutuo*,
tractatus de usuris, aliud volumen, *de*
modo usurarum, rursus aliud *de fenore*
arapezítico, ejus *Redargutio Elenchorum*
de mutuo, item *miscella defensiones pro*
seipso, denique *specimen confutationis He-*
valdi: WISSENBACHII diatribe
de mutuo, esse alienationem, ejusque vin-
R *dicia,*

Quid hic
intelligatur
per liti-
gium Sal-
masii cum
JCtis.

rorum piorum intempestivo fervore

dicia, adjunctæ ejusdem disputationibus ad Instituta Imperialia : **DESIDERII HERALDI tractatus quaestionum quotidianarum**, cui subjunctæ sunt *observationes ad jus Atticum & Romanum*, in quibus *Claudii Salmasii miscellæ defensiones ejusque specimen expenduntur*. Si hi tres adversarii sine affectibus indagandæ Jurisprudentiæ Græcæ & Romanæ operam dedissent, nullum est dubium, de nemine eorum dici potuisse, quod spectrum jurisprudentiæ quandoque pro vera Jurisprudentiâ amplexus fuerit. At cum Salmasius nimis ambitionis & jactantiæ intolerabilis vitio adsuetus fuerit, & ita adversarios suos irritaverit, ut subinde ex iracundia, ejus contemptui nimium darent operam, non potuit non ab utraque parte istud evenire, ut sapius vel Salmasius vel ejus adversarii veritati ab altera parte propositæ ob nimiam pertinaciam & gloriæ cupiditatem non darent locum, sed rationibus parum aptis asserta, etiam aperte falsa, defenderent. Jactantiæ Salmasii exemplum modo dedi, plura alia passim occurrunt in scriptis Salmasii, adversus Wiffenbachium

**vore adversus Pandectas, tanquam
CON-**

**bachium & Heraldum, & fateretur et-
comiaſtes Salmafii, qui protegomena
de laudibus & vita Salmafii ejus Epi-
ſtolis prazmiſit, p. 61. Probare, inquit,
nimium ejus impetam non poſſumus; nec vo-
lumus. Et paulo poſt: Si tamen *Et* erga
amicos quandoque ubi hementior fuit; illud
viciffim meminimus, facile etiam placabi-
dem fuiſſe, *Et* nimio ratori frigidum deinde
ſuſſuſſe. Tolerabiliora tamen ſunt
verba, quibus & Salmafius & Wiſſen-
bachius in lite, de alienatione in mu-
tuo, utuntur, quam quae deprehendun-
tur in controverſis Salmafii cum He-
raldo. Et vel index, quaſtionibus
quotidianis Heraldii ſubjectus, in voce
Salmafio, docebit, quanto fervore, Do-
ctores virtuoſos minime decen-
te, uterque adverſus alterum maxima ver-
borum intemperie fuerit uſus. Con-
troverſiam de alienatione in mutuo in
ſpecie quod attinet, cuilibet a prae-
judicii vacuo apparebit; Salmafium hic
erraffe, aut ſi mitius de eo judicare
velis, totam ejus litem, ipſo etiam fa-
tente Wiſſenbachio, reſolvi in logo-
machiam, cum Salmafius fateatur in
mutuo transferri dominium; ſed ſimul**

Judicium
de contro-
verſia an in
mutuo fit
alienatio?

continentes leges paganorum,
Chri-

Item de
modo si-
gnandi
testamenta
apud Ro-
manos.

tamen asserat, dominii translationem
posse quandoque esse sine alienatio-
ne &c. Litem de antiquo Romanorum
ritu signandi testamenta quod attinet
inter Salmasium & Heraldum, de ea
fusius egi in disputatione de captatoris
institutionibus anno 1696. habita §. 15.
item §. 25. ad §. 29. ubi simul non solum
hactenus dicta de nimis & Salmasii &
Heraldi affectibus hinc inde distinctius
exposui, sed & perspicue, ut puto,
ostendi, qua ratione in hac controver-
sia & Salmasius & Heraldus, ex ira &
invidia subinde erraverint. &c. Unicum
hoc addo, dum in proponenda tertia
Jurisprudentiæ falsæ specie etiam con-
troversiarum Salmasii cum JCtis super
intellectu legum feci mentionem, non
eam me habuisse intentionem, ut fal-
sæ rationum & legibus destitutarum
causam unice in vitiosis voluntatis af-
fectibus quæsierim, sed ut saltem
præcipue affectus vitandos esse, docere
voluerim. Etiam præjudicia intelle-
ctus, falsis rationibus & quæ legibus
destituta sunt, aut quæ cum legibus
saltem abusive ita dictis conveniunt,
subnixæ, spectri hujus exempla suppe-
ditare

ditare possunt. Ita notum est, Justinianum asseruisse, non dari antinomias in corpore Juris. Hanc assertionem *Wissenbachius* passim in operibus, & recte quidem, impugnavit, & non paucas antinomias statuit. Contra *Johannes Strauchius*, *Ulricus Huberus*, *Wissenbachii* discipulus, alique viri celeberrimi (ut Glossatores taceam) nullas antinomias dari strenue defenderunt, & summam dederunt operam, ut quas-cunque antinomias quibuscunque distinctionibus excogitatis conciliarent, si-ve crederent erronee, hanc assertionem Justiniani esse veram legem, si-ve alio praejudicio abrepti. Meam sententiam quod attinet, statuo, non solum antinomias dari, sed & plurimas, & quae ab aliis pro antinomiis non fuerunt habitae, tales esse firmiter sum persuasus. Rationes hujus asserti summam dedi in *praefatione Novorum Jurisprudenciae Antajustinianae* §. 9. n. 3. & 4. & ad dissentientium rationes respondi *ibidem* n. 8. Dedi etiam exempla plurima partim in disputationibus variis, partim in notis ad *Strauchium* & *Huberum* passim. Nullum tamen est dubium, quin dentur etiam non paucae antinomiae apparentes. Unde non male fecit *JCtus olim Lipsiensis*, *Amadeus Eschola*

Quid sentiendum de controversia, an dentur antinomiae?

Christianis indecoras; *non*) de con-
filio

---

aut, quod in disputatione anno 1660. habita antinomias veras & apparentes separatim proponere voluerit. An vero ubique rem acu tetigerit, jam non disquiro. Recensuit etiam idem *in capitulo* 1. §. 9. plures Ictos celeberrimos, antinomias dari asseverantes, ubi maxime notabilia sunt verba ejus sequentia: *Non pratermissus est GUIDO PANCIOLOUS*, qui in thesauro variarum lectionum libi 1. cap. §. 138. *numerus antinomias in Pandectis*. Modo hæc Echolti observatio vera esset. Nam, ut taceam, in citato loco Pancioli mihi ea de re reperiri, nec quidem in indicibus dicti tractatus quicquam de antinomias deprehenditur. Imo in libro 3. illius *Thesauri* multas leges conciliare allaborat Pancirolus. Quin & in alio tractatu *de claris legum interpretibus* lib. 2. cap. 7. operam dedit, ut perspicue proponeret modum contrarias leges conciliandi.

Bernhardt
 hypocritica
 pietas &
 odium ju-
 ris Justi-
 niani.

non) Talis vir pius fuit olim Bernhardtus, Abbas Claravallensis, qui zgre ferens usum legum Romanarum in Italia inter alia ad Eugenium Papam sic scripsit: *Quotidie persstrepunt in tuo palatio leges, sed Justitiam non Domini. Re-*
line

**Silio emendandi leges Christiano-
rum**

Diis etiam? istud tu videris. Nam lex Domini immaculata convertens animas, ea autem non tam leges, quam lites sunt, & cavillationes subvertentes judicium. Vid. Conring. de orig. jur. German. cap. 23. p. 143. Si quis vero genuinam intentionem Bernhardi & statum illorum temporum, quibus ista scribebat Bernardus, consideret, facile patebit, quod per legem Domini non tam intellexerit scripturam sacram, quam traditiones Ecclesiasticas, decreta Conciliorum, dicta sanctorum Patrum, uno verbo jus Canonicum illorum temporum. Conf. delineat. meam Histor. Juris Romani & Germanici §. 142. seq. Quod autem ab initio hic Bernardum virum pium dixerim, & tamen alibi eum inter crassiores Phariseos & hypocritas retulerim, non tam ironice intelligendum est, quam quod accommodaverim me ad communem modum loquendi, qui per pios viros intelligere solet etiam eos, qui ex zelo gloriæ divinæ promovendæ maximi solent esse hæretices, sive sibi insuper persuadeant, honorem Dei promoveri rixando, sive tristi supercilio & lacrymis ac suspiriis affecta-

---

rum per introducendam legem Mo-
faicam,

---

tis. Conf. Cautel. circ. præcogn. jurispr. Eccles. cap. 15. §. 17. & cap. 21. §. 25. 26. item Historiam content. inter imper. & sacerdot.

Similis pie-
tas eorum,
qui Paga-
norum scri-
pta nolunt
a Christia-
nis legi vel
estimari.

p. 65. 232. Idem Zelus intempestivus regnat in iis, qui hodiernum rem vero Christiano indignam esse arbitrantur, si antiquitates Græcas & Romanas ex scriptoribus Græcis & Latinis discere velit, ideo, quod lectio quorumcunque autorum Gentilium Christiano periculosa sit. Unde non mirandum, quod & hodiernum, etiam inter Protestantes quidam reperiantur, qui ex eodem principio affectatæ pietatis dolent, quod a non paucis Jctis, præprimis nostrorum temporum, præferantur leges Pandectarum Novellis Justinianeis & multis legibus Codicis, quarum autores etiam fuerunt Imperatores Christiani, cum tamen omnes leges Pandectarum autores agnoscant Jctos Ethnicos. Nam pietas illa & sanctitas Bernhardina & Theologia mystica, quam & ipse Bernardus commendabat, hodiernum apud non paucos Doctores Academicos triumphat. Sed istos quidem pietati suæ relinquamus, & firmiter persuasi sumus, pietatem sine rationis usu esse

saicam; 000) de æquitare cerebri-
na,

esse stupiditatem aut hypocrisin Phar-
saicam, rationem autem sine pietate
esse stulticiam impiam; atque adeo
scripta Gentilium non rejiciamus & fugiamus, sed tamen nec ea æstimemus nimium, aut ea sacris præferamus litè-
ris. Conf. *Cautel. circ. præcogn. jurispr.*
toto cap. 2. item cap. 19. Alia quæstio est,
annon multi scriptores Ethnici, sive
Jæci, sive Philosophi, etsi nec ipsi in-
fallibiles, tamen ob multas rationes
præferendi sint lectioni Patrum Eccle-
siæ, etiam sanctorum; v. g. Papinianus,
Ulpianus, Seneca &c. Sancto Cypria-
no, Sancto Hieronymo, Sancto Augu-
stino &c. Sed nolo crabrones, vel po-
tius Hieronymi, Augustini, Cypriani
idololatrias irritare, quorum hinc inde
etiam inter Lutheranos non pauci sunt.
Conf. interim *cautel. circa præcogn. jurispr.*
Eccl. passim, potissimum cap. 10. 11. 12. 13. 14.

Seneca, Pa-
pinianus,
Ulpianus
an Patribus
Ecclesiæ
sint præfe-
rendi?

000) Occasio hujus erroris videtur
fuisse sequens. Nullum est dubium,
quin, ut nota præced. indicatum fuit,
Pontificis affectu & maxime Canonistæ
contemnerent Jus Civile, inter alias
rationes, quod contineret leges etiam
Paganorum, & contra extollerent Jus

Occasio
consilii de
introdu-
cenda in
Respubli-
cas Chri-
stianas lege
Mosaica,

R 5

Ca.

na, Leges vel iniquas defendente,
vel

Canonicum, ut quod fere ubique ver-
bis scripturæ uteretur. Contra Luth-
rus larvas mysteriis Papalibus detrahens
passim Jus Civile laudabat, & Jus Ca-
nonicum increpabat, ac nullam ejus
rationem habendam esse inculcabat, ac
tandem solenniter comburebat, decre-
talibus manibus propriis in ignem con-
jectis. Non tamen propterea poterat
efficere, ut autoritas Juris Canonici
cessaret in terris principum protestan-
tium, cum Jcti Wittebergenses Hen-
ningus a Gæden & Hieronymus
Schurffius hac parte resisterent Luth-
ero & non sine ratione. Etsi enim nul-
lum esset dubium, quod Jus Canoni-
cum multas stultitias contineret, imo
impietates, non tamen aderat alia nor-
ma nec aliz leges, quas sequerentur
Jcti in causis, potissimum Ecclesiasticis,
in quibus evidens erat, Jus civile seu
Justinianicum neque quadrare ad mo-
res Germaniz, neque etiam a Jctis pri-
vata autoritate posse, ut normam in-
troducti. Non ergo mirandum, quod
quidam ex Theologis Luthero nimis
adhærentes proponerent loco legum
Justinianearum & Juris Canonici Jus
Mo-

vel leges æquissimas oppugnan-
te:

Mosaicum. Sed nec mirandum etiam, quod hoc consilium ob varias rationes prudentioribus ex ordine Politicorum videretur plane absurdum & imprudens. Etsi enim nullum sit dubium, leges Mosaicas in comparatione ad jura ab aliis legislatoribus quibuscunque constituta, esse prudentissimas, quod olim in lectionibus de prudentia legislatoria (Deo dante mox publicandis) perspicue demonstravi, nullum tamen etiam est dubium, quod DEUS, ipso Christo facente, multa permiserit Judæis ob duritiam cordis eorum, quæ non quadrant ad statum Christianorum perfectiorem statui Judæorum, qui saltem debebat esse umbra sapientiæ a Christo prædicandæ; multo minus ad Christianos in septentrione Orbis viventibus; & quod etiam multa delicta gravius vel levius puniverit Deus in populo Israëlitico, quæ ob diversas a Judaicis corruptiones populorum Christianorum vel leviores, vel graviore pœnas, quam erant Judaicæ, requirerent. Deinde pertinebat istud consilium ad crassas reliquias Papatus Politici, cum ex Historia Ecclesiastica & Jure

Ejusque
absurditas
& crassæ
Papatus
reliquiæ.

Jure Canonico constat, Pontificis sæpe ad legem Mosaicam provocasse, quoties evidens interesse Cleri pontificii id videbatur postulare. Ita notum est, quod communiter docuerint, decimarum præstationem, quæ in favorem Levitarum præcepta erat in lege Mosaica reliquis tribubus Israëlitarum, obligare hodiernum omnes Christianos; & hoc intuitu legem Mosaicam esse, juris universalis. Sed ostenderunt jam alii cordatiores ex ipsis Pontificiis, hic latere fraudes hypocriticas Monachorum, cum unam ex primariis rationibus introductarum decimarum negligerent, tanquam ordini Monachico odiosam, quod videlicet Levitis interdicta esset possessio prædiorum seu rerum soli & immobilium. Quod vero etiam ejusmodi crassæ Papatus Politici reliquiæ remanserint inter Protestantes, vel hoc exemplum illustrabit. Notum est, hæreticos, etiam Lutheranos, pœnas capitales hæreticorum adversus Pontificios impugnantes, distinguere solere inter hæresin blasphemam & non blasphemam, ea facta applicatione, quod hæretici blasphemam omnino debeant pœna capitali puniri, quia Deus in lege Mosaica hanc pœnam imposuerit blasphemis. Hinc memini,

mihi

mihî relatum esse, aliquem ex Doctõ-
ribus seu Magistris Judiciorum ex ejus-
modi heretice, sententiam modo me-
moratam defendente, placide quæsis-
se, cur non etiam Lutherani pœna
capitali punirent filias Superintenden-
tium in scortatione deprehensas vel de
ea convictas, cum tamen & in hoc ca-
su DEUS pœnam capitalem dicitaverit
in lege Mosaica? Potissimum vero istud
consilium Theologorum Lutherano-
rum, ut loco juris Canonici introdu-
ceretur lex Mosaica, maximè confusio-
ni & prostitutioni occasionem præbuit
in causis matrimonialibus. Cum enim
illis temporibus in causis matrimonia-
libus, tanquam præcipuis inter causas
Ecclesiasticas, Principes Lutherani con-
silia peterent a Theologis, & quidam
ex illis, in responsis suis fundamenti
loco ponerent leges Mosaicæ, alii con-
tra evidenter perspicerent, multas le-
ges Mosaicæ de causis matrimoniali-
bus non posse introduci in Christia-
nismum, tam variantes & sibi in infi-
nitum contradicentes opiniones appa-
rent in responsis Theologicis Luthera-
norum in causis matrimonialibus, ut
etiam deprehendas, absurdiores & ma-
gis impias inter illas reperiri, quam
apud Pontificios, ut cuilibet apparebit,
qui

Potissimum
in causis
matrimo-
nialibus.

rei ppp) Hæc omnia, inquam saltem

qui evolvere velit corpus juris *Maximoniales*. *Sarcerii & Bückneri decisiones matrimoniales*. Conf. ad illustrationem hujus notæ *Causid. circa præcogn. Jurispr. Ecclæs. cap. 22. §. 1. 2. Nomm 806. ad Lanæloc. lib. 2. tit. 26. §. 2. p. 1132. seq. Partem 2. der Juristischen Handel cap. 8. §. 1. 2. 3. 4. p. 256. seq.*

Equitatis homonymia, & ejus diversa species.

ppp) Ante omnia hic præmittendum erit, quid sit æquitas cerebrina & quætriplex. Cum vero ea de re fustus disseruerim in toto capite 1. *dissert. de æquit. cerebrina l. 2. Cod. de rescind. Venitit.* sufficiet, si in gratiam Lectorum ejus brevem synopsis hac exhibeam. Jam circa finem seculi 16. Albertus Bolognetus Bononiensis librum de lege, Jure & æquitate Romæ publicavit, & a cap. 28. ad finem libri doctrinam de æquitate secundum hypothèses Glossatorum exposuit, & cum doctrina Aristotelis & Ciceronis consulit, erudite quidem pro tenebris illorum temporum, sed confuse nimis pro luce hodierna. Nimirum æquitas, quatenus de actionibus humanis prædicatur, primo, intuitu juris naturalis non dicitur de actionibus officium hominis erga seipsum respicientibus,

tem indieo, ut appareat, quod dies
me

tibus, sed de officio hominis erga alios, & tum vel in sensu laxiori ut justum comprehendat, quod in cavenda laesione juris alieni consistit, vel ut ei contradistinguat, & ad præcepta solum decori, id est, concessionem & communicationem, aut remissionem juris proprii respiciat. Intuitu autem juris positivi vel prædicatur de lege scripta, quando ea nulla duritie & inclementia laborat, & opponitur legi duræ, quæ videlicet non admittit, sed excludit interpretationem ex legibus communibus æquitatis; vel denotat fontem, legem scriptam interpretandi, ad regulas sanæ interpretationis, & opponitur interpretationi iniquæ, cavillatoris, calumnis, fraudi legum; quando interpretatio ab illis regulis aberrat. *Æquitas cerebrina dicitur, quæ sub specie & larva æquitatis potius iniquitas aut injustitia est. Unde differt a vera æquitate, quod ipsa æquitatem saltem mentiatur, aut sit æquitas irrationalis, item ab iniquitate, quod multæ iniquitates sunt apertæ & in sensus omnium incurrentes, hæc vero fit palliata, singularem æquitatem simulans, &*

Æquitatis cerebrinæ definitio.

ratio-

me citius deficiet, quam ut dicendi copia destituar.

Illud

Cur cere-
brina dica-
tur.

Ejus fre-
quentia
tam in
theoria,

quam in
praxi.

rationibus non statim in sensus incur-
sentibus eandem aliis persuadens.
Porro etsi in genere æquitas & iniqui-
tas sint diverso respectu virtus & vitium
intellectus aut voluntatis, in specie
tamen æquitas cerebrina magis respicit
intellectum, qui existit, i. e. operatur
in cerebro, quam voluntatem, nisi
quatenus & imprudentia ratione origi-
nis & dependentiæ est voluntaria, ut
totus intellectus intuitu iudicii de bono
& malo. Etsi vero hoc præsupposito
æquitas cerebrina sit ens rationis, quia
error est in intellectu, seu ratione, non
tamen propterea est non ens, uti nul-
lum ens rationis. Et ideo quia est ens
rationis, quia error est, frequentissime
occurrit tam in theoria quam in praxi.
In theoria, quia errare humanum est,
& errores erunt donec homines, etiam
in jurisprudentia, cum nulla disciplina
sit, quæ non infinitis erroribus sit re-
pleta. In praxi, quia theoria praxeos
fundamentum est. Eadem est ratio in-
tuitu personarum. Professores enim
iuris, theoretici vocantur, contra advo-
cati, iudices, imo & legislatores, pra-
ctici.

multis, quæ ad nostram orationem
per-

tiam æquitatis cerebrinæ in Jurisprudentia Germanica producentes, v. g. legum multitudo: Habemus enim leges Judaicas, Græcas, Romanas, Gallicas, Hispanicas, Italicas, statuta provinciarum Germanicarum infinita. Deinde habemus etiam opiniones Doctorum cujuscunque nationis Europeæ infinitas, non cõherentes & sæpe contradictorias. Auget etiam & multiplicat æquitatem cerebrinam pruritus hominum judicandi de re, quam non vidicerunt, cum omnes pariter de justitia & injustitia actionum humanarum differant, & aliis consilia juridica de actionibus secundum regulas æquitatis & justitiæ instituendis suppeditare & sæpissime leges corrigere gestiant, quorum tamen plerique nulla fundamenta genuina Philosophiæ moralis & jurisprudentiæ jecerint, plurimi etiam hæc subsidia aperte contemnant, & tanquam æquitati noxia fugiant. Porro sunt hujus æquitatis cerebrinæ varia genera, nimirum i. Legislatoria, cum legislator legem condit, prima fronte æquam, sed revera iniquam ideo, quia magis damnum Reipublicæ affert, quam ut ad

Spectat
jurdem I.
vel legisla-
toria vel
consultato-
ria, vel ju-
dicialis.

pertinent, controversia fuit mota.
Erant

ad ejus quietem promovendam profit:
Consultatoria, cum consilium datur,
sub larvata æquitate damnum inique
inferens consulentibus: & Judicialis,

2, Judicialis hæc est vel theoretica, cum 2. Judicialis
vel theoretica
vel practica. judex legem inique explicat sub præ-
textu æquitatis, vel practica, cum le-
gem plane deserit, aut sub colore, quasi

quid iniqui contineat, eam mutat. Ita
quoad æquitatem cerebrinam theoreti-
cam judices sæpe contra regulas bonæ
interpretationis clamant: adesse clara
verba legis; aut ex Ulpiano, duram
quidem esse legem, ita tamen scriptam.
Ita quoad æquitatem cerebrinam pra-
cticam judices solent inepte provocare
ad juramentum præstitum, quod scilicet
ex bono & æquo atque ex conscientia
sua litem dirimere velint; cum tamen
etiam jurare soleant, se sententiam
laturos secundum leges *l. 14. C. de ju-
diciis*. Extat de judicibus illis terribi-
lis admodum constitutio Leonis &
Alexandri Imperatorum circa initium
seculi decimi scripta & diris execratio-
nibus firmata, relata a Zieglero *in Di-
castice concl. 36. §. 7.* & jam Justiniani
tempore ex ejus præscripto judices ejus-

S a

modi

Major libertas consiliariorum & doctorum, quam judicum.

modi semetipsum diris & execrationibus devovere tenebantur. *Novell. 8. in fine.* Non tamen confundendi sunt cum iudicibus consiliarii aut etiam doctores juris. Priorum officium etiam est, ut reges vel principes admoneant, de corrigendis legibus, quæ vel ab initio iniquitate, duritie aut æquitate cerebrina laboraverunt, vel etiam successu temporis mutato Reipublicæ statu & circumstantiis pristinis, quæ legislationem suadebant, æquæ esse cessaverunt. Posterioribus etiam debet relinqui libertas differendi de æquitate legum, eamque examinandi, cum Academiæ debeant esse seminaria Reipublicæ, adeoque etiam præparare futuros consiliarios circa prudentiam legislativam. Sed tamen libertas consiliariorum major est, quam doctorum, cum illi ex officio principem admonere possint in secreto de corrigendis legibus etiam ab ipso principe latis; at doctorum officium non est admonere principem ratione regiminis, neque possunt etiam salva reverentia principibus debita pro cathedra examinare æquitatem legum a principe, præcipuis noviter, latarum; sed horum libertas saltem eo se extendit, ut suas doctrinas de æquitate cerebrina illustrent exemplis legum peregrina-

grinarum, aut antiquatarum, vel ratione antiquandarum, si dubium sit, an ex sint receptæ in republica, ac usum practicum habeant, vel habere possint: quales sunt intuitu Germaniæ pleræque leges juris Justiniani, & respectu Germaniæ protestantis pleræque leges juris Canonici. Ex dictis Exempla hujus diversitatis, vero patet, non confundendas esse has diversas personarum condiciones in uno homine concurrentes. Ita docens pro cathedra contra reliquias Papatu apud Protestantes in legibus matrimonialibus recte facit; & tamen si iudex sit, idem secundum tales leges papizantes in ordinationibus consistorialibus præscriptas recte iudicat, imo iudicare debet. Ita recte docetur in cathedra, clausulas multas libellorum consuetas esse superfluas & inanes ac frustraneas: At secundum Ordinationem Magdeb. tit. 18. §. 1. iudex actorem, clausulam: *desuper nobilissimum iudicis officium implorando* omittentem, condemnare debet. Ita actio injuriarum in lectionibus ut parum prudens & magis, ob quotidianum abusum, ut impia & nociva, etiam ipsis actoribus, depicta, in responsis tamen juridicis jure ab actoribus exerceri posse pronuntiatur. Ita denique tolerabile es-

9. Est vel
crassa vel
subtilis.

set, si Doctor in cathedra suspensionem furum ex æquitate cerebrina impugnare vellet, at pœnam meseretur, idem, si ipse ut iudex vellet constitutiones pœnales & leges Germanorum corrigere. 3. *Æquitas cerebrina* est vel crassa vel subtilis. Crassa, ubi prætextus æquitatis facile ab omnibus sensu communi percipitur, ut in dato exemplo de prætensa injusta furum suspensione, quia assertio de legis forensis Mosaicæ usq̄ necessario apud Christianos evidenter falsa est, & quia a defensoribus istius æquitatis cerebrinæ falso supponitur, nullam esse hic proportionem inter delictum, id est pecuniam ablatam (quasi pecunia delictum esset) & pœnam capitalem. Subtilis est, quando ob multitudinem errantium error communis factus est, et si & ipsa in se evidenter percipiatur esse falsissima ab iis, qui præjudicia deposuerunt. (*conf. supra dicta nom kkk*) ut e.g. quando Jus Canonicum perpetuitatem bonæ fidei requirit in præscriptione etiam longissimi temporis. (*conf. Not. ad Instit. de usuc. p. 160. seq.*) scilicet ut laici nunquam possent præscribere bona clericorum; ita regula juris Canonici, quod juramenta, quæ salva salute æterna servari possunt, debeant

beant servari, imposuit etiam Grotio & Pufendorffio, ut eam pro pia haberent; cum tamen nihil aliud per eam intenderit Clerus, quam invasionem in potestatem legislativam & judicivalem in causis civilibus; (*vide Notas ad Lancel. p. 1391. seq.*) Ita ad hanc subtilem æquitatem cerebrinam pertinet doctrina juris Canonici de pravitate usuraria (*vide iterum Notas ad Lancel. p. 2021. & multis seq.*) Patet autem simul ex hactenus dictis, quod æquitas cerebrina in Papatu antiquitus maxime promotæ fuerit per persuasionem Principum & Laicorum de sanctitate & æquitate canonum Ecclesiasticorum, & quod, cum paulo post Jcti, ope juris Justiniani, inciperent pro viribus, etsi exiguis, impugnare istas æquitates cerebrinas, his mox oppositi fuerint a Papis Canonistis, ita ut in facultate juridica, professiones juris Canonici primum locum occuparent. A quo fermento nec Academiz Protestantium satis purgatz sunt & quidem ob varias causas, quarum præcipuæ sunt, 1. Nimis arcta combinatio facultatis infimæ cum summa. 2. Cautio, ne in infimam recipiantur, nisi clientes supremæ. 3. Item, ne facile ad Jurisprudentiam & Medicinam aspirantes, in infima nu-

Causa præcipua introductæ hujus æquitatis in Papatu.

Plures rationes, quæ ea adhuc frequens sit inter protestantes.

mero Professorum adscribantur. 4. Et ut Juri etiam & Medici non facile recipiantur, nisi clientes supremæ facultatis. 5. Obtentio pluralitatis votorum æquitati cerebrinæ faventium in regimine Academico. 6. Eorum, qui se his conatibus opponere debebant, obmutescencia vel simulata amicitia. 7. Neglectio doctrinæ moralis ex parte Jurorum & collectio æquitatis ex faculis Glossatorum & Pragmaticorum. 8. Nimius amor juris Canonici. 9. Præceptum judicium de nimia facilitate doctrinæ de justo & æquo post libros Grotii & Pufendorffii. 10. Commendatio dicti Platonicæ: *Tum demum beatæ fore Republicas* &c. 11. Reliquiæ Papismi, quasi disciplina Academica relinquenda sit cujuscunque regentis cerebro. 12. Variantia inde singulis annis specimina justitiæ & æquitatis sibi opposita & contradicentia. Fructus æquitatis cerebrinæ in intellectu est conscientia erronea conjuncta cum persuasione veritatis; in voluntate cupiditas alios corrigendi & puniendi, imo totam Rempublicam reformandi, & pertinax animus resistendi juribus magistratus sub prætextu libertatis conscientie; turbæ quietis publicæ inde oriundæ a defensoribus æquitatis cerebrinæ

Fructus
æquitatis
cerebrinæ.

brinz sæpe cum successu magistratui politico imputatz. Cura hujus æquitatis cerebrinz ad Principem pertinet, non ad docentes, cum sit pars regiminis publici. Id enim maximo damno affecit Rempublicam, quod in Papatu imperatores doctrinam æqui & justæ soli sacerdotio reliquerint, eique permiserint, regulas æquitatis cerebrinz pro lubitu Laicis præscribere. Apud Protestantæ vero doctrina de cura æquitatis cerebrinz non pertinet ad Theologos, quia hi debent monstrare viam salutis æternæ, quæ non per regulas justæ & æqui, sed per fidem acquiritor, neque ad Medicos, quia hi solliciti esse debent de regulis conservandæ aut restituendæ sanitatis corporis; nec ad Philosophos, qui, ut olim opem tulerunt Theologiæ scholasticæ in stabilienda æquitate cerebrina; ita post reformationem magis inserviunt seminario Ecclesiæ quam Reipublicæ. Ergo præcipue ad JCtos, ad quos videlicet pertinet doctrina regularum justæ & æqui. Non tamen ad solos cum jure excludendi alios, ad idem aptos. Nam uti ad corrigendam doctrinam æquitatis cerebrinz non omnes JCti apti sunt, sed hi soli, qui id revera præstant, etsi solenniter potestatem

Cura ejusdem quatenus ad principem pertineat, quatenus, ex docentibus, præcipue ad JCtos

docendi non acceperint : uti doctrina corrigendi æquitatem cerebrinam non pertinet ad media acquirendi honores, divitias, potentiam, sed ad officia humanitatis, & ad onera, quæ præ reliquis incumbunt JCtis ; ita & omnes hic habendi pro JCtis, qui sunt, id est, qui se tales præstant, non qui ita vocantur, & non sunt. Neque putandum, studia reliquarum trium facultatum impedimento esse doctrinæ corrigendi æquitatem cerebrinam. Adsunt potius exempla virorum, quibus multum debet jurisprudentia & huic unita doctrina prudentiæ civilis ac disciplinæ de moribus, qui vel Doctores promoti juris haud fuere, vel certe ad eum gradum sapientiæ non pervenissent, nisi & aliarum facultatum studiis dedissent operam, quod exemplis Ziegleri, Grotii, Pufendorffii, Conringii *d. cap. 1. §. 27. lit. kk. p. 27.* ulterius declaravi. Cavendum porro, ne media ad curandam æquitatem cerebrinam inepta adhibeantur, ad quæ potissimum refero, si quis æquitatem cerebrinam legibus curare velit, non præmissa doctrina & consiliis, imprimis, si medicinam hanc adhibere velint Doctores prudentia genuina civili & doctrina morali destituti, & qui lucrum ex retentis in Academiis

Media ad
eam curan-
dam ine-
pta.

Pro-

Protestantium crassissimis Papatus Politi-
tici reliquiis sentiunt aut captant.
Cavendum etiam, ne Doctores juris
inter se vel in explicatione vel in ap-
plicatione legis dissentientes, se invi-
cem statim accusent, ac si dissensus iste
ex æquitate cerebrina partis alterutrius
ortus sit. Nam æquitas cerebrina ad
errores pertinet evidenter & palpabili-
ter demonstrabiles: At & explicatio &
applicatio juris ob multorum principio-
rum collisionem, infinitam circumstan-
tiarum in actionibus humanis variatio-
nem, ac intellectus humani imbecilli-
tatem, non ubivis certa & indubitata
est, adeoque incivile esset, si hic una
pars dissentientium alteri æquitatem
cerebrinam imputare vellet. Similis
est ratio, si ex diversis & sæpe opposi-
tis juris Romani & Germanici princi-
piis oppositæ deriventur conclusiones.
Atque hæc cautela ultima *ibidem* p. 30.
31. duobus exemplis illustrata fuit, dum
in quæstione circa constitutionem pi-
gnoris taciti diversimode responderunt
Facultas Juridica Giessensis, & Halen-
sis, item dum Hoppius defendere vo-
luit, quod fure suspenso hæredes ejus
conditione furtiva conveniri possint,
ad rei furto ablatæ æstimationem, ne-
gantibus id Doctoribus Saxonis &c.
His

Exempla
æquitatis
cerebrinæ,
leges ini-
quas de-
fendentes,

Mis ita ex dict. cap. 1. dissert. de æquit. ce-
rebr. l. 2. C. de rest. vendit. præmissis, pau-
cis nunc declaranda nova distinctio in
verbis orationis indicata, quod *æquitas*
cerebrina vel leges iniquas defendat, vel
leges æquissimas oppugnet. Intellego autem
hoc loco per *leges iniquas* paulo genera-
lius omnes leges, quæ non solum sub
specie æquitatis cerebrinæ decipiunt
lectores incautos, ut earum rationes
æcerrime defendant, & de earum fre-
quente usu in praxi multa verba faciant,
sed & quæ disertis verbis aliquid præ-
cipiunt vel prohibent, de quo tamen
evidentia & praxis quotidiana contra-
rium persuadent, cum hoc modo non
possit non occasio multis rixis rabula-
rum suppeditari, administrationem
justitiæ celerioreni impediendi, & ita
illæ leges non promoveant utilitatem
publicam, sed potius, et si bona fide,
maxima damna dent tranquillitati pu-
blicæ. Ita in dicta dissertatione capite 2.
& 3. evidentissime monstravi, rescissio-
nem venditionis ob læsionem ultra di-
midium citra dolum contrahentium, &
ad hanc sententiam adorandam, exco-
gitatam distinctionem vulgarem inter
dolum personæ & rei, repugnare omni-
bus rectæ rationis principiis & regulis
communibus de obligatione ex pactis
&

& contractibus oriunda, imo sic esse comparatam, ut nullus usus genuinus practicus ejus doctrinæ possit doceri. Ita in *dissert. de rite form. stat. controvers.* circa usum jur. Justin. §. 52. p. 127. docui, quod, etsi dominium litis procuratoribus in Germania disertis verbis tribuatur in *R. I. de anno 1507. rubrica: Wie sich Procuratores &c.* item in *Rec. Duput. de anno 1600. §. 99.* palpandum tamen dederit & per inductionem probaverit ill. Dn. Böhmerus *penult. dissert. de domin. litis cap. 3.* hoc dominium litis procuratoribus tributum omni effectui in Germania destitui. Sic optandum equidem esset, ut Germani cujuscunque status ab ebrietate & comotationibus ad eandem irritantibus abstinerent. Sed cum ejusmodi vitia nequaquam legibus pœnalibus tolli queant, sed exempla potentum & divitum, idem docentium hic plus operentur, quam mille leges exemplis illis destitutæ, facile apparet ratio, cur leges Imperii contra ebrietatem toties repetitæ & potissimum *Reform. Polit. 1530. tit. 8. von Zutrincken*, omni effectu in tantum caruerint, ut potius a majoribus ad posteros fuerit relatum, non paucos ex ipsis potentibus & eminentibus Imperii Proceribus in conviviis magnis

Et leges æ-
quissimas
oppugnan-
tis.

magnis vini poculis bibisse in sanita-
tem dictæ Reformationis Politicæ.
Quod alteram classem æquitatis cere-
brinæ attinet, leges æquissimas oppu-
gnante, intelligo hic iterum per *leges*
æquissimas tales in sensu negante, quæ
revera non sunt iniquæ, sed reip. ma-
xime utiles, etsi a JCtis quibusdam
celebribus iniquitatis accusatæ fuerint.
Et hujus quidem æquitatis cerebrinæ
tria exempla jam adduxi in *dissert. de*
statuum Imperii potest. Legisl. contra jus
commune §. 39. seq. Scilicet ostendi
1. Mylerum ab Ehrenbach sine justa ra-
tione impugnare consuetudines in
nonnullis Helvetiæ partibus, secun-
dum quas res furto ablatæ non domi-
nis restituuntur, sed fisco applicantur,
minime ita esse inhonestas & iniquas,
ut ipse arbitratur, sed adhibitis ratio-
nibus omni pondere destitutis. 2. I-
dem dicendum esse de consuetudine,
secundum quam bona naufragorum
fisco vindicantur, & 3. de consuetudi-
ne, ubi homicidium in hominem
proprium commissum, vel plane non,
vel saltem mulcta pecuniaria coërceri
solet, etsi & illæ communiter a pluri-
mis Theologis & JCtis ut iniquissimæ
oppugnari soleant.

Erant enim 999) anno 1524. in aula Vinariensi Concionator Wolfgang-

999) Quæ hic sequuntur usque ad finem hujus numeri, iisdem verbis deprehendes apud Seckendorffium in *Histor. Lutheran. lib. 1. §. 177. p. 306.* unde desumpta sunt. Sed mallet, ut vir Illustrissimus, nunc beatus, plures circumstantias litem hanc distinctius explicantes suppeditasset. Jam vero hoc loco præter consuetudinem nimis brevis est, & de hac lite nihil amplius memorat. Et jam alibi in alio casu simili ubi de Luthero Jus Canonicum publice & solenniter cremante agebatur, miratus sum, cur Seckendorffius quoad illius facti circumstantias tam pauca annotaverit. *vid. Caut. circa præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 22. §. 2. p. 277.* sed forte hæc ejusmodi defectuum in libro Seckendorffii genuina causa fuit. Non scripsit ibi Seckendorffius Historiam Lutheranismi, sed, ut ex titulo apparet, *Commentarium (partim) Historicum & (partim, aut præcipue) Apologeticum de Lutheranismo, in quo Maimburgi Jesuitæ Historiarum Lutheranismi libri et corriguntur, & aliorum Scriptorum errores*

Monita
quædam de
Secken-
dorffii Hi-
storia Lu-
theranismi.

ANS

gangus Steinius, & Ifenaci Straus-
 sius, & J. C. i. quidam, qui Cæsareas
 leges, ut ab Ethnicis, Canonicas,
 ut a Pontificibus protectas, impro-
 barent, & Mosaicum jus reduci
 mallent, tum usuras omnes, etiam
 legitimas illicitas esse dicerent.
 Erant, qui mercaturam, fidejus-
 siones, & alia ejusmodi damnarent.
 Sed obstitit Princeps filius & consi-
 lio Lutheri in vera sententia confir-
 matus, & ope Cancellarii adjutus,
 ne Dux Saxoniae pater, postea
 Elector, novarum istarum opinio-
 num autoribus pro indulgentia sua
 nimium tribueret.

SECTIO

aut calumnie examinantur. Ergo hic
 magis Advocati vel Patroni, quam
 Historici personam sustinuit vir Illu-
 strissimus, neque adeo ab eo postulari
 poterat, ut prolixior fuerit in nar-
 randis circumstantiis factorum, Lu-
 theri & Ecclesiae Lutheranz navos
 vis coloribus depingentium, & de-
 crasis in ea Papatus Politici reliquiis
 testimonia exhibentium &c.

SECTIO VI.

CONCLUSIO. XL. Proclamatio
Doctorum jam ante creatorum. XLI.

Transitus ad creationem novorum
Licenciatorum. XLII. Postulata prius

explicitatio L. Presbyteros 6. Cod. de
Episc. & Cler. a) XLIII. Explicatio

a) Synopsis dissertationis de cura Principis
Evangelici circa augenda salaria Sa-

cerdotum. Ejus scopus. Status con-
troversia & cautele eo pertinentes.

Harum cautelarum usus intuitu oso-
rum Ministerii Ecclesiastici. Thesis

defendenda. Antithesis Adversario-
rum, subinde doctrinas Anabaptistarum

repetentium, ad quas responderetur.
Obligatio Principum ad sustentationem

dignam ministrorum Ecclesie. Da-
mina varia ex neglectu illius obligatio-

nis orta. Hac non impediri per acci-
dentia sacerdotum. Fructus auctorum

salariorum. Responsio ad novam ob-
jectionem osorum Ministerii. Monitu

de modis, non difficilibus augendi sala-
ria Cleri.

ipsa. XLIV. Approbatio dictorum &
extensio legis ad Professores Academi-
cos. XLV. Proclamatio novorum

Licenciatorum.

T**Quare**

CONCLU-

310.

40. Pro-
clamatio
Doctorum
jam ante
creato-
rum.

41. Trans-
itus ad
creatio-
nem novo-
rum Li-
centiatio-
rum.

QUare finem dicendi hic facio, & ad negotium, cujus gratia solennis hæc panegyris est instituta, me convertito, ac absque ulterioribus ambagibus Doctores juris sex ante hæc diversis vicibus a facultate nostra privatim creatos atque renunciatos publice proclamo: Te Dn. D. &c. &c.

Quibus peractis Vobis A. H. fisto viros Nobilissimos atque Consultissimos septem, partim absentes partim præsentem, quibus secundum Statuta Facultatis nostræ gradus Doctorum juris utriusque jam publice conferendus est, quorum unus cum jam dignitatem Licentiaturæ privatim etiam sit adeptus reliqui vero sex, ut publice illis conferatur a facultate nostra decenter petierunt ac impetraverunt, non opus est, ut eorum desiderii mora ulterior injiciatur. Et quamvis jam Facultati nostræ se se approbaverint singuli, examina duo, quorum prius tentamen, posterius examen rigorosum vocari solet,

solet, pro more sustinendo, & in
disputationibus inauguralibus et-
iam singularis suæ eruditionis spe-
cimina dederint :

Ut tamen & hoc in loco pu-
blico habilitatis suæ testimonium
edant, ac eum in finem Statuta
nostra jubeant, ut a Promotore
uni ex Candidatis textus alicujus
resolutio proponatur, age Tu Dn.
Candidate, *Remberte Clüsener*, ex-
pone sensum & usum legis *Presby-
teros 6. Codic. de Episc. & Clericis*,
quæ de immunitate Clericorum
agit a muneribus personalibus.
Etsi enim huic textui parum videa-
tur convenire cum præsentis pane-
gyri, cum tamen nuperrime oc-
casione disputationis cujusdam in-
auguralis a me in genere de cura
principis evangelici circa sustenta-
tionem ministrorum Ecclesiæ a)
actum

a) Proposita fuit illa disputatione anno *Synopsis*
1707. d. 4. Novembr. Hic saltem exhi- *illius dis-*
bebo brevem ejus synopsis. Initio o- *servationis.*
stendi, valde corruptam esse Jurispru-
T a dentiam

actum fuerit , certe non alienum
erit

dentiam Ecclesiasticam in Papatu, quæ corruptio tamen non emendata fuerit post reformationem in Academiis Protestantium, partim ob neglectum studiorum, partim ob nimiam adulationem Politicorum. Scopus igitur dissertationis eo tendit, ut ostendatur, in nostris Ecclesiis doctrinam de sustentandis ministris Ecclesiæ ab excessu nimio Cleri Pontificii in alterum extremum fuisse delapsam, ut apud nos in defectu peccetur, adeoque magistratum Evangelicum obligatum esse, ut de emendatione hujus defectus cogitet, quem in finem etiam subinde breviter nonnulla de mediis & fructibus hujus instituti fuere suppeditata. Igitur ex Historia Ecclesiastica depinxi excessum Cleri papalis quoad divitias & honores, & subsequenter defectum apud Protestantes ratione tam inopiz, quam contemptus ministerii Evangelici, ac simul ostendi, eum hodie non imminutum, sed auctum esse, scilicet si communem statum Ecclesiarum nostrarum consideremus, etsi pauca exempla & rariora non desint munerum Ecclesiasticorum, sufficientibus, ac tantum non

Status controversiæ,
& cautelæ
eo pertinentes.

erit ab isto themate, si tu quaedam
de

non invidendis salariis pollentium, item si per contemptum & inopiam Ministrorum Evangelicorum non intelligamus contemptum contumeliosum & mendacitatem vagabundam, sed si comparationem instituemus cum aliis statibus personarum, æqualis vel minoris dignitatis, porro si consideremus Doctores Ecclesiarum, abstrahendo non solum a Clero minorum ordinum, quales sunt Ostiarii, Custodes, Psalmistæ, Cantores, sed & a Clero majoris dignitatis seu Canonicis, denique si observemus diversos inopiarum gradus tam apud Lutheranos, quam apud Reformatos. Hactenus dictis cautelis maxime opus esse notavi, cum oseres ministerii hæc omnia confundere, & justitiam salariorum ministerii Ecclesiastici cavillationibus apertis traducere soleant, videlicet occasione calumniandi arrepta ex Theologorum & Iurorum Protestantium, justitiam salariorum Ecclesiasticorum defendentium, nimio studio, cumulandi & miscendi argumenta diversi ponderis. Quapropter putavi melius esse, ut abstinerem ab exemplis tam profanis quam ex historia

Hæc
caularum
usque intus
tu. oforum
ministerii
Ecclesiastici.

de immunitate Clericorum & ministro-

sacra defunctis ob varias rationes ibi declaratas, item ut abstinere a dictis scripturæ, cum quaestionis præsentis decisio non pendeat a revelatione, sed a dictamine juris naturæ; Porro, ut ob eandem rationem abstinere a jure humano tam Justiniano & Canonico, quam ab Ordinationibus Principum Evangelicorum, multo magis ab auctoritatibus Patrum, item Theologorum & Jurisconsultorum. Et si enim istis cautelis non sit opus, si agamus cum doctrinæ cupidis, tamen eisdem maxime sunt utiles adversus hostes ministerii, quorum characterem delineavi ibidem, adversus quos sola ratione & methodo palpabili bonæ disputationis usus sum. Præmissi thesauri, quam defendere ibi volui: Omnes gentes ac populi putarunt justum & decorum esse, ut illos, quibus ut ministris cultus sacri uterentur, tanquam ordinem Republicæ valde necessarium & ex præcipuis unum venerarentur & illis de sustentatione decente prospicerent. Postquam verò cum Gentiles quam Judæi Christo no-men dederunt, putarunt absurdum esse, si doctores veritatis Christianæ dete-

Thesauri de
Clericis

**ministerum Ecclesie differas, cum
ea**

gloriosioris esse conditionis deberent, atque fuerant sacerdotes Ethnici & Judaei, cum nulla ratio eis suadere poterit, eam venerationem & sustentationem causam fore turbandae quietis publicae, ut potius palpaverint, quanta damna oritura sint, si ministerium Ecclesiasticum contemptum haberetur, & permetteretur in indigentia vivere.

Sequitur antithesis adversariorum: **Antithese adversariorum**
Allam esse debere Christiani Ministerii conditionem, ac sacerdotum paganorum vel Judaicorum: Christianos Ecclesiae ministros debere gratis & sine ullo honorario fungi suo officio, ac tenuissimis alimentis, ac victu & amictu debere esse contentos, neque haec petenda, ac ne quidem accipienda esse ab auditoribus, sed propria industria, & vel operibus manuaris aut agricultura esse acquirenda, neque nobiles aut in dignitate constitutos aptos esse ad Ministerium Ecclesiasticum, sed relinquendum id esse infimis ex plebe, & inter hos nullam hierarchiam esse admittendam, cum ea sit indubitatum indicium ministerii mercenarii & parum Christiani, contra, si secundum eorum ideam

T 4

for-

ea si non pars, saltem tamen affine
sit

Subinde
doctrinas
Anabapti-
starum re-
petentium.

ad. d. m.
ad. d. m.

formetur ministerium Ecclesiasticum, nescio quam felicissimam & plusquam Platoniam Rempublicam ac plusquam Angelicam Ecclesiam spondent ac pollicentur. Tum ostendi, adversariis incumbere onus probandi, non defensoribus ministerii Ecclesiastici. Sed ejusmodi probationes nullas ab adversariis proferri, sed hos saltem velle, suas absurdissimas doctrinas absque hesitatione credi a nobis debere esse verissimas & infalibiles: nisi quod subinde dicta scripturae cum Anabaptistis contorte exposita proferant, v. g. *Gratis accepistis, gratis date* Matth. X. v. 8. *No vocemini Magistri* Matth. XXIII. v. 10. *Argentum, aut aurum, aut vestem nullius concupisci, imo ipsi vestis, usibus vestris. Et iis, qui mecum sunt, manus istas ministrasse.* Act. XX, 33, 34. *Neque gratis panem edimus acceptam a quoquam, sed cum labore & erumina nocte dieque laborantes, ne quem vestram gravemus.* II. Thessal. III. 8. ad quae tamen praeter responsiones a Theologis & JCris nostris allatas paucis ostendi, ea thesi meae non obstare, si distinguas inter licitum & praecipuum vel prohibitum, inter praecipua justitiae & decori, inter

Ad quas
responde-
tur.

**Sit illius, quam tum commenda-
vimus sustentationis;**

Reso-

inter officia auditorum & ministrorum
&c. Deinde in gratiam eorum, qui
facile ab osoribus ministerii seduci pos-
sent ex abundanti probavi thesin ra-
tionibus sequentibus, quarum assertio-
nes etiam ab ipsis adversariis negari
nequeunt: Cultum religiosum in Rep.
esse maxime necessarium, ac propterea
Principes esse obligatos, ut prospiciant
sacerdotibus & doctoribus de sustenta-
tione digna & honore decente; Neque
in hac cura & ejus acceptatione errasse
Principes & Sacerdotes Ethnicos, sed
quod Principes Sacerdotum abusui,
loco vera Religionis superstitionem
maxime bestialem introducendum, non
se opposuerint; sed ejusdem fautores
extiterint, ad stabiliendam tyranni-
dem, & suppressionem nimiam civium;
Atque idem dicendum esse de Sacerdo-
tibus & Regibus plerisque Judaicis &
Israeliticis. Revivixisse autem obliga-
tionem primævam imperantium, in
primis doctrinæ Christianæ & Aposto-
licæ seculis, ad sustentandos & hono-
randos ministros Ecclesiæ, ex regulis
humanitatis & gratitudinis: Neque

Obligatio
Principum
ad susten-
tationem
dignam
Ministro-
rum Eccles
iæ.

T 5

huic

huic sententiæ obstare, quod Christus per viros nequaquam in dignitate constitutos & pauperes prima fundamenta jecerit doctrinæ Christianæ, cum hoc institutum nequaquam tollat præcepta gratitudinis, sed saltem admoneat ministros Ecclesiæ, ut liberalitate & honore oblato non avide & ambitiose, sed modeste uti debeant. Quam doctrinam illustravi ex variis ipsius Senecæ, quamvis ethnici, locis ex ejus libris de beneficiis. Similem gratitudinis reviviscentiam etiam locum sibi vindicasse tempore reformationis. His præmissis transitum feci ad partem alteram thesæos de variis damnis ex neglectu illius obligationis in Remp. redundantibus, potissimum vero monstrando damna præcipua, quæ in Ecclesiis Protestantium ex sustentatione ministrorum Ecclesiæ parcius saltem suppeditata, & honore negligentius exhibito reipsa orta fuerint, videlicet 1. Neglectum studii Theologici intuitu Nobilium, & ingeniorum excitatorum, 2. Nimiam affluentiam pauperum, ignobilium & servilis ingenii hominum, qui laborare nolunt, ad studium Theologicum, 3. Auctos inde esse necessario in Rep. & Ecclesia malos mores, rixas, turbas, imo ipsum atheismum, 4. Adhuc plura damna.

Damno-
ria ex ne-
glectu il-
lius obli-
gationis
orta.

damna, v. g. augmenta hostium, & vi-
forum ministerii; diminutionem be-
nevolentiae in fautoribus doctorum ve-
ritatis, per injurias Theologorum
turbulentorum; stipendiorum Acade-
micorum abusum; deficientiam mili-
tum & impulsam principum, ut ipsos
opifices & agricolas ad militiam cogant
&c. Et quamvis a non paucis oppo-
natur, damna haecenus enumerata vel
ideo non timenda esse, quod vilitas
salariorum suppleri possit per acciden-
tia ministrorum Ecclesiae v. g. nummum
confessionarium, honoraria pro ba-
ptismate; deductione funeris, concio-
ne funebri, item pro proclamatione &
copulatione; experientiam tamen te-
stari, accidentalialia ejusmodi damna
memorata non solum non impedire,
sed potius exinde inter ipsos Ecclesiae
ministros oriri dissidia, invidiam, rixas,
item intuitu auditorum scandala & re-
sistentiam erga Principem, si hic ob-
nimum accidentalium abusum eadem
tollere velit. Ergo facile judicari posse,
quanti fructus sint expectandi, si Prin-
cipes Evangelici serio de augendis pro-
dignitate salariis ministrorum Ecclesiae
cogitarent, scilicet, cessationem omni-
um damnorum haecenus recensitorum:
& simul patere insignem differentiam
inter

Hae non
impediri
per acci-
dentia sa-
cerdotum.

Fructus
auditorum
salariorum.

intet ocores & defensores status Ecclesiastici, naves Clericorum memorantes; cum illi causam eorum primariam impotent ipsi Clero, hi vero Politicis non satis de Cleri sustentatione & honore sollicitis, adeoque simul moneant, in emendatione horum navorum non a statu Ecclesiastico, sed a Politico & economico incipiendum esse. Respondi etiam ad objectionem oforum ministerii: Experientiam pariter testari, tam apud Gentiles & Judaeos, quam apud Christianos, quoties Clero de divitiis & honore prospectum fuerit, toties Clerum istis bonis abufum esse, & populum in superstitionem crassam & atheismum practicum seduxisse, imo ipsos Rectores civitatum contempnissse & tantum non pedibus conculcasse, unde proverbium ortum: *Pietas peperit Ecclesie divitias, sed filia devoravit matrem.* Ergo melius esse, omittere curam augendorum salariorum ministerii, & relinquere emendationem omnium navorum soli divinæ providentiæ. Docui igitur, non confundendam esse abundantiam opum & profusionem honorum cum horum sufficientia: Nequaquam enim metuendum esse, in territoriis Statuum Evangelicorum rem ad ejusmodi excessus perventuram esse, ut

Responso
ad novam
objectionem
oforum
ministerii.

Responso
ad novam
objectionem
oforum
ministerii.

ut ministri Ecclesie nimis opibus & honoribus abuti possint, ut apud Paganos & in Papatu. Neque divitias & honores Clero potentiam dedisse, damnis modo memoratis afficiendi Republicam, sed quod Regentes in Republica non debite vigilaverint, ut sibi solis reservarent imperium, & quod, ad stabiliendam ope Cleri tyrannidem, usum istum arcanorum pseudopoliticorum sacerdotibus indulserint, & non intellexerint, hoc pacto Clerum ipsos subacturum, & ex capitibus brachia secularia effecturum esse. Quod si quis replicet, ad minimum aucta salaria occasionem suppeditare Clero, talis iterum tentandi, facile responderi posse, nihil tam pium & sanctum, imo prudens esse, unde non sumant occasionem peccandi homines malitiosi; deinde, si princeps operam det., ut Juri principia Juris naturalis & generalis Politicæ doceant, & arcana Cleri ex Historia eruant, tum ista arcana destituta esse arcana, sed vulgata futura esse, ut & opifices & famanz illa patrent. Denique demonstrata hætenus thesi proposita, pauca adjeci de mediis, quibus promoveri possint salariorum ministerii augmenta, ostendendo, ea non adeo esse difficilia, si modo ipsi ministri

Monita de mediis non difficilibus augendi salaria Cleri.

42. *Explicatio
casus ipsa.*

*Resolutio 1. 6. C. de Episc.
& Cler.*

Verba textus, cujus resolutionem mihi Excell. Dn. Decanus injunxit, sunt sequentia :

Presbyteros, Diaconos, Subdiaconos atque Exorcistas, & Lectores, Ostiarios, (Acolythes) etiam personalium munerum expertes esse precipimus.

Mens

ministri Ecclesiz ea non impedirent, irritando eos, a quorum consiliis talia media dependent, variis doctrinis ad reliquias Papatus Politici pertinentibus, & tamen in locis communibus Theologorum nostrorum, precipue in capitibus de magistratu politico, aut ministerio Ecclesiastico adhuc acerrime defensis, v. g. contra bonorum Ecclesiz secularisationem, & de precedentia Status Ecclesiastici præ magistratu Politico; Monstravi etiam sinceritatem & utilitatem horum monitorum. Denique subjunxi monitum de medio collectandi apto, & facili ad augenda salaria Ministrorum Ecclesiz, si v. g. ex singulis hereditatibus, sive ab intestato sive testamentariis saltem per vicennium detrahatur portio vel vicefima, vel minor vicefima. &c.

Mens hujus textus generaliter huc tendit, quod Clerici ab omnibus muneribus personalibus immunes esse debeant, & ut hoc plenius cognoscatur, designant Imperatores (1) quid nomine Clericorum intelligant (2) quale Privilegium illis indulserint. Erant scilicet Clerici in duplici gradu: Quidam in majoribus Ordinibus constituti, quidam in minoribus. Majoribus ordinibus præter Episcopum etiam Presbyteri & Diaconi accensebantur, qui sacris primario præterant, & in sacerdotio constituti dicebantur: Cæteri, ut Subdiaconi, Lectores, Ostiarii, Exorcistæ & Acolythy sub minoribus erant ordinibus, quia diversam plane ministerium in ecclesia exhibebant, sacra ipsa primario non peragentes, videlicet in sacerdotio non erant constituti, generali tamen nomine Clericorum veniebant. Cæterum de diversis eorum officiis & ministeriis multa congerere possem, nisi hoc ipsum ab ipsa decisione hujus legis me nimium avocaret. Proinde ut ad ipsam textus decisionem propius accedam, constat ex jure Romano, quod munera Reipubl. quæ cives singuli de necessitate subire debent, primario sint vel realia vel personalia. Illa in eo consistunt, ut quis patri-

patrimonio suo reipubl. inserviat, hæc vero, ut non tam bonis suis, quam opera laboribus corporis vel animi, aliaque vigilantia publico præsit, negotia publica gerat, & quæ ad publicam utilitatem faciunt, peculiari opera prospiciat, de qua distinctione plenius in tit. ff. de muneribus & honor. agitur. Jam quidem ratio rerum publicarum non aliter fert, quam ut singuli, qui sunt in republ. ad ejusmodi onera publica subeunda cogi queant, cum non aliter corpus illud civile subsistere possit, nisi singuli necessitatibus ejus succurrant, ex quo etiam Imperans in quavis republ. negotia reipubl. inter cives dispartendi & onera publica illis injungendi jus habet; Interim tamen ex variis causis contingere potest, ut quidam ex subditis ab hisce oneribus publicis ab imperante, qui reipubl. præsit, eximantur, qualia exempla in jure passim occurrunt. In præsentiarum occurrit exemplum de Clericis, quos jam antea Constantinus in L. 2. C. Theod. de Episc. Eccl. & Cler. ab omnibus omnino muneribus exemerat, Constantius etiam in L. 95. C. Theod. ead. hoc privilegium confirmaverat, postea de novo Valens, Gratianus, & Valentinianus, Augusti idem repetierant. Primario autem

tem

tem hic a muneribus personalibus liberantur, id quod quidem non demum in republica Christiana obtinuit, sed apud antiquas etiam gentes in more positum fuisse videtur. Ut ex innumeris exemplis pauca tantum afferam, refert Dionysius Halicarnasseus *lib. 2. antiquit. Rom.* Romulum statim a primordio civitatis hoc privilegium sacerdotibus indulgisse. Ita nimirum ille: *Hic autem, (intellige sacerdotibus,) non ad certum aliquod tempus, sed quamdiu viverent hos honores concessit, eosque militia, ob aetatem, & negotiorum urbanorum, ob legem, immunes fecit.* Similia de moribus antiquorum Gallorum recenset Cæsar, *lib. 6. de bello Gallico c. 14.* his verbis: *Druides a bello abesse consueverant, neque tributum, onera cum reliquis pendunt, militia vacationem omniumque rerum habent immunitatem.* Apud Persas idem juris fuisse, docet nos edictum Artaxerxis Regis Persarum, quod in sacris literis *libr. 1. Esdra c. 7.* asservatum habemus. Vestigium hujus privilegii sub Republ. Ethnicismo adhuc dedita occurrit in *L. 32. §. 4. ff. de recept. qui arbitr.* ubi Paulus hanc rationem suppeditat, *quod sacerdotes Dei sacris vacare oporteat.* Semper enim apud omnes Gentes sacerdotes in tanta existimatione & honore

U

nore

nore fuerunt, ut omnibus immunitatibus & singularibus prerogativis eos dignos censuerint. Sed ne exemplis tantum judicare videar, penitus in rationes inquirendum, quae legistatores moverint, ut a muneribus personalibus clericos liberarent. Neque enim dubiis destituta videtur haec decisio, si in examen revocatur: Constat enim (1) quod Clerici &que sint subditi ac Laici, & subjecti Imperantis potestati, ut proinde idem jus in eos exercere possit quod in alios, neque adeo per se & ratione suae personae prerogativam habere videantur. Et quamvis (2) Princeps in Republ. possit quibusdam immunitates concedere, tamen plerumque rationes politicæ id dissuadent, cum tales concessionem soleant alere discordias, invidiamque inter cives, ut, qui inter se æquales sunt, etiam æqualia ferant onera, quo intuitu in LL. XII. Tab. cautum fuisse videtur: *Privilegia ne irrogato.* (3) Et ratio concedendi privilegia singularia in Clericis cessare videtur, cum enim paria habeant maxime hodie cum civilibus administris in Republ. commoda, cur non onera quoque cum his eadem ferre debeant, æque enim percipiunt salarium publicum, ut cæteri ministri.

Verum

Verum hiſce non obſtantibus æquiſſimam deciſionem Auguſtorum eſſe nunc quidem probabo, ubi tamen rationes ſpurias & inadæquatas a veris & ſolidis ſeparandas cenſeo. Ad illas refero argumentum Hiſpani Jcti Gonzalezii *ad c. 4. n. 9. X. de immun. eccl.* Ubi ita ab exemplis gentium argumentum ducit: *Si Gentiles reges & Principes talem immunitatem ſacerdotibus ſuis conceſſerunt, quanto magis Chriſtiani principes hoc facere debent.* Utut enim exempla Gentilium quodammodo illuſtrare ſoteant, non tamen probant, & neceſſitatem legiſlatoribus in republ. præſcribunt, licet quodammodo moveant. Ejusdem ſarinz & hæc Pontificiorum eſt ratio, quod hæc immunitas clericorum fit juris divini, id quod diſertis verbis in *l. 1. per de cenſib. in 6.* aſſeritur, & variis aliis conciliis ſtabilitur, præſertim vero in Concilio Trident. *ſeſſ. 25. de reformat. c. 20.*, ubi diſerte habetur, *eccleſia, & eccleſiaſticarum perſonarum immunitatem Dei ordinatione & canonicis ſanctiõibus conſtitutam eſſe,* nam tales aſſertiones ex fundamentis Hierarchiæ ab omni poteſtate politica liberæ, proficiſcuntur, qualis philoſophia tamen tempore Auguſtorum, qui autores noſtræ legis ſunt, non obtinebat, ſed Clerici ſuam

U₂

immu.

immunitatem beneficio imperatorum acceptam ferebant. Ergo potius videamus, quibus rationibus inducti Imperatores immunitatem concesserint. Scilicet expediti juris est, imperantem immunitatem quibusdam concedere posse, si causæ gravissimæ id suadeant. Inter has primo loco nominari merentur merita personarum singularia, quibus aliis antecellunt, ut proinde in republ. meliori fortuna dignæ æstimari debeant: Deinde quoque huc pertinet, si natura officii, quod quis gerit, non permittat, ut quis munera personalia reipubl. subire commode queat. Atque hæc duo fundamenta in primis in ministris verbi divini deprehenduntur. Merita eorum singularia nemo, nisi ingrattissimus in dubium vocabit, cum non curam pro re familiari vel alia terrestri, sed pro singulorum animabus gerant, ad æterna singulos ducant, a vitiis paternis monitis abstrahant, & viam vitæ salutisque omnibus, imò ipsis imperantibus inculcent, quo intuitu Imperatores & Reges Antiquissimi eos tanquam patres foverunt, & passim sunt, ut filii ab iis nominarentur. Neque alterum fundamentum hic deficit, quod Constantinus M. in *L. 2. C. Theod. de Episc. eccl. & cler.* ipse agnoscit ajens:

ajens : *ne*, quando munera subire necessum haberent, *& divinis obsequiis avocarentur* ; Est enim ministerium sacrum ita comparatum, ut totum hominem, ut loquuntur, requirat, & si muneribus gravarentur, tot laboribus, quos suscipere necesse habent, non amplius digne superesse possent, id quod magis noxium, quam utile reipubl. futurum esse, quilibet fatebitur. Ponamus ministros verbi divini, tutelas, excubias, arariorum & aliorum operum publicorum prefecturas sustinere debere, nonne cura animarum postponeretur, vel saltim remissus perageretur ut quidem illa majori cum solertia nunc expediri potest, ubi legibus immunitas a muneribus personalibus illis indulta est. Et hoc intuitu disertis verbis Justinianus in *L. 52. §. 1. C. de Episc. & Cler.* immunitatem tantum restrinxit ad eos clericos, qui omni solertia divinis operam dant. *Eos tamen, inquit, Clericos & Monachos. hujusmodi habere beneficium sancimus, qui apud sacrosanctas Ecclesias vel monasteria permanent, non divagantes, neque circa divina ministeria desides, cum propter hoc ipsum beneficium ois indulgeamus, ut aliis omnibus derelictis, Dei omnipotentis ministeriis inbareant quod quoque*

deinceps in Nov. 123. c. 6. repetiit, & horum

U 3

horum rationem etiam Gentiles JCti agnovere, uti supra ex L. 32. §. 4. de res sept. qui arbitr. vidimus. Atque contra hæc fundamenta nequicquam faciunt dubia superius mota, cum primum & secundum dubium tantum ostendat, quod ipso jure quidem subjecti sint, oneribus reipubl., sed inde non evincitur, quod Imperans eosdem ex adductis rationibus non possit ab iis eximere. Tertia denique dubitatio fati jejuna est, non enim intuitu commodorum hoc privilegium eis indulgetur, sed aliis ex causis. Et hæc ratio ne quidem evincit, eos oneribus patrimonialibus esse subjiciendos, multo minus ergo illa eos ad subeunda onera personalia adstringet. Prius facile probatur exinde, quod hac ratione nemini immunitas a realibus oneribus concedi deberet, quia fere nemo est in republ. qui non aliqua commoda a republ. habet. Iniqui sunt censores in clericos, qui eis commoda, quæ a Republ. habent, invident, & non simul considerant, qualia commoda respubl. a ministris verbi divini habeat, si suo officio bene fungantur. Sicubi vero in casu necessitatis omnia privilegia & immunitates suspenduntur, quia alioquin utilitati reipubl. essent noxia, ita pari

pari ratione hæc immunitas a muneribus personalibus clericis concessa in casu extremæ necessitatis cessare debet, quod ipsum etiam agnovit jus Canonicum. Ita enim Gregorius *in c. 2. X. de immunit. eccl.* *Quia vero comperimus, multos se a murorum vigiliis excusare, sit fraternitas vestra sollicita, ut nullam nec per nostrum vel ecclesia nomen aut quolibet alio modo defendi a vigiliis patiatur, sed omnes generaliter compellantur, quatenus cunctis vigilantibus, melius auxiliante Domino, civitatis valeat custodia procurari.* Unde etiam Canonistæ ad hunc textum unanimiter docent, quod etiam in casu necessitatis Clerici teneantur ad viarum, fontium, & pontium refectionem & similia onera personalia, quæ omnia cum in singulari æquitate fundata sint, merito in Foris Protestantium quoque debent obtinere.

Ita est, uti dixisti, Nobilissime Dn. Candidate, & dignitas officii, quod gerunt ministri Ecclesiæ, & reverentia ab Auditoribus divino numini debita, & laborum gravitas ac varietas, quos pro cura animarum sustinent satis firmant exemptionem a regula politica, quæ suadet,

44. Approbatio ditorum & extensio legis ad Professores Academicos.

U 4

det,

det, non facile a principe prudente indulgendam esse immunitatem a communibus oneribus, adeoque simul docent, constitutionem illam Imperatorum Valentiniani, Valentis, & Gratiani, quam haecenus exposuisti, non esse iniquitatis aut carentiae politicæ prudentiæ accusandum. Quod si vero quis ulterius consideret indigentiam ministrorum Ecclesiæ nostrorum, & quam sæpe in secularisatione bonorum Ecclesiasticorum a Politicis erratum fuerit, is facile judicabit, tantum abesse, ut immunitas illa ministris Ecclesiæ nostris a quoquam sit invidenda, ut potius, si lex illa nondum esset lata, quilibet, qui saltem exiguum humanitatis sensum habet, pro ejus publicatione omnibus viribus laborare deberet. Ut taceam nostrum commune interesse, qui Professores dicimur in Academiis. Nostra enim immunitas, nisi me omnia fallunt, non aliam propiorem originem habet, quam, quod in prima Uni-
ver-

versitatum institutione omnes Professores numero Clericorum adscripti & ex classe Laicorum fuerint exempti, ut adeo, si ministris Ecclesiarum Protestantium non deberetur immunitas, valde etiam vacillarent privilegia nostra.

His ita more majorum observatis, non detinebo amplius desideria vestra Nobilissimi Dn. Candidati, quin potius in nomine divino & ex autoritate qua polleo Imperatoria & Regia ego Chr. Thomafius, J. U. D. promotus, & ad hunc actum promotor legitime constitutus

45. *Pro-*
clamatio
novorum
Licentia-
torum.

Te Dn. CHRIST. FRIDER. PLATNER,
Reip. Goslar, Syndicum, absentem tanquam presentem:

Te Dn. &c. &c.

Vos omnes, inquam & singulos J. U. Licentiatos proclamo, vobisque jura, Licentiatibus utriusque juris in omnibus Germaniæ Academicis competentia, potestatemque gradum Doctoris assumendi solenniter confero.

U 5

SECTIO

SECTIO VII.

XLIV. *Transitus ad promotionem Doctoralem. Postulata prius decisio casus ex Valerio Maximo lib. 7. c. 3. exemplo 2. externo.* XLVII. *Decisio ipsa.* XLIX. *Judicium de ea Promotoris.* a) XLIX. *Prestatio juramenti.*

a) *Locus Augustini, quod non omnibus contradicentibus sit respondendum.* *menti, L. Votum promotoris. LI. Creatio Doctorum, b)*

b) *Creationis homonymia & usus vocis praesens.*

46. *Transitus ad promotionem Doctoralem. Postulata prius decisio casus ex Valerio Maximo lib. 7. c. 3. exemplo 2. externo.*

CUM vero statim adspiretis ad summos in utroque jure honores, eumque in finem potissimum solennis haec panegyris sit instituta, nec hac in parte morabor vestra desideria. Necessitate tamen erit, ut antequam id fiat, novo quodam eruditionis specimine Vosmet ipsos splendido huic Auditorio commendetis. Cum autem Jcti officium praecipue consistat in propositorum veletiam in ipsis rerum negotiis ex improvise emergentium dubiorum prompta atque expe-

expedita resolutione , & prudenti
responsione ad consultationes quas-
vis, ad Te me converto, Nobilis-
sime *Dn. Licenciate Bagendarm*, ti-
bique casum illum jucundum pari-
ter & difficilem propono, cujus
mentionem facit Valerius Maxi-
mus. Mulier quædam a duobus
hospitibus depositum acceperat, ea
conditione, ut illud simul utrisque
redderet. Horum alter, interjecto
tempore, tanquam mortuo socio,
squalore obsitus, depositum repe-
tiit, ac sic decepta muliere credula
illud abstulit. Supervenit deinde
alter, & depositum petere cœpit.
Hærebat misera in maxima pariter
& pecuniæ & defensionis penuria,
jamque de laqueo & suspendio co-
gitabat; Demosthenes, famigera-
tissimus ille in Græcia Orator, &
causarum Patronus, cum in advo-
cationem veniret, nihil aliud pro
ejus defensione protulit, quam,
quod mulier parata sit depositi se
fide solvere, sed, inquit, nisi tu a-
ctor socium adduxeris, id facere
non

non potest. Quoniam, ut ipse vociferaris, hæc dicta est lex, ne depositum alteri sine altero restituitur. Jam finge coram tribunali cui, Tu Nobilissime Dn. Licentiate judex esses præfectus, istam causam hodie agi, & sententiam pronuncia in hac controversia, utrum reum velis absolvere, an condemnare, an prius interlocutoria opus esse arbitreris.

47. Deciso
ipsa.

Resolutio quæstionis.

Proposita mihi est quæstio ad resolvendum, desumpta ex casu quodam eleganti & admodum curioso, quem sub his circumstantiis refert Valerius Maximus *lib. 7. c. 3.* Scilicet quædam mulier a duobus hospitibus pecuniam depositam acceperat, ea lege, atque conditione, ut non redderet, nisi ipsis utrisque. Horum alter interjecto medio tempore, tanquam mortuo socio, squalore oblitus, & in luctu constitutus, sine iudice, sine satisfactione omnem pecuniam a muliere abstulerat, sed cum alter postea supervenisset, & pecuniam ibidem repeteret a depositaria muliere, resque ad magistratum esset delata, disputatum fuit, an actio depo-

deponentis fundata esset, ita ut mulier depositaria ad solvendam pecuniaz depositae quantitatem condemnari queat? Quae hinc inde inter partes litigantes adducta fuerint, Valerius Maximus loco allegato non refert, sed Jurisconsultus facile divinare potest, quae hinc inde fuerint agitata. Scilicet Rea quidem opponebat (1) se bona fide in restitutione egisse, & ita absque dolo malo quantitatem integram socio ejus restituisse. Jam autem (2) expediri juris esse, in deposito duntaxat praestandum esse dolum & latam culpam, quorum neutrum ipsi imputari posset, quia dolo careret, nec culpa quaedam ipsi imputari posset, cum depositario mortem socii alleganti, & luctum propter mortem ejus simulanti, tuto fidem habere potuisset, atque adeo (3) actorem potius adversus socium, qui deceptus experiri debere, non suum periculum facere. (4) Et licet vel maxime lex haec deposito adjecta fuisset, ne aliter quam utrisque redderet, tamen, si alter revera mortuus, omnino se obligatam fuisse, ut superstiti solo redderet, alioquin se in dolo fuisse, si sub hoc praetextu restitutionem superstiti denegasset, quod non nisi utrisque simul reddere deberet. E contrario actor pro se

se allegabat, (1) legem expresse dictam fuisse contractui, depositi, ut non nisi ambo totam pecuniam repeterent, hanc conditionem debuisse specificè impleri, & a Depositaria observari, quam legem, cum non observasset, parum a dolo vel saltim a lata culpa eandem abesse, cum sicuti error circa jus communiter latæ culpæ annumerari solet, ita quoque talis error circa legem contractui adjectam merito ad culpam latam referri debeat. (2) Allegabat, quod rea nimis credula fuisset, quippe quæ statim socio nuncium de morte socii afferenti fidem habuisset, cum potius non statim credere, sed probationes aliumve certiorum nuncium, cui, an id fingeret, nihil causæ esset, expectare debuisset, ex quo concludi posset, talem crudelitatem culpam quandam latissimam continere, uti patet ex *l. 1. §. 2. ff. de eo per quem fact. est.* quod quidem eo magis dicendum erit in tali casu, ubi major curiositas in eo, qui alteri fidem habet, requiritur, quæ si non fuerit adhibita, ubi adhiberi debebat, credulus magnæ culpæ reus est *l. 3. §. 9. ff. de in rem. vers.* Jam autem in præsentis casu, ubi agitur de præjudicio tertii, & implenda fide contractus, omnino mulier curiosior esse de-

debuisset, quæ tamen simpliciter ejus simulationi fidem habuit, & nimis temere & imprudenter integram pecuniæ summam solvit. Accedebat & hoc argumentum (3) pro petitione actoris, quod depositaria in dubio potius pecuniam in æde deponere, aut satisfactione a socio præstita reddere, vel denique jussu Magistratum prius expectare debuisset, quorum neutrum tamen factum esset. Et quidem hoc ipsum leges Romanæ quoque agnoscunt, dum *JCtus in l. 1. §. 36. ff. de pos. de uno ex pluribus heredibus rem individuan repetente* ita decernit: *Si res sunt, quæ dividi non possunt, omnes debent tradere, satisfactione idonea a petitore eidem præstanda, in hoc quod supra ejus partem est: satisfactione autem non interveniente, rem in ædem deponi, & omni actione depositarium liberari, quæ decisio ad præsentem casum satis commode applicari posse videtur. Sicuti enim res individua non aliter quam omnibus heredibus simul, vel uni etiam sub cautione est restituenda; Ita quoque in præsentem casu ex vi pacti depositaria vel utrisque simul, vel uni sub cautione rem restituere debuisset; Quod si itaque Depositaria ex Legibus ad cautionem recipiendam obstricta fuerit, rursus culpæ latissimæ*
rea

rea esse videtur, nec ignorantiam juris allegare potest, quippe quæ mulieribus ordinarie non prodest, maxime ubi de de tertii præjudicio agitur. Ulterius (4) allegabatur, mulieri bonam fidem prodesse non posse, cum de hac quidem in præsentiarum nulla quæstio principaliter moveatur, sed de facto ipsiusmet mulieris, priusquam pecunia deposita est, quæ alii & aliter quam deponenti heredive ejus restituendo non magis posset liberari, quam si debitor alteri, quam creditori suo solverit. Atque hæc quidem erant fundamenta Actoris, ad quæ eludenda Demosthenes Patronus mulieris novo argumento, & satis quidem arguto contra actorem usus est, inquiens: *Ecce parata est rea, depositi fidem solvere, sed nisi socium adduxeris, id facere non potest, quoniam ut ipse vociferaris, hæc dicta Lex est, ne pecunia alteri sine altero numeretur.* Atque ita quidem pronunciatum esse ait Petrus Ærodius in pandectis rerum judicatarum, socium non recte, atque ex lege agere, etsi Valerius Maximus de sententia diserte nihil memoret: Non improbabilis tamen est conjectura Ærodi. Cæterum utrum iudices in pronunciatum magis ad Demosthenis argutam ratiocinationem, an verò potius ad

ad alia fundamenta juris respexerint, non facile determinaverim, interim tamen decisionem judicialem omnino juri convenientem fuisse arbitror. Principalis quæstio huc redire videtur, an depositaria non aliter uni ex sociis solvere debuerit, quam interveniente cautione? Id quod quidem actor potissimum urfit, sed necessitatem non satis demonstravit. Pertinent cautiones ad regulas prudentiæ & securitatis, adeoque regulariter in negotiis extrajudicialibus non sunt necessariæ, sed arbitrariæ. Hoc quidem negari nequit, mulierem prudentius egisse, si sibi de cautione prospexisset, aut de eo nunc quidem non quæritur, sed potius de necessitate prævisa, an leges eam ad hoc ipsum adstrinxerint. Si vel maxime ex jure Romano hæc quæstio esset decidenda, tamen ne sic quidem lex adducta hic applicari posset. Nam tunc demum cautio requiritur a Legibus, quando certum est, adhuc alios superesse coheredes, qui itidem de deposito agere possunt, quia sic depositario ab aliis his est metuenda, quæ circumstantia hic cessat, ubi depositaria jure & b. f. existimavit, alterum ex sociis deponentibus mortuum esse, atque ita superstici soli solvendam esse pecuniam.

X

(2) In

(2) In Prædicta lege non de necessitate absoluta cautio requiritur, sed illud tantum asseritur, quod depositarius invitus, ut uni ex pluribus heredibus integrum depositum absque cautione præstita solvat, cogi nequeat, sed quod possit pro sua securitate cautionem exigere, ne forsan ab alio coherede postea desuper litem metuere necessum habeat. Et denique (3) cautio unice in legibus depositario in sui favorem commendatur, non in gratiam tertii, & consequenter socius hic opponere nequit in sui commodum feminam contra jus egisse, quod cautionem non exegerit. Aut enim jus agendi contra feminam salvum habet aut non. Posteriori casu, frustra defectus cautionis allegatur, priori vero, siue cautio fuisset exacta siue non, tamen jus suum persequi nihilominus potuisset, & solummodo cautio tunc depositariæ ad hoc profutura fuisset, ut sic regressum contra fidejussores habere potuisset, si ad solvendum depositum condemnata fuisset. Ergo ex aliis circumstantiis nunc videndum, an actio socio adversus depositariam supersit. Scilicet non ulterius obligatur de jure depositarius, quam ad dolum & culpam latam præstandam. Sed neutrum feminæ hic impu-

imputari potest, non dolus, quia bona fide solvit, cum juste credidit, alterum ex deponentibus mortuum esse, non culpa lata, quia hæc tam enormem defidiam denotat, qualis vix in eos cadere solet, qui communi sensu fruuntur. Ast si vel maxime quædam culpa depositariæ imputari posset, illa tamen ad hunc gradum summum referri nequit, quippe cum fœmina per ejusmodi dolum decepta fuerit, quo etiam prudentiores in errorem deducere potuissent. Neque enim illa, quæ actor pro suo jure allegavit, culpam aliquam latam arguunt. Non primum fundamentum, quia in factò non in jure erravit femina, seu erravit in eo, quod putaverit, alterum ex deponentibus jam defunctum fuisse. Non secundum, quia credulitas aliquam quidem culpam arguit, sed non talem, qualis hic desideratur. Etiam Cicero *lib. 10. epist. 23.* annotavit *credulitatem magis errorem esse, quam culpam, cum in optimi cujusque mentem facile irrepere soleat, præsertim, si ejusmodi circumstantias supponimus, quales hic concurrunt, ubi socius vestibus lugubribus indutus mortem socii referebat, cui eo magis fides haberi poterat, quo magis externi luctus signa edebat.* Multo minus tertium.

X.

fun.

fundamentum culpam latam arguit, si-
quidem hujus contrarium jam antea
ostensum est. Et denique ad quartum
argumentum ab auctore allegatum idem
fere respondendum, quod jam sæpius
dictum est. Licet enim forsitan non eo,
quo debebat modo solverit, tamen sem-
per huc redit quaestio, an eo ipso dolo
& lata culpa peccaverit, quod ob sæpe
adductas circumstantias dici nequit.
Ex quibus omnibus denique concludo,
mulierem pure ab actione absolvendam
esse.

48. Judi-
cium de ea
Promoto-
ris.

Ego quidem Nobilissime Dn.
Licentiate facile tibi consentio, & si
ex meo voto formanda esset sen-
tentia, non aliter pronunciarem.
Cæterum an idem videatur toti
huic illustri & splendido auditorio,
nec tibi nec mihi promittere valeo.
Præterquam enim, quod rarissimæ
sint sententiæ judicum, quæ omni-
bus placeant, insuper casus propo-
situs tales circumstantias habet im-
mixtas, quæ facile alios ad dissen-
tiendum movere possint. Quid si
enim alius sententiam tuam accuset,
eam nimis sapere jurisprudentiam
cadaverosam, cum ea verbis pacti
nimis

nimis inhæreat, omiffis regulis æquitatis: quid fi dicat, iniquum esse, ut socius forte innoxius re sua privetur ob dolum socii, & simplicitatem depositariæ; quid fi actor urgeat, quod velit cautionem præstare, de indemnitate, si alter socius iterum rediturus sit, quid fi urgeat, saltem dimidium depositi esse restituendum actori, præprimis cum secundum Valerium Maximum res divisionem recipiat, utpote qui casum format de depositione pecuniæ. Non eo animo ista profero, ac si te refutare, aut a deciso tuo vellem dissentire, sed quia in seculo vivimus, ubi æquitas illa cerebrina, quam in oratione spectrum jurisprudentiæ diximus, multos ita occupavit, ut etiam solidissimas & apertissimas juris assertiones nec palpent nec videant. Ostendere saltem volui, quid alii forte dicturi sint. Et cum ex ipsa resolutione tua dubiolis ejusmodi facile possit satisfieri, non detinebo etiam auditorium in eorum refutatione. Sæ-

pe enim in ejusmodi contradictionibus ex æquitate cerebrina profectis locum habet illud, quod Tacitus a) de contumeliis dicit : *Specto vile-*

Locus Augustini, quod non omnibus contradi- centibus sit respondendum.

a) Quodsi forte Tacitus tanquam Ethnicus tibi displiceat, quodsi tu Lector forte totus Augustinianus sis, & optes, ut potius ex sanctissimi Augustini Civitate Dei locus aliquis fuisset adductus; Ecce, ut tester, quantum te amem, etiam hac in parte desiderio tuo satisfaciam. Sic enim Augustinus *lib. 2. de C. D. cap. 1. circa finem.* *Quis disceptandi finis erit, & loquendi modus, si respondendum esse respondentibus semper existimemus. Nam, qui vob non possunt intelligere, quod dicitur, vel tam duri sunt, adversitate mentis, ut, etiamsi intellexerint, non obediant, respondent, ut scriptum est, & loquuntur iniquitatem, atque infatigabiliter vani sunt. Quorum dicta contraria, si toties velimus refellere, quoties obnixæ fronte statuerunt non curare, quid dicant, dum quocumque modo nostris disputationibus contradicant, quam sit arduosum & infructuosum vides.* Jam igitur poteris iterum caput tegere, benevole Lector Augustiniane. Nam textus est prælectus. Interim cogita, an Augustinus hic meum aut tuum, & nobis

vilescunt, si irascaris agnita videntur.
 Sic & de istis contradictionibus cogitandum. *Si fileas, vilescunt, si respondeas, videntur esse alicujus momenti.*

Ergo mittamus ista, & ad rem ^{49. Pra-} majoris momenti nos converta- ^{statio ju-} mus. Tale omnino est ipsum, ^{namenti.}
 quod jam tractatur negotium, dum Vos Nobilissimi Dni. Licentiati ad Doctoris in utroque jure gradum adspiratis. Neque enim solus Titulus hic vobis tribuitur, sed insimul justitiæ confertur sacerdotium, ac propterea omni studio Doctoribus eo laborandum est, ut quæ ad honorem DEI & promovendam justitiam publicæque rei salutem spectant, promte & ad conscientiæ ductum conferant. Atque hoc, ut

X 4

eo

nobis similium genium vel ingenium descriperit. Sed absque præjudicio autoritatis cogita, &, si forte usum rationis cum sancta Theresia jam abjeceris, ante omnia ora Deum, ut hanc stultitiam tibi ignoscat, & quantocius usum rationis rectæ tibi reddat,

eo certius faciatis solenni jurejurando ad hoc eritis adstringendi. Accede igitur Amplissime & Consultissime Secretarie Academiae, atque Licentiatis verba solennia, in quæ jurandum sit clara voce prælege & ab illis juramentum suscipe.

(Hoc præstito continuavit Promotor.)

50. *Votum
promoto-
ris.*

Ita vos DEUS adjuvet, atque gratia sua sempiterna vobis assistat, ut semper memores sitis eorum, quæ in præsentia tot testium juramento promisistis. Etenim per hoc juramentum separamini a rabularum consortio, & piis pariter atque ingenuis justitiæ sacerdotibus adscribimini. Quare vobis maxime cavendum erit, ne venalem aut linguam aut calamum habeatis, sed omnia ita peragatis, ut DEO in judicio quondam extremo rationem gestorum reddere valeatis. Quod vobis omnibus animitus præcor.

51. *Oratio
Doctorum.*

Itaque nihil amplius restat, quam ut votis vestris satisfiat, Nobilis-

bilissimi Dn. Licentiati. Ergo quod felix faustumque esse jubeat DEUS ter optimus maximus, ego Christianus Thomafius J. U. D. & Professor publicus, & ad hunc actum rite constitutus promotor

TE Dn. Licent. Joh. Philippum Odelem,

TE Dn. Licent. Christoph. Frideric. Platnerum &c. &c.

Vos omnes inquam & singulos, ea qua polleo autoritate Imperiali & Regia J. U. Doctores creo, *b)* creatosque

b) Aliter creationis voce utuntur Christiani & sancti patres; aliter Ethnici & Gentiles. Apud illos creare significat aliquid vel plane ex nihilo facere, vel ex rudi indigestaque mole aliquid producere. Hutterus *in compend. Theol. loc. quart. qu. 1.* Sed hunc significatum creationis non poterant in mente habere Gentiles, utpote qui omnes statuebant, materiam primam fuisse Deo coeternam. Ergo, ut etiam Lexicon Fabri agnoscit, apud eos semper creare significabat producere aliquid ex aliquo, sive facere, parare,

Creationis homonymia & usus vocis praesens.

X 5

tosque pronuncio, & proclamo, ac
ab

rare, sine respectu an materia ad id sit apta, an vero rudis & indigesta moles, vel etiam, ut significet electionem per suffragia ad officia & munera publica. Quem in finem ex Plauto, Cicerone, Sallustio, Livio, Celso solent adduci phrasés: *Creare arumnas alicui*: *Creare sibi, capiti suo, fraudem*: *Creare periculum alicui*: *Creare pecuniam & malis & bonis rebus*: *Creare Magistratus, Consules, Duces bello gerendo &c.* Jam scire velim, quem significatum in mente habuerint illi, qui primo in promotione Magistrorum vel Doctorum termino creationis usi sunt, & an hodie Promotoribus Christianis & Evangelicis, maxime vero Jctis, vitio verti possit, si creationis termino in promotionibus utantur in sensu Gentilium. Quod primam quæstionem attinet, nullum est dubium, Academiæ & Universitatum, & potissimum promotionum in Magistros & Doctores originem apud Christianos quærendam esse in seculis, ubi crassissimus Papatus, & crassissima regnabat ignorantia etiam apud ipsos docentes, sed tamen perpetuo oblecta affectatæ pietatis & sanctitatis larva, & per eam occul-

---

**ab omnibus pro Doctoribus Juris
rite**

---

occultata. *Vide paulo plenior. Histor. jur. Natur. cap. 4. juncto cap. 3.* Cum ergo illis primis temporibus non essent discipuli supra magistros, non poterat etiam aliter fieri, quam ut creatio Doctorum & Magistrorum denotaret productionem ex nihilo vel ex rudi indigestaque mole. Atque hic mos diu continuatus fuit, nec dissimularunt eum ipsi promotores. De tali siquidem creatione intelligendum est vulgatum dictum Promotorum in Academiis Italix: *Su-
mimus pecuniam, & mittimus singulares
creaturas in Germaniam.* Post reformationem (ut ad secundam quæstionem transeam) apud Protestantem equidem jam non disquiram de eo, quid fiat in Academiis utriusque Religionis, sed quid fieri, & quem sensum habere debeat terminus creationis in promotionibus secundum statuta Academica & secundum confessiones fidei Evangelicæ. Non nego, nullam ostendi posse cathedram in Academiis Protestantium, ex qua non creati fuerint Doctores & Magistri quarumcunque facultatum indigni, & quidem non pauci sed plures. At si statuta Academiarum evolvamus,
quæ

rite creatis haberi volo, mando, jubeo, & universa jura & privilegia, quæ Doctores juris in aliis Europæ Academiis quibusvis competunt Vobis solenniter & efficacissime confero.

SECTIO IIX.

LII. *Reliqua promotionis solennia. Ascensus in cathedram superiorem. a)*

a) *Solennitates promotionum quid significant.*

LIII. *Li-*

quæ solum dignos & eruditos jubent creati Doctores, si confessionem fidei consideremus, quod nullus homo, sed solus Deus ex nihilo aliquid facere & ex rudi indigestaque mole aliquid producere possit, sua sponte sequitur, quod apud Protestantes in promotionibus vox creandi nihil aliud debeat denotare, quam novum ens ex alio ad id sua natura apto producere. Simul vero ex hæcenus dictis constat, nequaquam cum Pharisæis Christianis Patrum lectionem & ab illis impositam vocibus significationem indistincte præferendam esse lectioni Ethnicorum & usurpationi vocum ab his inventarum, etiam a sanctis patribus recedentium.

LIII. *Librorum apertorum traditio.*
 LIV. *Clauduntur libri.* LV. *Impositio pileorum in capita.* LVI. *Et annulorum in digitos.* LVII. *Osculi datio.* LIX. *Gratulatio.* LIX. *Gratiarum actio.*

CUM vero more majorum institutum sit, ut certis & solennibus ritibus a) promotio Doctorum perficiatur, etiam ad illa jam pergendum erit. Quare ascendite jam ab inferiore cathedra

52. Reliqua promotionis solennia: Ascensus in cathedram superiorem.

a) *Quinque solennitates jam olim in promotione Doctorum juris adhibitas earumque significatum ex antiquis Glossatoribus proposuit Guido Panzirolus de clar. leg. interpret. lib. 2. c. 1. p. 95.* (ad quem locum etiam respicio in sequentibus, quoties Panziroli mentionem facio:) *primo* aperturam libri, ut ostendatur, promoti apertam esse juris interpretandi facultatem, *secundo* impositionem Pilei seu Bireti in caput promoti, i. e. sacerdotalis capitis tegumenti, ut videlicet istud tanquam sacerdotes justitiae gereret; *tertio* impositionem annuli aurei digito tanquam justitiae.

Solennitates promotionum quid significant.

dra, quam hæcenus occupastis, ad me promotorem in cathedram superiorem, ut ea, quæ hic peragenda restant, absolvantur. Salvete Domini Doctores. Ita primus ego vos compello. Salvete, & ad latus meum consistite. Estis jam in loco superiori constituti, estis hoc modo a fece plebis separati. Sed cavete

justitiæ sponso, vel, ut alii volunt, annuli signatorii, ut responsa signare possit; *quarto* osculum promotore a promotore datum, gratulandi causa ob adeptam dignitatem, vel ut alii volunt, ut pacis, quam Doctores colere debeant, symbolum; *quinto* benedictionem. Cum vero & in his solennitatibus multæ lateant reliquæ Papatus, non vitio vertendum Waldschmidio, quod plane aliam harum solennitatum significationem satyricè quidem sed ingeniosè docuerit, quam excerpfi in *denen Wöchentlichen Gedanken 1688. mense Aprilis p. 280. seq.* Cum qua si conferre velis præsentem expositionem, deprehendes eam mediam esse inter supersticiosam interpretationem veterum Glossatorum, & satyricam Waldschmidi, etsi huic propius accedat.

cavete, ne per plebem saltem intelligatis vulgus ignobile, vulgus egenum, vulgus eruditione carens. Separati etiam estis a fece eruditorum, a fece potentum, a fece divitum, sub Plebis voce omnes volo intellectos, qui virtutis & sapientiae semitam non calcant, sed cupiditatibus suis indulgent, aut vana eruditione superbiunt. Ergo operam dabitis sedulo ac diligenter, ut non solum Doctorum titulo, sed & serio virtutum & veræ non simulatae philotophiæ studio, qualis nostra Jurisprudencia est, præ reliquis emineatis.

Trado vobis libros initio aper- *53. Libro.*
tos, ut recordemini, Jurispruden- *rum aper-*
tiam habere corpus, ut non indul- *torum*
geatis soli ingenio vestro aut æqui- *traditio.*
tati cerebrinæ, sed ante omnia
consultatis leges præscriptas, qua-
rum interpretes non solum, sed &
custodes decet esse genuinos JCTos,
ut consultatis etiam alios Doctores.
Oculi enim plus vident, quam o-
culus, & sæpe occasionem JCTo
dant illi præceptores muti verita-
tem

tem & justitiam inveniendi, quod citra eorum consultationem, alias expeditu fuisset difficillimum.

54. *Clau-
duntur
libri.*

Sed claudio rursus libros: Est Jurisprudencia habitus intellectua-
lis, & nihil sapit, qui ex solis sapit
commentariis, & qui solum juris-
prudenciam illam cadaverosam cal-
let, quæ ubique clara legum verba
crepat, ratione seu anima destitu-
ta, quæ allegatione solum Docto-
rum contenta nullo habito respectu
ad id quod Doctores ex regulis
veræ jurisprudentiæ dicere debue-
rant. Cavete ergo, ne credatis,
Papam solum aut Imperatorem le-
ges debere in scrinio pectoris ha-
bere, Jureconsultum saltem in ce-
rebro. Cerebrina ista Jurispru-
dencia est, at vera etiam in pectore
JCTi residet.

55. *Imposi-
tio pileo-
rum in
capita.*

Impono capitibus vestris pileos
Doctorales tanquam libertatis &
ingenuitatis indicium. Libertatis
vero non absolutæ, sed quæ legibus
vivit. Nostis enim, quid jus no-
strum disertis verbis inculcet. *Fa-
cta que ledunt pietatem ac justitiam,*

ac

ac que bonis & honestis moribus repugnant, ea ne quidem nos posse facere, esse credendum. Liberi debetis esse a vitiis, ab ignorantia, ab injustitia, omnium maxime vero, si vel ad legum interpretationem vel praxin forensis vos estis applicaturi, a Rabulistica vel Legulejistica.

Porro annulo orno digitos vestros. Non conveniunt Juri cur annuli datio adhibeatur in promotionibus Doctoralibus. Alciatus putavit, id fieri ut Doctores responsa signare possent. Huic objicit Pancirolus; Si hic finis esset, oportere eum esse signatorium. Ipse putat insigniri annulo novellos Doctores tanquam justitiæ sponfos; Alii interpretantur annulum esse signum nobilitatis, cum, uti nobilitas sagata equitibus competat, ita Doctoribus per leges imperii nobilitas togata sit communicata. Forte etiam ad investituras Sacerdotum & clericorum respexerunt majores nostri rituum Academicorum autores, cum fatente ipso Pancirolus & reliqua insignia Doctorum

etorum inde sint desumpta. Quid enim notius in antiquitatibus Ecclesiasticis, quam quod Episcopi, antequam investitura per sceptrum, hodie per gladium, inciperet, antiquissimis temporibus baculo & annulo fuerint investiti. Sed quicquid hujus sit, est haud dubie annulus signum æternitatis. Hanc maxime velim, ut respiciatis Domini Doctores, quotiescunque recordabimini horum rituum, recordabimini vero sæpius. Perit fama rabularum, & qui nomine illustrium Jctorum abutuntur, quam florens etiam sit per breve tempus. Sæpissime evenit, ut ipsimet eam videant interire, & famæ suæ sint superstites. At verorum & justitiam sectantium Jctorum, & qui Papinianum imitati mortem citius subire parati sunt, quam ut turpis facinoris se faciant participes, laus & fama perennis est.

97. *Osculi
datio.*

Tandem de vobis singulis osculum, ut pacis signum, sicut etiam antiqui Jcti id ita interpretati sunt. Scilicet, inquit Pancirolus, ut de-
note-

notetur, pacem inter se colere debere JCros & concordiam, & a temerariis litibus abstinere. Sed debebant hæc facere JCrī æque ut Doctores aliarum facultatum, ut homines omnes. Jam vero Hesiodi tempore proverbium in usu fuit, *figulus figulum odit*, & reliqua, quæ nostis. Sumus & nos JCrī homines & humani nihil a nobis alienum esse arbitramur. Interim frequens etiam & seria recordatio officii nostri excitat humanum genus ad emendationem nævorum communium. Ergo quoties alii vos irri-
tabunt, aut quoties cupidines vestræ vos sollicitabunt ad concordiam turbandam, aut ad vindictam, quamvis justam, toties in memoriam revocate osculum hoc solenne, & simul cogitate, nullum remedium promptius esse ad parandam pacem & tranquillitatem, quam patientiam prudentem, & magni esse indicium animi, magnas concoquere posse injurias. Cæterum uti animo sincero & infucato vos sum osculatus, ita hortor vos serio, velitis cavere

Y 2

ab

ab osculo Judæ & Joabico, nimis hodie frequente, etiam inter eos, qui vel maxime alios ab isto facinore debebant dehortari. Si nihil aliud idoneum foret vobis firmiter imprimendi stultitiam ejus osculi, saltem exitus vobis id persuadebit. Non vidi unquam eum, qui Joabum in insidiis imitatur, non etiam ex insidiis aliorum vel morte Joabica interiisse, aut damna certe maxima sustinuisse.

58. Gratulatio.

Quod superest Nobilissimi Doctores, ego vobis de novis hisce honoribus animitus gratulor, atque ut tota hæc solennitas cedat in divini nominis gloriam, Reipublicæ, literariæ maxime, emolumentum & proprium vestrum commodum animitus exopto.

59. Gratiarum actio.

Tuum vero jam erit *Domine* Doctor *Bastineller* prolixiore voto & debita gratiarum actione toti huic solennitati felicem imponere colophonem.

DIXI.

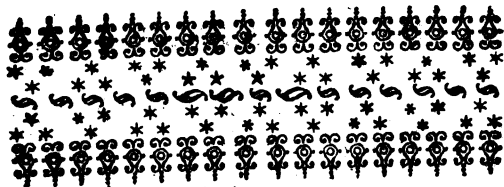
✻✻✻) (✻✻✻

ORATIO

ORATIO,
ſeu
Declaratio publica
DE
SVSCIPIENDO PRO-
RECTORATV ACADE-
MICO

d. XII. Julii M DCC IX.

THE
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
TORONTO
1827-1828

S V M M A R I A.

I. Dubia contra mores declarandi publice voluntatem suscipiendi Prorektoratus. II. Responso brevis ad illa dubia. III. Propositio. Cur Prorektoratum, quem antea saepius erant deprecatus, tum susceperim. IV. Rationes, cur antea recusaverim, Prima. Irregularis conditio civium Academicorum. V. Secunda. Diversissimus status docentium & regentium. VI. Tertia. Agnitio propria imbecillitatis. VII. Rationes, cur tum susceperim. IIX. Prima. Mundus exigua regitur prudentia humana. IX. Secunda. Providentia divina cuncta gubernat. X. Allocutio ad studiosam juventutem. XI. Promissio amoris paterni & regiminis benigni. XII. Imploratio assistentia collegorum. XIII. Vota consueta.

*1. Dubia
contra
mores, de-
clarandi
publice
volunta-
tem susci-
piendi
Prorecto-
ratus.*

Dostulas a me Pro-
rector Academiae
Magnifice, Vir
summe Reveren-
de, Amplissime at-
que Excellentissi-
me, de singulis, quæ sustines, of-
ficiis tam Ecclesiasticis quam Aca-
demicis longe meritissime, Domine
Fautor ac Collega honoratissime: a)

a) Scilicet Prorector illo tempore,
hanc declarationem a me postu-
lans, erat Theologus hujus Aca-
demie primarius & Abbas D. Joachi-
mus Justus Breithaupt.

Postulas, inquam, a me, ut more
recepto publice in solenni hac pa-
negyri animum meum de susci-
piendo Prorecturatu Academico
declarem. Ac poteram quidem
interrogationi ac petito tuo una
voce, **VOLO**, respondere. Etsi
enim ritus hic in Academia nostra
& aliis quibusdam b) receptus sit,

b) Sic & in Academia Lipsiensi re-
ceptum est, ut Rector Academiae,
more consueto ibi electus & pu-
blice proclamatus, statim publice
con-

consensum suum declaret & Re-
ktoratum acceptet. Apud nos
tamen in eo est differentia, quod
non eligantur pro lubitu Prore-
ktores, sed quod secundum ordi-
nem Facultatum aut receptionis
succedant, & quod successor in
tempore ante finitum antecessoris
Prorektoratum interrogetur in
Concilio Professorio, an munus
hoc suscipere velit. Si se excuset,
& munus deprecetur, tum statim
is, quem ordo tangit, rogatur.
Sin declaret, se suscepturum, tum
in tempore hæc declaratio Potent-
issime Regi ad confirmationem
transmitti solet.

ut quemadmodum personæ de-
sponsatæ matrimonium consum-
maturæ coram facie Ecclesiæ, sic
& futuri Prorektores coram facie
Procerum & populi Utriusque Rei-
publicæ, maxime vero Academicæ,
consensum suum publice declarent.
Non tamen ad hunc finem obti-
nendum opus esse videtur prolixis
orationibus, & quasi deliberationi-
bus, quibus rationes in utramque
partem expenduntur, & quæ Can-
didato

didato Prorektoratus susceptionem officii dissuadere, & quæ eandem suadere valeant. Quodsi enim in ineundo matrimonio, societate tamen indissolubili & per totam vitam duratura, sufficit consensum suum una voce, imo una syllaba, declarare, cur non id sufficeret in suscipiendo munere hoc Academico, annuo saltem, & quod etiam pendente anno deponere licebit ei, qui ad id gerendum vires suas sentiat esse insufficientes. c) Adde,

c) Hic non putandum insufficientiam hanc aut aptitudinem dependere a diversitate Facultatum. Uti enim quotidiana experientia in omnibus Academiis testatur, subinde & JCtos alias celeberrimos, ad Regimen Academicum fuisse si non ineptissimos, saltem quandoque parum aptos, ita & eadem convincit dubitantes, quandoque etiam Philosophos, Medicos, & Theologos, prudenter & cum laude debita munus Rectoris & Prorektoris administrasse, sive intuitu Collegarum, sive intuitu Studiorum, & fastum & avaritiam eorum.

rum, qui plerumque in Academiis dominatum affectare solent magna cum sapientia & modestia suppressisse. Sed cur quæso nullum exemplum allegari poterit Rectoris aut Prorektoris, qui ante finitum semestre spatium (quod in plerisque Academiis Regimini destinatum est) vel spatium annum (quod in nostra Academia receptum) officium deposuerit, etsi forte ante susceptum munus ab omnibus, sensu saltem communi utentibus, pro ineptissimo fuerit agnitus, etsi forte amici & collegæ de eadem ineptitudine convicti eum modeste admonuerint de non suscipiendo regimine, etsi forte a summo magistratu de depositione fuerit gratiosissime admonitus? Odiosa quæstio & propterea caute tractanda. Movetur ea potissimum ab iis, qui cives Academici non sunt, & qui ob varias rationes Academias non amant. Sed his quidem non circumspectius responderi poterit, quam si prius ab iis quæramus: Cur non detur exemplum, quod Consul vel Prætor Urbanus unquam officium semel susceptum sponte

sponte deposuerit, etsi ad idem
 zque fuerit ineptus, etsi non raro
 in illa vel ista urbe lapides cla-
 ment, & conquerantur in Regi-
 mine Urbico de Syndicorum, in
 Judicio de Secretariorum aut A-
 ctuariorum vel tyrannide vel fa-
 ctu, vel rusticitate, vel avaritia,
 vel dominatu &c. Quodsi respon-
 dere nolint; nec mihi vitio erit
 vertendum, si nec ego ipsis re-
 spondeam. Quamvis nullum sit
 dubium, & quisque palpare pos-
 sit, utrobique pręcipuam rationem
 esse stultam Philavtiam & quod
 ejus agnitio in nulla schola suffi-
 cienter & secundum regulas pru-
 dentiz sufficienter doceatur, &
 ejus suppressio ostendatur: sed
 quod potius passim ejusmodi Phi-
 lavti manuducantur ab aliis ad
 corroborandam Philavtiam per fal-
 sam persuasionem sanctitatis vel
 prudentiz Pharisaicz, Jesuiticz,
 aut Monachalis in genere.

quod, quemadmodum turpe foret,
 si sponsus & sponsa demum coram
 altari deliberationem instituere
 vellent, an conduceret ipsis nube-
 re vel uxorem ducere, an hoc
 præ-

præprimis conjugium ipsis utile
esset futurum; ita pariter videatur
intempestivum esse, & a sinceritate
docentium alienum, si hi publice
præ se ferant, ac si in hoc demum
loco deliberent secum, quid facere
debeant, cum tamen jam aliquo-
ties consensum suum coram Colle-
gis privatim declaraverint, &, nisi
annuere voluissent desiderio Pro-
rektoris officium suum deponentis,
ne quidem subsellia hæc occupare
debuissent. Quæ omnia dum co-
gito profundius, mihi firmiter
persuadeo, nec Te, Prorektor
Magnifice, nec ullum in illustri hac
panegyri ægre laturum esse, si vel
solo nutu assensum meum publice
declarem, & si absque ullis ulterio-
ribus verborum ambagibus ad re-
liquas, quæ restant, solennitates
uterque nostrum transeamus. In-
primis, cum ad nihil minus, quam
ad orationes vel extemporaneas,
vel memoriter habendas aptus na-
tus sim, &, si res mei foret arbitrii,
mallem per aliquot dies integros
pro

pro declaratione consensus mei publice de re quacunque disputare, quam per unius horulæ spatium memoriter differere. Excusabit etiam me veneratio & reverentia Serenissimo Principi Juventutis Duci Saxonæ, d) Domino meo

d) Nimirum cum temporis hic studiis operam dabat Reverendissimi & Serenissimi Mauritii Wilhelmi Ducis Saxo-Cizensis filius unicus, in tenera adhuc ætate constitutus, & paulo post etiam in hac urbe mortuus.

Clementissimo debita, cujus patientia non abutendum est, & mihi maxime cavendum, ne prolixioribus verbis Eidem, forte magis ad videndum, quam audiendum intento, tædium ullum pariat.

*s. Respon-
sio brevis
ad illa du-
bia.*

Verum etsi hæc omnia ita se habeant, moribus tamen receptis mos erit gerendus. De gustibus non est disputandum, ita nec de ritibus more majorum introductis. Est aliquid præfandum novo Prorectori, antequam consensum suum declaret. Neque tamen propterea **neceffe**

necesse est, ut demum in hoc loco deliberatio instituat, & ejusmodi fictione nimis palpabili sinceritatis opinio in animis audientium destruat. Sunt aliæ plurimæ materiæ differendi. Neque mihi talis longius erit quærenda, cum statim se aliqua offerat, quæ nec splendido huic auditorio ingrata erit, nec ab instituto præsentis aliena.

Jam secunda vice Prorektoratum Academiae feliciter & cum laude gessisti, Vir Magnifice & summe reverende, de quo & Academiae & Tibi animatus gratulor. Sed cum prima vice fasces Academicos deponeres, non mihi tum temporis sed alio Jcto celeberrimo ac Collegæ honoratissimo eosdem tradidisti, & meo quidem consensu. Etsi enim & tum me ordo tangeret, nolui tamen illo tempore minus istud suscipere, sed hætenus id aliquoties, ut notorium est, serio sum deprecatus. e) Jam igitur

e) Postquam anno 1690. fraude adversariorum ex patria ejectus & eodem

*PROPO-
SITIO:
Cur Pro-
rektoratu,
quem
ante sa-
pius erant
depreca-
tus, susci-
perim.*

eodem anno primus Professor hic constitutus fuisset, & mox non solum Reverendus Abbas & Prof. Frankius Professores constituti, sed & non contemnendus studiosorum numerus huc venisset, horum regimen ultra biennium cum Collegis interim gessi, donec Illustris Seckendorffius & B. Strykius anno 1693. huc vocarentur. Ab eo enim tempore, cum Seckendorffius mox post adventum mortuus esset, Strykius usque ad solennem Academix inaugurationem, ut Director, Academix regimen gessit. Cum vero Potentissimus Rex gloriosissimæ memoriz jusset, ut Prorektoratus ab una Facultate ad aliam transferretur: d. 1. Julii 1694. ex Facultate Theologica B. Beyerus, ex Juridica 1695. B. Strykius, 1696. ex Medica Dn. Hoffmannus, & ex Philosophica 1697. B. Cellarius Prorectores constituti fuerunt. Postquam autem ab anno 1698. ad Julium 1699. iterum ex Facultate Theologica Reverendus Abbas officium Prorektoris gessisset, & me tum prima vice ex Facultate Juridica ordo tangeret, honoratissimi Collegæ

legz quidem meam deprecationem admittentes anno 1699. Prorektoratum in tertium Juris Professore, B. Bodinum transtulerunt, sed tamen hujus regimine finito mihi eundem iterum, & rursus, cum ordo Facultatem Juridicam tangeret, humanissime obtulerunt.

non dubito, fore plerosque ita curiosos, ut scire pervelint, quid me moverit hucusque, ut officium hoc, etsi rogatus, suscipere noluerim, quid me jam moveat, ut id sponte, & prope non rogatus *f)*

f) Neque enim diffiteor, appropinquante tempore, quo in Concilio Professorio solebat de successore deliberari, me sponte declarasse Reverendo Abbati, dum soli de quibusdam negotiis Academicis deliberarem, quod jam decrevissem susceptionem regiminis Academici. At vero hoc quidam ex Dnn. Collegis tanto minus speraverant, cum paulo ante Reverendissimus & Serenissimus Dux Saxo-Cizensis, impetrata ad id venia a Potentissimo Rege nostro, me in numerum Consiliariorum suorum Intimorum adoptasset.

Z

susci-

fulcipiendum esse decreverim. Dicam utrumque ex animi sententia, sed breviter atque succincte.

4. *Rationes cur antea recusaverim: Prima, irregularis conditio civium Academicorum.*

Nolui humeros meos hactenus subicere huic oneri, quia initio credidi magnam requiri prudentiam politicam ad regimen cuiuscunque societatis civilis, omnium vero maxime ad regimen Academicum. In reliquis societatibus civilibus fere cives adsunt, quos liceat cum animalibus mansuetis comparare, qui videlicet sedem fortunarum suarum in certo fixerunt loco, quosque adeo metus divitiarum & honorum amittendorum non difficulter retinet sub vinculo legum. Et tamen magna prudentia opus est ad cives ejusmodi regendos, quamcunque demum Reipublicæ formam animo concipias. At in Academiis cives plerique, certe illi, quibus præ reliquis parendi gloria est relicta, sunt animalia, quæ quotidie ire & redire solent, cicuranda equidem, sed nondum omnino cicurata, &

fi

si verum est, quod nonnemo dixit, quod studiosus sit animus, aut nihil, aut aliud, aut male agens, quilibet videt, majore utique prudentia in regendis civibus Academicis, quam in regenda civitate qualibet opus esse. Etenim, si nimis indulgeas juvenum animis, ferociores redduntur; si paululum rigidiore disciplina eos in ordinem redigere velis, aufugiunt, & veluti in naturalem libertatem se recipiunt, aut etiam Rectoribus Academicarum & reliquis Professoribus multa tædia, multas molestias creant. Ergo cum intersit Academicarum, ut numero studiosorum abundant, & tamen simul intersit etiam, ut cives Academici metu poenarum in ordine detineantur; maxime difficile est, mediam hic tenere viam, ut uterque finis simul obtineatur. Graviter equidem & eleganter de civitate Dei in Academicis ad ductum Augustini introducenda disseruisti, Vir Magnifice: Sed an adimpletio voti illius tui (quod se-

Z. 2. . . . . rio

rio simul optamus omnes, quibus verus & rationalis Christianismus cordi est,) facile speranda sit, g)

g) Receptum est in Academia nostra, ut Prorektor, antequam officium suum deponat, & in successorem transferat, orationem de themate, quod ipsi placuerit, prazmittat. Elegerat igitur Reverendus Abbas thema hic memoratum. Quznam sit mea sententia de Augustino & Augustini libro de Civitate Dei, patebit ex Oratione sequente & ibi adnotandis. Ceterum quod hic Christianismi non solum veri sed & rationalis mentionem fecerim, studio factum fuit, quia omnis Christianismus rationi contradicens vel eandem plane abiciens non verus est, sed Pharisaicus, aut Pontificius i. e. Hæretifex.

vel ex ista, quam modo memoravi civium Academicorum ab aliis civibus differentia, judicare licebit.

¶ Secunda; Neque vero sola societatum
diversissimi status, Academicarum structura antea a
docentium & regentium, regimine suscipiendo me deterruit,
sed & insuper consideratio doctorum Academicorum. Distincta pla-

ne

ne & opposita sunt officia regentium & docentium. Illos severitas & coactio decet, hos benignitas & persuasio. Regere subjectos negotium est maxime activum & practicum. Docere studentes opus est maxime speculativum seu theoreticum. Quicquid ergo dixerit Plato, tum demum beatas fore Respublicas, si aut Philosophi, i.e. doctores Academici quicumque, regnarent, aut regentes doctrinas Academicas profiterentur; b) ri-

b) Confer & de hac sententia Platonis notanda inferius ad Orationem sequentem.

dent tamen communiter id dictum Politici, & nescio, annon jure suo id faciant. Sane vita speculativa æque totum & alium plane hominem requirit, ac practica. Et quemadmodum homines activi parum apti sunt ad docendum, ita vereor, ut homines speculativi sint idonei ad regendum, nisi forte Respublicas Platonicas & ideales, quæ videlicet extra mentis operationes nullibi existunt.

Z 3 Porro

3. *Tertius:*
Agnitio
propria
imbecilli-
quis.

Porro quamvis nulla regula in rebus practicis sit sine exceptione, & quotidiana doceat experientia non saltem inter homines, qui studiis operam haud navant, sed & inter eruditos multa dari ingenia, quæ & ad meditandum & ad vitam activam pariter apti sunt, quorsum Vos omnes refero Collegæ honoratissimi, qui a prima Academia hujus consecratione ad hoc tempus usque sceptrâ Academica gessistis; s) ego tamen ingenii mei

s) *Quamvis ab adulationibus a natura abhorream, in tantum, ut & vitare studeam & loquendo & agendo, quæ saltem imaginem adulationis habere possint; non tamen vitio mihi vertendum erit, quod hic, ubi oratio mihi habenda, & præceptis Rhetoricis utendum erat, ista posuerim, quæ imaginem aliquam adulationis, si superficialiter verba mea respicias, exhibere videntur. Multo magis cavendum erit Lectori, ne ironiam hic latere exclamet. Figuram Rhetoricam me adhibere voluisse non nego, siue concessionem eam vocare cupias, siue antithesin, siue quo-*

quocunque alio nomine eam designare , modo me ab adulatione & ab ironia hic absolvas. Ironia signa animi iridentis partim in vocibus partim in pronuntiatione loquentis sequirit. Adulatio supponit excessum in laudatione. Nihil horum hic deprehendes. Verba in factum temperavi , nisi aliud dixi , quam , quod Collegz , quorum hic mentionem feci , magis me & ad meditandum & ad vitam activam apti fuerint. Sed vita activa latior est regimine , nec semper imperium in alios necessario sub se comprehendit. Tertia hic ratio a me proponitur regiminis hætenus a me non suscepti , quæ cum ratione præcedente secunda minime est confundenda. Cæterum ut Lectori de ingenuitate mea eo firmiter constet , non diffiteor , inter rationes , quæ me antea impediverunt , ne munus Prorektoris susciperem , & aliam fuisse inter præcipuas , quam tamen tum temporis ne publice proponerem , suadebant communia præcepta decori. Scilicet jam dudum legeram , inter dicta sapientum referri & illud , Principatum,

tum, vel regimen, vel magistratus
 gestionem detegere ingenium &
 naves pariter ac virtutes geren-
 tium. *vid. Laërt. lib. 1. segm. 77. &*
ibi Menagium in notis p. 46. Ni-
 mirum homines, etiam prudentes
 & virtuosi, homines tamen ma-
 nent, non solum erroribus obnoxii,
 sed & aliis navis & imbecillitati-
 bus humanis, quæ difficiliter dis-
 simulantur ab imperantibus, quam
 a parentibus, & adeo in Acade-
 miis facile incurrunt in oculos
 tam Collegarum, quam Studiofo-
 rum. Arque veritatem hujus
 dicti ipse expertus eram in Ante-
 cessoribus meis, si non omnibus,
 saltem plerisque.

& quid valeant humeri, quid ferre
 recusent, probe conscius, serio
 putavi, omnes alios ad regendam
 studiosam juventutem me aptiores
 esse, certe me ad id regimen susci-
 piendum esse ineptissimum, adeo-
 que non ad exceptionem sed ad
 regulam me pertinere. Educatus
 sum in otio Academico, & hujus
 otii suavitas ita me totum sibi vin-
 dicavit, ut vel sola meditatio tæ-
 dio-

diorum, quæ regimen & potissimum regimen Academicum comitantur, nauseam mihi pariat maximam.

Et his tamen rationibus omnibus, quantivis momenti etiam illæ sint, non obstantibus, jam cum ordo me secunda vice tangat, munus istud, sane gravissimum, lubens suscipio, atque humeros meos purpuræ Academicæ submitto. Neque tamen putabis, Vir Magnifice, me sententiam de me ipso mutasse, aut nunc in illum insipientiæ gradum esse prolapsum, ut putem me jam prudentiorem & ad regimen gerendum aptiorem esse redditum. Probe conscius sum, quam curta mihi etiamnum sit artis rectoriæ supellex. Probe sum conscius, quod vitæ speculativæ, tantum non totus sim immersus, & quod ad prudentiam rectoriam æque sim ineptus, ac antea fueram, si non ineptior. Adhuc agnosco differentiam illam civium Academicorum ab aliis civibus supra memoratam multas & insuperabiles in prudentia politica parere difficultates.

*g. Prima:
mundus
exigua re-
gitur pru-
dentia hu-
mana.*

Accipe igitur & serena fronte nunc etiam percipe, Vir Magnifice, rationes, quæ mihi nunc persuaserunt, ut absque ulla hæsitatione munus Prorektorale suscipiendum esse duxerim. Initio id attentius paulo meditatus sum, totum mundum regi exigua prudentia humana, 1) si non plane nulla. In Mo-

1) Quemadmodum nota præcedens monstravit unam ex præcipuis rationibus, quæ me antea impederat, ne Prorektoratum susceperem, ita & nunc, rationibus hic adductis cur Prorektoratum tum susceperim, addere etiam lubet aliam ex præcipuis, quæ tamen & illo tempore non poterat publice declarari, obstantibus iterum regulis decori. Nempe Collegæ illorum temporum nonnulli, qui tamen nunc omnes in sepulchris expectant iudicium, me non solum in literis ad exteros depinxerant ut pedantam in gradu superlativo, qui propterea ex metu, ne forte studiosa juvenus me publice prostitueret, non audeam munus hoc suscipere, & ne quidem commensales aut domesticos ex studiosis habere, sed & eandem com-

commendationem, data occasione, eaque satis frequente commensabilibus & clientibus suis sæpius inculcaverant. Hos igitur, ut ex parte re ipsa refutarem, ostendere suscepto regimine volui, meum pedantissimum, quantus quantus etiam fuerit, aptum esse ad æque bonos si non meliores effectus in regimine producendos, quam ipsorum virtutes etsi famigeratissimas & encomiis adulatorum illustres &c.

narchiis pariter, Aristocratiis & Democratiis, culpa vel imperantium vel subditorum vel utriusque classis, fere id unice & perpetuo agitur, ut non solum quies totius reipublicæ, sed & totius mundi pessundetur, & status Hobbesianus belli omnium contra omnes ubique oriatur. Et tamen per opus alterius prudentiæ plurimi status sæpe notabili temporis spatio magna in quiete detinentur.

Scilicet tua, Pater, providentia *9. Secun-*
cuncta gubernat. A divina sapien- *da: Pro-*
tia & providentia omnis dependet *videntia*
felicitas etiam temporalis regno- *divina*
rum, civitatum, Academiarum. *cuncta gu-*
bernat,

Hac

Hac itaque sola fretus in hac sola fiduciam meam collocans in nomine sacrosanctæ & individuæ Trinitatis onus Prorektorale, quod felix faustumque sit, ab humeris tuis, Vir Magnifice in meos suscipio. Neque adeo credo, meam regendi imprudentiam me amplius deterrere debere, postquam observavi, non solum in regimine civili, sed & in ipso regimine Academico feliciora aut infeliciora tempora soli divinæ providentiæ, nequaquam vero prudentiæ aut imprudentiæ eorum, qui fasces Academicos gesserunt, fuisse adscribenda.

10. Allocutio ad studiosam juventutem.

Neque Vos, Juvenes dilectissimi, spes patriæ, Ecclesiæ & Republicæ, ita formidandi estis, ut regimen vestrum amplius mihi metum incutere valeat. Non vestrum hoc vitium est, quod aut nihil, aut aliud, aut male agatis, sed commune toti humano generi. Neque nos, qui Doctores audimus, ab eo plane sumus immunes. Sed quotidie & nobis opera danda est, ut aliquid, ut hoc, ut bene agamus.

Agi.

Agimus autem haud dubie, si ante omnia serio implorata divina gratia, bene utamur etiam lumine naturæ & dictamine rectæ rationis, tanquam singulari Dei dono, cujus ope homines ad aliquid, ad hoc, quod decet, & ad bene agendum redduntur & peritiores & aptiores. Hoc a nobis obtento, non despero & vos, charissima capita, exemplo & precibus & adhortationibus eo perducere posse, ut & vestrum faciatis officium, aut certe, ut colla vestra subjiciatis non imperio despotico, sed disciplinæ paternæ, qualis ex veteri instituto omnis debet esse disciplina Academica.

Ego quantum in me erit, non ^{ii. Promissio} quidem aureos promitto montes, ^{sic amoris} sed, quod in proverbio est, ^{paterni &} faciam ^{regiminis} meum officium taliter qualiter. ^{m)} ^{benigni.}

m) Nota est, & a me alibi adducta historia de monacho, qui usque ad provectam ætatem ita vixerat, ut, quod rarum est, nec invidiam aliorum nec odium metuendum haberet. Hic interrogatus, quibus mediis hanc quietem sibi parasset, respondit, se præcipue sequen-

sequentes tres vivendi regulas observasse: (1) Semper bene loqui de Reverendo Dn. Abbate. (2) Facere suum officium taliter qualiter. (3) Sinere vadere, ut vadit. *Conf. Prudent. Consultat. cap. 8. n. 574 p. 136.*

Id tamen velim, ut Vobis firmiter persuadeatis, me Vos omnes & singulos, non solum honoratiores & ditiores, sed & illos, qui imagines majorum ostentare nequeunt, & quibus res angusta domi est, sincero & rationali amore prosequi, & in id strenue esse incubiturum, ut amore hoc meo etiam a Vobis debitum amorem, id est, fiduciam cum reverentia conjunctam, impetrem, & eundem, humanitate mea & benevolentia, Vobis etiam invitis, tantum non excutiam. Non postulo a Vobis metum servilem, non quæro imperium in actiones, multo minus dominatum in conscientias vestras, sed modo per Statuta & Leges Academicas id licebit, modo Vos ipsi & actiones vestrae non alium postulent cum
Vobis

Vobis agendi modam, ubique benignitate & mansuetudine vobis ibo obviam. Quantum enim ego differentiam inter civitatem DEI & civitates seculi hujus percipio, hæc quidem posteriores severitate reguntur, civitas DEI vero maxime clementia & misericordia, id est virtute, inter blandam indulgentiam & nimiam severitatem media, & tamen aliqua severitatis specie quandoque condita. Huic igitur & ego operam dabo sedulo & diligenter.

In hac virtute probe temperanda & prudenter applicanda vestra, Prorektor Magnifice, & Vos reliqui Domini Professores ac Collegæ honoratissimi, qui omnes & experientia & regendi prudentia longe me antecellitis, consilia, vestram opem expeto; in hac virtute efficaciter exercenda Illustrissimorum & Excellentissimorum Academiae Curatorum, Perillustris item Regiminis Magdeburgici, ejusque Illustrissimi ac Excellentissimi

15. Imple-
ratio aff-
sensus
Collega-
rum.

simi Præsidis, ac denique amplissimi Senatus Urbici auxilia submisisse & officiose imploro, atque omnibus & singulis debitam obsequentiam, venerationem, humanitatem ac amicitiam publice ac solenniter spondeo.

13. *Vota
consuet.*

Servet interim divinum numen Potentissimum Regem nostrum, servet Serenissimum Heredem Regium, servet Serenissimum Principem Rectorem Magnificentissimum, servet totam Serenissimam Domum Brandenburgicam. Faxit Deus optimus maximus, ut annua hac die redeunte eo cum gaudio & gratiarum actione, qua solennem hanc panegyrim hodie incepimus, eandem iterum celebremus, & ut eadem mentis tranquillitate, qua Prorektoratum hodie suscipio, illa die rursus in successoris mei humeros eundem transferam.

Dixi.

††††† (o) †††††

ORATIO

ORATIO

in

Depositione & Translatione
Prorektoratus

d. XII. Julii MDCCIX.

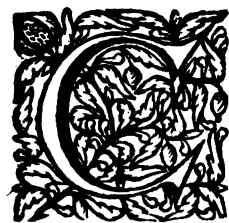
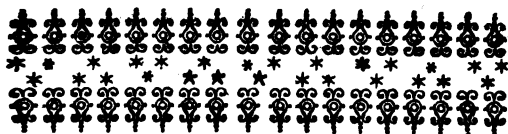
habita

De Quaestione

AN SAPIENTEM DE-
CEAT MAGISTRATVM
GERERE?

Aa

* * *
*Summaria hujus Orationis quere infra in
fine.*

Vm ante annum, Serenissime Princeps ac Dux Saxoniae, Domine Clementissime, Regiminis Magdeburgici Perillustriſ & Excellentissime Domine Praeſes, Perilluſtres & Illuſtres Domini Comites & Barones, reliquique Auditores omnium Ordinum ac dignitatum honoratiſſimi, tuque circumfuſa Studioſorum corona, ſpes patriae ac Seminarium Reipublicae &, quae in Republica eſt, Eccleſiae: Cum ante annum, inquam, in hoc Auditorio munus Proreſtorale in me fuſciperem, a Deo optimo maximo publice ſum precatus, ut annua illa die redeunte, eo cum gaudio, & ea cum gratiarum actione, qua ſolennem panegyrim illius temporis inchoaveramus, eandem iterum celebraremus, & ut eadem

*EXOR.
DIVM.
1. Preces
duplici ge-
neris cum
Proreſto-
ratum ſu-
ſciperem.*

mentis tranquillitate, qua Prore-
ctoratum susceperam, hodie rur-
sus in successoris mei humeros
eundem transferrem.

2. *Testatio* Exaudivit divinum Numen pre-
varii gau- ces meas, easque felicitate spem
dis, ob fe- nostram longe superante ita cumu-
licitatem lavit, ut præsentis diei festivitas
domus Re- multo exoptatior existat, plures-
gia & que exultandi causas suggerat,
proclama- quam illud tempus, quo fasces
tio Recto- Academicos suscepi. Vidimus
ris Magni- tunc Potentissimum Regem opta-
ficentissi- tissimo quidem rerum successu
mi. fruentem, belli ac pacis gloria in-
clytum, sed viduum ac conjuge
orbatum. Jam vero cum ipso si-
mul salutamus Reginam; coli-
mus augusto ejus toro junctam
principem regiis radiis coruscan-
tem, auctam regni autoritatem
veneramur; conspicimus floren-
tem & summa prosperitate affluen-
tem Serenissimum Heredem Re-
gium cum conjuge, principe in-
comparabili, quæ nuperrime fe-
liciter edito partu, summam domui

Regiæ

Regiæ lætitiâ & recentissimum civibus omnibus solatium produxit: Vivit adhuc & secunda fortuna utitur Serenissimus Princeps ac Dominus, Dominus Philippus Wilhelmus, Princeps Borussiae, Marchio Brandenburgicus, & Ducatus Magdeburgici Gubernator, Rector hæctenus Academiae hujus Magnificentissimus, quem petitis nostris humillimis clementissime annuentem etiam in hunc sequentem annum, Sacræ Regiæ Majestatis jussu, Rectorem iterum Magnificentissimum publice proclamo atque renuncio.

Reliqua quæ de felicitate nostra *3. GRATA* & gaudio in universos redundante *memoria* alias fusius dicenda forent, jam *erga Cu-* lubens taceo, cum de iis jam uber- *ratores* rime ad vos verba fecerit Orator in- *Academia* signis & exquisitus, cujus elegan- *interim* tiam cum æquare nequeam, qui *mortuum* & legat- *iam ab eo* ratiocinationibus magis quam or- *Academia* nate dicendi artificio sum assuetus, *Bibliotheca-* nihil habeo, quod gratiarum actio- *cam.* nibus & gratulationibus, quas

A a 3

Uni-

Universitas nostra, illo interprete, solenniter fecit, superaddam. Non tamen a me impetrare possum, ut inter hos plausus & votivas acclamationes plane silentio præmittam insigne damnum, quod interim etiam passa est Academia nostra, dum ita volente divina Sapiencia non ita pridem Curatore suo, at, quid Curatorem dico, Patre inquam gratiosissimo, inexpectata morte abrepto est privata, Cujus laudes & encomia etsi ante aliquot menses ex hac cathedra jam exposuerit idem facundus ac excellens Orator, nunc tamen gratitudo postulat, ut ejusdem munificencia insignis, qua Academiam nostram beavit, (quamvis & ejus jam mentio facta fuerit) a me etiam publice deprædicetur, dum rarissimæ Bibliothecæ suæ thesaurum Academiae Fridericianæ donavit, & hoc modo nobis omnibus & singulis occasionem dedit, ut nunquam beneficiorum, quæ vivus exhibuit corpori nostro, obliviscamur,

mur, sed ut memoria ac recordatio ejus tamdiu duret, quamdiu instructissima hac bibliotheca uti ac frui nobis licebit. Et quamvis nulla spes nobis sit relicta, ejus Manibus gratitudinem nostram declarandi, dabimus tamen operam sedulo ac diligenter, ut per illustribus ejus agnatis, & Tibi in primis, Per illustres & Excellentissime Regiminis Magdeburgici Præses, venerationem & observantiam testemur nunquam intermorituram.

His præmissis ad secundum pro-
 cationis meæ annuæ caput pro-
 gredior; Non enim ea solum vim
 ac pondus habuere, quæ pro fa-
 lute Regia & incolumitate publica
 devotissime precatus sum, sed
 voti mei plenissime compotem me
 factum esse video. Non mœstus,
 non animi ægritudine perculsus
 magistratum relinquo, sed Deo ter
 optimo maximo immortales ago
 gratias, quod mihi nunc liceat
 munus Pro-Rectorale eadem ani-
 mi tranquillitate deponere, qua

4. Testatio
 gaudii ob
 felicitate
 gestum
 (per Pro-
 videntiam
 divinam)
 officium
 Prorecto-
 ratis.

ante annum idem in humeros meos suscepi. Et cur non deponerem tranquille, quod toto hoc anni spatio tranquillo animo gessi, quodque etiam perpetuo comitata est externa tranquillitas magna, & major, quam quidem initio suscepti muneris mihi vel promittere, vel prævidere poteram. Equidem constanter mihi proposui, & quantum imbecillitas humana permisit, in id quotidie incubui, ut actiones meas sic instituerem, ut Illustris Regiminis autoritas comiter cole-retur; ut Vobis, Professores ac Collegæ honoratissimi, de sincero affectu meo constaret, utque inter singulos non solum amicitia & benevolentia, sed & ut ea, quæ corpori toto a singulis, & quæ senioribus a junioribus deberetur observantia, conservaretur inviolata; ut amplissimo magistratui urbico nulla daretur de Academia conque-rendi occasio; ac denique ut erga Studiosam juventutem in univer-sum ita me gererem, ut magis
me

me patrem , quam magistratum, & magis Doctorem , quam Prorectorem experirentur. Sed quicquid tamen hac parte a me etiam probe gestum sit, absit, ut prudentiæ aut sapientiæ meæ, quam adhuc sentio in me esse valde exiguam, quicquam illius tranquillitatis & quietis, quam durante officio meo sensit Academia Fridericianæ, adscribam, ut potius omnia unice tribuam providentiæ divinæ, cujus favore unice fretus humeros meos ante annum oneri illi subjeci; utque, quod tum temporis magna spe impulsus feceram, nunc vero etiam in ipso regimine meo expertus, cum gaudio & lætitia exclamem: *Tua, pater, providentia cuncta gubernat.*

Etsi autem gratias immortales *s. Gratiarum actiones variae (1.) erga Serenissimum Principem juvenum* pro inexpectato hoc beneficio a-
gam divinæ Clementiæ, quod nulli tumultus, nulla homicidia statum nostrum luctuosum reddiderint & inquietum; sentio tamen, etiam esse mearum partium, ut & illi, *qui- tis, studiis*

Lis operam dantem. quibus divinum Numen ut instrumentis obtinendæ & conservandæ quietis usum est, prædicentur, iisque grates publice nuncupentur. Atque hic quidem initio non ægre ferēs, Serenissime Princeps, Dux Saxoniz, quod ad Te paulisper mea se convertat Oratio. Tota equidem civitas Hallensis Tibi multis modis submisit obstricta vivit, quod Te Serenissimo Hospite illi tamdiu frui liceat; sed inprimis Academia Fridericiana lucrum inde sentit longe maximum, cum Tu, Serenissime Princeps, pro connato Tuo in bonas literas favore, etiamsi tenera ætas Tua nondum studia Academica admittat, sapius tamen sacra nostra, exoptatissima Tua præsentia reddere soleas illustriora, simulque exemplo hoc Tuo Studiosam juventutem & præcipue perillustres & illustres Comites & Barones ac generosiorē Studentium classē excites, ut eo diligentius illa frequentent, utque iidem conspecta

morum

morum Tuorum decora innocentia, rubore quasi quodam victi non raro supprimant surgentes in visceribus subinde motus indecoros & parum innocentes. Faxit Deus optimus maximus, ut integer vitæ scelerisque purus diutissime vivas & floreas, & ut cum augmento ætatis Tuæ etiam favor & clementia Tua erga Academiam nostram quotidie augeatur.

Neque silentio prætermittendi *6. (a) Erga* sunt Illustris in hoc Ducatu Regi- *illustre* minis proceres. Salutares curæ, *Regimen* quibus communem reipublicæ sa- *Ducatus* lutem & tranquillitatem publicam *Magde-* promovent, etiam statui nostro pa- *burgici.* cem & quietem conciliant; Adsunt nobis auxilio ubi opus est; nec permittunt, ut immunitatibus Academicis sua detrahatur autoritas, aut suus vigor adimatur. Expertus illud sum per annum hoc spatium; Non cessavit singularis eorum erga literas & literarum sacra-ria favor; non defuit studium provehendi incrementa nostra, quin

quin potius conservatores & custodes jurium nostrorum exstiterunt. Hanc itaque benevolentiam non solum Academia, debita gratitudine, sed & ego, quantum in me erit, omni occasione, prolixissimo affectu demereri studebimus.

7.(3) *Erga
Senatum
Academicum.*

Vobis autem, Professores honorandi, Collegæ amicissimi, quid & quantum debeam, animo magis concipio, quam ut id verbis exprimere digne queam: Vos me dubium sæpe consiliis vestris prudentissimis adjuvavistis, Vos mihi in causis, quæ sphæram activitatis meæ transcenderunt, secundum statuta viam, qua eundum sit, sincere & cum multa favoris testatione monstravistis, & sic tranquillitatem illam qua gavisi sumus, insigniter promovistis. Cujus beneficii singularis ita perpetuo memor ero, ut re ipsa sentiat, id in hominem ingratum nequaquam vos contulisse.

8.(4) *Erga
Magistra-*

Sed nec sine grati animi significatione recordamur auxilii, quod
Amplis-

Ampliffimus Senatus & Consultiffi-^{um Urbis}
mi Consules Academiae & mihi ^{Hallenfis.}
praestiterunt. Non raro enim ac-
cidit, ut desint Academiae manus
ad exequendum necessariae: Saep-
earum placita non obtinerent sco-
pum, nec finem quem intendunt,
nisi alia judicia vim & pondus illis
adjicerent. Merito itaque lauda-
mus eos, & praedicamus, utpote
qui conclusis nostris nulla obje-
runt impedimenta, nec petitis no-
stris unquam renuerunt, sed prom-
pte adfistendo plurimum ad stabi-
liendam & conservandam tran-
quillitatem communem conferre
voluerunt.

Denique & Vobis, Ornatiffimi ^{9. (5) Erga}
Juvenes, cujuscunque status & ^{studiosam}
conditionis, gratias ago maximas, ^{Juventu-}
quod partim vita decora & mori-^{tem.}
bus ingenuos animos decentibus
sponte semitam virtutis & sapientiae
calcare volueritis, ut erga maxi-
mam partem vestri ordinis, ne
quidem monitis, tantum abest, ut
coercitione judiciali opus fuerit;
par-

partim vero, ubi a quibusdam a legibus per primos animi motus, qui vix in potestate nostra sunt, aberratum fuisset, quod tamen monitis aut coërcitione Academica passi fueritis vos in ordinem reduci, neque pertinaci resistentia concilium Professorium ad duriora consilia adegeritis. Sed ne quid dissimulem, fuerunt tamen inter vos, & sunt proh dolor etiamnum, etsi, ut arbitror, pauciores, qui data opera & dolo nequaquam bono vitam agere intendunt studiosis indignam, ac astutia partim legum vim eludere laborant, partim vero abjecto omni pudore easdem contemnunt; Et his tamen gratiæ debentur, quod vel sponte vel publice jussi abierint ex hoc Musarum sacrario, vel etiam quod metu, etsi non filiali, sed servili, non majori impetu, quam ab iis sub regimine meo factum est, tranquillitas publica turbata fuerit, quibus etiam in posterum seriam emendationem, &, ut sit mens sana

fana in corpore sano, animitus
apprecor.

Cum vero moribus receptum **PROPO-**
sit, ut Prorektor fasces deponens **SITIO-**
de conveniente materia prius quæ-^{10. Inqui-}
dam differat, putavi non alienum ^{sitio qua-}
a negotio præsentē futurum, si de ^{sitionis, et}
quæstione: **VTRVM VIRVM** ^{Sapientem}
SAPIENTEM DECEAT AD ^{deceat}
REM PVBLICAM ACCEDERE ^{Magistra-}
ET MAGISTRATVM GERE- ^{tum gero-}
RE? ^{re?} in præsentī panegyri verba
facerem.

Qua de re dum paulo atten-^{11. Copia}
tius meditor, tot obruor specula-^{dicendo-}
tionibus ad perspicuum intellectum ^{rum sal-}
hujus quæstionis; & ad solidam ^{tem per}
ejusdem definitionem pertinenti-^{indicem}
bus, ut facile sentiam, integrum ^{offensa.}
volumen requiri ad hanc quæstio-
nem pro dignitate resolvendam,
neque adeo parvo isto temporis
spatio, quod oratiunculæ meæ de-
stinatum est, negotium illud expedi-
diri posse.

Etenim

12. (1) *Ex historia Philosophica. Varias sententia Philosophorum Ethnico-* Etenim ante omnia dicendum foret ex Historia philosophica de veterum philosophorum ea de re opinionibus. Quid Pythagoras circa hoc doctrinæ caput docuerit, a) qui Cicerone teste mundum cum

Pythagororum fraudes, sub specie fugiendi magistratum, perveniendi ad summum imperium.

a) De Pythagora & Pythagoræis vide Diog. Laërt. *todo libro 8.* Ex Laërtio & aliis Scriptoribus antiquis, nostris temporibus, collegit Johannes Schefferus eruditum libellum *de natura & constitutione Philosophia Italica seu Pythagorica*, qui prima vice Upsalix 1664. typis impressus fuit, unde potissima excerpemus ad scopum nostrum vel directo vel per indirectum pertinentia. Scopus ultimus Philosophiæ Italicæ fuit, fieri Deo similem. Idem docuit & Plato, addita tamen limitatione. Quare citra limitationem sic statuerit Pythagoras. Schefferus *cap. 7. p. 42. seq.* Hinc docuerunt, Philosophum a notitia & cura rerum corporalium civiliumque debere esse remotum, in tantum, ut vicinum proximumque suum ignoret, non modo quid ab eo agatur, sed & ut prope nesciat, an is sit homo an forte aliud brutum. *Cap. 8. p. 64.* **Primum**

cum mercatu, Philosophos cum ^{rum (i) Py-}
specta-^{thagora;}

mum ad Philosophiam aditum esse docuerunt Pythagorei seipsum nosse, quod post Pythagoram etiam Plato, Stoici, aliique tradiderunt: Secundum aditum docuerunt esse, purgare se ac liberare a sordibus corporis, & bonorum geniorum operam esse necessariam ad hanc purgationem. Multum autem conducere ad hanc purgationem, si animus in se vertatur, & intuitu aliorum lateat, unde & Apollonius, simia Pythagoræ, frequenter hanc sententiam protulit: *Late cum vivis*, minus id potes, late cum sis vita discessurus. Unde a Pythagoræis etiam acceperunt alii, qui hoc præcepto usi fuerunt, cum primis Epicurus. *Cap. 9. p. 67. 73. 76.* Pleraque autem præcepta tradebat Pythagoras per Symbola, sed horum triplici interpretatione utebatur, una exoterica, ad quam admittebantur cives quivis & promiscuâ multitudine; altera acroamatica, ad quam admittebantur solum ejus discipuli, tertia esoterica, Pythagoræ propria & arcana. Porro Scholæ acroamaticæ ad vitam fere & mores pertinebant, non tamen ad vitam quamvis & civilem, sed peculia-

B b

culiarem & Pythagoricam, interim tamen Exoterica Schola continebat etiam præcepta de republica & de officiis cum magistratuum erga civis, tum civium erga magistratus. *Cap. 10. p. 82. 83. 84.* Unde nec mirandum, quod inter Auditores Pythagoræ fuerint etiam Politici, æconomici, & Nomothetæ, quamvis interpretes nesciant, ad quam classem Auditorum hos referre, & quomodo accurate ipsas classes distinguere debeant, cum modo externorum & internorum, modo theoreticorum & acusticorum &c. mentionem faciant. Erant etiam inter discipulos Pythagoræ fœminæ, quas postea etiam Plato, Stoici & Epicurei in disciplinam admittebant. *Cap. 11. p. 106. 107.* Igitur secreta Philosophiæ Pythagoricæ omnia celata & proposita per Symbola tam multitudini, quam exotericis. Non docebant ex libris, sed memoriter, nec auditores litteris quid consignabant, ipsi tamen Philosophi Pythagorei quædam scripto consignabant, sed his non suum sed Pythagoræ nomen præfigebant, neque ea, cuiquam facile communicabant. *Cap. 13. p. 125. seq.* Cæterum discipuli Pythagoræ in probatione prima despecti erant & exagitationibus vexati, quod deinde & alii Philosophi sunt imitati.

Addita

Addita deinde alia, fitis, inedia, uftiones, fectiones, quæ & ipfa fequentibus philofophis, præfertim Cynicis ufurpata fuere, item Effenis & Christianis quoque. Cibi difcipulorum Pythagoræ erant, milium, mel, favus in prandio, in cœna olera, puls. Cibi prohibiti manna, ova, & carnes animalium, non tamen quorumvis &c. Neque hæc prohibitio ad omnes Seftatores Pythagoræ feftabat, fed folum ad contemplativos, & quidem ad maxime contemplativos, aut, fi etiam ad alios, ad illos folum qui fuerunt legiflatores ex Politicis, tanquam qui inter hos fummi & perfectiffimi effent, quales tamen ex Pythagoræ pauci civitatibus præpofuerunt leges. Veftimentis utebantur candidis & mundis, pallium eorum fordidum erat & lacerum, non tamen omnium, pedibus incedebant nudis, non tamen omnes, calcei eorum erant ex papyro. Utebantur & tonfura aliqui; bona propria habebant acufmatici & Mathematici communia, ut hodie Monachi & Cœnobitæ. Politica tractabantur poft meridiem. In univerfum abftinere cogebantur a luxu, ideo deni & deni capiebant cibum; a fomno, ideo poft folis ortum nefas erat furgere; a Venere, fortaffis

Bb 2

omnes,

omnes, saltem aliqui &c. *Cap. 14. p. 137. seq. potissimum p. 147. 157. 163.* Secta hæc Pythagoræ per Aristzum ad Platonem & Aristotelem est propagata, vel potius aliquo modo renovata. Ipsa enim Pythagoræ Secta floruit saltem ducentis circiter & quinquaginta annis, cum seditione adversus eam orta omnia collegia ipsorum, domiciliaque vel incenderentur, vel quacunque ratione alia everterentur. Rationes & causæ hujus seditionis præcipuæ erant, quod Secta ista tota esset cum asperitate morum ac doctrinæ, tum vitæ, habitusque singulari differentia notabilis & a vulgo plurimum diversa, atque eo ipso suspecta & invisæ. Deinde, quia gravitate quadam singulari ac exuperante conditionem humanam offendebat. Ergo metus non exiguus ab isto genere tyrannidis, quem accendebant æmulosque interpretationibus ingeniosis, cum occasiones præberent abunde sodalitia Pythagoræ, votis, conjurationibusque mutuis sic instituta, ut de secretioribus negotiis ipsorum omnes alii excluderentur. Accedebat regendarum civitatum studium, quod hanc præ se ferebant speciem, quasi vivere privatim neque vellent, neque possent, qui hanc Sectam colerent.

Hinc

Hinc & Seneca Scholam Pythagoricam vocavit *invidiosam*, videlicet in respectu reliquarum, quæ minus duræ, minus alienæ a vulgari consuetudine vivendi, minus avidæ novarum rerum ac impetui videbantur esse. Interim etiam posterioribus temporibus frequens Pythagoricorum mentio, qui tamen mixtam aliquam ex Pythagoræ Platonisque, imo & commentis cujusque propriis, philosophiam coluisse videntur. Tales fuere sub Augusto Anaxilaus, Sotio, Sextius &c. Sub Vespasiano Apollonius, sub Antonino Numenius, quem tamen ob modo memoratam rationem alii Platonicum vocare maluerunt &c. *Cap. 15. p. 170. seq. 174. 178. sequ.* Novissime etiam Thomas Stanlejus *Parte 8. Historia Philosoph. a p. 658. ad p. 826. vers. Latina vitam & doctrinam Pythagoræ & Pythagoræzorum distincte proposuit, unde adhuc nonnulla excerpemus ad scopum nostrum. Quod vitam Pythagoræz attinet, huc pertinere videntur Oratio ejus ad Senatores Crotoniatas. cap. 13. p. 676. Pythagoræ in Republica auctoritas, quamvis ipse leges non ferret. Suasit tamen Sybaritis ut exules protegerent; & Agrigentum a Phalaridis tyrannide liberavit: Cap. 17. p. 682. seq.* Interemptus est Pythagoras a Crotoniatis

spectatoribus otiosis comparavit ; b)
 quique

ob metum, ac si Pythagoras tyrannidem in eos occupare vellet. *Cap. 19. p. 688.* Ex doctrina Pythagoræ ejusque parte I. huc spectant: Pythagoræ auctoritas inter discipulos *c. r. p. 705.* Media ad purgandam mentem varia, silentium, abstinencia, temperantia, opum ac honorum contentus, bonorum communitio &c. *cap. 3. seq. p. 708. seq.* Studium occultandæ doctrinæ arcanæ: *cap. 11. p. 715.* Regendæ Reipublicæ disciplinam suis Auditoribus ultimam tradebat, jam doctis, jam perfectis, jam sapientibus, jam beatis. *Part. 3. Sess. 2. cap. 6. p. 76. &c.* Sufficere hæc possunt, ut cognoscamus ea, quæ Pythagoras & ejus discipuli senserint de quæstione proposita. Breviter: multis simulationibus & dissimulationibus persuadere voluerunt incautis, ac si tantum quærerent unionem cum Deo & contemnerent omnia mundana & Politica, cum tamen nil minus intenderent, sed revera cuperent hoc modo decipere concives & eos subicere tyrannidi suæ, ut servos, cæca obedientia omnia facientes, quæ ipsi vellent &c.

Ciceronis
 dicta varia

b) Pythagoram Philiuntem servum venisse,
 omni que

quique auditoribus suis præceptum
in-

eumque cum Leonte, Principe Phliasiorum de Pytha-
docte & copiose differuisse quadam, cujus gora & Py-
ingenium & eloquentiam cum admiratus thagoræ,
esset Leon, quasivisse ex eo, qua maxime
arte consideret; ac illum, artem quidem se
scire nullam, sed esse Philosophum: Admi-
ratum Leontem novitatem nominis, quasisse,
quinam essent Philosophi, & quid inter eos
& reliquos interesset? Pythagoram autem
respondisse: Similem sibi videri vitam homi-
num, & mercatum eum, qui haberetur
maxime ludorum apparatus totius Græcia ce-
lebritate. Nam ut illic alii corporibus ex-
ercitatis gloriam & nobilitatem coronæ pe-
terent; alii emendi aut vendendi questu &
lucro ducerentur: esset autem quoddam ge-
nus eorum, idque vel maxime ingenuum,
qui nec plausum, nec lucrum quærerent, sed
visendi causa venirent, studiosique perspice-
rent, quid ageretur, & quo modo: item nos
quasi in mercatus quandam celebritatem ex
urbe aliqua, sic in hanc vitam ex alia vita
& natura profectos, alios gloriæ servire,
alios pecuniæ: raros esse quosdam, qui cæteris
omnibus pro nihilo habitis rerum naturam
studiose intuerentur: hos se appellare sa-
pientia Studiosos, id est philosophos: & ut
illic liberalissimum esset, spectare, nihil sibi

Bb 4

acqui-

inculcavit, ei, qui bene vitam
transi-

acquirentem, sic in vita longe omnibus studiis contemplationem rerum cognitionemque prestare. Nec vero Pythagoras nominis solum inventor, sed rerum &c. ipsarum amplificator fuit. Qui cum post hunc Pbilasium sermonem in Italiam venisset, exornavit eam Graciam, que magna dicta est, & privatim & publice prestantissimis & institutis & artibus. Cicero Tusc. quest. lib. 5. cap. 3. & 4. p. 1098. edit. Schrevelii in quarto 1661. Quæ hic in genere Cicero de adventu Pythagoræ in Italiam meminit, ea paulo distinctius alibi proponit: Pythagoras, (inquit lib. 1. Tusc. qu. c. 16. 17. p. 1056.) cum Superbo regnante in Italiam venisset, tenuit magnam Graciam cum bonore & disciplina, tum etiam autoritate, multaque Secula postea sic viguit Pythagoræ nomen, ut nulli alii docti viderentur &c. Platonem ferunt ut Pythagoræos cognosceret, in Italiam venisse & didicisse Pythagoræa omnia primumque de animorum aternitate non solum sensisse idem, quod Pythagoras, sed rationem etiam attulisse. Idem lib. 4. Tusc. qu. c. 1. p. 1686. Pythagoræa doctrina cum longe lateque floreret in Italia & Gracia, etiam permanavit Romam. Arbitror etiam, Numam Regem Pythagoræum

transigere velit, bene latendum esse; c) quique doctrinis suis prima fun-

ream a posterioribus existimatum, propter Pythagoraeorum admirationem. Alibi tamen nempe lib. 2. de Oratore c. 37. p. 96. notat, Numam annis permultis ante fuisse, quam ipsum Pythagoram. Scilicet quia, secundum paulo antea excerpta Pythagoras demum Superbo regnante in Italiam venerat. Sedet in libro 3. de Oratore c. 15. p. 115. sequentia de Pythagora memoravit Cicero. Hanc cogitandi pronuntiandique rationem, vimque dicendi, (i. e. artem oratoriam) veteres Graeci sapientiam nominabant. Hinc illi Lycurgi, hinc Pittaci, hinc Solones atque ab hac similitudine Coruncanii nostri, Fabricii Catones, Scipiones fuerunt, non tam fortasse docti, sed impetu mentis simili & voluntate. Eadem autem alii prudentia, sed consilio ad vita studia dispari, quietem atque otium secuti, ut Pythagoras, Democritus, Anaxagoras, a regendis civitatibus totos se ad cognitionem rerum transfulerunt: qua vita propter tranquillitatem, & propter ipsius scientia suavitatem, qua nihil est hominibus jucundius, plures, quam utile fuit Reip. delestitavit.

c) De hoc praeepto Pythagorico jam De praec. quz. pto Pytha-

Bb 5

quz. pto Pytha-

fundamenta viderur jecisse post
 multa demum secula orti in Chri-
 stianis rebuspublicis Monachismi,
 & aliorum Papismi arcanorum
 pseudopoliticorum. d)

Tum

gorico:
 ἁδθε
 βιώσας.

quzdam memoravi *supra lit. a in excerptis*
ex Schefferi Philos. Ital. cap. 9. Adde se-
 quentia ex *Notis Menagii in Diog. Laert.*
lib. 8. cap. 50. p. 378. Mirum autem, *Laër-*
nium nostrum inter Pythagorica effata τῷ
ἁδθε βιώσας non meminisse de quo sic Ma-
rinus in vita Procli: Usque adeo latebat
 Proclus, quantum ne Pythagorzi qui-
 dem, qui pꝛceptum hoc auctoris sui;
 ἁδθε βιώσας inconcussum servant.

An Pytha-
 goras pri-
 ma funda-
 menta jecit
 ris Papismi
 Pseudo-po-
 litici.

d) Nimirum ut in *nota lit. a* ostendi,
 Pythagoram & Pythagoreos sub specie
 unionis cum Deo & contemptus rerum
 humanarum & Politicarum ac purga-
 tionis animi occulte imperium tyran-
 nicum quzsisisse in populum; ita par
 est ratio Monachorum in Papatu & om-
 nis Cleri imo Papz ipsius. Id saltem
 dubium videtur, qua ratione dicere
 possim, ista arcana Politica Papismi or-
 tum ducere a Pythagora & Pythagorazis,
 cum tamen ibidem simul ostenderim,
 jam dudum extinctam fuisse sectam
 Pytha.

Tum quid Socratem moverit, *13. (2) Sc-*
 ut cum antea in juventute & mili- *cratis,*
 tiæ operam dederit, & officia Po-
 litica Athenis gesserit, postea etiam
 philosophiam docendo, ut ex Xe-
 nophontis Memorabilibus patet,
 politicos sapius instruxerit, quo-
 modo Respublica sit prudenter
 administranda; ipse tamen a
 geren-

Pythagororum, & cum alibi *in caut.*
circa præcogn. jurisprud. cap. 6. §. 63. lit. m,
 observaverim Pythagoricos Philosophos
 sub Augusto Roma fuisse ejectos, imò
 cum Historia Ecclesiastica ostendat arca-
 na illa Pseudopolitica in Papatu deberi
 doctriinæ Platonice, & nimis venera-
 tioni Patrum erga Platonem, de qua
 plura dicentur infra suo loco. Sed hoc
 dubium facile tolli potest, si simul ex
 supra excerptis notaveris, etiam post
 illam ejectionem Pythagororum sem-
 per extitisse Philosophos Pythagorzos,
 etiam post tempora Augusti; item quod
 Plato plurima dogmata sua a Pythagora
 hauserit, & saltem hinc inde emenda-
 verit, aut novis larvis obductis occul-
 taverit.

gerendis negotiis plane abstinuerit, e)

Porro

Probatio
brevis eorum,
quæ hic de
Socrate dicuntur.

e) Quæ hic de Socrate dixi singula probari possunt ex vita Socratis & memorabilibus Xenophontis de Socrate, quæ jam anno 1693. ex Carpentarii scripto Gallico in idioma Germanicum transtuli. Socratem in juventute & militiæ dedisse operam, & officia Politica Athenis gessisse pluribus descripta vide in *vita Socratis cap. 4. p. 7. cap. 7. 8. 9. p. 15. seq. cap. 24. p. 105.* Quod autem Socrates Politicos sæpius instruxerit, quomodo respublica sit prudenter administranda, patet ex rubrica libri secundi memorabil. Socratis cap. 1. p. 68. seq. *de informatione Principis*, & libri tertii cap. 1. 2. 3. p. 139. seq. *de officio supremi ducis militiæ*, porro capitis 5. p. 157. *de corrupto statu Reipubl. Atheniensis*, capitis 6. p. 169. *de stultitia imperitorum officia Reip. ambientium*, capitis 7. p. 177. *quod idonei administrationi Reipublica se non penitus subtrahere debeant*: capitis 16. p. 191. *de arte regendi*, denique libri quarti capitis 10. p. 280. *de variis formis Rerumpublicarum*. Cur vero Socrates ipse se subtraxerit administrationi Reipublicæ, paucis rationem exhibet me-

MORA

Porro quænam ratio subsit, ut ^{14.(3)Stoi-} cum Zeno & Chrysippus duo illi ^{corum.} Stoicæ philosophiæ principes, ipsi Rempublicam non administraverint, docuerint tamen, Sapientem accessurum esse ad rempublicam, nisi quid impediret, imo solum Sapientem esse idoneum ad gerendum magistratum, & ad judicandum, imo solum Sapientem Regem esse. f) Tum qui factum sit, ut Stoici

morabil. lib. 1. c. 21. p. 65. Adde Stanlei p. 126. 160. 162.

f) Laërtius *lib. 7. c. 121. 122. p. 441. edit. Menagii*, notat, Chrysippum docuisse, accessurum esse Sapientem ad Rempublicam nisi quid impediatur; item solum sapientem esse liberum, imo regem. Plutarchus in libro *de contrad. Stoicorum* ipsi non accesserint? Stoicos reprehendit quod eorum decretis vita non consentiat: Cum enim sapientem rempublicam administrare velint, deque ea multa scribant, ipsos tamen semper in otio versatos esse. Præterea ex Chrysippo quædam in medium affert, ex quibus intelligitur Stoicos otiosam vitam reprehendere consuevisse. Conf. Cicer. *de finib. lib. 3. c. 20.*

P. M.

Stoici de gubernanda Republica nihil literis prodiderent, nec in animo

p. m. 1028. item Aldobrandini notas add. c. 121. 122. Laertii, Stanleium Part. 7. Sect. 2. c. 15. p. 618. 619. Voluit equidem hoc dubium solvere Seneca de Otio Cap. 32. Sed jam supra Orat. l. 5. 9. lit. 9. p. 56. seq. potiss. p. 69. ostendi, Senecam ipsum, dum Stoicorum ineptias vult refutare, aliquando etiam ineptire. Annon & in hac quæstione idem fit norandum, judicio Lectoris relinquo, & saltem doctrinam Senecz refero, (1) ad objectionem quod natura utrumque exigit a Sapiente, & agere & contemplationi vacare, respondet Tom. 2. p. m. 692. se utrumque facere, cum nec contemplatio sine actione sit. (2) Per ipsum sapientem non esse moram, non actorem, sed agenda deesse, ergo, Sapientem ad otium secedere, ut sciat, se tum quoque acturum ea, per quæ posteris proficit. (3) Illustrationis gratia addit: Zenonem & Chrysippum majora egisse, quam si duxissent exercitus, gessissent honores, leges tulissent, quas non uni civitati, sed toti humano generi tulerint. Tale igitur otium convenire viro bono, per quod futura secula ordinet. nec apud
paucos

mo habuerint, quicquam de ea re tradere, quod in vita Civili ad hunc

paucos concionetur, sed apud omnes *omnium gentium homines*, tam praesentes quam futuros. (4) Ergo Chrysippum & Zenonem sic vixisse, quemadmodum dixerant esse vivendum. Quod si obijcias, neminem illorum Rempublicam administrasse, respondet; non fuisse illis aut eam fortunam aut dignitatem, quae admitti ad publicam rerum transactionem solet, (i. e. adnotante Lipsio, quod ad Rempublicam tum ex censu & ex genere magistratus admissi fuerint.) Idem Lipsius ex Stobaeo aliam excusationem affert: Chrysippum, interrogatum, cur non administraret publica? respondisse: Quia, si male, Diis displicuero, si bene, civibus: Pergit Seneca (p. 692.) addendo (5) responsionem. Zenonem & Chrysippum nihilominus non segnem egisse vitam, invenisse quemadmodum plus quies illorum hominibus prodesset, quam aliorum discursus & sudor. Ergo hos nihilominus *multum* egisse visos esse, quamvis *nihil* publice agerent. Relinquo inquam has responsiones Senecae iudicio Lectoris & saltem hic duobus verbis

hanc finem ului foret , sed solummodo de quæstionibus abstractis, & ad vitam politicam plane inutilibus disputaverint, ut vel ex unius Senecæ libello de Otio Sapientis colligere licet : g) Quid Ciceroni respon-

verbis noto exceptionem ad responsionem primam ex verbis ejusd. Senecæ paulo post (ead. p. 692.) sequentibus. *Plurimum, inquis, discriminis est, utrum aliqua res propositum, an propositi alterius accessio sit. Utrum autem hanc exceptionem tollant verba statim sequentia Senecæ valde dubito, dum pergit: Sano grande discrimen, tamen alterum sine altero non est: nec ille sine actione contemplatur, nec hic sine contemplatione agit. Mihi non displicet judicium Euremonii de Seneca: Dans Senèque il ya deux hommes, l'un visionnaire, l'autre Philosophe. De utroque exempla non pauca addit, quæ videri possunt in Saint-Euremonianis a p. 32. ad p. 36.*

Exempla
quæstio-
num ina-
nium Stoi-
corum ex
Seneca.

g) Non dico, quod Seneca in libello de otio Sapientis intenderit taxare Stoicos, quod quæstiones saltem abstractas & ad vitam Politicam plane inutiles proposuerint & de iis disputaverint, cum

respondendum sit, Stoicæ Philo-
sophiæ alias magno admiratori, in
libris

cum potius nota præcedens doceat, quod Seneca in dicto libello Stoicos defendere voluerit. Interim si lector impartialis saltem sequentem locum Senecæ velit attente considerare, patebit, quæstiones, quas Seneca ad defendendos Stoicos exempli gratia affert, si non æque inanes esse, ac disputationes illas, quas *supra p. 56. & 62.* ipse Seneca iudice, ut ineptissimas attulimus, saltem esse inutiles & valde noxias, si homo de earum resolutione gloriatur: *Huius majori Republica* (i. e. toti generi humano) inquit Seneca *cap. 31. de ot. Sap. p. m. 687. & in otio deservire possumus: imo vero nescio an in otio melius: ut queramus, quid sit virtus? una pluresve sint? natura an ars bonos viros faciat? unum sit hoc, quod maria terrasque & mari ac terris inserta complectitur? an multa Deus corpora ejusmodi sparserit? continua sit omnis, & plena materia, ex qua cuncta gignuntur, an deducta, & solidis inane permixtum sit? Deus sedens opus suum spectet an tractet? utrumne extrinsecus illi circumfusus sit, an toti inditus? immortalis sit mundus, an inter caduca & ad tempus nam*

Cc

nume-

libris de Oratore ad oculum demonstranti, Stoicam doctrinam admi-

De libris
Politicis
Stoicorum.

numerandus? *Hac qui contemplatur, quid Deo praestat? Ne tanta ejus opera sine teste sint. Solemus dicere, summum bonum esse, secundum naturam vivere: naturam nos ad utrumque genuit, & contemplationi rerum & actioni &c.* Caeterum, dum dixi, Stoicos de gubernanda Republica nihil litteris prodidisse, id pariter intelligendum de gubernanda republica secundum regulas genuinae prudentiae. Et enim recte quidem Lipsius *Lib. 1. manud. ad Philof. Stoicam dissert. 16. p. m. 91. edit. Lugd. 1644.* monuit, Stoicos etiam ad civilem doctrinam, quae reges principesque tangit, ivisse, ubi simul ad Laertium provocat, quod inter Zenonis & Cleantis & Chrysippi libros, occurrant tituli, de *Republica*, de *legibus* de *consilio*, & talia, quae ad regimen aut tutelam faciant generis humani (vide *Libr. 7. Laertii c. 36. 175. 188.*) sed dum Lipsius addit, eos *maxime* ivisse ad civilem doctrinam, & quod in catalogis Laertii *statim* occurrant isti tituli, in eo fallitur. Nam ex allegatis modo Laertii locis patebit, libros Politicos horum Stoicorum esse paucissimos, intuitu reliquo-

administrandam rempublicam homines ineptissimos reddere? Quid Plutarcho, integros libellos de communibus notionibus item de contradictionibus Stoicorum, & alium,

liquorum ibi recensitorum, quorum multi, ut statim ex titulis apparet tractarunt res inutiles & inanibus abstractionibus repletas. Cum autem citata Lipsio libri Stoicorum de Republica, de Legibus, de Consilio non extent, dici non poterit, an mereantur commendationem Lipsii. Si tamen ex illis, quae Laërtius de Chrysippo ejusque absurdis dogmatibus & interpretationibus fabularum, de ejus arrogantia, interrogatiunculis, sophismatibus. *l. libr. 7. cap. 179. ad finem libri* passim tradidit, judicare licebit, si consideremus ea, quae *cap. 188. p. 481.* notavit de Chrysippo Laërtius, quod in libro de Republ. dogma hoc posuerit, patrem ex filia, matrem ex filio & fratrem ex sorore liberos procreare, & quae pariter de assertis Stoicorum moralibus & Politicis docuit Sextus Empiricus *libr. 3. Pyrrhon. Hypot. cap. 24. p. m. 528. 529.* tum facile conjicere licebit nullius, vel certe exigui momenti fuisse dogmata Politica Stoicorum. Cc 2 b)

alium, quod Stoici magis impro-
visa quam Poëtæ dicant, adversus
Stoicos edenti? b) Quomodo re-
mo-

Ciceronis
censura
Stoicorum:
& quid
huic &
Plutarcho
respondeat
Lipsius.

b) Statim *lib. I. de Oratore cap. 11. p. m. 70.*
Cicero dicit, *Stoici nostri disputationum
suarum atque interrogationum laqueis te
(qui oratoriz studes) irritum tenerent.*
Alia adhuc ex aliis Ciceronis libris ex-
cerptis Lipsius *manud. ad Philos. Stoic.
lib. I. dissert. 14. p. 83.* quod videlicet Zeno
Stoicorum Princeps non tam rerum in-
ventor fuerit, quam verborum novo-
rum; itaque eum maluisse *producta* di-
cere, quæ alii *bona fortuna* aut *corporis*
vocaverint, & *rejeclanea*, quæ alii *mala*
ejusdem generis vocaverint; quod Ci-
cero dixerit: Stoicorum subtile vel spi-
nosum potius esse differendi genus;
item, quod pungant, quasi aculeis,
interrogatiunculis angustis, quibus et-
iam qui assentiantur, nihil tamen com-
moveantur animo & iidem abeant, qui
venerint. Equidem Lipsius *d. l. lib. 3.
diss. 2. p. 248.* respondet: Ciceronem &
Plutarchum esse Academicos, id est
ex professo Stoæ hostes; alibi vero *d.
lib. 3. diss. 12. p. 321.* idem Plutarcho obji-
cit, & Ciceronem Ciceroni opponit,
dum doceat Sapientem (Stoicum) re-
ctius

movenda sit inculpatio Rubellio Plauto apud Tacitum, adhuc eo tempore, quo Secta Stoicorum nota & florens esset, facta, quod Stoicorum arrogantiam, sectamque quæ turgidos homines & negotiorum appetentes faciat, assumpfisset, imprimis cum ipse Lipsius Stoicæ Sapientiæ restaurator eam objectionem insufficienter removerit, & prope necesse habuerit fateri, quod ex Paradoxis contumacia Stoicorum, nimius sui amor, & aliorum nec privatorum tantum, sed & magistratuum principumque contemptus ortum duxerint. i)

Tum

Etius appellari Regem, quam Tarquinium, qui nec se nec suos regere potuerit. Sed hæc responsiones mihi parum placent, nescio an tibi, Lector.

i) Quæ hic de Rubellio Plauto & de Aliæ responsiones
contumacia Stoicorum ac contemptu aliorum adduxi, ista Lipsius sub per-
sona Auditoris sibi ipsi objicit, *lib. 1. diff. Lipsii in-*
14. p. 84. & ad hæc respondet diff. 15. p. 91. sufficientes.
ex Senecæ *Epist. 73. & lib. 2. de Clement.*

15.(4) *Epicuri.*

Tum de Epicuri doctrina videndum esset, & utrum inter dicta ejus de Sapiente illud, quod jubet Sapientem non accessurum esse ad Rempublicam, ita absurdum sit, ut jurati Epicureæ philosophiæ hostes, Cicero & Epictetus, id passim variis

e. s. errare videri eos, qui Philosophiæ Stoicæ fideliter deditos contumaces esse dicant, & refractarios & contemtores magistratum & regum, eorumque per quos publica administrantur, cum e contrario nulli adversus illos gratiores sint, & nulla Secta benignior leniorque sit, nulla amantior hominum. Sed hæc contradictiones meræ sunt, non responsiones perspicuæ. Adde quod Lipsius *d. l. 3. diff. 14. p. 329.* Stoicorum tumorem & vaniloquentiam ipse notet, occasione Paradoxi Stoici, Sapientem Deo parem esse & mox *diff. 15. ab init. p. 330.* etiam sequentia Paradoxa: Sapientem omnia recte facere, etiam digitum exserendo; eum sine peccatis esse, pariter ad ea referat, quæ ab eodem elationis Stoicæ fonte orta, & adeo noscendi solum non probandi causa edifferenda sint. Conf. eund. *d. lib. 3. diff. 23. p. 329.*

variis diſteriis & ſcommatibus impugnarent. Et annon potius reſtæ rationi magis conveniat dogma Epicuri, Sapientem non geſturum eſſe magistratum, niſi forte patria periclitetur, aut eo valde opus habeat; quam paradoxum Stoicorum, reipublicæ quidem operam Sapientis ſui ſpondentium, ſed ſub limitatione totum præceptum deſtruyente, niſi videlicet aliquid impediatur; ſub ejuſmodi impedimentis autem etiam illud comprehendentium, ſi Reſpublica ipsis vel leviter ſaltem diſpliceat. 1)

Ulterius

1) Præter Laertium & Stanleium hic Epicuri doctrine: Sapientem ad Remp, non accessurum comparata cum doctrina Stoicorum. vide potiffimum Gaſſendum in animadverſ. ad 10. libr. Laërtii Tomo II. f. 14. ſeq. item fol. 157. ſeq. edit. Lugdun. 1675. Paucis: Docet Gaſſendus non difficulter objectionibus Epicæti & Ciceronis adverſus doctrinam Epicuri, de acceſſione Sapientis ad Rempublicam, reſponderi poſſe, ſi fundamenti loco ponatur ſequens locus Senecæ c. 30. de ot. Sap. p. m. 686. *Due maxima hæc in re diſſident Sectæ, Epicuræorum & Stoicorum; ſed utraque*

96.(5) Pla-
tonis &
Platonico-
rum,

Ulterius circa Philosophiam
Platonicam dicendum foret de no-
tissimo Platonis dicto, tum demum
beatas

ad otium diversa via mittit. Epicurus ait:
Non accedet ad Rempubl. Sapiens, nisi
quid intervenerit. *Zenon ait:* Accedat
Remp. nisi quid impedierit. *Alter otium
ex proposito petit, alter ex causa.* Quod si
igitur objiciatur Epicureis neglectus
patriæ, publicæque utilitatis, respon-
suros esse, si *intervenerit* tempus, quo
Patria consilio opeque ipsorum indi-
geat, se esse saluti patriæ otium suum
posthabituos. His addi posse aliam
responsionem ex Plutarcho & Stobæo,
Epicurum docuisse, illis, qui suapte
natura ambitiosi gloriæque appetentes
sint, non esse quiescendum, sed publi-
cæ administrationi actuosæque vitæ se
dedentibus naturæ obsequendum, cum
scilicet ita sint comparati, ut ex otiosa
vita potius perturbationem & mole-
stiam trahant, dum, quod concupi-
scent, non assequuntur. Unde nihil
aliud voluisse Epicurum, quam esse
quidem Philosophicum otium negotio-
sæ vitæ cæteris paribus præferendum;
verum si quis actuosus sit, publicisque
rebus gerendis idoneus, insuper vero
&

beatas fore Respublicas, si aut
Sapientes regnarent, aut qui re-
gna-

& nascendi conditio, aut fors & occa-
sio januam facilem ad publicæ rei ad-
ministrationem aperiat, hunc debere
vitam præferre actuosam. Porro si
quis aut sua natura ad otium compara-
tus sit, aut ambitionem vanitatemque
vi rationis represserit, aut quid rei id
sit expertus, quasi ex procellis emer-
serit, secundum Epicurum huic otium
præstabilius fore, neque esse congru-
um, ut illud cum vita actiuosa commu-
tet, nisi quid forte interveniat ex parte
Reip. quod ejus industriam deposcat.
Pergit Gassendus; videri ipsi, quod
Epicurus præstantius sentiat Zenone,
cum ipse per se ac sponte otium eligat,
Zeno autem ad illud, nisi ex accidenti,
& quia a negotio arceatur, non tendat;
Porro, videri etiam animi modestiam,
a Rep. abstinere, ad quam necessitas
non vocet, contra videri præsumptionem
animi, in eam se ultro ingerere, etiam
cum nihil sit, quod ostet. Et revera
luisse Stoicos illa doctrina sua de Sa-
pientis accessu ad Remp. ulterius pro-
bat ex Seneca de otio Sapient. cap. 32. p. m.

693. docente, sapientem Stoicum non

gnarent, sapientiæ darent operam; *m*) de republica item Phantastica

accessurum ad quamvis Rempublicam, non ad Atheniensem, non ad Carthaginiensem, neque ad ullam aliam cum nulla inveniatur, quæ sapientem, aut quam Sapiens pati possit.

Brevis nota
circa di-
ctum Pla-
tonicum.

m) Vel ut ab aliis effertur: tum demum beatas fore respublicas, si aut Philosophi regnarent, aut qui regnarent philosophentur. *Stanley Part. 4. c. 11. p. 312.* Nam Sapienses & Philosophi hoc loco significant unum & idem. Ipsum dictum Platonis concederemus, si modo historia Philosophica non ostenderet, Philosophos gentiles maxime Platonicos nihil minus docuisse, quam genuinam sapientiam, singulis ad emendationem propriam & illis qui regunt cives in Republica ad promovendam tranquillitatem publicam, utilem & proficuum, sed potius eorum doctrinas factum intolerabilem & stultitiam toti humano generi noxiam & produxisse & promovisse. Confer quæ de Pythagoræ & quod horum doctrinas reassumserint Plato & Platonici jam supra notavimus *lit. d.*

taffica Platonis; n) de libris ejus
non

n) In genere de modo docendi Platonico per Dialogos, noto, eum me non improbare sed approbare, si modo regulæ observentur quas breviter proposui in *Cautelis circa præcognita Jurisprud. cap. 10. §. 66. in not.* & quas revera si non semper, ut plurimum tamen observavit Socrates in *memorabilibus Xenophontis*. Has vero ita nusquam & nunquam observavit Plato, ut diffiteri nequeam, me semper, quoties in Platone legerem, maximam sensisse nauseam & admiratum esse, qui fiat, ut Plato hodiernum a multis magnæ autoritatis viris tantopere commendetur & æstimetur, antequam fontem hujus mali (de quo fonte in sequentibus) distinctius cognoscerem. Ita ubique & prope in singulis paginis deprehendebam nil nisi doctrinas vanas, logomachias, & ubique fundamenta summæ insipientiæ. Potissima differentia inter modum proponendi Platonium & Socraticum in eo consistit: In Socratis dialogis invenies breves quæstiones & responsiones. Plato non tam breviter quærit, quam prolixè disserit. Fingit responsiones pro lubitu, nec tam responsiones sunt, quam applausus

Judicium
sincerum
de Platone.

plausus intempestivi. Ex vita Socratis constat, etiam huic ipsi displicuisse Dialogos Platonis, & admiratum esse, quod tam impudenter in istis dialogis Plato ipsi Socrati affinxerit sæpissime asserta stultissima & quæ Socrati nunquam in mentem venerant. Et ne putes, me solum ista multis forte displicentia observasse, adjiciam hoc loco saltem duas observationes parallelas. Primam invenies apud Clericum *Logica Part. 4. cap. 9. §. 9. p. 235. Plato in dialogis magistro δογματικότερος multo est, & Xenophon plurima refert Socratis colloquia, vere, ut videtur habita, cum Plato multa finxerit*, item apud Jacobum Bernhardum in *novellis Reip. Liter. 1710. in Sept. p. 265. Il ya, sans doute d' excellentes choses dans les ouvrages de Platon, mais elles sont quelque fois accompagnées, de je ne scay quel galimatias. Quod in specie Platonis dialogos X. de Republica attinet, in eo consentiunt fere omnes, etiam qui alias doctrinam Platoniam magnificiunt, Rempublicam a Platone descriptam esse nullius momenti & Phantasticam; atque hæc assertio cuilibet facile in oculos incurrit, si quis modo considerare velit potissimas doctrinas a Platone in illis decem dialogis propositas, quæ sunt sequentes.* In-

tio

Et in specie
de ejus dia-
logis de
Republica,
Morum sy-
nopsis.

tio examinat pro more fatis prolixè *ju-*
stitia definitionem, magis impugnando
 definitiones, quas pro falsis habet,
 quam ut genuinam definitionem per-
 spicue tradat. Tum de *injustitia* agit,
 tanquam ex cujus cognitione illustretur
 justitiæ ipsius definitio. Porro docet:
 de virtutibus *magistratum*, eos de-
 bere esse *iracundos* in pœnis irrogandis
 & erga hostes, *sagaces* in præmiis; in-
 stituendos eos esse in *Musica* & *Gymnasia*,
 de quibus prolixè disserit. *Poëtas* esse
 ejiciendos e Republica, honore tamen
 salvo. Agit etiam de *quatuor virtutum*
cardinalium usu eximio in Republica.
 Magistratus porro instituendos esse in
vera Philosophia i. e. summi boni seu Dei
 cognitione. Huic assertioni jungit di-
 ctum, de quo in *nota m.* egimus: *Tum*
demum beatas fore Respublicas &c. Se-
 quuntur præcepta specialia: ad officia
 Reipublicæ etiam admittendas esse *fæ-*
minas: uxores, liberos & bona civibus esse
 debere *communia*: Ideam boni summi
 seu Dei non consistere in *nuda contem-*
platione, sed in cognitione rerum ad
officia socialia necessariorum. Hanc
 vocat *Dialecticam*, Hujus famulas dicit
 esse *Physicam* & *Mathefin*: *Tres formas*
 esse rectæ gubernationis, monarchiam,
 aristocratiam & politiam: His *oppositas*
 esse

non melioris notæ de Legibus; o)
de

esse tyrannidem, oligarchiam & democrati-
am: *Tyrannidem* esse infelicissimam.
Denique declarat cur *Poëtas* ex sua Rep.
excluserit, & de *premiis* ac *pœnis* tam in
hac, quam in *altera vita* differit.

Synopsis
dialogo-
rum Plato-
nis de le-
gibus.

o) Quid de hoc Platonis opere, quod
tredecim Dialogis inclusit, sit judican-
dum, etiam aliquo modo patebit ex
sequenti eorum synopsi. *Dialogo pri-
mo* tractat de legum (1.) causis, Deo &
virtute, (2.) de legum subjecto, scili-
cet natura humana, corrupta per cu-
piditates, & ratione repugnante, (3.)
de legum fine, ut cives fiant virtuosi.
Dialogus secundus docet, legislatorem de-
bere maxime respicere duas hominum
cupiditates dominantes: dolorem &
voluptatem. Ex quo infert, leges, nec
nimis licentiz debere favere, nec ni-
mis rigidas esse: Potissimum autem
momentum situm esse in educatione
puerorum; omnia autem ætatum esse
decoram quandam harmoniam. *Dia-
logus tertius* inquit in legum originem
post universum quoddam diluvium, &
inde auctis iterum hominibus, post se-
culum simplex æquitati deditum, in-
troducitis divitiis & penuria. *Dialogo
quarto*

de variis item Plutarchi, Platoniam
cam

quarto agit de situ civitatum oportuno & quarendarum sedium occasionibus; de Reipublicæ forma, Dei & parentum cultu, legum vi & autoritate; de præfationum legibus præmittendarum necessitate, & regulis earum. *Dialogus quintus* docet, quomodo verus animi cultus sit instituendus intuitu corporis, pecuniæ & aliarum rerum externarum: & *frustraneas esse leges*, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit. *Dialogus sextus* proponit magistratum necessitatem, diversitatem, creationem, matrimonii doctrinam & leges matrimoniales (ubi simul emendare voluit doctrinam de *communione uxorum*.) *Dialogus septimus* iterum de liberorum educatione tractat, tam quoad corpus, quam quoad animum, ubi prolixè differit de musica & choreis, tanquam quæ maxime apud Græcos in usu essent. *Dialogus octavus* agit de ludis & festis religiosis (Græcis etiam maxime frequentatis) eorumque etiam in bellis usu; item, quatenus mulieres etiam sint ad bellum præparandæ. Porro de religionis naturalis efficacia perpetua in homine intuitu
con-

conscientiæ, de turpitudine adulterii, fornicationis, & veneris masculæ. *Dialogus nonus* proponit generalia præcepta de judiciis, de criminibus maximis, de differentia legislatoris & judicis, & de regulis constituendorum judicorum. *Dialogus decimus* agit de impietate & profana loquentia de Deo, de hujus impietatis stultitia, variisque generibus, & de variis pœnis in illa impietatis genera, etiam capitalibus. *Dialogus undecimus* proponit doctrinam de pactis in genere & in specie de pactis & contractibus privatis, (sub quibus etiam comprehendit testamenta & tutelas) item de horum obligatione ex æquitate naturali. *Dialogus duodecimus* continuat agere de pactis & contractibus publicis, de legationibus, militari disciplina, jurejurando, publicis peregrinationibus, de tribus judiciorum subselliis, de jure sepulcrorum &c. In *dialogo decimo tertio* & ultimo concludit; a Deo pendere omnem Reipublicæ felicitatem; adeoque præcepta dat de collegio sacro ex optimis civibus constituendo, & de sapientia per hoc collegium introducenda. His ita præmissis cave ne putes, hujusmodi meum generale de Platonis philosophia *supra nota n.* sincere datum id intendere, ut

cont.

Judicium
speciale de
doctrinis
Platonis.

contemnere velim omnes doctrinas Platonicas. Quin potius uti in sensus incurrit, quod ibi potissimum sententiam meam dixerim in genere de modo radioso secundum quem Plato proposuit doctrinas suas; ita quod in specie doctrinas ejus de Republica & legibus hactenus recensitas attinet, paulo specialius meam sententiam de iis hic, sed brevibus propono. *Sunt bona mixta malis, sunt mala mixta bonis.* Inter doctrinas non paucas, quæ prima fronte piz & sanctæ videntur, sunt etiam multæ, quæ, si eas paullo attentius examines, sunt hypocriticæ, aut, si verba magis in factum temperare velis, Pythagoricæ. Sed adsunt etiam non paucæ, quæ ne quidem umbram sapientiæ habent. Ita, ut secundum ordinem supra usurpatum hoc judicium meum exemplis illustrem, non credo, in libris de Republica, prudenter & juste magistratibus esse iracundiam, item Musicam & Gymnasticen tantopore commendatas. Quod præceptum de Poëtis e Republica ejiciendis attinet, equidem hoc nimis rigidum esse arbitror, interim in eo consentio Platoni, quod alii Græcorum (quos hodiernum multi ex nostratibus sequuntur) nimis imprudenter commendaverint & extulerint

In specie
de Poëtis :

Dd rint

rint Poëtas, inprimis Homerum & Virgilium, qua de re mentem meam distinctius exposui in *cautelis circa præcognita jurispr. capite 8. potissimum §. 11. & 12. & ibi not. d.* Scriptoribus ibidem allegatis adde Max. Tyrium *dissert. 7.* In specie de Homero & Virgilio in utramque partem Basnagium *Histoire de Juifs, lib. 3. cap. 20. p. 941. ad p. 948.* Huetium *de orig. fabul. Roman. p. 86.* Homerum colaphis dignum dixit Heraclitus apud Laertium *libr. 9. cap. 1.* Adde de Homero Baylium *diët. critique sub voce Loyer p. m 356. Edit. prima.* Madame Dacier *des causes de la corruption du gout, de la Motte, dans le discours sur Homere* qui ipsius versioni Iliados Homeri præmissus est. Possunt etiam multa ad hunc usum peti ex lectione Longini *de sublimi & ex observationibus Gallicis ad easdem du Boileau, item ex parallelis des anciens & de modernes de Perrault, ex observ. Halens, Tom. III. obs. 1. §. 8. seq.* ex Dion. Halicarn. *oper. Rbetor. & ejus indice voce Homerus, Zoilus.* Virgilium contra Clericum *lib. 1. Parrhas.* defendere aliquo modo voluit Burmannus in *præfatione ad Petronii Satyricum circa finem.* Ex antiquis Virgilium prolixè commendat & sapientiam ejus demonstrare voluit Macrobius *Saturn. lib. 1. cap. 24. & integr.*

integr. lib. 3. 4. 5. 6. In operibus *Vavassoris* fol. 680. ad 700. etiam plura invenies de vana commendatione Homeri. Sed redeamus ad Platonem. Hujus doctrinæ de vera Philosophia, in qua magistratus sint instituti, i. e. in summi boni seu Dei cognitione, & quod ista non consistat in nuda contemplatione, sed in cognitione rerum ad officia socialia necessariorum, item quæ de legibus *dialog. 1.* iterum de Deo & virtute tanquam legum causis tradit, item in *dial. 10.* de graviter punienda impietate & profana loquentia de Deo, denique in *dial. ult.* quod a Deo pendeat omnis Reipubl. salus &c. si supine eas consideres, optime & pie sonant; sed si penitius eas examines, & scopum, quorsum ista omnia tendant paulo penitius consideres, scilicet, ut in *ult. dial.* addit, collegium sacrum ex optimis civibus esse constituendum, quod sapientiam istam in civitatem introducat, facile apparebit, Platonem in hoc esse egregie imitatum Pythagoreos; ut sub specie pietatis & sanctitatis stabiliret solum autoritatis præjudicium & tyrannidem maxime crudelem erga eos, qui ab ejus dictatis vel in levissimis dissentire auderent, tanquam in homines maxime impios. Porro doctrina Pla-

De hypo-
critica pie-
tate Plato-
nica.

De com-
muniõne

bonorum
& uxorum
&c.

tonis de communione bonorum, uxorum, liberorum, non solum est phantastica. (quod communionem bonorum attinet,) sed & irrationalis & impia, unde & ipse *dial. 6. de Legib.* doctrinam de communione liberorum & uxorum emendare, aut potius emollire, voluit. Est & id ridiculum, quod doctrinam de Deo ad Dialecticam retulerit, sed id tamen simul affectationem dominatus in intellectum humanam indicat, quod Physicam & Mathesin voluerit hujus Dialecticæ famulas esse. Facit & id ad stabiliendum præjudicium auctoritatis, quod Plato *in Dial. 4.* tanto opere commendat præfationum legibus præmittendarum necessitatem, cum potius natura & scopus legum ostendat, rectius Senecam docuisse, stultitiam id indicium esse. Pariter, dum docet *in dial. 5.* frustraneas esse leges, nisi prius animus recte fuerit formatus, ut ipse sibi lex sit, quilibet videt potius dicendum esse, non opus esse legibus, si animus jam ita sit formatus, ut ipse sibi lex sit. Possent etiam multa moneri circa doctrinas Platonicas de usu musicæ & chorearum, item ludorum & festorum religiosorum in Rep. etiam tempore belli, (*dial. 7. & 8.*) de usu testamentorum in Rep. (*dial. 11. p. m. 969.*) si pro-

---

cam doctrinam secuti p) libris, dogmata

---

si propositum id permetteret. Unde potius abrumpo, & ad Plutarchum transeo.

p) Plutarchus historiae scriptor disertissimus & morum Praeceptor insignis, duo egregia ac eruditissima post se reliquit volumina, *Parallela* videlicet, (id est illustrium Graeci nominis & Latini virorum vitas ita digestas, ut semper Graeco homini Romanus aliquis comparetur,) & quod titulo *Moralium* extat, opus non modo eruditum, sed etiam varium & philologicum. De eo Lipsius in *notis ad Polit. p. 450.* iudicat, Plutarchum, si quem alium dignum esse Principe scriptorem, ut qui iudicium mirifice formet, & diffusa ac plana quadam scribendi via ad virtutem ubique & prudentiam ducat, sed, ut Lipsius addit, *ad illam magis, & nisi fallor, melior omnino, quam acutior doctor.* Eana-pio in *vitis Philosophorum in Proem.* Plutarchus est totius Philosophiae Venus & Lyra: Heinſio compendium eruditionis, & prudentiae thesaurus. Cui Erasmus magnam eruditionis suae partem debet, ut scribit Focanus *dissert. de studiis.* Vossius de *hystor. Graecis lib. 2. c. 10.*

Plutarchi
encomia,
& iudicia
de ejus
scriptis,

gmata varia huc pertinentia expli-
canti-

vocat virum undiquaque doctissimum; item Philologum, Philosophum & historicum summum, cum magnam horum trium scientiam undique ejus scripta spirent. His encomiis addit Quenstedt *de patriis illustrium virorum* p. 411. Plutarchum esse amplissimum historiae Graecae & Latinae thesaurum, & ejus vitas esse Bibliothecam omnium veterum historiae scriptorum, in quibus praestantium gentis Graecae & Latinae Virorum circiter 50. res gestas & opera inter se componat. Deprehendi insuper, Michaellem de Montaigne multum debere Plutarcho, quem etiam valde commendat *lib. 2. des Essais cap. 10. p. m. 379. edit. 1616. in octavo.* »Quant a mon
»autre leçon, qui mesle un peu plus
»de fruit au plaisir, par ou j'aprens
»à ranger mes opinions & conditions,
»les livres, qui m'y servent, est Plu-
»tarque, depuis qu'il est Francois, &
»Seneque. Ils ont tout deux cette no-
»table commodité pour mon humeur,
»que la science, que j'y cherche, est
»traitée en pieces descousuë, qui ne
»demandent pas l'obligation d'un
»long travail, de quoy je suis capable.

Ainsi

cantibus, videlicet: Sapientem de-
bere

Ainsi tous les opuscules de Plutarque & les Epistres de Seneque, qui sont la plus belle partie de leur escrits, & la plus profitable: Il ne faut pas grande entreprise, pour m'y mettre, & les quitter, ou il me plaist. Car elles n'ont point de suite & dependance des unes aux autres. Ces auteurs se rencontrent en la plus part des opinions utiles & vrayes: comme aussi leur fortune les fit naistre environ mesme siecle: tous deux præcepteurs de deux Empereurs Romains: tous deux venus de pays estrange: tous deux riches & puissans. Leur instruction est de la cresse de la philosophie, & présentée d'une simple façon & pertinente. Plutarque est plus uniforme & constant; Seneque plus ondoyant & divers. Cestuy-ci se peine, se roidit & se tend pour armer la vertu contre la foiblesse, la crainte & les vitieux appetits, l'autre semble n'estimer pas tant leur effort, & desdaigner d'en haster son pas, & se mettre sur sa garde. Plutarque à les opinions Platoniques, douces, accommodables à la société civile &c. Seneque est plein

Dd 4

des

bere versari maxime cum principibus

»des pointes & saillies, Plutarque des
 »choses. &c.» Idem de Montaigne
lib. 3. cap. 884. Plutarchum commendat,
 quod ejus doctrina quis uti possit in
 quibuscunque eruditionis partibus,
 & *libro 2. cap. 31. p. 691.* Plutarchum de-
 fendit contra Bodinum, qui Plutarchum
 in *Methodo histor.* ignorantiz & falsarum
 narrationum accusaverat. Valde miror,
 quod alius Gallorum eruditissimorum
 de la Motte le Vayeur neque in *Volun.*
III. Opuscul. ubi de Historicis Græcis &
 Latinis agit, Plutarchi mentionem fa-
 ciat, nec in ullo alio loco saltem eum
 nominet, quod exinde conjicio, cum in
 indice ad universa opera nihil de Plu-
 tarcho deprehendatur. Et valde tamen
 dubito, quod Vayeurius non legerit
 opera Plutarchi, & quod non multa ex
 eo mutuatus fuerit. Scaliger in judicio
 de Plutarcho valde variat, si *Scaligerianis*
 fides est adhibenda. Modo enim sub
 voce *Plutarchus*, eum vocat totius sa-
 pientiz ocellum, modo, sub voce *Ci-
 cero* contemtim de eo sentit. *Libros,*
 inquit, *omnes Philosophicos Ciceronis vi-
 bili facio; nihil enim in iis est, quod de-
 monstrat, & doceat, ac cogat, nihil Aristo-
 telicum,*

pibus & magnatibus; principem
debere

telicum, ut nec apud Plutarchum, qui aulicis tantum scripsit, non doctis. Apertum est, quod Scaliger in hoc ultimo loco contemnat Plutarchum, ideo, quod non observaverit modum docendi Aristotelicum. At hoc a Plutarcho factum est, tam in vitis parallelis, quam in opusculis moralibus, unde sua sponte cadit opinio Dacierii & uxoris ejus, qui in *prafatione versionis Gallica vitarum illustrium Plutarchi p. 20.* conciliare voluerunt ista duo judicia Scaligeri opposita, quod in priore respexerit Scaliger ad vitas parallelas, quæ tantum sapientiæ contineant, quantum in nullo alio opere Philosophorum antiquorum, invenire liceat, in posteriore autem loqui voluerit de opusculis moralibus, ubi nihil fere satis profunde propositum & demonstratum fuerit, sed ubi omnes materiz paucis exceptis nimis superficialiter fuerint exhibitæ. At in vitis parallelis, comparationes seu parallelismos esse omnino admirabiles &c. Quasi vero Scaliger non æque oppositurus sit, etiam in vitis parallelis nihil Aristotelicum occurrere, &, opuscula moralia magis doctis, vitas autem magis

D d 5

auli-

debere esse Sapientem ; Senem
non

aulicis scriptas esse. Czterum, cum ex
hactenus dictis jam aliquo modo pa-
teat iudicium Dacierii de Plutarcho,
absolvamus illud paucis. Addit : Se
facile plures ex opusculis moralibus da-
turum esse pro parallelismis seu com-
parationibus perditis , cum ibi Plutar-
chus convenientias & differentias mo-
rum in singulis hominibus illustribus
maximo cum iudicio ingenio & sapien-
tia proposuerit. Interim ipse Dacierius
modum loquendi in Plutarcho taxat p.
10. quod stilus sit durus & confusus, im-
politus , plus soliditatis quam gratiz
habens , & magis naturam sequens
quam artem. Interim singula ejus ver-
ba facile intelligi & sensibilibus percipi,
esse satis gravia & ponderosa , & corre-
spondere gravitati & ponderositati co-
gitationum ejus. Invenies etiam in di-
cta przfatione p. 16. seq. descriptionem
vitæ Plutarchi, ex qua hic saltem noto,
erronee haberi a quibusdam Plutar-
chum pro przeptore Trajani, etsi sub
Traiano vixerit ; prius Plutarchum scri-
psisse quædam opuscula moralia ante-
quam vitas hominum illustrium de-
scribere aggredereetur ; multa occurrere
in

non debere abstinere a Re publica ;
aliis-

in operibus Plutarchi , quæ magis sapiant doctrinas hominis Christiani quam Ethnici , unde nonnulli opinati fuerint , ea mutuo accepta esse ex scriptis Christianorum ; sed Dacierius putat Plutarchum illas ex Platone hausisse. Denique addit , multos hæsituros esse utrum ex scriptis Plutarchi vitas opusculis , an opuscula vitis præferre debeant , se vero sincere asserere , multo plus ingenii , iudicii & artis deprehendi in vitis , plus lectionis & memoriæ in opusculis. Me quod attinet , liceat etiam mentem meam paucis adjicere de diversis istis iudiciis hætenus recensitis , quæ sæpius magis involvunt , quam ut erudiant. Nam quid vult sibi *Lipsius* , dum dicit Plutarchum *magis ad virtutem quam ad prudentiam ducere* ? Quasi virtus imprudens & prudentia vitiosa detur ; In eo vero consentio *Lipsio* , dum Plutarchum vocat *meliolem quam acutiorem doctorem* , si hic sit ejus sensus , scripta Plutarchi digna esse ut legantur a Principibus aut Politicis , & quod non sint apti ad gustum Philosophorum , acumina methaphysica , mathematica & similia ut muscas captantium. Hi enim com-
menda-

aliisque præcepta politica peculiariter tradentibus.

De

mendabunt potius, ut Scaliger etiam fecit, suum divum Platonem & summum Aristotelem. At Politici & historiarum philosophicarum studiosi gaudebunt lectione Plutarchi etiam septem vel octo horarum spatio continuata; sed deprecabuntur continuationem lectionis (etiam per spatium paucarum horarum) in Aristotele & Platone etiam intuitu librorum Politicorum & moralium; cum in Plutarcho inveniant veritates (vel etiam aliquando errores) sensibiles, in Aristotele & Platone tantum non ubique grillos & muscas, et si quandoque larvis vel palliis oblongis, ad decipiendum incautos, inducas. Pergo ad *Eunapium*, quem non intelligo. Video, eum voluisse Plutarchum laudare, sed non intelligo cur eum vocaverit totius Philosophiarum Venerem & Lyram, & non potius *Æolum* & tympanum, & si pace illustrium Criticorum aut Grammaticorum id fieri possit, referrem hoc encomium in locis communibus sub titulum: *Galimatias*. In *Heinsii*, *Focani*, *Vossii* & *Quenstedtii* judiciis quod desiderem nihil habeo. Valde etiam mihi placet

De Aristotele Platonis discipulo, sed novæ & totum mundum stolis.
Chri-

placet *Michaelis de Montaigne* commendatio Plutarchi, comparatio cum Seneca, & defensio contra Bodinum. De *Scaligeri* judiciis duobus diversis & pene contradicentibus ita sentio: Quod prius attinet, nollem equidem Plutarchum vocare totius sapientiz ocellum, interim tamen nollem etiam, quod posterius concernit, eum ideo taxare, quod nihil Aristotelicum (quoad modum docendi & demonstrandi) in eo reperiatur. Quin potius mihi sufficit, quod absque ambagibus Plutarchus rationes suas proponat & quidem plerumque satis perspicue. Neque id mihi displicet in Plutarcho, (etsi displicuerit Scaligero) quod aulicis tantum scripserit, non doctis, id est Aristotelicis, quia Aristotelice doctos non magnifacio, & quia credo, aulicos, si modo prudentes sunt, præferendos esse ejusmodi doctis. In *Dacierii* judicio approbo commendationem vitarum parallelarum Plutarchi, sed propterea tamen non probo iudicium ejusdem de scriptis moralibus, ob defectum probationum profundarum, quia profunditas

**Christianum postea inundantis
Sectæ**

Item de
ejus Secta.

ditas ejusmodi sæpe obscuritatem & subtilitatem stultam involvit. In his quæ de stilo *Plutarchi* addit *Dacierius*, non habeo quod moneam. Cæterum, dum in oratione dixi, *Plutarchum* *Platonicam* doctrinam secutum esse, non id volo, quod *Plutarchus* inter sectarios *Platonis* sit referendus, sed quod ex *Principibus Philosophorum Græcorum* & *Autoribus Sectarum Græcarum* præ reliquis magis inclinaverit in doctrinas *Platonis*. Primum quod attinet, quod non fuerit *Sectarius* intuitu *Platonis*, exinde constat, quod non solum integrum librum de *Homero* scripserit, qui in opusculis moralibus est ultimus *p. m. 705. seq.* ibique eum, contra, ac *Plato* fecerat, valde commendaverit, sed quod in opusculis moralibus plerisque tantum non ubique & ad nauseam usque versus ex *Poëtis Græcis* probationis loco adduxerit. Posterius quod concernit, cum inter *Sectas Philosophorum Græcorum* præcipuæ sint *Platonica*, *Stoica*, *Epicurea*, *Aristotelica*, *Plutarcho* *Stoicos* minime placere, ostendunt scripta jam supra in ipsa oratione citata, de communibus notionibus,
item

 Sectæ autore, etiam nonnulla, sed
 pauca

---

item de contradictionibus Stoicorum, & aliud, quod Stoici magis improvisa, quam Poëtæ dicant. Similiter contra Epicurum & Epicureos edidit libellum peculiarem adversus Colotem Epicureum *p. 581. seq.* & aliud scriptum, in quo defendere voluit, ne quidem jucunde vivi posse ex Epicuri sententia *p. 372. seq.* At quod Platonem attinet non solum eum sæpius commendat, ut ex *indice opusc. moral. sub voce Plato*, constat, sed etiam quæstionum Platoniarum peculiarem librum scripsit *p. 593.* & in libris Politicis rarissime a Platone recedit, quorum primus tractare voluit de rebus publicis quæ a singulis & a paucis tenentur, *p. 108.* sed videtur saltem esse fragmentum opusculi vel non absoluti, vel perditum. Sequitur *p. 109. seq.* opusculum: An seni sit tractanda Respublica, quam quæstionem respondendo non determinat, sed rationes pro utraque parte more Academico seu Platonico recenset. Tertium docet, *p. 118. seqq.* cum Principibus maxime debere Philosophum sermocinari, ubi inter alia *p. 120.* dicit: *Philosophus, qui remotus est a negotiis, non abhorrebit ab iis, (Principibus) Politicus vero*

vero eos etiam seclabitur. Ubi videtur per Philosophum intelligere Philosophum theoreticum, per Politicum autem, Philosophum practicum. Quartum rubricam habet, ad Principem indotum p. 121. Quintum autem præcepta Politica tradit, p. 123. seq. Posses etiam huc referre opusculum p. 257. seq. contra dictum (Pythagoreorum) Ita vive, ut nemo te sentiat vixisse, de quo vide supra notam c. Aristotelem sæpius quidem citat, aut potius ejus sententias recenset, sed non legi, quod Aristotelem valde commendat, aut eum Platoni præferat. Vide indic. opusculi moral. sub voce Aristoteles. Unde miror, qui factum fuerit, ut Georgius Hornius lib. 4. Hist. Philos. cap. 6. p. 259. Plutarchum vocaverit Philosophiæ Peripateticæ amatorem. Etsi itaque Plutarchus ob hæcenus dicta non possit classi Philosophorum Eclecticorum accenseri, interim tamen nullum est dubium, quod ejus libri quinque de placitis Philosophorum p. 329. seq. referant sententias varias omnium pene Philosophorum Græcorum circa omnes fere controversias Physicas. Utinam etiam in reliquis Philosophiæ partibus simili modo placita Philosophorum Græcorum exposuisset, haberemus profecto thesaurum incom-

pauca differenda forent. 9) Etsi enim

incomparabilem historiz Philosophicæ. Id unicum addo, quod in opusculo contra Stoicos, cujus titulus est, de Stoicorum communibus notionibus p. 420. seq. inveniatur disputatio Plutarchi contra infinitum Stoicorum satis ampla p. 433. ad p. 436. quæ, etsi præcipue loquatur de infinito Physico, deprehendes tamen ibidem non paucas rationes, quibus uti etiam possis adversus infinitum Mathematicorum.

9) De Aristotele & ejus Philosophia Judicium non adeo prolixè agit Laërtius lib. 5. se- de Aristotele quomodo temperandum.
tionibus prioribus 34. a p. 268. ad p. 288.
Diffusior & prolixior est Stanleyus *Part. 5. a p. 410. ad p. 491.* Circumstantias vitæ Aristotelis in summam contractas recensui in *Monathl. Gedancken 1688. mens. Aprili p. 459. seq.* Cavendum ingenio Philosopho est, ne Aristotelem nimis contemnat, multo magis ne calumnietur: De calumniatoribus Aristotelis vide H. Casaub. in *notis ad Laërt. lib. 5. sect. 3.* de ejus Apologia Laërtium *ibid. sect. 9.* & ibi Aldobrand. & Menag. in *notis.* Hodie vero multo magis cavendum, ne quis nimis exosculetur Scripta Aristotelis & ejus sputa lingat. Cum vero

E e

ii,

enim pro more, etiam in doctrina

ii, qui haec Aristotelicas doctrinas ut oracula, more pene idololatratico venerati sunt, & adhuc venerantur, si modo in viribus eorum situm sit, ingenuos Philosophos, insufficientiam doctrinarum Aristotelicarum & inutilitatem & noxiam Doctorum Scholasticorum, qui se Aristotelicos esse ubique clamant, ostendentes, vi & fraude, ut homines maxime improbos, persequi eosque apud potentes audacter calumniari soleant, non equidem vitio his vertendum, si quandoque etiam fabulis Satyricis depingant stultitias hominum, etiam orthodoxorum, ex Aristotele Idolum facientium. Et si enim ipsi Sectarii per Satyras ejusmodi magis pertinaciores reddantur in stultitia sua, tamen & sensus communis & experientia testatur, viros prudentes imparciales, inprimis eos, qui nondum praesudicio illo noxio autoritatis fuerant infatuati, citius & cum majori efficacia ejusmodi scriptis Satyricis, quam disputationibus maxime seriis solere disponi ad cavendos pedantias. Unde & ego olim in casu simili tentavi primas quasdam lineas dare ejusmodi

na politica præceptorem suum refutet, in eo tamen haud dubie cum ipso sensit, quod Sapiens Magistratum gerere debeat, cum honorem pariter ac divitias inter bona a Sapiente

di Satyræ adversus Philosophiam Aristotelicam in modo citato *mensis Aprilis der Monatlichen Gedanken politissimum p. 499. seq.* quam etiam deprehendi effectu modo memorato non fuisse destitutam, sed multis Politicis oculos aperuisse, quare etiam eandem adhuc auditoribus & lectoribus meis, qui usum rectæ rationis magnificiunt & impudentiam pariter & hypocrisiam detestantur, commendo. Ut vero eo melius appareat, quid in illa fabula de vita Aristotelis fictum sit, quid verum aut verosimile, diffiteri nolo, me cum ista scriberem, maxime usum fuisse tractatu Gallico Rapini Jesuitæ, cui titulus: *les comparayons des grands Hommes de l' Antiquité ejusque tome 4. & partibus tribus prioribus*, in quibus Platonis & Aristotelis vitas earumque circumstantiat, diversam docendi methodum, & scripta Logica, Moralia, Physica & Metaphysica inter se comparat.

Et 2

7) Fa.

piante etiam maximopere appetenda collocaverit, r) Ac etsi porro
ex

Cur Jesuita Rapinus Politicam Platonis & Aristotelis omiserit. r) Facile praevideo, Lectores non paucos vel taxaturos esse in Rapino, quod comparationem inter Platonem & Aristotelem intuitu doctrinae Politicæ omiserit, vel admiraturos, qua ratione id fieri potuerit, cum tamen omnia opuscula Rapini testentur eum fuisse virum multæ lectionis, & haud dubie etiam legisse opera Politica Platonis & Aristotelis. Proponam varias responsiones ex quibus lector pro lubitu eligere poterit, eam, quæ ipsi videbitur optima. 1. Dici poterit, quod Rapinus hic termino Philosophiæ moralis usus fuerit in latiore significato ut Politicam sub se comprehendat, unde & in comparatione Philosophiæ Moralis Platonice & Aristotelicæ librorum politicorum Platonis & Aristotelis mentionem facit, adeoque Politicam tanquam appendicem Ethices considerat. Hic vero lector forte desideraturus esset, quod, etiam hoc concesso, tamen Rapinus omiserit distinctiorem comparationem Politicæ Platonice & Aristotelicæ quatenus in specie quoad leges rite formandas & Rempublicam constituendam

ex ejus libris politicis plurimi inter-
ciderint, ex istis tamen, quorum
fragmen-

dam conveniunt aut differunt. 2. Quod
reverendi Domini Jesuitæ saltem de
moralibus sint solliciti & Politica Poli-
tici id est Laicis solis relinquunt, &
intuitu rerum politicarum se habeant
mere passive, unde & solent Politicos
plerumque pro impiis habere. Sed uti
hæc responsio refutatur per experien-
tiam, cum habeamus etiam opera Po-
litica Jesuitarum, v. g. Adami Conzenii,
ita metuo, ne multi habituri sint hanc
rationem pro ironica. 3. Quod studio
id factum fuerit, cum Politica Patrum
venerandorum sit arcana, adeoque non
proponenda Laicis, ne arcana eorum
ad notitiam Politicorum Laicorum
perveniant. Sed & huic responsioni
obstant scripta Politica Jesuitarum, &
quod hanc arcanorum politicorum re-
velationem non magis timeant, quam
revelationem arcanorum moralium v.
g. reservationum mentalium & similium,
de quibus videri poterunt scripta va-
ria, pro cæteris vero Ludovici Montaltii
*litera provinciales de Jesuitarum morali &
Politica disciplina.* 4. Quod eorum Po-
litica neque sit pure Platonica neque

fragmenta restant, haud magna, certe non tanta, quam vulgo praedicare solent Aristotelicz philosophiz

pure Aristotelica, sed Eclectica. Sed & adversus hanc responcionem regeri poterit, quod hzc ratio tamen non moverit Rapinum, ut comparationem Philosophiz Moralis Platonicz & Aristotelicz omiserit; cum & Philosophia moralis Jesuitarum neque sit pure Platonica neque pure Aristotelica. Sed hzc transeant. Pergo potius ad ea, quae hic in textu paucis a me notata sunt. Quod primo attinet dissensum Aristotelis in *Politica* a Platone de eo legi poterit ipse Aristoteles *Polit. lib. 2. cap. 1. 2. 3. 4. juncta periphrasi* Danielis Heinssii. Quod convenientiam Platonis & Aristotelis in textu adductam attinet, notum est, Stoicos docuisse, sola bona animi esse appetenda, bona vero corporis & fortunæ esse non quidem appetenda sed sumenda: Aristoteles vero etiam bona corporis & fortunæ esse appetenda discipulis suis inculcavit, cum virtus his, maxime autem bonis fortunæ, divitiis & honoribus, saepe opus habeat, vid. Laërt. *lib. 5. sect. 30.* & ibi Aldobrand. in notis.

Dissensus
& consensu
sus Platonis
& Aristote
telis in do
ctrina Pa
latica.

phiae amasii, prudentiae politicae rempublicam gubernandi indicia comparent, quamvis Conringius s) pro-

s) Edidit jam anno 1656. Helmeftadii Hermannus Conringius libros superstites Politicorum Aristotelis, non solum emendatos, sed & notatis passim lacunis horum librorum & ubi quaedam deficere videntur. Addidit etiam Introductionem in opera Politica Aristotelis, in cujus novem capitibus multa erudite annotavit. Ostendit enim certis, ut loquitur, argumentis, illa Politica esse Aristotelis; simulque differuit de omnibus aliis politici argumenti Aristotelicis libris dudum perditis. Porro probare voluit, (c. 3. p. 579. seq.) Politicos libros, qui extant, esse opus acroamaticum, non exotericum, simulque indicavit, quis demum solido cum fructu uti illorum lectione possit. Tum exhibuit priorum trium librorum argumenta, & docuit, post tertium librum prolixè ab Aristotele actum esse de optimae reipublicae constitutione, cujus doctrinae pars hodieque supersit in libro septimo & octavo, qui adeo tertio libro statim sint subjungendi; unde & seriem & argumenta illorum duorum

Conringii
merita in
doctrinam
Politicae
Aristotelis
commen-
danda & e-
mendanda.

probaverit, libros istos Politicorum
Ari-

rum librorum adjecit, & monuit, verosimile esse, quod ulterius quatuor libris, qui tamen perierint, de optima Republica actum fuerit, ac tandem argumenta librorum, quarti quinti & sexti subjecit. His vero præmissis totius operis Politici ordinem justum & argumentum in unum conspectum produxit. Denique in *cap. ult. p. 640. seq.* disseruit: quænam hodieque sit operis Politici conditio, quæ in posterum speranda, & quid hæctenus circa illud fuerit præstitum, ubi simul de fati hujus operis Politici a Seculo decimo tertio ad sua tempora multa haud vulgaria annotavit. Sed tamen in solo Aristotele non substitit, quoad doctrinam de prudentia politica seu civili Conringius, sed & ipse tentavit ea quæ forte in Aristotelica doctrina hic desiderari possunt, aut supplementa desiderant, emendare, etsi pro more temporum, quibus scribebat Conringius, ubique commendaverit Politica Aristotelis, ac ea plus, quam mererentur magnificerit. Quod ut eo distinctius percipiatur, notandum, olim in Academiis Pontificiis receptum fuisse, ut Magistri Philosophiæ, ante-

---

Aristotelicorum acroamaticis, non vul-

---

antequam renunciarentur, in scriptis solenniter promitterent, quod Aristotelis sputa lingere, & omnes ab Aristotele dissentientes refutare, & pro virili illis resistere vellent. Duravit hic mos etiam in Academiis Protestantium diu post reformationem. Unde formulam ejusmodi promissionis adhuc in Academia Lipsiensi anno 1590. usitatam, quam in MSC. beati Patris nactus eram, inserui *mensi Majo 1688. der Monathlichen Gedancken p. 599.* Etsi vero pedetentim hic mos successu temporis paulatim defierit in usu esse in Academiis Lutheranorum, memini tamen, mihi relatum esse, cum adhuc juvenis essem, illo tempore in Academia Helmstadiensi ejusmodi promissiones sive literales sive verbales adhuc in usu fuisse. Hoc intuitu Conringius erit excusandus, quod in illis tenebris non potuerit præjudicium illud authoritatis Aristotelicæ in totum abjicere, quin potius mirandum, qui factum fuerit, ut ipse de emendatione prudentiæ Politicæ saltem cogitare potuerit. Interim ejus eruditus tractatus *de civili prudentia* anno 1662. & sequenti anno 1663. ejusdem.

vulgaribus & exotericis doctrinis esse accensendos.

Cum

Propolitica sive brevis introductio in civilem Philosophiam Helmeftadii edita docent, quam sollicitus fuerit, neglectum communem genuinæ Politicæ emendare. Sed de his duobus scriptis id observandum, utriusque idem esse argumentum, & eandem utrobique differendi methodum esse observatam: nisi quod ex præfatione Propolitica præmissa pateat, propolitica hæc esse saltem rudimenta prima tractatus de civili prudentia, & hujus compendium, & illa fuisse jam ante librum de civili Prudentia in gratiam selectorum aliquot juvenum anno 1649. confecta, unde de hoc non erit opus ut plura memorem, nisi, quod hic non sit ægre ferendum, quod Conringius in cap. 15. p. 103. de Politica scientia optimis per omnem ætatem scriptoribus defectus quidem librorum Platonis de Republica & Legibus p. 105. paucis notaverit, sed quod Aristotelis libros Politicos concernit, de iis sic judicet p. 106. quod & in his Aristoteles omnes omnium temporum conatus hætenus quidem longo intervallo superaverit. Porro fata libri de prudentia civili, & quomodo ejus plena

Cum autem Philosopho ac Jure-^{18.(II) Ex}
 Consulto Christiano conveniat, non ^{principis}
 solum circa sententias & doctrinas ^{doctrina}
 Ethnicorum Philosophorum esse ^{Christia-}
 occupatum, sed vel omnium ma- ^{na & Phi-}
 xime Christianæ Philosophiæ, aut ^{losopho-}
 (si forte philosophia non bene in ^{rum, qui}
 Ethni- ^{Christiani}
 vocantur.

na elaboratio multis annis impedita fuerit, legi possunt in Præfatione. Intentio Conringii fuit, docendi, politicam non esse peritiam civilitatis morum, aut facultatem blandiendi: Per injuriam Politicos a multis fucatz pietatis hominibus infamari, ac si numinis & honesti omnes contemptores essent: inter Jurisprudentiam & Politicam esse insignem differentiam, adeoque perperam Jctos credi Politicos: porro nec Rhetoricam, nec singularis alicujus Reip. notitiam, nec prudentiam in genere cum Politica esse confundendas: Politicam proprie ita dictam versari circa omnes respublicas & quæ ad easdem primo ac per se pertinent; adeoque non quamvis prudentiam & in specie, non militarem, nec ditescentem, nec Ethicam esse partes Politicz: neque tamen Politicam consistere in sola pericia aut experientia rerum civilium: civi-

civilium rerum dari demonstrationes, sed secundi ordinis, adeoque cognitionem rerum civilium mereri nomen & Scientiæ & Prudentiæ civilis; quemadmodum prævia experientia & collatione rerum inde perceptarum & accedente demonstratione prudentiæ Politicæ possit acquiri, & quo ordine & modo id fieri debeat. His subjungit monita de prudentia singularum rerum civilium & seorsim omnium & integræ civitatis: item de iis quæ in Politico, cum Philosopho, tum versaturo in actu rerum requirantur, deque recta utriusque institutione, denique, quæ scripta edita ad parandam prudentiam civilem universalem maxime fiat idonea. In hoc capite ultimo *p. 302.* Aristotelem tanquam virum summi iudicii laudat, quod ipse aliarum historiarum nulla facta mentione in methodo tractandæ Politicæ saltem illas historias elegerit, quæ doceant, quid civitatibus proficit, & quid sit noxium: *P. 315. seq.* refellit JCros vulgares qui Justinianearum Legum infinitum pretium & commodum in studio Politico commendare solent: *P. 324.* *Lipsii* monita & exempla Politicæ dicit esse longe infra suam expectationem; de *Georgii Richteri* autem & *Jobannis a Chokier* Aphorismis Politicis iudicat, quod

Conringii
iudicia de
novioribus
scriptis Po-
liticis.

quod congeries historica a Richtero aphorismis addita sit parum utilis & exigui iudicii Richteriani indicium; & quod Chokier, etsi majorem multo vim & ingenii & doctrinæ attulerit ad suos aphorismos, perpauca tamen & ipse vere Politica attigerit: P. 342. laudat præ aliis *Lamberti Danai* aphorismos politicos, quibus tamen *Alii* recentibus adjectis exemplis pro luce tenebras fœnerati fuerint: P. 350. laudat quidem opus Politicum Aristotelis, sed non cum tanto encomio, uti in *propoliticis* p. 106. fecerat: P. 359. libros *Petri Gregorii Tholosani* & *Joannis Bodini* de Republica inter se comparat, *illum* ait potissimum, occupatum esse in doctrina de legibus ferendis, non tamen intuitu omnium rerum publicarum, sed saltem vel optimæ vel regis, reliqua vix leviter attingere etsi sint maximi momenti: Scipius etiam magis autoritate legum Romanarum & nostri ævi Juris doctorum, quam solidis Politicæ principiis suffutum esse, cum tamen illa autoritas non demonstrationem Politicam, sed saltem dialecticam verisimilitudinem suppeditare possit. Nihilominus Tholosanum intuitu prudentiæ legislatoriæ in majori pretio habendum, quo pauciores Politici nostri ævi in hac parte prudent.

dentiz civilis quicquam operz colloca-
 verint. *Bodinum* se magis per alia dis-
 fudisse, nec tamen, quz leges attinet,
 plane neglexisse, in utroque tanto fe-
 licius *Tholosano*, quanto major fuerit
 ingenii capacitate, & historiarum omnis
 generis inusitata peritia, tanquam qui
 rarissimo post *Aristotelem* exemplo o-
 mnium pene rerumpublicarum cogni-
 tionem ad culturam *Politicz* attulerit.
 In eo tamen taxandum *Bodinum*, quod
 istas historias non seorsim tradiderit,
 sed nimia prolixitate doctrinz *Politicz*
 commiscuerit, cum illz frequentissimz
 digressiones historicz sæpe ad rem pa-
 rum aut nihil facientes, turbent ut plu-
 rimum lectores. Solere etiam *Bodinum*
 multa alia plane aliena omni doctrinz
 suz miscere: immo nec universum
 argumentum *Politicum* a *Bodino* vel
 levi brachio esse actum, nec quic-
 quam pene justo ordine aut ex solidis
 principiis esse traditum; sæpe etiam
 vapulare *Bodinum* ob studium novita-
 tis. Etsi itaque forte *Naudzo* conce-
 deretur, cæteros recentiores ab illo
 memoratos *Bodino* cedere, haud qua-
 quam tamen *Naudzo* concedendum
 esse, omnes, qui usquam de *Rep.* libros
 edidere, atque adeo & ipsum *Aristote-
 lem*, a *Bodino* victos esse, & opus *Bo-
 dini*

dini sic esse omnibus numeris absolutum, ut, qui ab ipso discesserit, haud dissimilis sit antiquioribus nautis, ob ignorantiam cynosuræ navigationis suæ cursum ad avicularum quarundam placitum dirigentibus: Interim Conringium habere Bodinum pro magno Politico, nec probare anagramma Cujacii quod fuerit, *Audius sine bono* &c. Tum p. 361. pergit ad *Arniseum* & ejus relectiones Politicas, quem ob ingenium capacissimum, industriam sine exemplo, & judicium omnigenere Philosophiæ Aristotelicæ subactum laudat, sed dolet simul, quod maximi operis non nisi primam partem dederit, & a vitio Bodini sibi non caverit, intemperivarum videlicet ad aliena digressionum tam historicarum, quam aliarum nihil ad rem Politicam facientium. Reliqua Arnisei scripta de jure connubiorum, de jure majestatico, de subjectione Clericorum, de autoritate Principum, esse Autori digna, sed ad methodum universalis Politicæ non facientia, & magis ad normam legum receptarum, quam principiorum Philosophiæ adaptata. Iisdem morbis laborare *Albusti* & *Hanonii* scripta Politica, & ne quidem apparere in iis Arniseanas virtutes ad ista vitia tegenda: accedere in utroque illo

illo autore errorem pestilentem & fundamentalem, quod summa Potestas Reip. cujusvis sit penes solum populum. *Clapmaris* librum de arcanis rerumpublicarum esse elegans & bonæ frugis ad omnes Reip. species pertinentes plenissimum opusculum, sed ei non fuisse propositum tradere integram Politicam: *Boxbornis* institutiones & *Cellarii* compendium in ipso statim titulo significare, quid polliceantur, neque tamen fallere expectationem: ex adverso, *Adami Couzenis* opus mole satis magnum & titulo dives fere deludere lectorem, &c. Judicia hæc *Conringii* de scriptoribus hodiernis Politicis hætenus recensita approbo omnia, approbo etiam ejusdem refutationem doctrinæ Aristotelicæ crude expositæ, quod homo sit natura animal civile, quod thema tractat in *cap. 7. p. 81. seq.* Ego quanti faciam *Conringium*, quod etsi Medicus fuerit, fere tamen primus Jurisconsultorum, etiam protestantium, stultitias detexerit, controversias juris publici ex legibus Justinianeis definire intendentium, satis declaravi partim in *dedicatione notarum auxiliarum & correctarum in Monzambanum* anno 1714. publicatarum, partim in *Historia juris naturalis, append. 2. p. 198. seq.* (*Conf. Prudent, consult. 6. 3. §. 24.*) Priori loco

Meum de
Conringio
judicium.

Loco ostendi præcipue, valde errare eos, qui Theologos & Medicos paulo impudentius ad studia JCtis etiam valde utilia, v.g. historica & inde dependentem doctrinam Juris publici, asserunt esse ineptos, in odium videlicet Speneri & Conringii, quos etiam propterea non immerito notavit honoratiss. Collega Gundlingius in der Erläuterung des Historischen Berichts von Neufchatel p. 27. In altero loco defendi Conringium contra Taborem & Henricum Petr. Haberkornium, simulque historiam controversiæ inter Conringium & Taborem ejusque eventum recensui. Interim cum in doctrina de prudentia Politica saltem glaciem fregerit Conringius, nonnulla quæ in ejus doctrina mihi hic displiceant, potissimum vero, quod (occasione justæ iræ in adversarios,) JCtos in genere incapaces esse docuerit ad doctrinam Politicam emendandam, annotavi, & JCtis simul vindicavi jus præcipuum hujus emendationis in *Prudent. consult. d. c. 3. §. 27. seq. ad finem capitis. Conf. etiam Hist. Jur. natur. append. 2. p. 193. seq.* Antequam ab Aristotelis Politica abeam, hoc unum addo, si quis paulo attentius Conringii introductionem ad Politicam Aristotelicam attendat, deprehendet, quantamcunque

Item de
Politica
Aristotelis.

Ff

etiam

etiam industriam adhibuerit ad commendanda opera hæc Politica, omnem tamen laborem in eo desinere, ut tandem confiteri fateatur, opus esse imperfectum. Conf. potissimum *cap. 8. introd.* Utrum vero hæc imperfectio primario; ut videtur voluisse Conringius, adscribenda sit, quod interierint potissima Aristotelis tradita de optima Republica; utrum aliz sint imperfectionis hujus causæ, non equidem locus hic est, ut prolixè inquiretur. Interim, etiamsi Aristotelis libri omnes de optima Republica extarent, etiamsi Aristoteles in hac doctrina non tam diffuse se detinisset in refutandis aliorum sententiis, & considerationibus inutilibus ac comparisonibus quarundam Rerumpublicarum Græcarum, sed potius mentem suam de optima Republica paucis & perspicuis principiis inclusisset, vereor tamen, ut hæc doctrina satisfactura fuisset ingenuo Politicæ discipulo, saltem aliquo mediocri judicio prædito. Habemus Platonis meditationes de optima Republica, non mutilas, & tamen hoc non obstante respublica hæc optima habetur phantastica. Firmiter persuasus sum, eadem fata expectasse optimam Aristotelis Rempublicam, si plene fuisset delineata, ut & ipsa inter chimæras. fue-

fuerit relata, aut jure suo referenda. Verus Politicus, meo judicio, vero & prudenti Medico in hoc similis est, ut, quemadmodum hic tempus non perdit in formanda idea exacta sanitatis optimæ & perfectissimæ, sed contentus est conceptu sanitatis medii generis pene in sensus omnium incurrentis, & magis sollicitus est de consiliis & regulis vel evitandorum morborum, vel recuperandæ sanitatis, experientia magis & rationibus verosimilibus subnixis, quam ex abstractionibus metaphysicis aut mathematicis demonstratis; ita & genuinus Politicus idem observet in formando conceptu Reipubl. perfectæ, & magis sollicitus sit de consiliis & legibus ad evitandam aut emendandam corruptionem Reipublicæ necessariis. Sed in his suppediandis deficit Politica Aristotelica. Vide B. Patris *Philos. Pract. Tab. ult. & ibi in observationibus*. Ut taceam doctrinam Aristotelicam de Republica recta & corrupta esse mere idealem & phantasticam, cum non habeat criteria perspicua separandi tyrannidem a regno, oligarchiam ab aristocratia, & ochlocratiam a democratia. Cæterum operam dedit Stanleyus, ut Aristotelis dogmata dialectica, Physica, Ethica, Oeconomica, Politica & Metaphysica

Ff 2 *Parte*

**Ethnicam & Christianam t) divi-
datur)**

Parte V. a p. 443. ad p. 491. in summa proponeret, ubi deprehendes præcepta Politica (ut & Oeconomica) non solum esse pleraque inania, quod cum reliquarum classium doctrinis fere commune habent, sed etiam intuitu Dialecticorum, Physicorum & Methaphysicorum paucissima, cum *p. 485.* unam saltem unius folii columnam impleant.

Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.

t) Anno 1686. Valentinus Alberti Lipsiæ in disputatione publica exponere voluerat *Philosophiæ Christianæ existentiam & essentiam in genere*, eamque illustrare §. 23. seq. exemplis ex Metaphysica, Logica, Physica & Ethica Christiana desumptis. Hujus inventi falsitatem ostendere & id refutare tentavi, etsi non nominato ibi Autore, in *Introd. ad Phil. Autic. cap. 2. a §. 26. ad §. 34.* Primaria occasio, quæ Albertum ad illum errorem seduxerat, erat studium contradicendi Grotio, Pufendorffio, & aliis Jurisprudentiæ naturalis Doctoribus, & studium inclarescendi per novum principium juris naturæ, hætenus inauditum, & quod ob nimiam absurditatem non poterat assensum & applausum aliorum acquirere, convenientiam videlicet & discon-

datur) Christianorum Philosopho-
rum

disconvenientiam cum statu integritatis. (vid. *Histor. jur. nat. cap. 6. §. 23. 31. seq.*) Nam cum statum integritatis ignorarent Gentiles, (vid. in *dist. Hist. §. 32.*) compellebatur Alberti, ut assereret, Jus suum naturale pertinere ad Philosophiam Christianam, & hoc etiam intuitu Philosophiam Christianam esse nobiliorem Ethnica. Quare & jam anno 1684. evidentes obiectiones hypothefi illi obstantes remove intendebat inventa nova & æque inepta distinctione inter præcepta juris naturæ ex statu integritatis vel normaliter vel formaliter deducta, in *disput. publ. de primaria axiomat. Jur. Nat. divis. in philos. Christiana.* Sed ad hæc ejus inventa respondi pluribus in *lib. 1. instit. Jurispr. div.* ut passim ex notis ad *dist. lib. 1. potissimum ad cap. 4.* & ex programme Germanico *instit. Jur. div.* præmisso apparet. Conf. etiam *præfat. ad introd. ad Philos. aul. in medio.* Ex

Jctis nostrorum temporum neminem novi, qui, ut ita loquar, Albertizaverit, quam Joh. Ludovicum Praschium tribus opusculis anno 1688. editis, uno *de lege charitatis*, altero *de designatione juris naturalis ex disciplina Christianorum*, ter-

rum sententias de Concordia Sapientie

tio, de vero Jure Gentium, maxime Christianarum, quæ recensui cum addito judicio meo & ejus vindiciis in Denen Monatl. Gedancken Anni 1689. Mens. Febr. p. 79 seq. Mart. p. 206. seq. & Aprilis p. 295. seq. Ut tamen paulo distinctius appareat quo sensu distinctio illa Philosophiæ tolerari possit, aut ut erronea vitanda sit, res sic se habet. 1. Omnis Philosophia vera, quatenus Theologiæ opponitur, rationalis est. Recta autem ratio est communis & Gentilibus & Christianis, adeoque hoc intuitu male dividitur in Christianam & Ethnicam. 2. Absurdus est fundamentum divisionis illius desumptum ab exemplis, quatenus ea solum ex sacris litteris, aut ex scriptis Paganorum desumuntur. Philosophia enim ex principiorum veritate est dijudicanda. Exempla non sunt principia, & notum, vulgare quidem, sed verum axioma, quod exempla non probent sed illustrent. Ita ridiculum esset, si quis illam Arithmeticam velit appellare Christianam, cujus exempla sint solum ex SS. litteris petita, v. g. de sex hydriis in Cana Galilee &c. 3. Philosophia falsa & sectaria respectu sectatorum potest

**pienitiæ & regiminis politici probe
excu-**

est quidem dividi in philosophiam Eth-
nicorum & Christianorum, quatenus
horum utraque Classis falsa supposuit,
etiam ex recta ratione omnibus homi-
nibus communi refutanda, quæ per-
spicue indicavi in *cautel. circ. præcogn. Ju-
rispr. cap. 6. §. 25.* Sed hæc distinctio non
est divisio Philosophiæ, sed Philosopho-
rum, aut certe non est synonymum
divisionis Philosophiæ in veram & fal-
sam, sed potius subdivisio solius Phi-
losophiæ falsæ. 4. Quodsi tamen sup-
ponas, Philosophos Gentiles omnes in
istâ doctrina primorum principiorum
aberrasse, etiamsi veritas principiorum
oppositorum (*ibid. §. 29.* recensorum)
possit etiam ex recta ratione sibi relicta
demonstrari, tolerari posset distinctio
Philosophiæ in Ethnicam seu falsam,
quatenus ut dictum Ethnicis omnes in
fundamentis illis primis a vero aberra-
runt, & Christianam seu veram, quate-
nus illa principia vera falsis opposita,
illustrari possunt non ex libris Philoso-
phorum Christianorum aut Patrum Ec-
clesiæ aut ex horum testimoniis, sed ex
solis libris scripturæ sacræ utriusque
fœderis.

excutere & meditari eum deceat, nova meditationum & dicendi copia & longe major quam de Ethnicorum sectis hactenus per indicem recensuimus, hic se offeret palulum profundius cogitanti.

19. (1) de
sensu do-
ctrina
Christi:
Reges
Gentium
regnant:
Vos au-
tem non
sic.

Videlicet de sensu doctrinae Christi: **REGES GENTIUM REGNANT, VOS AUTEM NON SIC.** An præceptum hoc ad omnes Christianos, an saltem ad omnes Doctores, & sic etiam ad professores Academicos, an solum ad Doctores Sacrarum literarum, an saltem ad Apostolos pertineat? *)

AN

Genuinus
sensus di-
cti.

*) Confitentur Augustinianaæ Confessioni addicti *artic. 16.* contra Anabaptistas, Magistratum Politicum ejusque potestatem a DEO institutum nec a Christo aut Apostolis sublatum esse. Quam assertionem, cum etiam in respons. sua *ad d. art. 16.* approbaverint Catholici, mirandum, quod in Apologia hic non acquieverint ejus autores, sed potius hac occasione invecti fuerint in monachos, ex ratione, ut videtur, a *d. art. 16.* plane aliena. Hoc vero præsuppo-

**An sensus hujus doctrinæ, si etiam
ad Doctores Academicos sive
omnes**

supposito, & cum præterea tam a Catholicis, quam a Protestantibus fundamenti loco hic soleat adduci doctrina Pauli *Rom. XIII. v. 1. seq.* facile patet quid ex hac hypothesis communi respondendum sit ad quæstiones hic in textu propositas, nimirum de interpretatione dicti Christi: *Reges Gentium dominantur &c. Vos autem non sic*, quod tres Evangelistæ referunt, Matthæus, *cap. 20. v. 25.* Marcus, *cap. 10. v. 42.* & Lucas *cap. 22. v. 25.* Nimirum, cum & Matthæus & Marcus referant Christum hoc dictum protulisse ea occasione, cum mater filiorum Zebedæi, Jacobi & Johannis, una cum filiis petissent, ut in regno Christi proximi ab eo forent, idque reliqui ejus discipuli ægretulissent, ac forte similis postea ambitio quorundam, ut Lucas docet, (conf. Hammondum *in periphrasi illorum trium locorum*) Christo occasionem dedisset hoc monitum & præceptum repetendi, facile patet per VOS hic nequaquam intelligi omnes Christianos, sed præcipue ac primario Christi discipulos & Apostolos ad quos loquebatur. Adde quod in verbis antecedentibus sub voce *Gentium*

omnes five Sacrarum saltem literarum spectet, intendat interdicere
ge-

tium non excludantur *Christiani* sed comprehendantur, neque opponantur ibi *Ethoicis & Paganis*. Unde miror, qui factum fuerit, ut Hammondus in sua Periphrali latina non dixerit: Reges *Gentium* sed utrobique & apud Matthzum & Marcum: Reges *Ethnicorum*. Neque enim credo, Hammondum voluisse hic opponere *Ethnicos Christianis*. Neque etiam adeo verosimile est, Hammondum id voluisse; Reges *Ethnicorum* dominari, etiam Sacerdotibus, at reges *Christianorum* non dominari Clero, aut saltem non Episcopis, cum & hic lateret tortura crassa doctrinz Christi. Et si autem primario intelligantur discipuli & Apostoli Christi quod non debeant imperium & magistratum gerere; etsi nullum restet dubium, non omnes Christianos a regimine Politico hic excludi; id tamen non est ita perspicuum, annon forte ob paritatem rationis monitum Christi de non imperando pertineat etiam ad Clerum Christianum, ita ut imperium Politicum saltem relinquendum sit Laicis? Sane cum Clerus alias apud Pontificios omnia quz alias
in

gestionem magistratus? an saltem id,
quod alias Stoici docent, bona fortunæ

in sacra scriptura de jure & obligatione
discipulorum & Apostolorum docentur,
ad se applicare soleant, cum Christus
Apostolos & sapientes eminenter tales
hic aperte nolit esse magistratus, &
Clerus si non omnem, saltem eminentem
sapientiam sibi tribuat, quis dubitaret:
Vos non sic etiam ad Clerum in
Christianismo seculis subsequentibus
ortum pertinere, eumque omnem ac
totum, quatenus Laicis opponitur, quia
Clerus omnis ex principiis Juris Canonici
sibi soli sapientiam & quidem spiritualem
tribuit, regere autem subditos & magistratum
gerere Politicum, ad carnalia, aut temporalia
refert. *vid. can. duo sunt genera C. 12. qv. 1. Confer notas ad Lancel. lib. 1. tit. 4. not. 41. sect. 2. p. 25. seq.*
Porro, cum & Doctores omnium facultatum
in Academiis a Papa primum introductis
primitus sub Cleri nomine, fuerint
comprehensi, & Laicorum imperio exempti,
videbatur etiam prima fronte dicendum,
dictum Christi etiam ad JCros, Medicos &
Philosophos pertinere. Sed si accuratius
rem consideres, patebit, saltem hæcenus
dicta primario

næ non esse appetenda, sed sumenda? an, quod Epicurum voluisse diximus, non gerendum esse viro Sapienti magistratum, nisi res publica eo opus habeat? an forte, quod Aristotelici hodiernum in Academiis Evangelicis docent, magistratum a sapiente etiam esse appetendum? Quo modo, si hic forte sensus doctrinæ Christi foret, aut quibus distinctionibus subtiliter excogitatis uti liceret, ut verba Christi, alias primo intuitu vix ac ne vix quidem eam interpretationem suadentia in hunc tamen sensum inclinari, aut etiam, si opus, pie torqueri possent?

mario pertinere ad Professores Theologiz, ob præsentiam Sapientiam spiritua-lem; reliquas autem tres facultates hoc intuitu Cleri nomine non amplius venire, ne quidem apud Catholicos, in specie autem Ictos in omnibus tribus religionibus haberi pro Laicis, imo propterea etiam apud Catholicos sæpius Politicorum exoso & vere sapientibus opposito nomine insigniri. Conf. supra notata nota s. p. 443. ex Conringio.

sent? x) Aut, si sensus doctrinae Christi doctrinae Aristotelicae forte adversus sit, qui factum fuerit, ut tamen ista doctrina adversa adhuc dominetur in terris etiam Evangelicorum Principum? & cur per aliquot secula Theologi Jureconsulti aliique Professores Academici istam adversitatem non senserint, aut, si senserunt, cur tamen perversam, doctrinam docendo propagaverint?

Hæc autem ultima meditatio ^{20.(2) Cur} novum campum de plurimis ma- ^{in primis} ximi ^{Christia-} ^{uismi se-}

x) Ita notum est, acutum quendam ^{Exempla} Monachum, cum ei objiceretur dictum ^{astutarum} Christi, *vos autem non sic*, respondisse, esse ^{interpreta-} sphalma Typographicum in Bibliis ^{tionum} vulgatis, & sic legendum esse: *Reges* ^{Monacha-} ^{lium.} *gentium regnant, Vos autem non? Sic.* Ita ut hoc modo potius affirmetur, Monachos regnare debere. Simili acumine idem, vel alius ei similis, falsitatis arguebat versiculum vulgarem: *Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus, addita ingeniosa ista ratione, quod monachus non velit in istis negotiis esse secundus, sed omnino primus.*

culis re-
gnaverit
Stoica &
Platonica
Philoso-
phia, non
Epicurea,
nec Ari-
stotelica?

ximi momenti rebus differendi a-
periret; y) de causis, cur in primis
Christianæ doctrinæ Seculis nec
Epicurea nec Aristotelica Philoso-
phia Christianis Doctoribus se in-
finuaverit, sed saltem Stoica & Pla-
tonica, & illa quidem ad exiguum
tem-

Scriptores
quinam hic
evolvendi.

y) Cum institutum non patiat, ut
prolixè de quæstionibus, quæ jam inci-
piunt & usque ad finem paragraphi 23.
continuantur, mentem meam aperiam;
sed potius, ut monitis brevibus, sed
quantum tamen fieri poterit, perspi-
cuis eam declarem, sufficiet, credo, si hic
saltem adduxero Autores & libros, in
quibus latius de illis doctrinæ & asser-
tionum capitibus agi solet; addito ta-
men meo de Autoribus sincero iudicio,
& quibusdam brevibus observationibus
subinde inspersis.

Excerpta
ex Rapino!

Rapinus Jesuita par-
tim in primo partim in secundo opu-
sculorum Tomo multa suppeditabit tam
ad quæstiones sequentes, quam ad il-
lustranda ea, quæ in antecedentibus,
potissimum, de Platone & Aristotele, di-
cta sunt, pertinentia. Ex tomo I. huc
pertinet a p. 280. ad finem comparatio
Platonis & Aristotelis quadripartita. In

parti-

tempus, hæc vero per aliquot se-
cula

partibus tribus prioribus, postquam præmississet de origine Philosophiæ & ejus statu ante Platonem & Aristotelem, comparat utrumque, partim quoad personam, mores & virtutes intellectus, partim quoad methodum doctrinæ, partim quoad quatuor Philosophiæ partes, Logicam, Ethicam, Physicam & Metaphysicam. In parte quarta *p. 364. seq.* comparat fata utriusque Sectæ usque ad adventum Christi & porro tam intuitu priorum, quam posteriorum octo seculorum post Christum natum. Ex Tomo 2. *p. 216. ad finem* reflexiones Rapini super Philosophia suppeditabunt etiam non pauca. Postquam enim ibi in genere Philosophiæ originem apud Ægyptios & Græcos indicasset & characteres Pythagoræ, Socratis, Platonis, & Aristotelis indicasset ac eminentiam ingenii Aristotelici prædicasset & varia fata Philosophiæ, potissimum apud Romanos, tam sub consulibus, quam sub Imperatoribus, præcipue sub Augusto, Hadriano &c. recensuisset, docet, qua ratione Philosophia Ethnica multum auctoritatis perdidit per ortum & augmenta Christianismi, & quomodo ipsi
Phi.

cula totum fere Christianum orbem

Philosophi, postquam ad Christianam religionem se contulerint, eam supprimere allaboraverint: donec subsequentibus seculis studium Philosophiæ Aristotelicæ initio per Arabes, tum per Scholasticos, & potissimum per S. Thomam iterum fuerit elevatum, ortistamen mox Sectis Nominalium & Realium, & plane novis Philosophis partim Chymicis, Lullio, Cardano, Paracelso, partim Cabalisticis, Cornelio Agrippa, Arnaldo Villanovano, Bacono &c. & variarum Gentium Europæarum partim antiquæ Philosophiæ restauratoribus, partim novatoribus, Aug. Nipho, Marfilio Ficino, Bailio, Cartesio, Gassendo, Hobbessio &c. His notatis pergit ad comparationem Philosophiæ antiquæ & novioris, & dum monet, antiquam nec plane rejiciendam, nec tamen idololatricè colendam, fusius quasdam observationes ut maxime notabiles proponit. Philosophos antiquos esse venerandos, ita tamen ut ab ipsorum autoritate non toti dependeamus: non debere nos esse pertinaces in defendendis propriis opinionibus; opinionem a toto mundo receptam esse

esse magis sequendam, quam dogmata singularia & extraordinaria, & Philosophiam subtilem ortum debere defectui soliditatis. Interim characterem veri Philosophi esse, ut sciat legitime dubitare, non de omnibus, sed tamen de quibusdam, vitato autoritatis præjudicio; porro ut operam det sinceritati, & in disputationibus vitia communia evitet. Absolutis istis generalibus monitis, speciales observationes exhibet partim de Logica, partim de Ethica, partim de Physica, partim de Metaphysica Platonis, Aristotelis, Zenonis Stoici, Epicuri, & quod Logica Aristotelica sine causa & sine successu a novatoribus quibusdam emendata fuerit, cum potius hi novatores emendatione ex Aristotelica Logica haberent opus, item quod omnis Ethica Ethnicorum hodie debeat cedere Ethicæ Christianæ; quod Aristotelis Physica sit reliquis præferenda, interim tamen defectibus quibusdam laboret, nondum tamen perfecte per Physicas hodiernas, in specie per Cartesianam, emendatis; denique quod Metaphysica Aristotelis sit scientia scientiarum quæ potissimum de essentiis & substantiis supernaturalibus & spiritualibus omnium optime ratiocinata fuerit. Denique

Gg de

de usu Philosophiz in religione Christiana quzdam observat: Philosophiam, cum sit primum instrumentum religionis ad confirmanda pręcepta sua, debere esse sanam: Necessesse esse, ut quis prius sit Christianus, quam Philosophus: optimam Philosophiam esse, quę plus faveat religioni: Ante omnia rationem subjiciendam esse fidei ab eo, qui velit esse Christianus: Si ratio subiecta sit fidei, tum Philosophiam & maxime Aristotelicam ei valde inservire ad Scripturę explicationem: Philosophiam, quę religioni suppeditat terminos ad explicandam doctrinam, posse etiam eidem tradere methodum ratiocinandi, omnium maxime vero Philosophiam Aristotelicam: Usus Philosophiz potissimum intuitu religionis esse, ut eam confirmet & stabiliat &c. Quę hætenus ex Rapino excerpti docebunt, non pauca ab eo tradi, jucunda pariter & utilia, etsi etiam illis hinc inde immixta sint, quę dubium reddere possint lectorem, imprimis cautum; unde credo, non ingratum fore lectori, si pauca quzdam de hoc autore subjecero. Nimirum est vir multę lectionis, laudandi ingenii, & iudicii etiam, interim est Jesuita. Hoc vero supposito non potuit non Aristotelem ubique extollere,

ex

Judicium
de eo.

ex reliquis autem Philosophis Epicurum maxime calumniari, Zenonem vili pendere, & Platonem infra Aristotelem collocare. Et hæc omnia bona fide & in honorem suæ sanctæ societatis. Unde nec vitio ipsi erit vertendum, quod in ipsa etiam Historia Philosophica hunc scopum semper præ oculis habuerit, adeoque ea, quæ illi forte repugnare viderentur, omni modo cæpere intendit, & sic multa facta vel dicta passim tacuerit, potissimum intuitu Patrum Ecclesiæ, quæ vel Zenoni vel Platoni nimis favorabilia videri poterant. Unde non mirandum, quod in *Tomo I. p. 391.* afferat, Patres in prioribus saltem tribus seculis magis favisse Platoni, quam Aristoteli, sed quod in seculis statim sequentibus Aristoteles magis æstimari cœperit; quod ad illustrandam hanc observationem afferat *p. 394.* quod Hieronymus in libro 2. contra Pelagium afferat: Peripateticorum sententiam, (quam vero non determinat Rapius) consentire autoritati sacræ scripturæ: cum tamen Dupinius *Tomo III. p. 244.* commendat Hieronymum, quod Philosophos Græcos, (non solum Aristotelem) juxta ac Latinos familiares habuerit, & quod eorum placitis mirum quam commode, quam opportune usus fuerit:

Gg 2

&

& Zioldus, ut mox excerpta ex eo docebunt, Hieronymum inter hostes Aristotelis retulerit: denique quod Rapinus *d. p. 394.* de Augustino plane tacuerit, quod Platoni præ aliis Philosophis fuerit addictus, (qua de re in sequentibus plura annotabo) & quod eum tantum non plane Aristotelicum faciat, dum ibi observat, Augustinum, etsi maximo judicio pollentem, non tamen omisisse, quin commentatus fuerit in Aristotelem, quod tamen non facturus fuisset, si eum non præ aliis magnificisset. Misso Rapino, pergo ad Autorem anonymum *du Platonisme dévoilé* qui liber *anno 1700.* prodiit. Etsi enim non dissimulet se esse Unitarium, etsi hoc intuitu maxime cavendus sit Lectori, dum id ex professo agat, ut doctrinam nostratium de Trinitate refutare velit; non tamen plane negligendus est, ubi de historia Platonismi, etiam apud præcipuos Ecclesiæ patres se nimis, quam par erat, insinuantis, agitur, quorsum pertinent capita illius libri sequentia: videlicet *cap. 5. 7. & 9.* de tribus principiis a Platone cognitis; *cap. 10.* de Platonismo Philonis Judæi; *cap. 12.* de doctrina Platonis ænigmatica, & de differentia inter verbum Platonis & Johannis Evangelistæ; *cap. 18.* de methodo docen-

Item de
Autore
Platonismi
detecti.

docendi Platoniorum Christianorum,
 & præcipue de allegoriis; denique *cap.*
20. & 21. de Politica sacra Patrum, sub
 voce œconomiz & Theologiz (i. e. Pla-
 tonismi) occultata &c. Pergo ad Au-
 tores orthodoxos, ubi tamen eadem ra-
 tio æquitatis & sinceritatis suadet, ut
 quemadmodum in præcedente autore
 heterodoxo, (seu stilo juris Canonici
 etiam apud nos regnante, hæretico)
 quædam profutura Lectori ingenuo in-
 dicavi, ita etiam in scriptoribus ortho-
 doxis, quædam addam quæ monenda
 credidi. Edidit nimirum jam anno 1694 ^{Excerpta}
Colbergius. Professor Gryphiswaldensis: ^{ex Colber-}
 Specimen historicum de origine & pro- ^{gressu}
 gressu hæresium & errorum in ecclesia,
 in quo ostendere voluit, quod hæreses
 in primitiva Ecclesia in primis seculis
 prioribus nate, pleræque Philosophia
 Platonicæ originem debeant, & cum
 modernorum fanaticorum deliriis in-
 multis conspirent: quam assertionem
 peculiaribus capitibus, de hæresi Simo-
 nis Magi, Nicolaitarum, Carpocratia-
 norum, Valentinianorum, Marcionita-
 rum, Manichæorum, & denique de Ori-
 genis erroribus, multa adhibita diligen-
 tia, demonstrare allaboravit, nisi, quod
 Marcionem Stoicorum doctrinæ ope-
 ram dedisse poterit, & simul in plerisque
 capi-

capitibus Pythagororum dogmata Platonica jungat, quod valde illustrat ea, quæ jam supra passim, potissimum nota a. & d. notavi, Pythagoræ doctrinam a Platone fuisse in multis repetitam. Quamvis autem Colbergius in titulo istius libelli promiserit, quod velit etiam ostendere, quod illæ hæreses & dogmata Platonica in multis conspirent cum fanaticorum modernorum deliriis, tamen in isto quidem libello altum ea de re est silentium, & miror, quod Colbergius non duobus saltem verbis notaverit in præfatione, quod illam ostensionem jam antea exhibuerit in tractatu Germanico anno 1690 publicato, cujus contenta breviter ipse Titulus exhibet: Das Platonisch, Hermetische Christenthum, begreifend die Historische Erzählung von Ursprung und vielerley Secten der heutigen Fanatischen Theologie unter dem Nahmen der Paracelsisten, Weigelianer, RosenCränzer, Quäcker, Böhmissen, Wiedertäufer, Bourignisten, Labadisten und Quätisten. Hos omnes in prioribus tribus capitibus derivat ex Philosophia Pythagorica, Platonica & Stoica, quatenus hæc in multis cum Platone consentiat, ubi simul paucis observat, eandem originem habere hæreses modo memoratas primorum seculorum, nec Patres

satis

satis cavisse a Philolophia Platonica, pręcipue vero Clementem Alexandrinum; Etiam Platonismo originem debere Theologiam Mysticam; Pręmittit etiam articulos fidei fundamentales sed erroneos, in quibus convenient Christiani Platonici, & duo principia eorum falsa, Cabalam & Magiam &c. Sed jam æquum est, ut audiatur & altera pars.

Zieroldus Anno 1700 edebat librum, cui ^{Et Zierol.} titulus: Einleitung zur Gründlichen Kri-^{do.} tiken-Historie mit der historia philosophica verknüpft, darinnen die Krafft des Creusches Christi, als der einşige Grund des wahren Christenthums wieder die Feinde des Creusches von Anfang der Welt biş auf unsre Zeit vorgestellet wird. Occasionem pręcipuam scripto prębuit Bücheri & Schelwigii rusticitas erga Spenerum & Spenerianos, etsi de ea nulla fiat mentio in pręfatione, vid. cap. 2. §. 44. p. III. & §. 84. p. 146. & alibi passim; adde totam Partem II. hujus ita dictę historię Ecclesiasticę anno 1703 publicatam, ubi primarius hic scopus statim in titulo exprimitur. Totum opusculum intendit defendere Theologiam mysticam, commendare Pythagoram & Platonem, contra, Aristotelem proponere ut Philosophum ineptum, impium & causam si non unicam, saltem primariam omnis

mali, quod Christianismum hætenus affecerit. Ad nostrum scopum pertinent doctrinæ sequentes, Veram Theologiam mysticam consistere in mysterio crucis Christi, *cap. 1. §. 10. seq. p. 6.* & hoc mysterium crucis esse etiam scopum primum totius legis Mosaicæ, *cap. 2. §. 45. p. 112.* Pythagoram a Mose & Prophetis adeoque a Judæis fundamenta sapientiæ suæ hausisse: Eas Platonis parum differre a Jehovah, atque hoc nomen Pythagoræ & Platoni non fuisse ignotum: Pythagoram suam unicam veritatem proprie in Deo & rebus spiritualibus æternis & immutabilibus quæsi-
 sisse, eumque contra calumniatores jam a Plutarcho esse defensum: Etiam Pythagoram aliquid de Trinitate scivisse: Pythagoræ præcepta in multis convenire cum lege Mosaica: Doctrinæ Pythagoricæ scopum esse unionem cum Deo per agnitionem stultitiæ, poenitentiam, & introversionem: Pythagoram etiam in Physicâ & Ethicâ convenire cum Mose: & Symbola ejus ex doctrina Mystica vel Cabbala Hebræorum orta esse &c. *cap. 2. §. 113. ad §. 132. p. 173. seq.* Interim tamen Pythagoram & Platonem esse rejiciendum, ob ignorantiam Christi, & mysterii crucis ejus: *c. 2. §. 121. ad §. 126. p. 180. seq.* Porro Platonem

multa ex sacris literis didicisse, inprimis de Jehovah, (& inde desumptum esse ens Platonicum) item a Judæis quædam de Trinitate, de angelis bonis & malis, de cognitione sensuali & ideali secundum diversitatem rerum spiritualium & terrenarum: Ideas Platonem didicisse a Mose ejusque idea Tabernaculi & ex imaginibus Biblicis, spiritualia mystice significantibus, sed postea ab Aristotele has ideas fuisse falsificatas: Platonem ab Ebræis audivisse de Prophetarum frequentibus excessibus mentis, adeoque de his sæpius mentionem fecisse, sed admixtis multis erroribus, Aristotelem autem ejusmodi excessus mentis morbis maniacis accensere Platonem nequaquam defendisse errorem commune reliquorum Philosophorum quod duo sint principia rerum cœternæ Deus & materia prima: quin patitur Platonem ex Mose descripsisse creationem mundi, & originem mali adscripsisse neque Deo neque materiz, sed spiritui malo: eundem etiam quædam audivisse de peccato Adami & ejus leges in multis convenire cum lege Moisaica &c. cap. 2. §. 132, ad §. 152. p. 109. sq. Aristotelem Platonica doctrinae desertorem nimis extulisse sentiones, inconstantem fuisse in doctrina de Deo, en-

tia & abstractiones multiplicasse, doctrinas suas obscure proposuisse & sine ordine, in Physicis, Logicis & Moralibus, ineptire, & nequaquam Platoni esse præferendum, quamvis Plato contemnatur a Sophistis, contra Aristoteles commendetur ab impiis; interim neutrum a veris Theologis plus justo æstimari; Theologiam mysticam Sacræ, Philosophiam Platoniam Hagari, Aristotelicam Ismaeli esse similes *cap. 2. §. 153. ad 162. p. 211. seq.* Stoicos & Epicureos ob maximos errores non esse proluxa observatione dignos, *ibid. §. 163. 164. p. 224. seq.* In *cap. 3. §. 29. f. p. 243. seq.* commendat Cabbalam veram ejusque differentiam a falsa monstrare vult, additque *§. 56. seq.* quod Judæi, potissimum Hellenistæ, miscuerint Philosophiam Aristotelicam cum scriptura, indeque ortus esse Sectas Phariseorum, Sadduceorum, Essæorum, potissimum vero Sadduceorum; item *§. 74.* Judæos præ cæteris Philosophis maxime laudare Aristotelem, imo (*§. 81.*) anno 1405. Aristotelis Ethicam a Rabbino quodam in linguam Ebraicam fuisse translata. Ex *capite 4. p. 293. seq.* notabilia sunt: Johannem Evangelistam (*§. 2.*) manifestasse mysterium crucis: falso imputari doctrinæ Christi (*§. 14.*) & Christianorum, quod

quod conveniat cum Cabbala Judaica & Platone: Ex justis causis (§. 33.) Platonicos multos ad Christianos transiisse, & vice versa a Christianis amatos esse, sed tamen falso Christianos primos accusari, quod fuerint Platonis Sectarii. Ex Patribus imprimis (§. 34. ad finem capituli) Justinum Martyrem, Irenzum, Clementem Alexandrinum, Tertullianum, Origenem, Lactantium, Eusebium, Basilium, Gregorium Nyssenum, Nazianzenum, Epiphanium, Theodorum, Faustinum, Ambrosium, Hieronymum, Simplicianum, Augustinum, Prudentium, Cyrillum Alexandrinum, Theodoretum, Aenzam Gazzum &c. partim commendasse Platonem, eumque prætulisse Aristoteli, partim condemnasse & rejectisse Aristotelem, ut patriarcham hæreticorum. In capite 5. p. 334. seq. monet, hostes quidem Platonis adscribere omnem impietatem & originem hæresum Platoni, sed verius esse, quod hæreses Simonis Magi, Gnosticorum, Valentinianorum, Arrianorum, Aetianorum, Pelagianorum, Semipelagianorum, Atheistarum & Papistarum, item Scholasticorum præcipue ab Aristotele ortæ fuerint: imo Julianum ab Aristotele seductum deseruisse religionem Christianam, quin & Turcas ex doctrina Aristoteli.

telica ortus esse, & Diabolum Turcis sub
 forma Aristotelica apparuisse. Porro
 Damasceni systema de orthodoxa fide
 compositum esse ex Philosophia Aristo-
 telica; imo Aristotelicam Philosophiam
 in Seculo XI, & XII. esse fundamentum
 Papatus & Theologiæ Scholasticæ, cu-
 jus origo, progressus & augmenta per se-
 quentia Secula distincte exponuntur.
Caput 6. p. 367. seq. observat, Lutherum
 sub Aristotelicis ad cultum ab Augustino
 ad scripturam fuisse manuductum, adeo-
 que postea magnum odium erga Ari-
 stotelem & Scholasticos sapius, usque
 ad mortem, fuisse testatum, contra Py-
 thagoram & Platonem ab eo fuisse com-
 mendatos: etiam Melanthonem con-
 questum esse de doctrinis Scholasticis
 &c. Denique *capite 7. p. 382. seq.* docet,
 Philosophiam Aristotelico Scholasticam
 maxime post mortem Lutheri fuisse ele-
 vatam a Philippo Melanphone, quam-
 vis Lutherus hanc Philippi intentionem
 serio fuerit detestatus; Seductum au-
 tem fuisse Philippum per Metaphysicam
 Scholasticam; postea philosophiam A-
 ristotelicam in locis communibus Phi-
 lippi occultatam loco Scripturæ Sacræ
 fuisse explicatam in Academia Witte-
 bergensi, in Lipsiensi vero anno 1580.
 Melanthonis Dialecticam & Aristotelis
 Phi-

Philosophiam fuisse prælectas. Anno 1605. Arndium scripsisse contra Christianianismum Scholasticum, huic se opposuisse inimicos crucis Christi, Lucam Osiandrum & alios Aristotelicos Theologos, contra Arndium defensum fuisse a Theologis piis, Daniele Dilgero & aliis: Lipsiæ per Hulsemannum Scholasticam Theologiam & artem concionandi fuisse stabilitam, & ex hac Theologia infinitas rixas inter Lutheranos fuisse ortas, & magna incrementa inde sensisse Papatum ac Jesuitas, Spenero & aliis frustra optantibus emendationem hujus mali &c. Jam, quod *Coburgium* attinet, scripta ejus ideo sunt commendanda, quod multa cum eruditione collegerit ea, quæ de origine hæresium in primis Seculis ex Platonismo testantur, & in Scripto Germanico historiam controversiæ inter eos, qui Fanaticismi accusati sunt & eorum adversarios & scripta ab utraque parte edita breviter & perspicue recensent, sed tamen optandum esset, ut excerpta sua non præcipue ex scriptis adversariorum, quorum plerique, si non omnes, fuere Scholastico Aristotelici, desumisset, sed potius ut ipsa Scripta eorum, quos Fanaticos vocat, cum majori diligentia & attentione legisset, atque ut Weigelium

Judicium
de utroque

lium, Arndium, Hohburgium, Böh-
mium, Betkium aliosque mitius tra-
ctasset. Declarat equidem in præfatione
scripti Germanici, quod & mixtura
Philosophiæ Aristotelicæ cum Theologia
sit causa multorum malorum in Ecclesia
& in præfatione opusculi latini circa
finem eandem declarationem repetit,
atque declarat, *se in animo habere, si
Deus vires concesserit, & ordinarii labores
otium indulserint, Regnum tenebrarum
ex Aristotelicæ Philosophiæ & Theolo-
gicæ mixtura enatum aliquando typis com-
mittere: Instituti rationem & ordinem ha-
resium exegisse, ut ab his, quæ ex Platonica
Philosophia orta sunt, hæresibus initium fa-
ceret, reliquas, quibus Peripatus occasionem
dederit, alii occasione reservaret.* Sed vel
ex ipsis his verbis adductis mihi per-
suadeo, hanc intentionem Colbergii
non fuisse seriam; Accedit, quod hoc
pacto coactus fuisset, eos etiam notare
ex quorum tamen libris impugnaverat
Platonico-Fanaticos. *Zieroldi* librum
quod attinet, fuit equidem bona ejus in-
tentio quod Spenerum adversus adver-
sarios satis impudentes defendere vo-
luerit, & quod varia notabilia attulerit,
partim de Platonismo multorum Patrum
Ecclesiæ, partim de damno in Eccle-
siam per Aristotelis receptionem &

Scho-

Scholasticos introducto, & post reformationem Lutheri continuato & aucto: Sed multa tamen etiam sunt, quæ lectori iudicio pollens optaret, ut aliter se haberent, 1. Fundamentum Theologiae mysticæ quam acriter defendit ab ipso obscurissime positum, nec verbis perspicuis explicatum, sed mystice occultatum; *mysterium crucis Christi*. Quasi in Scriptura sacra non ubique adsint fundamenta clarissima & perspicua, amor Dei & proximi per fidem in Christum excitandus, evitatio Pharisaismi & Sadducæismi, & cum his conjuncti criminis hæreticæ &c. Notum est, Pharissæos, Monachos, Jesuitas ubique in ore habere gloriam Dei, crucem Christi, & tamen sub his terminis occultare res minime laudabiles. 2. Meditationes impertinentes, contortæ, tantologiæ infinitæ, methodus confusa. 3. Defensio Pythagoræ & Platonis ac vituperatio Aristotelis nimia, ac sæpius palpabiliter inepta. e. g. quod Plato doctrinam de ideis hauserit a Mose & ejus idea tabernaculi: quod Plato non statuerit duo principia cœterna; quod Sæctæ judaicæ, sive Pharissæorum, sive Sadducæorum, sive Essæorum ab Aristotele haustæ sint: quod hæreses primorum seculorum post Christum Aristotelis

storeli originem debeant; quod Julianus Apostata ad apostasiam per doctrinam Aristotelis seductus fuerit: quod Diabolus Turcis sub persona Aristotelis apparuerit &c. Interim qui Autorem intimius novit, non mirabitur, cur ipsi tantopere placuerit Pythagoras & Plato, præprimis si consideret ea, quæ jam supra de his duobus Philosophis notavi, præcipue nota a. d. n. & o. De patribus Ecclesie primorum seculorum multa notabilia habet Clericus passim; tam in voluminibus variis de la bibliotheque universelle, item de la bibliotheque choisie, quam in speciali libro, cui titulus est: *questions Hieronymiana*. Unde ex consilio meo præcedenti anno 1721 vitæ Patrum, quæ inveniuntur in voluminibus Bibliothecæ universalis in idiomate Germanico conjunctim fuerunt editæ, & in præfatione non solum indicavi reliquas Clerici meditationes varias de Patribus, ubi ex inveniantur, sed simul recensui contenta libri a Jesuita Gallo, qui Baltus vocatur adversus Clericum anno 1711 publicati, cujus titulus est: *Defense des SS. peres accusez de Platonisme*, addito meo judicio. Ad scopum præsentem potissimum spectant sequentia ex Tomo 10. *Bibl. univ.* Ubi de Clemente Alexandrino morat, quod Platonem consideraverit
ut

Excerpta
ex Johan-
ne Clerico.

ut Prophetam de Christo vaticinantem
(vers. Germ. II. 16. p. 56.) Ex vita Eusebii
 plura huc pertinent: nempe recensio
 doctrinæ Platonis de Deo, divinis hy-
 postasibus & harum unitate: *(VII. 6.
 p. 587. seq.)* quomodo Philosophia Pla-
 tonica Judæis cognita fuerit, ubi in
 specie de Philone agit, & de temporibus
 Christi: *(VII. §. 15. seq. p. 600. 604.)*
 quod Patres priorum trium seculorum
 crediderint, Platonem cum Apostolis in
 doctrina de Christo convenire, unde
 etiam quidam Platonici Christiani facti
 fuerint: *(Ibid. §. 19. seq. p. 606.)* quod Pa-
 tres contra hæreticos retinuerint terminos
 Platonicos *(§. 20. f. p. 610. seq.)* sed ob-
 scuros & sæpe sibi contradicentes, *(§. 24.
 p. 616.)* quod exemplo hypostaseos de-
 clarat, *(§. 28. p. 626.)* & hanc observatio-
 nem de obscuritate terminorum illustrat
 narratione perspicua controversiæ in-
 ter Orthodoxos & Arianos. *(§. 30. & mul-
 tis seq. p. 628. f.)* &c. Quamvis autem jam Ec judi-
 in præfatione *ad d. vers. Germ.* & alibi cium de eo,
utroque Tomo Causelarum, ubi vide indi-
 cem sub voce Clericus) indicaverim, quid
 de Clerico sentiam, & quod non sum
 ipsius sectarius, hic tamen diffiteri ne-
 queo, quod multum ipsi debeam in
 studio historię Ecclesiasticę, & quod e-
 jus scripta & Arnoldi Historia hæretica,
 H h mihi

mihi oculos mentis aperuerint in ostendendis præjudiciis, quibus laborant communiter illi, qui hæctenus historias Ecclesiasticas scripserunt, & adhuc scribunt, & quod Poiretus hoc intuitu non erraverit, dum *in oper. Posth. access. D. §. 12. p. 776.* suspicatus est, quod forte & Clerici lectio me ab inclinatione ad Theologiam mysticam, una cum Locki lectione de Enthusiasmo, quem & propterea semper commendavi, & adhuc commendando, etsi jam *in Cautelis circa præcogn. Jurispr. cap. 10. §. 13. lit. m.* simul indicaverim, quod ex triplici capite quædam monenda habeam circa ejus integrum tractatum de intellectu. Unde valde erravit Poiretus, dum *d. l.* arbitratus est, me a Lockio, tanquam scriptore periculosissimo, fuisse seductum, & adeo omnes a lectione Lockii simul fuit dehortatus. Optarem potius, ut bonus Poiretus præjudicio autoritatis suæ Bourignoniz non ita fuerit infectus, & mihi persuadeo, eum nunc mortuum valde erraturum, si forte Bourignoniam in medio angelorum choro, Lockium vero vix in loco peccatorum quærat, & præter ac contra suam spem, Lockii animam in digniore loco constitutam deprehendat, quam omnium Lockii adversariorum, & ipsius etiam Bourignoniz &c.

De

bem intecerit? 2) An forte hujus domi-

Denique inveniet etiam Lectōr in aliis Loca ex scriptis meis non pauca, quæ ad scopum meis scri- præsentem pertinent, quæ tamen hic ptis. non excerpanda duxi, cum sint in omnibus pene manibus. Huc pertinet ex *Cautel. circa præcogn. Jurispr. Cap. VI. §. 51. ad 55. §. 61. ad 72. & §. 77. seqq.* item ex *Cautel. circ. præcogn. Jurispr. Eccles. Cap. IX. §. 18. ad 23. Cap. XI. §. 12. 13. 19. 20. Cap. XIV. §. 9. 10. 11. 12.* denique ex *Historia Jur. Nat. Cap. II. §. 10. Cap. III. §. 1. ad 9. item Cap. IV. & V.*

2) Patris res ita se habet: Haud du- Questione bie primus Christianorum status & so- propositæ cietas ex Judæis, tum demum post præ- resolutio. dicationem Pauli etiam ex Ethnicis fuit constituta, & quidem primo ex eruditius utriusque gentis, sed ex plebe, aut certe ex iis, qui non erant in numero eruditorum, ut militibus & qui in officiis politicis erant constituti. Eruditam Judæi quam Ethnici initio potius se opponerant Christo & doctrinæ Christianæ, postea tamen etiam ex eruditibus aliqui Christianorum nomen profiterantur, non tamen ex omnibus sectis, nec ex pari conversionis impulsu aut intentione. His suppositis de Judæis

Hh 2

fic

dominatus Platonicae doctrinae cau-
sa

fic dicendum. Communis omnium Philosophorum gentilium error fuit, hominis essentiam consistere in intellectu & voluntatem emendari per solam emendationem intellectus, cujstamen contrarium & sensus communis & doctrina sapientiae Mosaicae & Salomoneae docent. Ab hac sapientia cum Judaei abiissent, & tam ante, quam post captivitatem Babylonicam in perpetua idololatria vixissent, non poterat non fieri, quin & ipsorum Doctores seu Rabini corrumpentur, initio per magos Persarum & Assyriorum, deinde sub Graecorum imperio per Philosophos Graecos. Quod si quis differentias trium sectarum Judaicarum quoad mores paulo penitius consideret, patebit, Phariseos proxime accessisse ad Stoicos, Sadduceos, ad Epicureos, Essaeos, ad Cynicos. Quod doctrinam attinet, cum Pythagorae & Platonici multas doctrinas communes haberent, & a Judaeis, id est, a Mose, Salomone &c. multa hauserint, ac ita eorum verba cum doctrina Mosaica & Salomonica videretur convenire, (quod ab autoribus reliquarum Sectarum Graecarum factum non

sa non infima fuerit, quod Plato
solos

non erat (inde eveniebat, ut Pharisei dogmata Rabbinnica, Cabbalistica & Pythagorico-Platonica docendo miscerent, ut ex doctrina de metempsychosi, & de angelorum classibus & præterea ex scriptis Philonis Judæi patet. Quod Ethnicos concernit, & potissimum Romanos, cum ante Augustum liberiore & eclecticico philosophandi genere sæpius usi fuerint, sub imperatoribus iterum eorum philosophia degeneravit in Sectas, servitute videlicet ingeniorum libertatem amissam mox insequente. Igitur tum sæpius audita nomina Stoicorum, Epicuræorum & Platoniorum, rarius Peripateticorum. Præ cæteris vero omnibus, primis Imperatorum temporibus, Pythagorica secta maxime exosa reddebatur, tanquam quæ magiam philosophiæ jungere diceretur. Stoica vero celebrior & frequentior erat, quam potissimum Seneca, Epictetus, Arianus, item imperator Antoninus cognomine Philosophus, commendaverant: florebat & Platonica, ad quam ut jam *supra not. p.* monitum, Plutarchus inclinabat. Quamvis autem in seculo secundo Antoninus Pius

Hh 3

im-

solos Sapientes jufferit esse Gubernato-

imperator, publico edicto non nisi has quatuor Philosophorum Sectas admiserit, Epicuream, Stoicam, Platoniam & Aristotelicam, seculo tamen tertio imperator Bassianus Caracalla, ob stultam persuasionem, ac si Aristoteles conspiraverit in mortem Alexandri, omnibus viribus curavit abolere scripta Aristotelis. Porro quod Doctores, & filo communi ita sic dictos Patres Ecclesie attinet, sive illi ex Judæis sive ex Ethnicis post Apostolorum tempora Christianam religionem professi fuerint, ex quatuor modo dictis Philosophie græcæ Sectis Epicurea quidem, ob negationem providentiæ divinæ, & Aristotelica, vel quod pauci ex Romanis illam profiterentur, vel quod libri Aristotelis post factum Caracallæ modo recensitum, rariores essent, vel alias ob causas, ab illis fuere neglectæ: Sed Stoica & Platonica magis ab ipsis fuit æstimata, Stoica quidem, quod Stoici inculcarent præcepta de vita virtuosa, quoad sonum verborum maxime affinia doctrinæ Christi, quoad verum autem eorum intellectum & praxin Stoicorum maxime hypocritica & pharisaica, acceden-

natores Reipublicæ; Epicurus vero

te insuper fastu & contemptu aliorum, & invec̄ta simul in Christianismum communi Gentilium opinione, quod vera sapientia magis in speculatione subtili veritatum intellectualium, quam in praxi vitæ veræ virtuosæ consisteret, aut quod hæc sua sponte ex perceptione veritatum in intellectu sequeretur. Hoc vero pacto aliter fieri non poterat; quam ut Platonica Philosophia se maximè insinuaret Patribus Ecclesiæ, ob subtilitatem videlicet idearum Platonicarum, & huic conjunctam obscuritatem, accedentibus insuper & aliis rationibus, maximam tamen partem exinde fluentibus. 1. Quod non pauci ex Platonis sponte transferint ad Christianos, cum viderent in libris Apostolicis occurrere quosdam terminos & loquendi modos, quos putabant, quamvis erronee, a Platone esse haustos. 2. Quod ex Philosophis Ethnicis potissimum Platonici, ut Plotinus, Jamblichus, Porphyrius &c. doctrinam Christianam impugnant, (excepto Celso, qui erat Epicureus) & Patres Ecclesiæ erronee sibi persuaderent, non posse ipsis resisti ex sola Scriptura sacra, nisi

ro magistratus functionem disva-
ferit Sapienti; Zeno non suaserit,
nec dissuaserit? 11) Annon præ-
textus

accederet scientia Philosophiæ Platonice, præcipue cum Platonici Christianorum hostes his sæpe objicerent, ignorantiam Philosophiæ seu sapientiæ.
3. Quod & ipsi Christiani, qui Platonici erant, inter se in expositione sacrarum litterarum valde dissentirent, & spiritu hæretificationis jam maxime infecti, eorum pars dominans jam seculo secundo & tertio, alteram partem per brachium seculare aut per pluralitatem votorum strenue suppressere tentaret. &c. Quæ omnia confirmantur ex genuina Historia Ecclesiastica priorum quinque seculorum.

Conciliatio
rationum
aliarum Po-
litarum
cum præce-
dentibus.

11) Etsi ea, quæ nota præcedente dicta sunt, videantur inferre, quod ratio hic adducta de dominiu Philosophiæ Platonice, in primis post Christum natum seculis intuitu Doctorum Ecclesiæ a me magis oratoricæ & quasi per jocum, quam serio & ex animi sententia fuerit in scenam producta, patebit tamen ex jam dicendis, quod serio hæc dixerim. Unius rei plures possunt esse causæ. Illæ, de quibus in nota præ-

textus Platonice Reipublice, sub nomine Christiane, introducenda prima fundamenta jecerit papatu poli-

precedente sum locutus, fuere primariz, ex idearum Platoniarum phantasticarum nimio pretio profluentes. At hodiernum quotidiana experientia docet, quod nullum genus hominum, magis ad imperium adspiret, quam eorum, qui ejusmodi ideis Metaphysicis aut hyperphysicis repleti sunt. Immo quid de imperio dico: ad dominatum tendunt maxime irrationalem, scilicet ut non imperent voluntati, quae alias obiectum imperii esse solet, sed ut dominantur intellectui, qui tamen ex natura sua & ex communi rectae rationis dictamine nullius hominis imperio subest. Unde cum jam in nota precedente fuerit monstratum, quod Patres Ecclesiae in primis statim seculis sub titulo haeretificationis aliorum intellectui dominari omnibus viribus allaboraverint, sua sponte etiam sequitur, quod eodem hoc medio multo magis affectaverint, etiam imperium Politicum, ut ulterius patebit ex mox dicendis.

Hh 5

bb) As.

politico? *bb*) Quibus gradibus huc
funda-

Origo Pa-
patus ex
Platonif-
mi.

bb) Assertum hic in textu facile de-
monstrari potest, si quis id modo con-
sideret, quod jam supra monitum fuit,
in *nota Z* cuijungi possunt dicta in *Hist.*
Jur. nat. Cap. II. §. 10. & cap. III. §. 1. ad 9.
Nam cum omnes Philosophi Græci sa-
pientiam erronee putaverint consistere
in emendatione intellectus, quam sua
sponte sequatur emendatio voluntatis;
Plato vero intellectum emendare ten-
taverit per ideas suas phantasticas, &
Platonici Ethnici Apostolis & genuinis
Christianis ex Apostolica doctrina sa-
cræ scripturæ exponentibus obje-
cerint ignorantiam Philosophiæ, Patres
autem, qui Philosophi Platonici erant,
tam Philosophos Platonicos Ethnicos
quam hæreticos per Platonicas ideas
oppugnarent; non potuit aliter fieri,
quam ut jam in primis seculis funda-
menta jacerentur etiam Republicæ Pla-
tonicæ aut Christianæ Platonizantis, in
qua Doctores & ita dicti patres Ecclesiæ
cum suis ideis, subjicerent sibi intelle-
ctum & multo magis voluntatem Au-
ditorum suorum omnium; cujuscan-
que generis essent, tam nobilium quam
ignobilium, illis nullum imperium nisi
depen-

**fundamento in primis Christianismi
secu-**

dependens a nutu Doctorem relinquerent, adeoque revera ex capitibus imperantibus, membra Ecclesie, cœcam obedientiam Clero præstantia efficerent, & sic intuitu imperii eos non ut cives liberos sed ut mere servos & homines proprios considerarent. Jam si quis insuper consideret ea, quæ supra *nota n.* ex Platonis libris de Rep. excerpti, quod Magistratus sint instituendi in vera Philosophia i. e. in summi boni seu Dei contemplatione, & quod tum demum beatæ futuræ sint Reipublicæ, si tales Philosophi regnarent, aut qui regnarent, eo modo philosopharentur, item quæ *nota o.* excerpti ex Platonis libris de Legibus, quod in Republica Platonica frequenter institui debeant ludi & festa religiosa, quod profana loquentia de Deo (id est ideis Doctorem adversa & ab ea dissentiens) sit crimen maximum & gravissimis poenis etiam capitalibus cœercendum; & quod sacrum collegium in Republica ex optimis civibus sit constituendum, quod sapientiam illam idealem de Deo debeat in Rempublicam introducere; denique quod a Deo hoc ideali (& a Sacro collegio sapientiam illam idealem incul-

seculis, sub specie larvatæ pietatis,
super-

iaculante per pœnas capitales) pendeat omnis Reipublicæ felicitas: si quis inquam, consideret hæc omnia; etiam si cœcus foret, manibus tamen palpate posset, Patres Ecclesiæ per Philosophiam Platoniam pedetentim etiam in primis post Christum natum seculis, introduxisse primum ac præcipuum, imo unicum fundamentum Papatus Politici hodiernum tantum non ubique durantis, scilicet distinctionem inter Clericos & Laicos, & illorum imperium summum in hos universos, etiam Reges & Imperatores. Cum vero Plato tres constituerit formas Reipublicæ rectæ, id est Platonice, Monarchiam, Aristocratiam, Democratiam, etiam Patres Ecclesiæ operam dederunt, ut & harum singulas in Rempublicam Christianam introducerent. Initio illa respublica erat *Democratia*, ubi universus Clerus imperans per pluralitatem votorum veritates suas ideales non solum Laicis tanquam servis suis spiritualibus sed & coimperantium ex Clero parti minori secundum naturam Democratiam, instar legum pœnalarum præscribebat, ut qui obedire nollent, tanquam

superstructa fuerint varia axiomata
Pseu-

quam homines maxime noxii & qui crimen læsæ majestatis divinæ, (uno verbo hæresin,) committerent, gravissimis poenis coërcerentur. Ex hac Democratia ñ, qui dicebantur Episcopi, abutentes dictis quibusdam scripturæ, easque Platonice & idealiter exponentes, paulatim effecerunt *Aristocratiam*, excluso clero infra dignitatem Episcopalem constituto. Hanc Archi Episcopi & Patriarchæ novis ideis Archi Episcopalibus Platonice explicatis paulo post mutarunt in *Oligarchiam*, donec Papa Romanus, tanquam supremus Christi Vicarius phantasticus (aut, si hoc prædicatum displiceat, hyperplatonicus, aut Platoniceffimus) istam etiam Oligarchiam, per subtilissimas ideas, omnem intellectum transcendentes, mutaret in *Monarchiam*, & quidem non temperatam, sed absolutam, Cave tamen, ne cum Protestantibus eam ad *Tyrannidem*, sive titulo, sive exercitio talem, referas, sed potius est *Dominatus*, cum Papa communi consensu Cleri & Laicorum sub hac Monarchia viventium, habeatur pro Domino Dominorum, scilicet in spiritualibus, mystice explicatis, quæ transcen-

dunt

Pseudopolitica, atque sic doctrina genuina prudentiæ civilis plane fuerit extincta?

21. (3) De Cur Beato Augustino Episcopo
Augustini magno & erudito præ reliquis ma-
libro: de xime commendata fuerit Platonica
Civitate Philosophia? Utrum ejus magnum
Dei & ejus opus, cui Civitatis Dei titulum fe-
autoritate cit,
in seculos.

dunt omnem intellectum, tam clericalem, quam Laicalem. Confer quæ de arcanis his Papatus *in notis ad Lan- celottum differui, lib. 1. not. 41. Sect. 8. p. 25. & alibi passim.* Porro, cum Monarchiæ Platonicæ Pontificiæ potissima fulcra sine Monachi, & inter Monachos Domini Jesuitæ, etsi utraque hæc societas hodie sit Aristotelica, vel talis esse videri velit, primam tamen Monachismi originem etiam deberi Philosophiæ Platonicæ ostendere voluit Colberg *c. 1. des Platon. Christenth. S. 9. p. 38. seq.* Quæ hætenus de origine Papatus ex Philosophia Platonica dixi, simul facem accendunt quæstioni in textu sequenti de variis axiomatibus Pseudopoliticis in primis statim Christianismi seculis sub specie larvæ pietatis introductis, ut adeo non opus sit, nos detinere ulterius in ejus resolutione.

cit, instruat discendi cupidos, an confundat? item an rem publicam Platoniam ibi depinxerit, an vere Christianam id est, cum rectæ rationis dictamine convenientem? cc)

Quibus

cc) Ut ordine hic procedatur, & ut Librorum Augustini de Civitate Dei contenta. illi, qui hodiernum ex osculantur illud divi Augustini divinum opus de civitate Dei, non putent, me ex odio in Platonicos & hodiernum Platonizantes contemnere autoritatem Augustini, & ejus civitatem Dei, non ægre ferent, si initio ostendero, quantum fieri potest brevissimis, etiam ex ipsis pontificiis minus partiales, veritatem, genuino usu rectæ rationis fundatam, prætulisse autoritati Augustini & Theologiæ mysticæ, & minus hoc intuitu esse pontificios, quam istos Augustini adoratores inter Protestantas. Prodeat igitur *Elias Dupin* & judicium suum de Augustino ipso, & ex ejus operibus de ipsius Civitate Dei dicat. *Synopsin* & dispositionem hujus operis exhibet *Tomo 3. Biblioth. Auctor. Eccles. p. 449. seq.* Constat libris 22. Primi decem libri refutant, vanissimas duas Ethnicorum doctrinas, quarum una defendebat, cultum Deorum

Quibus ex causis & quanta in se-
culo

rum Ethnicorum, seu idolorum, hominum saluti esse utilem, imo necessarium, & propter eum neglectum ac abolitum, maxime per Christianos, tot mala recens cœlitus missa esse: altera vero fatabatur quidem, omni tempore, etiam cum maxime vigeat Deorum cultus, ejusmodi calamitates accidisse, sed tamen hoc non obstante cultum Deorum urgebat tanquam maxime profuturum in vita futura. Sequentes libri duodecim exponunt naturam & differentias duarum Civitatum, videlicet Dei & mundi ita ut priores 4. libri utriusque origines & primordia, sequentes quatuor, earum progressus varios, & quatuor postremi finem & exitum earum explicant. Caterum in singulis libris utriusque partis multis digressionibus quæstiones principales earumque resolutiones vel illustrare, vel lectorem faventem delectare, vel etiam multarum suarum lectionum & locorum communionem participem facere voluit Augustinus. Quorsum pertinent in libro 1. disquisitio, an recte faciant virgines, violentas sibi manus inferentes, ut stuprum violentum evitent? in libro 3. multa

culo quinto ac sequentibus, usque
ad

multa historiam belli Trojani illustrantia: in *libro 5.* prolixa confutatio Astrologiæ judiciaræ & doctrinæ de fato, & de singulari Romanorum, etiam Ethnicorum, probitate, quæ tot victoriarum causa fuerit: in *libro 6.* disputatio contra Ethnicorum Theologiam mysticam seu allegoricam, & Theologiam politicam, potissimum ex Varrone & Seneca: in *libro 8.* prolixa commendatio Platonis & sectæ Platonicæ præ ceteris Sæctis, propter agnitionem veri Dei, quamvis in doctrina de Dæmonibus ab ipsis dissentiat, & *libris duobus sequentibus* multa de divisione Angelorum seu Dæmoniorum in bonos & malos, & de cultu Angelorum contra Ethnicos disputet: in *libro 11.* digressio de Trinitate, variisque creationis mundi circumstantiis: in *libris tribus sequentibus* de multis quæstionibus differentiam status integritatis & lapsus, & hujus historiam exponentibus digressiones varix: in *libro 15.* de Abele & Isaaco tanquam fundatoribus civitatis Dei, item de Caino & Esavo tanquam autoribus civitatis mundi; de arca Noæ ut figura nativa Ecclesiæ: in *libro 16.* de Noachi posteris, Linguarum confusio-

nostra tempora, præ aliis Ecclesie
patribus,

ne, Hebraicæ linguæ antiquitate, & quod non dentur Antipodes: in *libro* 17. de Historia Regum & Prophetarum & de prophetiis, in prophetis & *libris* Regum, Psalmorum, & Salomonis extantibus, & ad civitatem Dei, seu Ecclesiam pertinentibus: in *libro* 18. de historia præcipuarum Monarchiarum & harum conciliatione cum *libris* Biblicis, de oraculis Sibyllinis, de *libris* Macchæorum, de historia *librorum* Canoniorum, & versionis 70. Interpretum, de dispersione Judæorum, Ecclesie fundatione & persecutione, de Hæresibus & de incertitudine exitus mundi: in *libro* 19. de Philosophorum Ethnicorum omnium ignorantia veri summi boni, ejusque vera explicatione apud solos Christianos quærenda: in *libro* 20. de judicio extremo, mundi restauratione, resurrectione & Jerosolyma cælesti: in *libro* 21. de exitu civitatis terrenz, deque suppliciis dæmonum & damnatorum, de æternitate suppliciorum, deque falsis eorum doctrinis, qui statuerunt, Sanctorum intercessionem, Eleemosynas &c. posse cruciatus damnatorum abbreviare: in *libro* 22. de beatitudine

dine æterna & de resurrectione ejusque probatione præcipua per resurrectionem Christi. Judicium de his Augustini libris quod attinet, præmittam integra Dupinii verba p. 457. *Hi Augustini* ^{Judicium} *libri mira quadam rerum varietate, quas de hoc summo artificio ita dextre ad suum argumentum adoptavit, ut eodem omnia colliment, conspicui sunt. Vulgo in hoc opere Augustini eruditio suspicitur: Quod tamen præter qua a Varrone, Cicerone, Seneca, cæterisque profanis Autoribus, quorum opera præ manibus omnium erant; præter illam, quam, qua ab eis Augustinus hausit, nil fere habet; certe nullum in hoc opere reconditis ac exquisitis doctrina argumentum extat, quin imo non pauca in eo occurrunt minus accurata. Plerasque difficultates, quas in textum, historiamque bibliorum movet, non satis commode plerumque solvit. Questions itentidem agit nullius utilitatis, eaque argumenta interdum adhibet, qua ad persuadendum quod opus est, non multam habere vim videntur. Quæ etsi vera sint omnia, cave putaris, non esse hoc opus excellentissimum. (Hanc conclusionem fateor me haud quaquam intelligere, nisi Dupinius per excellentiam hic intellexerit excellentiam in mira varietate digressionum, in collectione locorum communium, ex Autoribus, qui sunt*

in omnium manibus , in carentia eruditionis ; in insufficientibus dubiorum remotionibus ; in argumentis nullius ponderis ; in propositione quaestionum inutilium &c. hzc enim omnia præcesserant. Neque explicationem hanc meam tollunt verba Dupinii sequentia, utpote quæ nec ipsa conveniunt cum præcedentibus, sed potius ipsis parum apte contradicunt. Ita enim pergit.) *Præ ceteris autem in eo ego miror totius operis egregiam dispositionem ac distributionem, considerationes exactissimas in sententias opinionisque varias, quas in medium adducit ; maximique momenti moralis doctrinæ axiomata, quæ passim, ubi datur occasio, adstruit.* Si paulo attentius confidero personam Dupinii ejusque statum, firmiter mihi persuadeo, eum ex regulis prudentiæ ita temperasse iudicium suum de Augustini civitate Dei, ne nimis irritaret Theologos plerosque suæ religionis, Augustinum maximo-pere venerantes : Ergo simul credo, censuras hujus operis continere veram mentem Dupinii, (a qua nec ego dissentio,) subjunctas vero laudes excellentiæ adjectas esse in honorem Theologorum Augustinianizantium. Atque in hac sententia me confirmat iudicium ejusdem Dupinii, quod de ipsa Augu-
stini

Et de Augustino ipso.

stini persona ejusque indole ingenii de novo profert p. 495. Verba integra non apponam, cum & hic laudēs & censuræ sint semper commixtæ; sed saltem summam judicii hujus referam. Fuit Augustinus vir vasti & sagacis ingenii, (an & judicii?) magna facultate disputandi, (id est rixandi) præditus, multa in Theologia novans, magnus opinator, acerrimus orthodoxiæ defensor; plus ingenii quam doctrinæ habens, miserator, tautologus maximus, vocibus ludens & verbis analogis &c. Et ita etiam Dupinium intellexit autot *Biblioth. Univ. Tom. 21. Part. 2. p. 11.* Cum tamen Augustini & aliorum Patrum Ecclesiæ adoratores haud dubie Dupinium æque ut alios ipsi similes, de Patribus libere sentientes, odio prosequi & ipsis magis placere soleant inventa pia reverendorum Jesuitarum, adjiciemus in horum gratiam judicium Jesuitarum de Augustino, inter quos viri magnæ auctoritatis Augustinum accusarunt, quod in materiis fidei obscuritatem affectet, quod sibi contradicat, quod inconstans sit, & quod sæpe in articulis magni momenti graviter erret. Vide epistolam in *Bibliotheca Selecta Clerici tom. 23. p. 332. seq.* Sed nolo hæc omnia defendere, quæ Augustino objecta

patribus, Augustini fuerit autoritas
14) & propagatio consiliorum ejus
 de

hic vides a Jesuitis, sed saltem in judicio de civitate Dei illis consentio, qui statuunt, esse hunc librum ad nihil aliud aptum, quam ad persuadendum incautis sub larva civitatis Christianæ dominatum Clericalem & hæreticantes Laicorum, recta ratione utentium, ejusque genuinum usum in interpretatione Sacræ Scripturæ commendandum.

Rationes,
 cur totus
 orbis Chri-
 stianus fue-
 rit factus
 Augusti-
 nianus.

14) Causas illas, quod totus orbis Christianus Augustinianus factus fuerit, exposui breviter cum allegatis Doctrinibus eas latius probantibus in *cautel. urc. præcogn. Jurispr. Eccles. cap. 14. §. 11. & 12.* Scilicet intuitu Pontificiorum sunt 1.) Condemnatio Pelagii, Papæ invito per Augustinum extorta 2.) Conscriptum ab Augustino Systema Theologiæ, retentum postea & propagatum in Ecclesia occidentali: 3.) Usus terminorum Augustini in conciliis: 4.) Doctrinæ Augustinianæ de 7. artibus liberalibus propagatio in scholis: 5.) Lombardi & Thomæ Scholasticorum conciliatio Aristotelis cum Augustino: 6.) Lis hodierna

de Republica Christiana prudenter
instituenda?

Quomodo consiliis viri optimi ex ^{22.} (4) De
optima intentione datis abusi fuerint ^{Papatu}
Doctores Ecclesiæ Seculorum se- ^{Politica}
quentium, primo Regum colla Cle- ^{in seculis}
ro, tum Clerum Papæ subjiciendo? ^{sequenti-}
An possibile fuerit, tyrannidem, aut ^{bus stabi-}
si mavis, Monarchiam papalem sta-
biliri, si non antea ex doctrinis Pla-
tonicis Oligarchia, aut si placet A-
ristocratia Ecclesiastica fuisset sta-
bilita?

---

na in controversia Jansenistica de vera
sententia Augustini. 7.) Allegatio fre-
quens dictorum Augustini in Decreto
præ reliquis Patribus. Vide notas ad
Lancell. p. 2040. Intuitu Lutheranorum
1.) quod Lutherus fuerit Monachus
Augustinianus; 2.) quod post reforma-
tionem sæpe commendaverit Augustini
doctrinam: 3.) defectus subsidiorum
historiæ Ecclesiasticæ & genuinæ do-
ctrinæ moralis: 4.) Scriptum Christ.
Weisii 1696. publicatum de consensu
Augustini & Lutheranorum.

bilita? *cc*) Porro de ortu & progressu

Cur Augu-
stinum vi-
rum opti-
mum dixe-
rim.

cc) Antequam ad præcedentes duas quæstiones paucis respondeatur, præsupponendum est, me hoc loco Augustinum appellare *optimum*, non ironice, sed in sensu vero, & ex parte Christiano. Addidi enim statim declarationem, *quia consilia ejus ex optima intentione proflexerunt*. Quamvis igitur in nota *bb*. parum favorabiliter judicaverim de Augustini Civitate Dei, non solum ratione judicii & intuitu intellectus, sed & ratione larvatz pietatis ibi latentis, hoc tamen non obstante Augustinus intuitu *intentionis* poterit dici vir optimus, quia ex præjudicio autoritatis & præcipitantiæ firmiter sibi persuasit, quod hæretificationes per orthodoxos Antecessores suos, potissimum in conciliis Oecumenicis, firmiter stabilitæ, sint inseparabiles a Civitate Dei, id est ab Ecclesia orthodoxa; adeoque revera optimam intentionem habuit. Ejusmodi optimam intentionem habuerunt etiam Pharisæi & primorum Christianorum persecutores, cum ipse Salvator de eis testetur, quod sibi persuaserint firmiter, se cultum præstare Deo *Job. XVI. 2*. Quod autem porro in textu dixi, quod

Explicatio
quæstio-

gressu fatalis illius controversiæ de
impe-

quod consiliis Augustini Doctores seculorum num dua-
sequentium abusi fuerint, ut Regum colla rum in
Clero, tum clerum Papa subjicerent; hoc textu.
non ita intelligendum, quasi demum
ab Augustini tempore Regum colla Cle-
ro, & clerus Papæ fuerit subiectus, con-
trarium enim docet historia Ecclesiasti-
ca & quæ jam supra nota bb, ex illa sunt
breuiter adducta, sed quod illa subje-
ctio Regum & cleri post Augustinum
in singulis seculis nouiora augmenta
sumserit, & quod ad illa augmenta ju-
stificanda ob magnam auctoritatem Au-
gustini in nota præcedente demonstra-
tam, multa loca non solum ex aliis Au-
gustini libris, sed etiam ex ejus Civi-
tate Dei haud dubie fuerint adducta,
Quænam vero peculiare circumstan-
tiaz in singulis seculis occasionem istius
augmentis dederint, videri possunt
apud scriptores historiæ Ecclesiasticæ,
præcipue apud Spanheimium, Arnol-
dum, Mornæum, Heidæggerum. Con-
fer Cautel. circa præogn. Jurispr. Eccles.
cap. 15. Quæ porro in textu de origine
monarchie Papalis dixi, ea non opus ha-
bent ulteriori declaratione, postquam
ea de re circumstantiæ præcipue jam
fuerint indicatæ dicta nota bb.

imperio & regimine inter Imperium & Sacerdotium usque ad tempora Reformationis; ff) de neglectu

Contenta
historia
contentio-
nis inter
imperium
& Sacerdo-
tium.

ff) Cum hoc ipso anno ediderim *Historiam contentionis inter Imperium & Sacerdotium* cum duplici appendice, non opus est, ut in repetendis ibi dictis hic sim prolixior, sed sufficit, si saltem duobus verbis indicavero ordinem ibi dictorum. Postquam præmissis monita circa genuinum conceptum sanæ & perfectæ Reip. in cap. 1. & fontem aberrationis cap. 2. & 3. quærendam esse ostendissem in seculo statim primo & secundo, & progressum inter Christianos usque ad seculum octavum distinetè notandum esse: porro cap. 4. varia monita dedissem de rite formando statu controversiæ & de controversiæ ipsius seu morbi vera origine, tum cap. 5. docui veram originem collisionis inter imperium & sacerdotium referendam esse ad tempora Anastasii Imperatoris in seculo 6. & simul paucis ostendi progressum ejus seculo 7. & 8. usque ad tempora Caroli Magni: reliqua vera hujus contentionis augmenta in seculo nono usque ad decimum sextum monstravi in cap. 6. & sex sequentibus usque ad finem libri.

Et doctrinæ Politicæ in primis Europæ Academiis, etiam post ibidem introducta Studia universalialia; gg) de

gg) Ad hoc thema intelligendum Academia-
opus est, ut quis bene informatus sit ^{rum origo}
de origine & progressu Scholarum & ^{& progressus.}
Academiarum præcipue post Papatum
jam firmatum in Italia, Gallia, Germa-
nia. Ubi quidem optandum esset, ut
eruditi jam dudum rejectis præjudiciis
exactam historiam hujus thematis edi-
dissent, sed cum eam adhuc expectemus,
sufficiet jam ut lectorem paucis remit-
tam ad *integrum cap. 4. Hist. jur. natur. &*
cap. 3. de prudent. consultat. ubi plura in-
veniet, ea quæ hic in oratione posui, de-
clarantia. Præcipue autem notanda se-
quentia. Olim in schola Parisiensi, &
in aliis similiter, docebantur septem ar-
tes liberales, tres fermocinantes, Gram-
matica, Rhetorica, Logica, & quatuor
mathematicæ, (unde nomen trivii &
quadrivii) & quidem secundum ductum
doctrinæ Augustini. Cum vero Petrus
Abælardus etiam Aristotelem vellet in-
troducere, graviter ei resisterunt Pro-
fessores, (qui tum Scholastici, uti stu-
diosi Scholares nominabantur) donec
discipulus ejus Petrus Lombardus sy-
stema Theologicum ex Aristotele com-
ponen-

---

 de falsissimis doctrinis politicis ante
 Reform

---

ponendo, & sic monstrando, quod Aristotelis doctrina æque ac Platonica per Augustinum propagata magis prodesset Clericali & Papali eminentiæ, quam ut eidem noceret, obtinisset approbationem Papalem, & sic incipiebant in Scholis duæ facultates, una Philosophiæ & 7. artium liberalium, altera Theologiæ. Qui primam docebant, dicebantur Magistri, qui secundam Magistri nostri. (Neq; enim Doctorum titulus tum erat receptus.) Successu temporis cum contentio inter imperium & sacerdotium in maximo motu esset, & quidam Magistri in Italia ex jure Justiniano, quamvis satis inepte, jura Cæsarum contra Papam defendere aggrederentur, Cæsares autem hos elevarent ad dignitates aulicæ, oriebatur tertia Facultas, juris Civilis, cui mox Papæ addebant quartam facultatem, tertiæ oppositam, scilicet juris Canonici, donec paulo post Imperatores in contentione illa cum Papis plane succumberent, & Papæ cognoscerent, jus Justinianicum magis stabilire dominatum Eclesiasticum, quam Imperatorum jus genuinum circa sacra, & ita ex duabus facultatibus antea opposi-

**Reformationem in Universitatibus
& Academiis ex principiis parum
sanis Juris Canonici propagatis. bb)**

De

positis efficerent unam facultatem ju-
ris utriusque, totam a Papis dependen-
tem: Medica facultas videtur ultima
esse in ordine, cum Physici, videntes li-
bros Physicorum Aristotelicos nihil pro-
desse ad cognoscendos & curandos
morbos, Galenum propterea Aristoteli
jungerent, & postea pedetentim a Papis
confirmarentur, & æque, ut Jcti in Ju-
risprudentia, peculiare Doctores in Me-
dicina creare inciperent. Adde omnino
notam 116. ad Testamentum ab Osse p. 256,
item notam 168. p. 375. Quod in specie
Politica attinet, patebit ex historia Aca-
demica, primos Aristotelis introductores
in Academiis magis sollicitos fuisse de
Aristotelis Dialectica, Metaphysica &
Physica introducenda, quam de Philo-
sophia Practica: Tandem tamen etiam
professionem Ethicam admiserunt, at
Politica nequaquam. Rationes vide
in locis modo citatis, & eas facile etiam
colligere poteris ex hæcenus notatis
de Politica Clericali.

Neglecta
Professio-
nis Politi-
ca.

bb) Falsissimas has doctrinas Politi-
cas ad summa earum capita reduxi in

Summa ca-
pita falsæ
doctrinæ
Politica.

§. 1.

23. (5) De
crassis hu-
jus Papa-
tus Politi-
reliquis
apud Pro-
testantes

De neglectu emendationis hujus
 Capitalis navi Studiorum in Aca-
 demiis Principum protestantium
 etiam post tanta temporum a re-
 forma-

§. 1. *præfat. ad Histor. content. int. imp. &*
Sacerd. Nimirum duplicem esse potesta-
 tem in sacris, unam externam, quæ
 etiam regibus competat, alteram inter-
 nam, quæ Ecclesiæ i. e. Clero, Episco-
 pis, Papæ: Cavendam esse mixturam
 hujus duplicis potestatis, tam Papo-Cæ-
 sariam, si Papa velit potestatem etiam
 externam sibi vindicare, quam Cæsaro-
 papiam, si Cæsar potestate interna velit
 uti. Quod si autem Cæsares sint nutritii
 Ecclesiæ, & cum sancto Constantino M.
 profiteantur, se saltem esse Episcopos
 extra Ecclesiam, & permittant Papæ aut
 Episcopis, ut pro lubitū exercent hæ-
 retificationes vi potestatis illius internæ,
 ipsi autem tum ut brachia secularia
 exequantur eas, tum nullam esse con-
 tentionem inter Imperium & Sacerdo-
 tium, sed optimam harmoniam. Nec
 objiciendum esse, brachium non mane-
 re caput, & executionem coactam non
 esse potestatem externam, sed internæ
 potestatis ancillam: probe enim tenen-
 dum esse, quod in concursu harum
 dua-

formatione spatia; ii) De conti- ad nostra
nua-tempora,

duarum potestatum, externa, utpote temporalis, debeat cedere internæ tanquam spirituali & divinæ &c. Falsitatem horum principiorum breviter detectam vide in *Appendicis Cap. 1. §. 57. & 58. p. 455. seq.* Porro, quod concernit principia parum sana juris Canonici, quorum simul hic memini, operam dedi in *notis ad Lancelottum*, ut istorum principiorum præcipua reducerem ad quatuor distinctiones fundamentales Juris Canonici, spiritualitatis nomen crassissime applicantes ad entia sensibilibus corporalia, 1) intuitu personarum, 2) intuitu rerum 3) intuitu causarum judicialium & processus, 4) intuitu pœnarum, cum vel asina Bileami percipere possit, si non omnes, plerasque tamen illas personas, res, causas & pœnas esse corporales, visibiles, temporales aut Politicas, vel quomodocunque alias appellare illas velis.

ii) Causæ hujus neglectus sunt va- Cause præ-
riæ, præcipue intuitu facultatis *Theolo-* cipæ non
gica retentio hæretificationis occasione emendato-
dissensus de cœna; propagatio ortho- rum erro-
doxiæ Scholasticæ; reviviscentia Theo- ram Poli-
logiæ mysticæ; nimia, & plus quam apo- tiorum,
stolica,

novatione litigii inter Sacerdotium
& Imperium etiam in terris popu-
lorum Evangelicorum utriusque
religionis, & de variis, post anti-
quam

stolica, autoritas Lutheri; intuitu *Juri-
dica*, continuatio & defensio errorum
illorum omnium, qui in nota praece-
dente recensiti fuere, tam Politicorum,
quam Canonicorum, tam per Professo-
res juris Civilis, quam Canonici; intui-
tu *Philosophica* carentia professionis Po-
liticæ, propagatio philosophiæ Aristote-
licæ per Melanthonem; adjectio Pro-
fessionis Politicæ, in temporibus sub-
sequentibus, ut caudæ, professioni
Ethicæ, explicatio Politicæ ex libris
Aristotelis insufficientibus: denique in-
tuitu omnium harum *Trium Facultatum
conjunctim*, quod Theologi, Jcti, &
Philosophi distinctiones illas quatuor
juris Canonici, & duas illas species po-
testatis circa sacra, internæ & externæ,
communi consensu hucusque defende-
rint, eas canonizaverint, & dissentien-
tes conjunctis viribus persecuti fuerint
&c. Conf. *Histor. Jur. natur. cap. 5. notas
ad Testamentum ab Osse passim, potissi-
mam notam 160. p. 345. junct., not. 148. p.
319.*

quam collectionem Goldasti in tribus magnis voluminibus de Monarchia Imperii, variorum scriptis huc pertinentibus; 11) de cura palliativa reliquiarum politicarum ex Papatu per doctrinas Autorum Pontificiorum, Monarchicum Imperium Papæ auferentium, sed Aristocraticum Clero relinquentium, ut

11) Quod continuationem litigii hujus post reformationem attinet, de ea egi in *Append. ad histor. content. cap. 2. §. 4. 13. 17. & 21.* ubi etiam de dissidio inter Protestantes actum. Scriptores de hac contentione a Goldasto in tribus Voluminibus de Monarchia Imperii recensitos excerpti, addito meo de singulis judicio, in *ipsa Historia contentio- nis cap. 7. §. 74. c. 8. §. 77. 81. 82. 83. cap. 9. §. 91. ad §. 125, item integro cap. 11. a. §. 152. ad 180. item cap. 2. Append. §. 88. 89. 90. 96.* De Scriptoribus Lutheranis & Reformatis litigium illud continuantibus & laudantibus vel impugnantibus vide *dict. append. cap. 2. §. 91. 97. 98.* de quorum præcipuis jam in appendice cap. 1. paragraphis in *d. §. 97. & 98.* indicatis prolixius actum erat.

Continua-
tio litigii &
scriptores
eo perti-
nentes.

Kk   mm) Cum

ut Marci Antonii de Dominis, Petri de Marca, & simihum; *mm*) de doctrina Politica & arte sapienter impe-

Notabilia *mm*) Cum etiam de Marco Antonio de M. A. de Dominis & de Petro de Marca jam de Dominis & P. de Marca, mentem meam satis aperuerim in *Historia contentionis*, sufficiet & hic loca illa indicasse: De controversia inter Scholam Sorbonicam & M. Anton. de Dominis vide *Append. cap. 1. §. 9. p. 323. In §. 14. 15. 16. p. 331. seq.* collegi notabilia ad vitam & fata M. A. de Dominis pertinentia una cum collatione Jacgeri cum Boccalino, & addita differentia inter hypothesein Richerii & M. A. de Dominis. Quod Petrum de Marca attinet, notavi *cap. 1. Append. §. 7. p. 310.* Autorem anonymum de libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ non sine ratione Petrum de Marca repudiatitatis & partialitatis detestatorum accusasse, porro *§. 11. p. 325. seq.* narraui varias circumstantias memorabiles ad opus ejus de concordia imperii & sacerdotii pertinentes, addito *§. 12. p. 328.* Culpheii judicio de Petro de Marca, ut & meo, & denique *cap. 2. §. 99. p. 658.* dixi de Illustr. Böhmeri observationibus selectis ad Petrum de Marca.

imperandi sub tenebris adhuc sepulta, etiam post tot Professiones Politicas Academicas, *nn*) & post tot

nn) Hic ante omnia opera standa, ut illa, quæ hic in textu sequuntur, breviter expediantur, imprimis cum partim jam supra pleraque, quæ hic notari merebantur, jam fuerint expedita, partim cum & ab aliis, & a me ipso alibi fusius de iis actum fuerit. Quod primo asserti, doctrinam Politicam & artem sapienter imperandi huc usque sub tenebris esse sepultam, rationes jam supra indicatæ sunt: 1. Quia Politica opera Aristotelis, quæ ubique in Academiis hætenus regnavit, fuere imperfecta, insufficientia & inutilia, vide *not. s. circa finem*. 2. Quia totus mundus Augustinianus factus, & Republicam Platonicam & Civitatem Dei clericalem ut ideam perfectæ Reip. supposuit. vide *notas n. o. r. cc. dd.* 3. Quia Professio Politica ob rationes arcanas Cleri in Academiis plane fuit neglecta, nec postea cum inciperet, in Academiis Lutheranorum, appendix Professionis Ethicæ fieri, ob præscriptam ei normam ex Aristotele sumendam, non potuit de sana Politicæ emendatione cum fru-

Cur hætenus doctrina Politicæ mariferis sepulsa.

tot volumina operum Politicorum Bodini, Besoldi, Arnifæi, Knichenii 00) & post Klockii, Faustii ab

ctu cogitari. vide *notas Offianas & quidem notum 160. p. 345. seq.* 4. Quia communi consensu eoque maxime erroneo de emendanda Republica consilia supeditata fuerunt, ab omnium facultatum eruditis, aperte inepta & sensui communi repugnantia, paucis, sed perspicue, indicata in *Observat. Offiana 144. p. 304.* Fundamentum hujus stulti erroris est, quod Aristotelici Politici firmiter sibi & aliis persuaserint, naves civium emendari omnium optime per leges, & ab his etiam dependere exemplorum virtuosorum frequentiam, naves autem imperantium tolli, si cæcam obedientiam præstent Clero. &c.

Judicia de
variis scri-
ptis Politi-
cis.

00) Porro, quod tot & tanta volumina operum politicorum attinet, jam supra *nota 5.* adduxi ex *Conringio* judicia de scriptis Politicis, Lipfii, Richteri, a Chokier, Danzi, Tholosani, Bodini, Arnifæi, Alchufii, Hænonii, Clapmarii, Boxhornii, Cellarii & Conzenii, quæ etiam ibidem approbavi. Jungendi Conringio sunt Naudæi *Bibliographia Politica* & Bosii *introducio ad notitiam*

rerum

ab Aschaffenburg, aliorumque simi-
milium

rerum publicarum ubi de pluribus scriptis Politicis, potissimum vero de hactenus recensitis autoribus deprehendes iudicia Naudæi & Bosii nonnunquam a iudicio Conringii discrepantia, Ita ut in specie ad Autores pergam hic in textu me-
moratos, iudicium Naudæi de Bodini opere de Rep. quod Conringio supra displicuit, invenies in *Bibl. Polit. cap. 5. §. 29. seq. p. 513. seq. in Consil. Varior. Autorum a Crenio 1692. editis. At Bosii in d. introd. c. 5. §. 11. p. 71. magis cum Conringii & meo iudicio convenit: Bodini, inquit, magna in peculiaribus imperiis describendis industria, etsi non æquum satis semper iudicium fuit. Quid Camdenus, Meibomius, Rachelius, Bœclerus, Piccardus aliique, & ipse Crenius in Bodino desiderent, vel commendent vide in Crenii notis ad d. cap. 5. Naudæi p. 513. 515. &, quem Crenius hic exscripsit, in Quenstedt dial. de patr. illustr. vir. p. 46. ex cuius p. 514. & ex illis, quæ ibi memorat Crenius, de frequenti disputatione Bodini contra Aristotelem, suspicari licet, plerosque qui Bodinum contemnunt, ad hunc contemptum præcipue fuisse com-*

motos, quod Bodinus ausus fuerit, Aristotelem per multa secula a Scholasticis & Monachis, imo etiam novissimis temporibus a Protestantibus, pro Sole Politicorum unanimiter habitum, non adorare, sed contra eum disputare & eum refutare velle; cum tamen Bodinus intuitu hujus circumstantiæ magis videatur commendandus esse, quod primus voluerit Politicos ab hoc iugo plusquam pedantico liberare, etsi forte in disputationibus istis, non ubique rem acu tetigerit. Pergo ad *Resoludum*, qui Politica sua opera duodecim libris seu voluminibus Politicis includit, quorum singula peculiare dissertationes continent. In primo proponit præcognita politices, de differentia divinæ & humanæ sapientiæ, de differentia Philosophiæ & ad quam Philosophiæ speciem Politica sit referenda, de origine, scopo, fine civilis societatis, quod felicitas civilis non nisi per imperandi & parendi rationem impetretur, an & qualis futura fuisset Respublica in statu integritatis, de fine imperiorum & imperantium, de definitione Reipublicæ, de Politici & Politicæ definitione ac methodo. Sequitur dissertatio de curanda Rep. ubi agit de rerum publicarum interitu, & de causis ruinarum.

Resoludum,
 præmissa
 Synopsi
 ejus Politicæ.

rum, fato, astris, numeris Platonice, de Geniis imperiorum, de varietate morborum politicorum, de praesagiis ruinae rerumpublicarum, de cura morborum politicorum & denique de tyrannicidio & morbis specialibus singularum formarum Reip. *Volumen II.* agit (1) de maiestate in genere, partim reali, partim personali, de potestate temporali Pontificis, de potestate imperatoris in alios reges, de jure Regis apud Samuelem. (2) de jure Maiestatis Ecclesiastico in personas ac bona Ecclesiastica, item in haereticos, quatenus id Principi intuitu ipsius religionis & cultus religiosi competat, (3) de jure Maiestatis Politicis, legum ferendarum, magistratum constituendorum, dispensandi, puniendi, belli, regalibus fisci & horum jurium concessione & translatione; (4) De statu reipublicae mixto, an detur, an & quoniam sint ejus exempla, an extet in imperio Romano, in regno Polonico? &c. In *Kolumine III.* agit (1) de formis Rerumpublicarum, Monarchia, Aristocratia, Democratia & harum singularum speciebus diversis; (2) Occasione statuum Reipublicae subalternorum de Comitibus, Baronibus, civitatibus imperialibus, & Equestri ordine, ex professo prolixè di-

sputat, item de jure mutandi religionem, & an Principes Germaniæ prohibere testamenta condere queant; (3) de comparatione trium illarum formarum Reipublicæ & quænam ex illis sit optima, adjuncta dissertatione historica de veteribus & novis Chiliaftis. *IV. Volumen* disputat de natura trium Societatum domesticarum, Conjugalium, Paternæ & Herilis, & de jure ac ordinibus civium, incolarum, advenarum, nobilium, ignobilium, qua occasione multa de Judæis affert, & de eorum conversione ad Christum. In *V. Volumine* explicat divisionem & naturam rerum communium, publicarum, universitatis, privatarum, divini juris, agit etiam de juribus Familiarum, Collegiorum, Academicarum, Universitatis, Territoriorum. In *Volumine VI.* differit de educatione, studiis literarum, præmiis, pœnis, legibus, Magistratibus, Censoribus morum. In *Volum. VII.* nova editio sistitur discursus de ærario publico, in certa quidem capita divisi, sed quibus nulli tituli speciales sunt præmissi. In *Volumine VIII.* disputat (1) de variis vitæ generibus, agricultura, pecuaria, de pretio rerum, de causa caritatis in abundantia, contra otiosos & decoctores, an liceat cibum

ex

ex sanguine conficere? de usura & annuis redditibus ex utroque jure: (2) de cura sanitatis & hujus occasione de medicina, medicis, medicamentis ac morbis, de peste ejusque fuga & politica curatione: (3) de sepultura & ejus moralitate, quomodo & ubi mortui sint sepeliendi, item de ritu & sumptibus funerum, & de spectris circa sepulcra oberrantibus. In *Volumine IX.* agit (1) de Legatis, eorum necessitate, definitione, divisione, jure mittendi, receptione & securitate, privilegiis, officio: (2) de praecedentia & sessionis prerogativa, cum exemplis controversiarum, & earum fundamentis, de praecedentia & jure der Erb- und Hoff-Nemter, (3) de jure pacis: an, & quando, quomodo, a quibus, facienda sit & fieri soleat, quanam item sint privilegia pacis & jura singularia, denique de interpretatione, interitu & fractione pacis: (4) De arcanis Rerumpubl. tam communibus quam cujusvis politicis specialibus, de flagitiis dominationis & de simulacris imperiorum. *Volumen X.* exhibet disputationes de foederum utilitate, licentia, definitione, personis contractantibus, conditionibus (ubi & de foedere clientelari) & modis faciendi

& firmandi, duratione, modis solvendi, denique de neutralitate. In *Volumine XI.* sistit dissertationem de arte ju-
 reque belli, scilicet in pace cogitan-
 dam esse de bello; tum agit de mili-
 tibus tam domesticis quam extraneis,
 de ducibus, armis, annona, fortifica-
 tione, rationibus belli gerendi, de di-
 sciplina bellica, de pradatione, obsidio-
 ne, pugna, victoria &c. Denique in
Volum. ult. tractat de incrementis Rei-
 publicæ tam in genere quam in specie
 de ædificiorum splendore, & de am-
 plicatione seu incremento externo,
 de pacifica & voluntaria imperii am-
 plicatione, de extensione territorii
 violenta, de coloniis, castellis, quibus
 inserta etiam sunt conjectanea de novo
 orbe. Ideo autem paulo distinctius
 exhibui contenta hujus operis politici
 Besoldiani, ut lector eo facilius judi-
 care possit de judicio meo de Besoldo
 & ejus opere. Scilicet placet valde,
 quod & Besoldus se non allegava-
 rit ad Aristotelem & Aristotelicos,
 (Inter alia enim *Volum. VI. p. 23.* ægro
 fert, quod fere ubique regnet solus
 Aristoteles,) quodque magna cum di-
 ligentia collegerit materias jucundas &
 utiles in doctrina Politica, de quibus
 alias Aristotelis assæclæ raro, vel obi-
 ter

ter a gere solent ; item quod placide soleat disputare & doctrinas suas proponere. Contra displicet, quod totum hoc opus contineat non meditationes proprias Autoris de singulis materijs sed collectanea, absque judicio conscripta, male cohzrentia, frequentibus digressionibus adhuc magis confusa, ac passim præcepta communia Politica cum doctrinis Juris publici Germanici in specie miscentia, & quod adeo in toto hoc opere deprehendatur multa diligentia, magnum ingenium, sed exiguum judicium. Sed tamen propterea nec sic contemnendus est Resoldus, sed potius ostendendum, quod fuerit homo sincerus, diligens, & ad minimum locos communes Politicos exhibens, ac denique seductus nimio amore Philosophiæ Platoniciæ & Theologiæ mysticæ, cum stulticiam Philosophiæ Scholasticæ & nugas Aristotelicas ex justis rationibus fugeret & evitare studeret. Ingenuitatem probo per propria Resoldi verba, dum in *Polum. XL* fatetur disertis verbis: *se obvia quæque pro Philalologica libertate selegisse, omni sine studio & ira, ac etiam sine methoda ulla. Et quamvis hæc ejus confessio pertineat saltem ad istud volumen de arte & jure belli, tamen collatio hujus cum reli-*
quis

quis ostendit cuilibet eandem deprehendi methodum & libertatem Philologicam etiam in illis; confer & Be-foldi *prafationem generalem* omnibus 12. voluminibus *præmissam*. Quod vero in sectam Platoniam & Stoicam lapsus fuerit, probatur iterum ex ejus confessione *d. Vol. VI. p. 23.* unde non mirandum, quod statim in *Volumine I. ab initio* & passim etiam in reliquis, theologiam mysticam tantopere commendat, & loca frequentia ex scriptis Arndii, Tauleri, Eccardi, Weigelii & aliorum mysticorum, adducat & approbet, & non solum communes eorum doctrinas quamvis erroneas sequatur, sed & locutionibus singularibus utatur factum subtilem occultantibus. Ita *Vol. 6. p. 15.* falsitates damnat & diabolicas vocat, securus tales mysticos, cum vero dissentientibus, quos plures allegat, rationibus respondere debuisset, nihil aliud offert, quam quod dicat, dissentientes odio agitari non ratione. *Ibid. p. 23.* dicit alia occasione, quod patienter sustineat vanitatem ex Babylone reliquam, quæ phrasibus Pharisæica Mysticis communis esse solet, Et credo etiam hanc deficientiam judicii, & nimiam æstimationem Theologiæ Platonico-Mysticæ, etsi non præcipuam, tamen unam ex præci-

præcipuis, fuisse, cur Besoldus a Religione Evangelica ad Papatum transierit, quamvis in causis Anno 1637. in peculiari scripto Germanico ab ipso edito, tredecim peculiaribus capitibus indicatis, sed crasse monachalibus & Jesuiticis, non extet. Et quid ulteriori conjectura opus erit, cum ipse Besoldus id fateatur in *dedicatione illius operis sculi*):(4. In specie, quod ejus doctrinam de arcanis Rerum publicarum in *Volumine nono* attinet, videtur ea adhuc magis inutilis & judicio destituta esse quam doctrina Clapmarii, de cujus arcanis præter judicium Conringii jam supra adductum, vide quæ dixi in *obseruat. Offeana 39. p. 84.* Hactenus de Besoldo. Restant Arnizæus & Knichenius. De priore quæ addam censuræ Conringii supra adductæ non habeo. Quod autem *Knichenium* concernit, præ- & denique
 dit hujus opus Politicum Anno 1682. *Knichenii.*
 in forma majore: ubi statim vel ex titulo apparet, quid de eo judicandum sit; dum autor asserit, se omnes ad doctrinam Politicam & Jus publicum Germanicæ spectantes materias exactissime exhibuisse. Exactitudo autem illa in eo consistit, quod statim adjiceat, se ex optimis antiquioribus & recentioribus diversarum nationum Politicis, Histori-

storis, Juris, & Rei Militaris scriptoribus, Philosophis, Oratoribus, Poëtis, Geographis, Chronologis, Antiquariis, Criticis, Lexicographis, Genealogis, uti etiam occasione data ex sacris literis ac Patribus, aliisque Theologis diversarum religionum, nec non medicis *justa methodo*, summaque cura & longa industria ac experientia, uti etiam optima allegatorum locorum & Autorum fide istud opus ita concinnasse, ut congruis in locis *nucleus* maxime celeberrimorum questionum, historiarum, antiquitatum, exemplorum, sententiarum, apophthegmatum, Axiomaticum, Apologorum & similium insertus reperiat. Scilicet optarem, ut (1) magis ex dictamine recte rationis suas doctrinas deduxisset, quam ex auctoritatibus scriptorum adductorum, (2) ut non adhibuisset methodam Scholasticam per quatuor causarum genera, adjuncta, contraria &c. (3) ut meliori cum judicio non exhibuisset mera putamina questionum Politicorum sed verum earum nucleum. Paucis, totum opus est, si termino Gallico hic uti liceat, tardiosissimus galimatias Politicus, nemini qui vel aliquo judicio pollet, profuturus. Ut taceam Indices ab homine stupidissimo fuisse

confe-

confectos, quod statim patet, si quis saltem consideret eorum initium, ubi plurimæ quæstiones sub alijs longe titulis collocandæ, ad titulum vel vocem AN sunt relatz. Confer ea, quæ jam notavi in *observ. Offiana* 160. p. 346. Quod si hæc meum iudicium tibi non placeat, poteris cum eo conferre *actus Eruditorum anni 1682. p. 252.* & tentare, an tibi ea, quæ ibi reperies magis arri-deant. Interim cave, ne putes propterea Knichenio esse irascendum, quod impar plane ad edendum opus vere Politicum ausus fuerit, tot & tantas ineptias in publicum protrudere. Habuit optimam intentionem; utile juventuti ad studia politica opus edendi: methode usus est, quæ tum temporis in omnibus quatuor facultatibus regnabat, & dominabatur; (conf. *Præfat. meam, notis in Strauchium præmissam*;) Didicerat hanc methodum a Wendelino præceptore suo, ut ipse fateretur in præfatione: putavit secundum communem illorum temporum persuasionem, peccare eruditos contra quartum præceptum, si a doctrinis Præceptorum suorum etiam in re minima dissentirent: imo ipse Wendelinus, insuper Doctor Theologiæ & Rector Gymnasii, imo affinis Knichenii fuerat, & hac methode

miliam Consilia pro arario. pp)
Utrum

thodo ipse in doctrina politica erat
usus: Forte etiam theses ipsæ a Wen-
delino in Gymnasio auditoribus in ca-
lamum dictatæ erant, quas Knichenius
postea auxit, & notis prolixissimis, in-
star commentarii ornare voluit. Indi-
cem non ipse fecit, nec revidit, sed
hic defectus est bibliopolæ imputan-
dus, ut facile judicare licet ex quere-
lis Autoris in præfatione de vitis ty-
pographicis: nec dissident adeo a no-
bis acta Eruditorum, ut in quibus
commendatur industria Autoris, &
quod opus varietate rerum singula-
rium insignis sit, & methodus a Præce-
ptore ipsi commendata.

Consilia
variorum
de arario,
cum judi-
cio.

pp) Habemus quidem varia vario-
rum Autorum consilia pro arario, sed
hi omnes nullius sunt usus, sed po-
tius summam confusionem in rebus
publicis, potissimum monarchicis, ha-
ctenus introduxerunt. Cum tamen
jam alibi ea de re prolixè satis mentem
meam aperuerim, remitto lectorem ad
ibi dicta, intelligo autem *observationes*
Offianas, & quid. obs. 37. p. 78. obs. 39. p.
81. obs. 41. p. 96. & obs. 76. p. 152. Ut ta-
men lector simul intelligat, quid ibi
do-

Utrum spes sit, hunc defectum tandem

docuerim, indicabo saltem summam ibi dictorum. In *observ. 37.* fusius ostendi, quod consilia cameralia requirant eorum occultationem, adeoque sine summa imprudentia fieri nequeat, si quis eadem vellet publice proponere; neque enim generalia illa & communia de quibus nullum restat dubium sufficere, qualia sunt (*obs. 39*) fiducia in Deum & genninus usus divitiarum, item cautio, ne bona ad ararium destinata, diminuuntur, sed potius, ut singulis annis augeantur & ne princeps majores impensas faciat, quam bona ararii permittunt; interim tamen non deesse observationes politicas ex regulis prudentiæ evidenter deducendas, quamvis communiter neglectas, aut per arcana Cleri impugnatas, quarum ope onera ad augendum ararium imponi possint subditis non murmurantibus nec invitis, de quibus egi *observ. 41.* Dixi etiam sententiam meam de variis autoribus, eorumque consiliis pro arario, & quidem, quod *Maximiliani Fausti ab Aschaffenburg* consilia pro arario

Ll

atti,

dem aliquando emendatum iri, &
quænam

attinet, monstravi in *observ. 39. p. 85. seq.* Auctoris impudentem & imprudentem audaciam, lectorem decipiendi collectione hac, ne micam quidem iudicii indicante, libellorum & observationum partim tolerabilium, & laudem quadam non indignarum, partim stultarum & ridicularum (exemplo *Classis I. de ærario primi Adami & successorum*) & quidem confusa & cum plagii literarii singulari exemplo conjuncta. Deinde *p. 88. seq.* de *Klockii* volumine de ærario notavi, eum quidem esse & ob ordinem & ob modum tractandi Fausto ab *Aschaffenburg* longe præferendum, sed tamen eum laborare communi vitio, colligendi ex aliis autoribus novum aliquod opus non optime cohzrens, nec lectorem erudiens. Magis mihi placuit *Wilhelmi Baronis de Schröters Fürstliche Schatz, und Rent-Cammer*, cum hic magis ex proprio ingenio, quam ex aliorum scriptis meditationes suas Politicas, & quidem plerumque in recta ratione fundatas, & sensui communi appropinquantes, lectori exhibuerit, unde

quænam impedimenta hæcenus doctrinæ illi obfuerint, ac quomodo eadem sint removenda? 99)

De

ande & maxime notabilia inde excerpti observ. 76. p. 153. seq. & quod post eum alii etiam ei similes vitulo ejus arare tentaverint, animadverti. Inter quos est Autor Anonymus der Fürstlichen Macht, Kunst, oder unerschöpflichen Gold-Grube, qui & ipse magis ex sensu communi, quam ex Aristotele, Platone, Justiniano &c. consilia sua depromsit. Conf. d. observ. 42. p. 99. seq. & adde quæ jam olim in denen Monathl. Gedancken mense Februario 1688. a pag. 118. ad pag. 162. de consilio introducendæ Accisæ universalis in utramque partem ratiocinatus sum.

99) Quemadmodum impedimenta genuinæ doctrinæ Politicæ ex hæcenus dictis sua sponte fluunt, scilicet, autoritas Platonis & Aristotelis, insufficientia operis Politici Aristotelis, disputationes super quæstionibus inanibus & inutilibus, v. g. de optima Republica ideali & phantastica, de præstantia Monarchiæ vel Aristocratix vel

Emendatio
doctrinæ
Politice.

L12   Demo-

De causis, cur Anabaptistæ & alii docue-

Democratiz; (conf. *not. 21. Offeantem p. 49. & not. 26. p. 60.*) ita remotio horum incommodorum facile quidem intelligitur, quod sit abjectio præjudicii autoritatis, & dominatus vel Platonici, vel Aristotelici, vel cujuscunque alii, item usus genuinus intellectus in comparanda vera cognitione veri boni, (conf. *cap. 1. cautel. circa præcogn. jurisprud.*) fuga quæstionum inanum & abstractarum &c. Sed tamen simul & illud notandum, quod hæc mutatio non subito introduci possit, & cavendum a stultitia communi, emendationem morum per leges introducere intendente. Exemplis opus est; libertate Academica opus est; reliqua expectanda sunt a providentia divina. Interim non desperandum est, cum jam emendationem hanc Politices tentaverint quidam ex JCtis, ad quos præcipue hanc emendationem pertinere docui in *cap. 3. de prudent. consulti.* Jam anno 1689. edidit celeberrimus JCtus Hertius *elementa prudentiæ civilis*, quæ postea longe auctiora publicavit, anno 1702. in quibus communem nomen

Hertii Elementa politica.

possit gerere magistratum. An

in

quatenus ab Aristotele dissentiunt: vide *indisem. sub his vocibus*: 4) Idem defectus deprehenditur erga autores noviores, quod indistincte refutat eos, aut ab iis dissentiat, quoties non sentiunt cum Aristotele, quamvis alias id in eo commendari mereatur, quod excerpterit notabilia ex multis scriptoribus selectis noviorum temporum, maximam partem celebribus, puta Arniszo, Becmanno, Besoldo, Bodino, Boetio, Bosio, Boxhornio, Claramontio, Conringio, Gassendo, Grotio, Hobbesio, Hubero, Ludolpho Hugone, Mevio, Obrechtio, Præschio, Pufendorffio, Schikero, Sigonio, Strauchio, Suarezio, Suavi, Thuanio, Ubbone Emmio, Vosio, Zevencotio &c. 5) Nimis idealiter disputat de *Optima Rep. Part. 2. sec. 2. p. 29. seq.* & quidem postquam jam in sectione 1. docuerat, quanam respublicæ pro morbidis essent habendæ. 6) Remedia, quæ contra mala Rerumpublicarum suppeditat, plerumque consistunt in præceptis oppositis, aut quæ non possunt prudenter & cum successu statim in rempublicam introduci

in hos & similes errores gladio animadvertendum sit prudenti magistratui, quamdiu doctrina Politicæ genuinæ in Academiis non est stabilita? *rr*). De hæresi Politica,

duci &c. Quamvis igitur non pauca sint monenda in Elementis Hertianis, credere tamen debemus, studia Politica interea non parum fuisse emendata. Etsi enim nondum habeamus elementa vel institutiones integras hujus emendationis, sufficit tamen, quod quotidie magis aucta fuerit & adhuc augeatur libertas Academica, ostendendi fontes corruptionis, & reliquias crassas papatus Politici in Academiis Protestantium. Initium enim sapientiæ & prudentiæ est agnitio distincta propriæ stultitiæ &c.

rr) De Anabaptistarum origine & Notabilia progressu vide, præter Arnoldi Reher quædam de Historie, autores citatos *in cautel. circ. Anabaptistis* præc. jurispr. Eccl. cap. XVI. §. 19. & Colbergii *Platonisches Christenthum* cap. 9. quamvis hic autor nimis partialis sit & in fine §. 1. p. 337. seq. parum verosimiliter asserat, Anabaptistas etiam hodiernos

---

 tica, de qua fusius agit Antonius
 Faber

---

diernos ad seditionem adversus magistratum inclinare & saltem metu retineri: Id potius monendum: Anabaptistas seductos fuisse, quod agnita stultitia Scholasticorum, rectam rationem plane abjecerint, & a Pseudotheologia Mystica seducti, in Enthufiasmum fuerint prolapsi. Cum his potius commiseratio habenda, quam ut iis irascamur; five enim adhuc vivamus inter hæreticos orthodoxos, ratione abutentes, agnoscendum erit, nostram stultitiam palpabilem occasionem dedisse hominibus ingenuis, sed parum prudentibus, ut in alterum extremum prolaberentur; five ipsi a Theologia Pseudomystica seducti rejecerimus usum omnem rationis, expendendum erit illud axioma; quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Occasionem autem persequendi Anabaptistas & graviter puniendi sumserunt tam Catholici quam Protestantes initio ex justa causa, non tanquam hæreticos, sed tanquam seditiosos, quales primis reformationis temporibus erant plerique. Quod vero & in reliquos non seditiosos

Faber initio Codicis Sabaudici; An
pru.

fos tanquam adversus hæreticos fuerint
pœnæ capitales usurpatæ, Catholici
quidem per Jus Canonicum & hujus
doctrinam non solum de hæresi in ge-
nere sed & in specie de hæresi Anabapti-
starum defendebant, *vide not. ad Lan-
cell. lib. 2. Tit. 3. §. 13. 14. p. 656.* Lutherani
vero Theologi utebantur distinctione
inter hæresin tranquillam & seditio-
sam, cujus autor videtur fuisse Philip-
pus Melanthon. *vide notas ad Lancel, lib.
3. nota 402, sect. 2. p. 1498. conf. Histor. Der
Weißheit und Thorheit Tom. 3. p. 27. seq.
præcipue p. 33. ad artic. 2. & notam Offea-
nam 166. p. 362.* Contra Jcti defende-
bant pœnam Anabaptistarum capitalem
ex Jure Canonico & ex *l. 2. C. ne sanct. ba-
ptium. iteretur*: *conf. not. ad Lancell. d. p.
656.* Sed utrumque male, cum potius
doctrinas Juris Canonici crasse Papi-
zantes debuissimus expungere, & cum
ipsa doctrina Anabaptistarum de ma-
gistratu, scilicet quod Christiani non
debeant magistratum gerere, per se non
sit seditiosa, sed orta fuerit ex non re-
cte intellecta doctrina Christi, de qua
supra *not. u.*

Ll 5

ss) Si

prudenter fecerint Jureconfulti
 Protestantes, ——— ss) Sed quor-
 sum

Observa-
 tiones de
 hæresi po-
 litica ab
 Antonio
 Fabro Pro-
 testantibus
 imputata.

ss) Si quis ea, quæ supra in nota gg.
ad Omn. 1. p. 203. seq. de Codice hoc Fa-
 briano dixi, & quæ ibidem p. 235. ad-
 jeci, repetierit, facile intelliget illa.
 quæ hic de hæresi politica obiter quasi
 memoravi, & quid adjicere voluerim
 in verbis ultimis abruptis. Scilicet ex-
 cerpsi *ibi p. 206. seq.* calumnias Antonii
 Fabri, quibus & Lutheranos & Refor-
 matos initio Codicis sui, ut nefarios
 hæreticos & quidem politicos depingere
 voluit, & optavi p. 235. ut quidam ex
 JCrīs protestantibus calumnias istas
 Fabrianas breviter & perspicue refuta-
 ret. Hinc ergo facile apparet, in ver-
 bis hic abruptis me id dicere voluisse
An prudenter fecerint JCrīs Protestantes,
quod hanc hæresin politicam ipsorum reli-
gioni & ipsis per calumnias imputatam non
refutaverint? Habes ergo quæstionem
 integram. Quod responsonem atti-
 net, de ea multa dici possent, & non
 ad finem properarem, cum rationes non
 paucæ in utramque partem inclinent.
 De illis quidem JCrīs, qui Codice Fa-
 briano, non ut a sylo ignorantiz usi
 sunt

sum abripior? Dies me deficeret,
si vel per indicem summarium
recen-

sunt, sed ex ipsa confessione Fabri, ipsum, ut librum non magni pretii considerarunt, non videtur restare dubium, quod prudenter fecerint tacendo ad istas calumnias Fabri. At cum maxima pars Iurorum nostrorum eminentium de Codice Fabriano, ut libro pene incomparabili loqui & eo etiam, ut tali, quotidie uti soleant, his videbatur suadendum esse, ut si non pro evidentibus contemptoribus religionis suæ haberi vellent, (quod maxime imprudens foret) istis calumniis responderent; ex altera parte regulæ aliz prudentiæ hanc refutationem ipsis dissuadebant, cum Faber maximam partem argumentis ex jure Canonico & Justiniano desumptis usus fuerit, quæ ideo cum successu illi refutare non poterant, quia more *græciorum* Juridico istas crassas reliquias papatus Politici solebant commendare quotidie auditoribus suis, & eas ipsimet, ut sapientiæ ipsius doctrinas exosculari. Jam ergo ipse Lector judicet, quænam inter has duas oppositas sententias alteri

recensere vellem meditationes, quæ occasione quæstionis, an Sapienti sit gerendus magistratus, mihi in mentem venerunt.

*24. Decisio
quæstionis
brevis &
perspicua,
cum ap-
plicatione.* Ex istis autem, quas saltem ha-
stenus memoravi, quam præ re-
liquis eligerem? quam omitterem?
a qua initium sermonis facerem?
Ergo judicavi melius esse, si nihil
de ea quæstione erudite dicerem,
cum tempus non permittat, ut per-
fecte dicatur. Dicam tamen duo-
bus verbis, sed de simplici & plano,
& absque ulla eruditionis specie.
Initio, qui magistratum gerit sapiens,
bene agit; Qui ab eo abstinet,
melius agit. Utique si non a
natura ad imperandum & magi-
stratum gerendum aptus natus sit,
hoc est, si non patientia, ma-
gnanimitate, vivacitate, moribus
pau-

---

teri fit præferenda. Nam & ipsius
meditationi quædam sunt relinquen-
da. Ego hic notis meis finem
impono.

paululum severioribus fit præditus, easque virtutes prudentia per longam experientiam acquisita condiverit. Quæ omnia cum in me nequaquam deprehendam, pace vestra, Auditores, mihi pronunciare liceat, me non male equidem egisse, quod in suscipiendo munere Prorectorali vires meas tentaverim; sed in posterum bene imo melius me acturum, si a gerendo officio magistratus, etiamsi nova se offerat occasio, abstineam, & melioribus usibus tempus, quod omnium rerum est carissimum, reservem.

Quare etsi absque tranquillitatis turbatione munus hoc Academicum deponam; gaudeo tamen ex animo, quod momentum ultimum depositionis advenerit, & quod ad musas ac alia negotia, ad quæ magis aptus sum, redire mihi liceat. Ergo in nomine Sacrosanctæ & individuæ Trinitatis, in cujus nomine Prorektoratum

29. Depo-
sicio Pro-
rektoratus
cum ad-
hortatio-
ne ad Stu-
diosos.

ratum ante annum suscepi, eundem iterum depono, & successori meo, Viro in regnandi prudentia magis exercitato, solenniter trado, si modo vos, Studiosi charissimi, quod statuta postulant, adhortatus fuero, ut eandem reverentiam ac obedientiam, quam mihi exhibuistis, etiam illi exhibeatis, & ita simul Potentissimo Regi, cujus jussu & auspiciis hæc omnia fiunt, simul Serenissimo Principi ac Domino, Rectori nostro magnificentissimo, cujus personam gerunt, Prorectores, submississimum obsequium testemini.

26. Postulata a successore declaratio publica.

Cæterum cum & statuta nostra jubeant, ut novus Prorector publice declaret mentem suam de suscipiendo officio, age Vir Magnifice & Excellentissime, Domine *Henrice Bodine*, Sacræ Regiæ Majestatis in Consistorio Sacro Ducatus Magdeburgici Consiliarie splendidissime, ac Jurium Professor Ordinariæ celeberrime, Collega

lega honoratissime, age, inquam,
& cum te nunc Ordo, gubernacula
Academica regendi, tangat,
quænam de eo negotio sit animi
Tui sententia, illustri huic Audi-
torio expone.

Postquam hoc modo mentem ^{27. Inve-}
tuam satis aperuisti, Vir Magni-^{stitura}
fice ac Excellentissime, nihil am-^{ejusdem}
plius restat, quam ut cathedram ^{solemnis.}
hanc adscendas, & solenni tradi-
tione de novo Proreectoratu Te in-
vestiri patiaris.

Salve Magnifice Academiæ ^{28. Ad-}
Proreector, & locum Tuam Ma-^{scensio in}
gnificam personam decentem haud ^{Cathe-}
gravatim occupa. ^{dram.}

Symbola & insignia Prore- ^{29. Inter-}
ctoralis dignitatis, quæ Tibi jam ^{pretatio}
tradentur, etsi pleraque a Roma-^{symbolo-}
nis Pontificibus, primis Universi-^{rum my-}
tatum in Europa Christiana fun-^{stica de}
datoribus, sint inventa, & my-^{virtutibus}
sticam ^{Proreeco-}
^{rum.}

sticam forte significationem habeant, Rectores & Doctores Academicos a subjectione Magistratus Politici exemptos esse; Cum tamen unius ejusdemque rei vel centum possint esse interpretationes mysticæ, hoc est, occultæ, in præsentia tentabo, an virtutes Prorectorum, sub insignibus hisce adumbratas ostendere queam, non quod Tu, ProRector Academiæ Magnificæ, qui jam semel hoc munere egregie & laudabiliter es defunctus, monitis meis hac in parte opus habeas, sed ut ostendam, me interpretationum mysticarum non adeo esse ignarum, ut eas odisse debeam, & ut simul declarem, quid ipse de officio meo cogitaverim cum ante annum id in humeros meos susciperem.

30. (1) *Pal-* Initio tibi *Pallium Pro-Rectorale*
lit Prore- circumdo. Pro-Rectores, etiam
toralis. Doctores sint, qui exemplo præ-
 ire debent juvenibus, in compa-
 randa sapientia & suffocandis affe-
 ctibus,

Quibus, simul tamen homines sunt, qui etiam naevos suos habent. Hos ergo opus est ut tegant pallio, non versutiae aut hypocriseos, sed prudentiae, ne nimia eorum detectio contemptum pariat apud juvenes, qui revereri auctoritatem Magistratus sui debent. Pallium hoc non semper gestatur a Prorectore, sed solum in festivitatibus solennioribus. Cogitabit igitur Prorector, quod, uti olim ridebantur, qui ex pallio & barba judicabant philosophos, ita nec ipse omnem prudentiam suam in occultatione & palliatione naevorum humanorum consistere arbitretur, sed maxime auctoritatem parari sincera ostensione virtutum, quibus poleat, & quae imbecillitates humanas emineant. Denique pallium est Regium aut prope Regium, non quod magistratus Academici Regibus fiat equiparandi, sed quod in eo tamen cum regibus, in humilitate & absque fastu comparari queant, quod, quemadmodum in Reges o-

M m

mnum

mmium subditorum oculi sunt & recti, ut vel minimam regentium maculam observent; ita & discendum oculi magis in Prorektoris, quam Professorum reliquorum mores respicere soleant. Unde eo major cura incumbit Prorektoribus, ne naves naturæ humanæ saltem externa quadam occultatione se obtigere posse arbitrentur, cum curiositas studentium tanta sit, ut inquirent, quid sub pallio lateat, aut plusquam lynceis oculis transvideant palliationes illas; sed ut maxime, studeant naves ejusmodi & maculas ope sapientiæ abluere.

fr. (a) Pi- Impono etiam capiti Tuo *Pileum*
 lei qua- *Prorektoralem*, non rotundum sed
 drati, *quadratum*. Rotunditas mobilitatis,
 quadrata forma constantiæ Sym-
 bolum est. Decet Prorektorem
 non in horas mobilem & variabilem
 esse, sed decet, eum esse virum
 quadratum & constantem. Pili
 hujus quatuor sunt anguli, ut recor-
 dentur Prorektores, quatuor virtu-

tum Cardinalium, nec recordentur saltem, sed & easdem in actionibus suis exprimere allaborent. *Fortitudinem*, seu magnanimitatem, ne patiantur officium suum contemni a civibus Academicis, vel ut etiam discant, magnas injurias, ubi opus sit, magno animo patienter ferre, est enim magnæ sapientiæ indicium, magnas posse injurias concoquere; *Temperantiam*, ne intemperanter aut luxuriose vivendo scandala præbeant civibus Academicis, & sic eos ad contemptum irritent; *Justitiam*, ut nec inimicis Academiæ dent occasionem male loquendi de magistratu Academico; denique *Prudentiam*, ut sciant, quando severitate, quando misericordia, quando patientia, imo etiam quando hilaritate & gaudio uti deceat, & ne nimis affectando viri justî nomen, male audire incipiant, cum sæpissime summum jus soleat esse summa injuria.

M m a

Porto

32.(3) *Du-
orum sce-
perorum
Academi-
corum.*

Porro trado Tibi *duo Sceptra Aca-*
demica. Sceptrum quandoque Im-
perii, quandoque Prudentiæ Sym-
bolum est. Utrumque symbolum
duplici hoc sceptro significari puta-
bit Prorektor. Non ita strenue & ri-
gide imperabit Studiosis, ut obli-
viscatur, se esse etiam Doctorem,
cujus munus est, errantes hortari,
admonere, precari, exemplo iis
præire. Nec ita mollibus & blandis
precibus utetur adversus juvenes
indociles & pertinaces, ut obli-
visceatur, sibi etiam datum esse sce-
ptum Imperii & coactionis.

33.(4) *Ma-
tricula.*

Porrigo etiam *Matriculam*, in qua
solent inscribi nomina Civium Aca-
demicorum. Boni Magistratus est,
cives suos habere cognitos, sed cum
Jure Consultus moneat, scire leges
non hoc esse, verba eorum tenere,
sed intelligere vim & potestatem;
etiam Prorektor cogitabit de Monito
Politico, nosse cives non hoc esse,
memoria tenere ipsorum nomina,
aut nosse figuram corporis & faciei
exter-

externam, sed nosse mores Civium, non minutatim singulorum, sed communes plurium, ut inde in tempore consilium capere queat, quomodo regendi sint cives. Utenim alia vita alios mores, ita & alii mores, aliud regimen postulant.

Dum *Privilegia & Statuta Academiae* Tibi trado, res explicatione longe quaesita non habet opus. Est enim praecipua Prorektoris virtus, *Privilegia Academica* cordate defendere, sed tamen ita eis uti, ne aliorum juribus ac privilegiis id fraudi sit. Est & altera virtus secundum *statuta Academica* non solum judicare, sed & vivere.

In *Sigillis Academicis* effigies *Majestatis Regiae* in throno sedentis in *majori*, in *minori* *Aquila Regia* est impressa. *Majus Sigillum* videtur *Prorectores* admonere, ut omnia agant, tanquam in conspectu *Regio*, ut sic *rationes* reddere valeant *omnium actionum suarum*, ne iram *Regis*

Mm 3   adver-

adversus se excitent, aut ulli justam de se conquerendi causam præbent. Eadem significatio Sigilli minoris est, ut videlicet Prorectores Symbolum Regium, *Suum cuique esse tribuendum*, tanquam scopum præcipuum regiminis sui sibi proponant.

Cl. Tandem *Claves* accipe, easque *duas & aureas vel auratas*. Non sunt *Claves Cœli & Inferorum*, quas Pontificii Papæ datas esse fabulantur; nec sunt *clavis ligans* aut *solvens*, de quarum alterutrius amissione in Ecclesiis nostris querelæ non vulgares solent institui; Sunt *claves scientiæ & prudentiæ*; *claves evadendi & viam aperiendi* in rebus dubiis, ut Prorector videlicet prudens sit ac promptus in dijudicatione negotiorum, quæ ad ipsius tribunal pertinent. Sunt *claves genuinæ*, non *adulterinæ* aut *Laconicæ*; ut secundum regulas scientiæ & prudentiæ, non secundum æquitatem quandam cerebrinam
causa

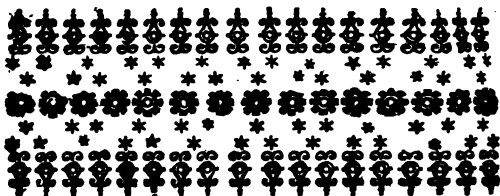
causæ obvenientes solvantur, neque instar nodi Gordii violenter rumpantur. Sunt aureæ, ut Prorectores sibi persuadeant, se non opus habere auro alieno, aut auro partium litigantium, ut claves dijudicandi causas difficiles invenire queant.

Atque hæc sunt, quæ secundum mores Academiae Fridericianæ in investitura Prorectorum adhiberi solent. Quod superest, ego Tibi, Magnifice Academiae Prorector, de hoc suscepto munere animitus gratulor, ac felicem & faustum introitum ac exitum muneris tui sincera mente voveo; Officia mea & obedientiam, quam Statuta a Collegis postulant, tibi offero & promitto, atque me favori ac benevolentiae Magnificentiae Tuae commendo: Deo vero & pro hoc negotio peracto sit laus honor & gloria in æternum.

CONCLU-
SIO.
37. *Gratu-
latio novi
Prorecto-
ris.*

SVM.

SUMMARIA.

EXORDIUM. I. Preces duplicis generis, cum Prorektoratum susciperem. II. Testatio varii gaudii ob felicitatem domus Regiae & proclamatio Rectoris Magnificentissimi. III. Grata memoria erga Curatorem Academiae interim mortuum, & legatam ab eo Academiae Bibliothecam. IV. Testatio gaudii ob feliciter gestum (per providentiam divinam) officium Prorektoratus. V. Gratiarum actiones varia: (1.) erga Serenissimum Principem juventutis, studiis hic operam dantem. VI. (2.) Erga illustre Regimen ducatus Magdeburgici. VII. (3.) Erga Senatuum Academicum. VIII. (4.) Erga Magistratum urbis Halensis. IX. (5.) Erga studiosam juventutem. PROPOSITIO. X. Inquisitio questionis: An Sapientem

tem deceat Magistratum gerere?

XI. *Copia dicendorum saltem per indicem ostensa.* XII. (1.) *Ex historia Philosophica. Varia sententiae Philosophorum Etbnicorum: (1) Pythagoræ*
a) b) c) d). XIII. (2) *Socraticæ*

a) *Pythagoræ fraudes, sub specie fugiendi Magistratum, perveniendi ad summum imperium.*

b) *Ciceronis dicta varia de Pythagora & Pythagoreis.*

c) *De Præcepto Pythagorico: ἀδὲς βίαισας.*

d) *An Pythagoras prima fundamenta jecerit Papismi Politici?*

e) *Probatio brevis eorum, quæ hic de Socrate dicuntur.*

XIV. (3.) *Stoicorum: f) g) h) i)*

f) *Cur Stoici, inculcantes, sapientem ad Rempublicam accessurum, ipsi non accesserint.*

g) *Exempla questionum Stoicorum inanum ex Seneca. De libris Politicis Stoicorum.*

h) *Ciceronis censura Stoicorum, & quid huic & Plutarcho respondeat Lipsius.*

i) *Aliæ responsiones Lipsii insufficientes.*

Mm 5

XV.) *Epi-*

XV. (4) Epicuri. l) XVI. (5) Pla-

l) Epicuri doctrina, Sapientem ad Rempublicam accessurum, comparata cum doctrina Stoicorum.

tonis & Platoniorum. m) n) o) p)

m) Brevis nota circa dictum Platoniorum.

n) Judicium sincerum de Platone: Et in specie de ejus dialogis de Republica Horum Synopsis.

o) Synopsis dialogorum Platonis de legibus. Judicium speciale, de doctrinis Platonis: In specie de Poëtu, De hypocritica pietate Platonica. De communiione bonorum & uxorum &c.

p) Plutarchi encomia & judicia de ejus scriptis. Item de ejus secta.

XVII. (6) Aristotelis. q) r) s)

q) Judicium de Aristotele quomodo temperandum.

r) Cur Jesuita Rapinus Politicam Platonis & Aristotelis omiserit. Dissensus & consensus Platonis & Aristotelis in doctrina Politica.

s) Conringii merita in doctrina Politica Aristotelis commendanda & emendanda. Conringii judicia de novis scriptis Politicis. *Mentes de*

Com.

Summaria.

Conringio judicium. Item de Politicis Aristotelis.

XIIX. (II) Ex principiis doctrinae Christianae & Philosophorum, qui Christiani vocantur. t) XIX. (1) de

t) *Philosophia Christiana quatenus laudari, quatenus ut erronea notari mereatur.*

sensu doctrinae Christi: Reges Gentium regnant, Vos autem non sic.

u) x) XX. (2) Cur in primis

u) *Genuinus sensus dicti.*

x) *Exempla astutarum interpretationum Monachalium.*

Christianismi seculis regnaverit Stoica & Platonica Philosophia, non Epicurea, nec Aristotelica. y) z) aa) bb)

y) *Scriptores, quinam hic evolventi. Excerpta ex Rapino. Judicium de eo. Item de Autore Platonismi detecti. Excerpta ex Colbergio, & Zieroldo. Judicium de utroque. Excerpta ex Johanne Clerico, & judicium de eo. Loci ex meis scriptis.*

z) *Questionis propositae resolutio.*

aa) *Con-*

Summaria.

- aa) *Conciliatio rationum aliarum Politicarum cum precedentibus.*
- bb) *Origo Papatus ex Platonismo.*
- XXI. (3) De Augustini libro, de Civitate Dei & ejus autoritate in seculo quinto. cc) dd) XXII. (4) De**
- cc) *Librorum Augustini de Civitate Dei contenta. Judicium de hoc libro. Et de Augustino ipso.*
- dd) *Rationes cur totus orbis Christianus fuerit factus Augustinianus.*
- Papatu Politico in seculis sequentibus stabilito. ee) ff) gg) hh) XXIII.**
- ee) *Cur Augustinum virum optimum dixerim: Explicatio questionum duarum in textu.*
- ff) *Contenta historia contentiois inter imperium & Sacerdotium.*
- gg) *Academiarum origo & progressus. Neglectus professionis Politicae.*
- hh) *Summa capita falsa doctrinae Politicae & principiorum insanorum Juris Canonici.*
- XXIII. (5) De crassis hujus Papatus Politicireliquis apud Protestantes ad nostra tempora. ii) ll) mm) nn) oo) pp)**
- ii) *Ca-*

Summaria

- ii) *Cause precipua non emendatorum errorum Politicorum.*
- ll) *Continuatio litigii & scriptores eo pertinentes.*
- mm) *Notabilia de M. A. de Dominis, & de Petro de Marca.*
- nn) *Cur haftenus doctrina Politica manserit sepulta.*
- oo) *Judicia de variis scriptis Politicis, in specie Bodini, Besoldi, praemissa Synopsi ejus Politica, & denique Knibhenii.*
- pp) *Consilia variorum de arario, cum judicio.*
- qq) rr) ss) **XXIV. DECISIO**
- qq) *Emendatio doctrinae Politicae. Hevrtii Elementa Politica.*
- rr) *Notabilia quadam de Anabaptistis.*
- ss) *Observationes de haeresi politica ab Antonio Fabro Protestantibus imputata.*

QUESTIONIS brevis & perspicua cum applicatione. **XXV. DEPOSITIO PRORECTORATVS** cum adiortatione ad Studiosos. **XXVI. Postulata a successore declaratio publica, XXVII. INVESTITURA**

Summaria.

TURA EIVSDEM SOLENNIS.
XXIIX. *Adscensio in Cathedram.*
XXIX. *Interpretatio Symbolorum*
mystica de virtutibus Prorektorum:
XXX. (1) *Pallii Prorektorali:*
XXXI. (2) *Pilei quadrati:* **XXXII.**
(3) *Duorum Sceptorum Academicorum:*
XXXIII. (4) *Matricula:*
XXXIV. (5) *Privilegiorum & Statutorum:*
XXXV. (6) *Sigillorum:*
XXXVI. (7) *Clavium.* **CONCLUSIO**
XXXVII. *Gratulatio novi Prorektoris.*

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

